

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
Правен Факултет

ДОКТОРСКАТА ТЕЗА

„Развод на брак и делба на заедничкиот имот во правото и судската пракса во
Република Македонија“

Ментор
Проф. Др. Данче Манолева Митровска

Кандидат
Ganimete Vexheti Ismaili

Тетово 2020

Кандидат: GANIMETE BEXHETI ISMAILI, Гостивар

ID:бр.: 123610;

Универзитет: УЈЕ Тетово;

Студиска Програма: Граѓанско Право;

Факултет: Правен Факултет;

Ментор: Данче Манолева Митровска;

ИЗЈАВА: За трансфер на авторски права

ИЗЈАВУВАМ дека ги трансформирам авторските права на УЈЕ-Тетово, на мојот докторски труд **“Развод на брак и делба на заеднички имот во правото и судската пракса во Република Македонија”** за употреба на едукативни и истражувачки намени.

СОДРЖИНА

Вовед	7
1.ОБРАЗЛОЖЕНИЕ ЗА НАУЧНАТА И СТРУЧНАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА...10	
Глава I.	
Историски преглед на развод на брак.....	15
1.1 Карактеристики за развод на брак	15
1.2 Развод (престанок) на брак според прописите на римско право	15
1.2.1 Развод на религискиот облик на брак во Јудаизмот, Христијанството и Исламот.....	18
1.2.2 Развод согласно правилата на Јудаизмот	18
1.2.3 Развод на брак во Христијанство	19
1.2.4 Развод на брак согласно Исламското (шеријатско) право	26
Глава II.	
2. Развод на брак во комперативното право	36
2.1 Развод на брак во Англија	36
2.2 Причина за развод на брак во Франција.....	39
2.3 Развод на брак со заедничко барање на двајцата брачни другари	39

2.4 Развод на брак по барање не едниот другар што го прифаѓа другиот брачен другар.....	40
2.5 Причини за развод на брак во Германија	42
2.6 Компаративен приказ на причините за развод на брак во С.А.Д.	48
2.7 Причините за развод на брак во Русија	50
2.8 Развод на брак според законот за семејство на Р.Македонија.....	54
2.9 Компаративен приказ за развод на бракот во Република Македонија, Република Албанија и Република Косово.....	58

Глава III.

3.1 Карактеристиките за развод на брак во Република Македонија	76
3.2 Надлежност на постапка за развод на брак	76
3.3 Постапка за развод на брак во Р.Македонија.....	76
3.4 Постапка за мирење на брачните другари	80
3.5 Главна расправа	92
3.6 Пресуда за развод на брак	93
3.7 Редовен Правен Лек.....	94
3.8 Судска пракса.....	96
3.3. Статистички податоци на склучени и разведени бракови во Р.Македонија.....	101
3.3.1 Склучени и разведени бракови во 2016 година	101
3.3.2 Склучени и разведени бракови во 2017 година	103
3.3.3 Склучени и разведени бракови во 2018 година	105
3.3.4 Склучени и разведени бракови во 2019 година.....	107

Глава IV.

4.1 Систем на развод на брак.....	112
-----------------------------------	-----

4.1.1 Систем на развод-санција.....	113
4.1.2 Систем на развод како правен лек.....	114
4.1.3 Развод на брак поради нарушување на брачните односи и заедничкиот живот.....	115
4.1.4 Развод на брак со заедничка согласност на брачните другари.....	116
4.1.5 Развод на брак поради фактички престанок на заедничкиот живот	117
4.2 Фактори за развод на брак	118
4.2.1 Индивидуализмот.....	118
4.2.2 Неверство.....	119
4.2.3 Насилството.....	119
4.2.4 Различност на религијата.....	120
4.2.5 Возраста на брачните другари.....	121
4.2.6 Улогите на мажите и на жените и развод на брак.....	122
4.2.7 Социо-економскиот статус и развод на брак.....	125

Глава V.

5.1 Делба на заедничкиот имот по развод на брак.....	127
5.1.2 Законски имотен режим	130
5.1.3 Заеднички имот	132
5.1.4 Договорен брачен имотен режим	138
5.1.5 Договорно уредување на имотните односи според важечкото право	138
5.2.1 Право на сопсружниците на недвижен имот.....	152
5.2.2 Право на стан во Р.Македонија De lege lata.....	154
5.2.3 Право на стан во Р.Македонија De lege ferenda.....	154
5.2.4 Судска Пракса.....	155

Глава VI.

6.1 Правни последици од развод на брак на издржување кои се однесуваат на заедничките деца.....	160
6.1.1 Предмет и содржината на развод на брак.....	162
6.1.2 Вршење на родителското право во Р.Македонија de lege lata.....	162
6.1.3 Определување на издршка.....	164
6.2.1 Вршење на родителско право во Р.Македонија De lege ferenda.....	165
6.2.2 Издршка на децата по развод на брак.....	167
6.2.3 Вршење на родителското право по развод на брак и контактите со детето.....	171
6.2.4 Вршење на родителското право на Р:Македонија de lege ferenda.....	174
6.2.5 Воведување начелото на најдобар интерес на детето во основните одредби во законот за семејство.....	175
6.2.6 Терминот родителско право да се замени со родителска одговорност.....	175
Анкетен прашалник	184
Заклучок	204
Библиографија	213

В О В Е Д

Семејството, како општествена установа, има долга историја и постои откако постои и човештвото. Од почетоците па се до денс семејството никогаш не преставувало трајна и непроменлива категорија, поради што трпело одредени промени и еволуирало во својот развиток. За разлика од минатото за да настане некоја значајна измена во брачниот или семејсниот живот требало да поминат и по неколку векови, денес, само за неколку децении се случуваат брзи и длабоки промени во сите аспекти од семејниот и брачниот живот. Овие промени се должат пред се на современиот начин на живеење, индивидуализмот и либерализмот.

Како резултат на динамичниот начин на живеење каде се тежнее на остварување на личните податоци и интереси, разводот на брак стана нормална и вообичанена појава, и се забележува тренд на зголемување на бројот на разведените бракови како во земјава така и на глобално ниво. Доказ за тоа се статистичките податоци. На пример во Република Македонија, во 1994 година од 15 736 склучени бракови, додека бројот на разведени бракови изнесува 612. Во 2000 година бројот на склучени бракови изнесува 14 736 додека бројот на разведени бракови изнесува 1753. Врз основа на ова може да се заклучи дека псотои раст на бројот на рзаводи од година во година кој во пресек изнесува 121.5 разводи

на 1000 склучени бракови.¹ Разводот на бракот создава низа негативни последици врз брачните другари и нивните деца, особено психолошки, емоционално, финансиски, правни последици итн. Имено, со самото склучување на бракот, за брачните другари и нивните заеднички деца настануваат одредени права и обврски. Некои од нив се од лично-правна природа а некои од имотно-правна природа. Па така, по разводот на бракот се поставува прашањето за презимето на брачниот другар, кој при склучување на бракот го променил своето презиме. Со разводот се поставува и прашањето за правото на издржување на необезбедениот брачен другар. Понатаму, по разводот се поставува прашањето за делбата на имотот кој тие го стекнале во текот на бракот, а кој имот е стекнат со заеднички труд, како и прашањето за долговите кон трети лица кои ги имаат брачните другари или едниот од нив.

Брачните другари како резултат не меѓусебната љубов и внимание, еден на друг си подаруваат одредени подароци кои ги подариле пред склучувањето на бракот или по неговото склучување. Овие подароци исто така можат да бидат направени од нивните блиски лица, па со разводот на бракот се поставува прашањето за правото на стан на брачните другари.

Како последно прашање кое се појавува по разводот на бракот а кое е од исклучителна важност, е прашањето за издржувањето на заедничките деца. Со самиот чин на развод, бракот доживува трансформација и се прави физичка делба на брачните другари. Поради ваквата делба се отежнува одржувањето на контактите со нивните заеднички деца, бидејќи по разводот децата се доверуваат на чување на еден од родителите.

Имајќи предвид погоре наведеното, целта на ова дисертација е пред се анализа на правните последици од разводот на брак, кои се однесуваат на брачните другари и на нивните заеднички деца во македонското право. Врз основа на компаративно истражување на правните последици од разводот на брак во споредбено право, ќе можеме да утврдиме

---

¹ Новковска Благича, Државен Завод за Статистика на Република Македонија, Скопје, 2011, стр.11.

дали македонското законодавство содржи добри решенија или се потребни промени кои треба се предвидат во идните измени и дополнувања на законите.

За постигувањето на ова цел. Ќе се користиме со историскиот метод, нормативно-правниот метод, споредбено-правниот метод, индуктивниот метод и со помош на методот на синтеза, со што ќе биде формулиран и заклучокот на оваа докторска дисертација.

Развод (или распаѓање на бракот), конечниот престанок на брачниот сојуз, поништување на законските обврски и одговорности на бракот и укинување на брачниот договор помеѓу брачните другари (различно од поништување, со што се прогласува бракот за ништовен и неважечки). Законите за развод значително се разликуваат во целиот свет, но во повеќето држави потребно е одобрение од судот или од друг орган во судски процес. Правниот процес на развод може да вклучи и проблеми со алиментација (брачна поддршка), старателство над деца, издршка на дете, поделба на имот и распределба на долг. Во повеќе земји моногамијата е определена со закон, па така разводот дозволува секој од брачните партнери да се ожени со друг; каде што полигинијата е легална а полиандријата не, разводот дозволува жената да стапи во брак со нов маж.

Како и секоја поголема промена во животот, разводот може да биде стресно искуство. Тоа влијае на финансиите, заедничката спогодба, апаратите за домаќинство, распоредот итн. Ако семејството вклучува и деца, тогаш тие би можеле да бидат длабоко погодени.

Уште од 1970 година, голем број на земји законски го признаваат разводот, вклучувајќи ја Италија (1970), Португалија (1975), Шпанија (1981), Ирска (1996) и Малта (2011). Денеска, единствените земји кои не го признаваат разводот се Филипините (иако муслиманите имаат право да се разведат) и Ватикан, црковна држава, која нема постапка за развод.

Разводот како општествена појава е важна тема за истражување во социологијата. Во повеќе развиени земји, стапката на развод значително се зголемува во текот на дваесеттиот век. САД, Австралија, Германија, Нов Зеланд, Скандинавија и Велика

Британија, се наоѓаат меѓу нациите во кои разводот станува секојдневие. Иако законите за развод се разликуваат меѓу судските надлежности, постојат два основни пристапи на разводот: развод кој се заснова на вина и развод кој не се заснова на вина. Меѓутоа, иако во некои правни системи не се бара едната страна да ја потврди вината на партнерот, судот сè уште може да го земе во предвид однесувањето на двете страни, кога се дели имотот, долговите, старателството, плановите за грижа и поддршка. Во некои земји и региони, едниот сопружник може да биде принуден да плаќа такса за адвокатот на другиот сопружник.

Законите се разликуваат во однос на периодот за чекање пред разводот да биде ефективен. Исто така, условите за престој се разликуваат. Сепак, прашањата за поделба на имотот обично се утврдуваат со законот на судската надлежност под која се наоѓа имотот.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ ЗА НАУЧНАТА И СТРУЧНАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА

Како предмет на ова мое истражување ќе бидат факторите кои влијаат за развод на брак и последици од разводот и компаративните показатели во соседството. Разводот на брак е дел од општествените науки како група на академски дисциплини кои ги проучуваат човековите аспекти во светот, кои се базираат на проучување на човековата средина, познати како меки науки. Во нашето право развод на брак е регулирано со Законот за семејството од декември 1992 година кој ја следи состојбата востановена со Законот за бракот од 1973 година, но сепак содржи и некои новини. Бракот претставува доброволна заедница на животот меѓу брачните другари, заснован на начин предвиден со закон, во кој брачните другари се должни еден на друг да бидат верни, заемно да си помагаат и спогодбено, врз основа на заемна рамноправност да ги решаваат сите заеднички права и

обврски. Доколку за време на брачната заедница настанат околности кои ги нарушуваат брачните односи, брачната заедница може да престане со развод и тоа врз основа на барање на еден од брачните другари, и на заедничко барање од страна на двата брачни другари, односно постои можност бракот да престане со развод, но под услови предвидени со закон. Разводот на брак претставува правен начин на престанок на брак кој се дефинира како начин на престанок на полноважен брак за време на животот на брачните другари со одлука од надлежен суд.

Вака определена дефиниција на поимот развод брак може да се истакнат следниве обележја и тоа:

- може да се разведе само полноважен брак,
- може да се бара развод на брак само за време на животот на брачните другари,
- за развод брак одлучува надлежен суд врз основа на закон и
- за да се разведе бракот мора да постојат одредени причини предвидени со закон.

За да може еден брак да биде разведен потребно е тој брак да биде полноважен, за полноважен брак се смета оној брак кој е склучен врз услови предвидени со закон. Доколку во постапката за развод се утврди дека бракот не ги исполнува условите за полноважност, односно доколку излезе дека бракот е ништовен, ќе се пристапи кон негово поништување како посилен начин за престанок на бракот. Развод на брак може да се бара само за време додека и двајцата брачни другари се живи, тоа значи дека оваа претпоставка треба да постои по сила на закон.

Правото на развод на бракоразводната постапка е, во моментот на поднесувањето на тужбата, така и во моментот на правосилноста на одлуката за развод. Доколку еден од брачните другари умре во текот на бракоразводната постапка, таа веднаш се запира бидејќи бракот претставува и строгото лично право и им припаѓа исклучиво на брачните другари, односно правото на тужба за развод на брак не преминува на наследниците. Бракот може да се разведе само со одлука на надлежен суд во постапка предвидена со закон. Брачните другари не можат сами без одлука на надлежен суд да одлучат дали ќе живеат во брак или бракот ќе го разведат, тие можат да се договорат дека спогодбено ќе побараат нивната брачна заедница да престане со развод, или само еден од брачните другари може да побара брачната заедница да се разведе, но секогаш за да се изврши

развод на брак потребно е да се наведат причините што довеле брачната заедница да престане. Постоенето на причини за развод на брак во секој конкретен случај го цени надлежниот суд врз основа на закон и врз основа на претходни утврдена постапка. Досега изнесеното претставува воведен сегмент и е составен дел во првиот дел на трудот, што е структуриран во единнаесет тематски целини.

Предмет на истражување

Факторите кои влијаат за развод на брак и последиците од развод и компаративните показатели во соседството. Во мојот истражувачки труд ќе наведам неколку фактори кои доведуваат до развод на брак и последици кои настануваат со самиот разводот исто така истражувачкиот труд ќе содржи и статистички податоци за причините за развод во Р. Македонија и причините за развод во нејзините соседни земји: Република Бугарија, Р.Албаниа, Р.Косово, во согласност со тие податоци во главниот дел на мојата истражувачка работа ги анализирам и ги споредувам преку графикони од кои јасно можат да се видат разликите. Истражувањето ќе се одвива во период од една година каде затекната група ќе бидат брачните другари во нашата држава.

Цели на истражувањето

Целта на моето истражување е да се утврдат факторите кои влијаат за развод на брак и на кој начин влијаат врз брачните другари, и кои се последици настануваат после разводот на брак и како тие влијаат врз семејство. Исто така целта на моето истражување е да се разбуди свеста кај брачните парови, да со цел се намали разводот на брак во кој најмногу се погодени децата.

Очекувани резултати

Од спроведеното истражување и утврдената фактичка состојба очекувам да се поткрене свеста на јавноста преку свои определени мерки и техники да се обиде превентивно да влијае за намалување на оваа појава, односно да се намали бројот на разводи кои негативно влијаат врз општеството, а тоа најмногу се одразува на наталитетот.

Теоретска рамка

Користејќи ги статистичките податоци од Р. Македонија и од соседните земји, како што се статистичките податоци од Р. Бугарија, Р.Албанија, Р.Косово, утврдени се различни причини за развод на брак кои детално ќе ги образложувам во мојот докторски труд.

Хипотетичка рамка

Докторската дисертација, воглавно, насочена кон истражување и анализирање на причините, факторите и последиците од разводот на бракот. Во мојот случај јас имам неколку хипотези кои, во согласност од коефициентот кој е добиен со пресметување со статистички софтвери, се отфрла или се прифаќа хипотезата.

Општа хипотеза

Факторите кои влијаат за развод на брак се, главно семејното насилство, сиромаштијата, неможноста да се има дете, неверството на брачните другари, зависност од алкохол, коцкање, религијата, големото влијание на родителите над брачните парови, големото отсуство на еден од партнерите од дома и слично. Последиците од разводот најчесто се одразуваат на децата, особено ако тие се на возраст од 1 до 15 години. Психолозите и педагозите тврдат дека разводите, водат и кон ментално растројство врз децата, каде што во многу случаи децата запаѓаат во депресија.

Посебни хипотези

Во овој дел, главно, ги наведувам причините и последиците за бракот и до нивна појава. Според статистичките податоци, горната граница за разводите, главно е семејното насилство кој се појавува како почесто затекнат фактор за развод на брак во нашата држава.

Одделни хипотези

Овој дел, главно се состои од анализа на претходната хипотеза, како на пример зошто доаѓа до таа причина, што укажуваат податоците од анализите и што укажуваат емпириските испитаници. Бројот на разводи во една земја се зголемува пропорционално со зголемувањето на бројот на случаи на семејно насилство, така што во други држави стапката на раст на семејно насилство во 2012 - 2018 година, е поголема од во однос на стапката на раст во Република Македонија, секако тоа е така бидејќи во други држави територијално и населено се поголеми од Р. Македонија.

Варијабли-Истражувачки техники

Истражувачки техники кои ги користев во креирањето на овој докторски труд се рандом анкетирање и статистичка анализа на податоци, во главно од завод за статистика. Како зависна варијабла во овој докторски труд го издвоив брачните другари, бидејќи се почесто се одлучуваат за развод на брак, но со почести советувања и укажување на последиците од разводот, бројката на разводи ќе се намали. А како независна варијабла го издвоив семејното насилство како фактор за развод на брак, бидејќи поголемиот број на разводи во нашата држава се поради семејното насилство.

Методолошки период оодатоците кои се застапени содржат животен циклус од 2012 до 2019 година. Како што наведовме во претходната подточка, користени се три техники : анкета и софтверски обработени податоци, како и споредбени статистички податоци од заводот за статистика на Р.Македонија и во однос на разводот на брак.

ГЛАВА-I

Историски преглед на развод на брак

1. ПОИМ, КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОД НА БРАК

1.1 Развод (престанок) на брак според прописите на римското право

Во стариот РИМ развод на брак бил поповолен за мажот од колку за жената.

Имено, разводот на брак во стариот РИМ бил привилегија за мажот и за неговиот *Pater familias*. Разводот бил допуштен поради : прелјуба, пијакство и поради сите други причини што мажот можат да го наведат да ја прекине постојаната брачна заедница.²

Според прописите на римското право процедурата за престанок на бракот се одвивала многу лесно, а теоретски процедурата за развод можеле да ја покренат и мажот и жената, иако постојат примери дека постапката за развод ја покренувале и жени, но најголем дел овај вид на развод го користеле мажите. Доколку жената не била под *manus* на својот татко, односно ако останала под *potestas* на својот таткво, во ваков случај и таткото можел легално да ја разведе жената од сопругот. Но доколку жената била под *manus* на својот сопруг тогаш *manus* требело да се разреши и онаа морала формално да премине под *manus* на некој друг. Разводите на брак се случувале поради различни причини. Луције Корнелије Сула се развел од неговата сопруга Клелије поради неплодност, додека Помпеј се развел од Мурција поради прелјуба. Од иста причина Лукул се развел од Клаудије. Бракот, односно *Matrimonium iustum* или *iustae nuptiae*, како трајна врска помеѓу еден маж и жена, кој бил заснован на правно релевантни факти, можел да престане само на нови правни факти, односно врз основа на природни настани и човекови дејствија. Како причини би ги спомнале следниве и тоа: престанок на брак поради смрт и поради *captis deminutio* и престан на бракот со *repudium* и со *divortium*.³

а) Престан на бракот поради смрт и поради *captis deminutio*. Природната смрт на мажот, жената или на двајцата брачни другари доведувала до престанок на бракот, како што предизвикувала и општа загуба на правната способност. По смртта на едниот брачен

---

² Иво пухан, Римско Право, научна книга, Београд, 1969, стр.170.

³ Sarah B. Pomeroy, „Godesses, Whores, Wives, and Slaves: Women in Classical Antiquity“, Schocken books, 1995., 157-161

другар отпаѓала брачната пречка – постоење брачна врска. Во тој случај мажите можеле веднаш да стапат во нов брак, додека за жените бил определен *tempus lugendi*. *Matrimonium iustum* престанувал и во случај кога некој римски граѓанин или граѓанка од која и да било причина ќе претрпела *captis deminuto maxima* и *media*, бидејќи двете овие установи, поврзани со загуба на граѓанството, биле поврзани и со загуба на *jus conubili*.

б) Престан на бракот со *repudium* и со *divortium*.

Римското сфаќање на поимот за брак било такво што се сметало дека тоа е континуиран договор во кој се влегува со согласност, последицата од тоа била што кога согласноста ќе ја немало ќе завршел и бракот. Договорите со други ефекти се сметале за неважечки. Иако во почетокот, *pater familias* на мажот или жената можел да го иницира нивниот развод, од почетокот на вториот век од новата ера, неговата моќ да го раскине бракот била евидентно ограничена.

Во старото право само на мажот му бил допуштен *repudium* или раскин на бракот. Раскилот или престанок на бракот бил допуштен поради неверство, пијанство, неплодност, пометнување како и поради секоја причина што го наведувала на мажот да ја раскине постојаната брачна врска. Во врска со формата на раскинувањето на бракот била корелативна на формата на неговото склучување: : брак склучен во форма на *confereatio* можел да биде раскинат во форма на *diffareatio*; брак склучен во форма на *coemptio* можел да биде раскинат во форма на *remancipatio*, а брак склучен во форма на *usus* бил разрешуван со прекин на брачната заедница по волја на мажот. Едностраното раскинување на бракот по волја на мажот или *repudium* не можело да се одржи како единствен начин за разрешување на брачната заедница во периодот кога надвладаале браковите без *manus*. Во овој период основното начело по прашањето за односите меѓу брачните другари гласело: *libera matrimonia esse debent*.⁴

Примената на споменатото начело довела до установата *divortium* или бракоразвод. Откако бил воведен *divortium*, бракот можел да престане по волја на мажот, по волјата на жената, како и со заемна согласност на брачните другари. Од посебно оправдани причини развод на бракот можел да бара и *pater familias* на жената. Причините за разводот не биле

---

⁴ Види повеќе: Арсе Петровски, *op.cit*, стр.28.

одредени. До развод доаѓало и тогаш кога не постоела никаква друга причина освен желбата барем на еден од брачните другари. Вообичаена форма за развод била изјавата пред сведоци, писмен *libellus repudii* или фактички престан на заедничкото живеење. Моралистите најверојатно претеруваат во тврдењата колку чести биле разводите. Вистинските факти е тешко да се утврдат. Но исто така ова може да значи и дека разводот во класичниот период бил доста чест.

Едностраното отфрлање на бракот било доволно за истиот да се заврши, се покажало дека доволни биле зборовите како „Задржи си ги твоите нешта за себе“ или „Грижи се за твоите работи“. Во времето на Август, била воведена потребата од седум сведоци за развод. Основата за ова била првенствено за да се потврди дека децата се легитимни, дали некој од брачните другари извршил прељуба или неверство, кон што Август воспоставил строги казни, и дали основните правила на Август за казнување (за оние кои нема да се премажат доволно брзо) биле применливи. Исто така и Римјаните не наведувале некои правила како основа за развод, пишаните извори укажуваат на тоа дека обично тоа би било материјална причина за развод. Ефектот на миразот би можел да ја намали привлечноста на разводот од вашиот брачен другар без било каква причина. Дополнително, причини што и давале право на невината страна да бара развод без штетни последици биле: неверство, тешко кривично дело, посегање врз животот, подведување, неморален живот и слично. Наводниот пат на моралните стандарди кај римските високи класи заедно со доминацијата на слободниот брак и со леснотијата со која можела да се дојде до развод очигледно доведе до остар порас на стапката за разводи на овој период.⁵

---

⁵ Ендру Бурковски и Пол ду Плесис, учебник по Римско Право, просветно дело, 2009, Скопје ст. 129.

1.2.1 РАЗВОД НА РЕЛИГИСКИОТ ОБЛИК НА БРАК ВО ЈУДАИЗМОТ, ХРИСТИЈАНСТВОТО И ИСЛАМОТ

1.2.2 Развод согласно правилата на јудаизмот

Според Еврејското право бракот е врска помеѓу еден маж и жена кои се обединуваат во една блиска заедница. Целта на бракот според еврејското право не е само во продолжување на потомството, неговата главна причина е тоа што бракот е основа на религиозниот и етичкиот живот. Во минатото, еврејскиот закон не ја забранувал полигамијата, која била распространета на Истокот, со тоа му дозволувала на мажот да се ожени со најмногу четири жени во едно општество каде полигамијата била препознаена. Само во 10-тиот век во Мајнц полигамијата беше забранета за сите Евреи кои живеела во западните региони, што стави крај на прилично недефинираниот закон за полигамија на Евреите. Јудаизмот го дозволува разводот, ако брачните другари поднесат барање за развод кај рабинот, кој по поднесеното барање ќе пристапи кон постапката за помирување и доколку се увери дека не постои никаков услов за нивно помирување ќе даде дозвола за прифаќање на нивното барање т.е. ќе ги разведе. За разводот да биде валиден на жената или на нејзиниот застапник мора да му се предаде документ (гет) за развод, гетот обично се пишува на пергамент и се потпишува од двајца сведоци. Додека жената нема гет т.е. документ за развод секоја нејзина врска се смета за прељуба, а можниот потомок од таквата врска се нарекува „мазмер“. Таква жена се нарекува агуна-пустиник и според еврејскиот закон не може да се разведе и повторно да се ожени додека не ја добие претходно споменатото дозвола од нејзиниот сопруг. Потпишаната кетуба пред бракот му гарантира на жената дека во случај на развод треба да добие дел од имотот, односно сето она што го донесе како мраз. Дете во јудаизмот добива целосни верски права на почетокот на пубертетот; За девојчињата ова е дванаесет, додека за момчињата тоа е една година подоцна, во тринаесеттата година.⁶

---

⁶ Историја на јудаизмот до 164 п.н.е.

Верските права не подразбираат преземање на целосна одговорност за нивниот живот, туку само право и обврска да учествуваат во верски ритуали и јавна молитва, за која е потребен минјан или десет религиозни полноправни мажи. Се смета дека едно дете или маж е подготвено за брак на возраст од осумнаесет години, иако во минатото свадбата била склучена уште пред таа возраст. Идната брачна двојка има право да се спротивстави на изборот на нивните родители, иако ова ретко се случуваше во пракса, па конечната одлука за брак е всушност на родителите. Сепак, бидејќи невестата пред венчавката мора да се види барем еднаш, и во случај физичкиот изглед да е одвратлив еден на друг, бракот е забранет.

1.2.3 Склучување и развод на брак во Христијанството

Христијанството и неговата концепција за бракот и за семејството, во голема мера се разликувале од римското право и римската практика, како и од законите и обичаите на варварските народи кои постепено се населувале на подрачјето на западна Европа. Римските императори, кои на почетокот на христијанството гледале како на голем непријател, подоцна сватиле дека христијанството учење дава големи можности за цврстување на бракот и за семејството, кои биле во голема криза поради неморалот и рушењето на етничките норми.⁷

Сваќања за бракот и развод на брак согласно Римикатоличката црква т.е. католицизмот. Бракот е интимна, исклучива, неразделна заедница на живот и љубов во кои влегуваат маж и жена по прописите на Створителот усмерени за нивно властито добро и тоа со раѓање и одгојување на потомствата; тоа е сојуз помеѓу крстени луѓе кои Господ Христос ги издигнал на достоинствен сакримент.

Идејата на христијанството за нераскинливоста на бракот, во 12 век ќе стана “светна тајна”. Став е дека невиноста е највисокиот идеал за сите христијани. Поврзувањето на сексуалните односи со грев и морална и духовна дегредација, барањето на целибат на швестениците, негативниот став кон разводот на брак, обврските за верност на мажот и

---

⁷ Mladenovic, op.cit., стр.69.

жената и воведување на комплексен систем на брачни пречки се промени кој доведоа до вистинска револуција во сферата на брачните, семејните и сексуалните односи.⁸

Христијанската религија во однос на односите меѓу мажот и жената имала строг став, кој се изразува преку потчинетоста на жената под мажот. Во Стариот завет таа е изедначена во обичен предмет а во новиот завет таа има повисок статус во општеството како резултат на нејзината функција-раѓањето.⁹

Согласно Римокатоличките прописи, бракот се склучува со меѓусебно изговарање на прописани зборови од страна на младоженците. Помеѓу останатото, тоа значи дека вереницата и вереникот се служители на сакраменталната венчавка. Иако луѓето типично кажуваат дека ги венчавал тој и тој свештеник, тоа е неточно. Тоа и тој свештеник никогаш не венчавал – тој е во целибат.

Свештеникот служи само како службен сведок на Црквата.

Католичкиот брак за да биде валиден, младоженците мораат: да немаат никакви пречки за нивно склучување, да го следат пропишаниот обред на сакриментот, да бидат способни самостојно да ја изразат својата волја и истото да го направи слободно и без никакви услови и да го прифати она што црквата го смета за добра кои произлегуваат од венчавката. За да може да се склучи брак помеѓу младоженците не треба да постојат пречки. Пречките се неповолности за валидно склучување на брак кои произлегуваат од Божјиот закон и црквениот закон. Ги има вкупно дванаесет и тоа 4 :

-Животна возраст. За машка личност пред навршени 16 години, а за женско пред навршени 14 години не можат да склучат полноважен брак. (Мора да се има на ум дека овде се зборува за Црквата. Брак на оваа возраст не се препорачува во најразвиените држави, додека во некои култури е вообичаено).

-Импотенција. Потполна и трајна неспособност за сексуален чин.

-Претходна врска. Претходно полноважен склучен брак со друга личност.

---

⁸ Мицкович Дејан, Семејството во Европа XVI-XXI Век, Блесок, Скопје, 2008 ст. 11.

⁹ Па така во Стариот завет, жената е сметана за потрошен материјал и мажот ако сакал можел да ја остави ако таа имала некоја телесна мана. Па се вели “кога ќе се земе жена и кога ќе се ожени спо неа, па се случи таа да не му е по мерак (...) нека ја отпушти од својата куќа (Мојсеј 24:14) “Во однос на неверството понатаму се вели : А човек кој ќе направи неверство со друга жена (...), да се погуби и прелубникот и прелубничката (Мојсеј 20:10). Понатаму “ ако си во брак не барај развод” (коринт 7:27). На тие што се во брак им заповедувам да не се разделуваат. Тоа не е заповед од мене туку од Господ (Коринт 7:10-11).” Не е добро да е човек сам, да му обезбедам другар спрема нему” (Мојсеј 2:18).

-Различна вероисповест. Христијански католик не можит да склучи брак со некрстена личност.

-Свети редови. Личности кои се примени во светите редови, свештеници и бископи – не можат да склучат брак.

-Вечни завети за чистота.

-Киднапирање. Женска личност киднапирана со цел за венчавка.

-Бракоубиство. Убиство или учество во убиство на сопствениот сопружник или личност со која сака да склучи брак.

-Крвно сродство. Крвно сродство во било која права линија и странично до втора линија.

-Сродство. Брак во права линија ја прави во секој случај невозможна (на пример, очувот не можит да се ожени со поќерката, но маж можит да ја ожени сестрата на својата покојна жена).

-Јавен морал. Кога невенчана личност, која живее во јавна заедница со некој, сака да склучи брак со блиска роднина со која живее, ако сродството е во права линија. (на пример, жена која живее со маж не може да се ожени ниту со таткото ниту со синот на таа личност).

-Посвојување. Не можат да склучат брак оние кои се врзани со законско сродство, настаната со посвојување, во права или странина линија. Сопружниците мораат да ги следат правилата наведени во каноните. Тоа бара присуство на службен сведок (обично свештеник или ѓакон) кои во има на црквата ги прима заклетвите за брак и два други сведоци (обично кумата и кумот) кои исто така се присутни во давањето на брачните заклетви.

Сопружниците мораат да бидат способни за обострано да ја изразат својата согласност и истата да ја дадат слободно и безусловно. Личноста мора да биде психолошки способна да разберит што брачната согласност подразбира и мора да биде способна истата да ја одржи.

Поозбилни психолошки нарушувања можат да ја поништат валидноста на согласноста, исто така согласноста не е валидна доколку е дадена во страв или принуда. Паровите не можат да поставуваат никакви услови за својата согласност – што значи дека не можат да размислуваат: „ќе останам во брак само ако...“ согласноста мора да подразбира „што и да се случи, венчани сме засекогаш“.

Сопружниците мораат да дадат согласност за она што црквата го смета за брак, а тоа се: верност, неразделност и отвореност за потомство. За овие три верување важно е и младата и младоженецот го кажат своето „да“. Кога станува збор за брак помеѓу католик и друг христијанин или пак брак помеѓу католик и некрстена личност, одма на почетокот треба да се каже дека требит да се направи разграничување помеѓу: мешани бракови и бракови со различни религии. Кај првата (мешан брак) се работи за склучување брак помеѓу католик и некрстен католик, а кај другиот (брак со различни религии) се работи за брак помеѓу католик и личност која не е крстена.¹⁰ Мешаните бракови отсекогаш преставуваат сложено прашање за Католичката црква со која таа и во минатото, но и денес постапува со големо внимание. За тоа ни сведоча и фактите дека Католичката црква побргу би ги одвратила нејзините членови, него да ги советува да склучување на мешани бракови. Сепак, потребно е, да се истакне дека Католичката црква не забранува на склучување на такви бракови доколку се почитуваат одредбите за склучување на брак од таков вид.

Така Законикот за канонско право во канонт 1124 јасно кажува: Бракот помеѓу две крстени лица од кои една крстена во Католичка црква или во нејзе е примена после крштевањето и која од нејзе не е одпадната со формален чин, а другата и припаѓа на друга Црква или црковна заедница која нема потполна заедништво со Католичката црква, забрането е без добиена дозвола од меродавната власт да се склучи таков брак. Бидејќи правото на брак е природно право на човекот од оваа пречка од Католичката црква може да се добие опрост доколку двете страни во постапката за склучување на брак ги исполнат следнве услови:¹¹

- Католичката страна мора свесно и слободно да изјави дека е спремна да ја одстрани опасноста од одпаѓање од верата и да даде ветување дека ќе стори се што е во негово/а моќ дека децата ќе бидат крстени и одрастени согласно прописите на Католичка црква,
- Другата страна на бракот мора да биде известена за оние верувања што католичката страна и ги дала на црквата, со цел да биде свесна за ветувањата и обврските од својот католички партнер,

---

¹⁰ Ivan Macut, Mješovite ženidbe – izazov Crkvi, str 384

¹¹ Služba Božja 54 (2014), br. 3/4, str. 385

- Двете страни требаат да бидат поучени за интересите и битните својства на бракот во која ниту една од страните не смејат да ги прекршат. Од оваа погоре наведено може да се заклучи дека склучувањето на мешан брак го следат малку поразлични и посложени процедури него како што е обичајот кога брак се склучува помеѓу двајца полноправни членови на Католичката црква. Што се однесува до потешкотиите кај мешаните бракови, потребно е најнапред да појдеме од самите припреми за таквиот брак, односно во припремите треба да бидат вклучени и двете страни, во овај случај и онаа страна која не е католик, за склучување на сакриментален брак. Така да на припремите за мешаниот брак требаат двајцата свршеници да доаѓаат по можност заедно за да и католичката, но и некатоличката страна за да можат подобро да се запознаат со католичкото учење и гледањето на сакрименталниот брак. Римокатоличката црква не признава развод, но под определени околности и во прилично компликована постапка може да се прогласи за ништовен ако се докаже дека не е правилно склучен. Кај католиците наместо развод постои институција која се вика „разделба од стол и постела“, која може да биде привремена или доживотна. Во црковно-правната пракса институтот „разделбата од стол и постела“ се однесува на ситуација во која една од сопругниците своеволно и без никаква причина ја напушти фамилијата и децата. Тогаш страната која трпи се повикува од страна на меродавната црковна власт да побара „разделба од стол и постела“, но брачната врска помеѓу нив сеуште постои, па така ниедна страна не може црковно да се венча. Исто така, кога односите во бракот се такви што доведуваат до опасност од душевно или телесно здравје на еден од брачните сопругници или децата, страната која трпи може да побара „разделба од стол и постела“. Цврст и склучен брак не може да се поништи со нитуедна човекова власт, а ни за никаква причина, освен смрт.¹² Од оваа може да се каже дека самиот термин развод за католичката црква преставува термин кој што нема никакво значење. Неплатениот брак помеѓу крстени или помеѓу крстена странка и некрстена странка може, поради оправдани причини, да ја разреши римски свештеник на молба на двајцата или само на едниот

---

¹² Zakonik kanonskoga prava (Codex iuris canonici) Proglasen vlasцу pape Ivana Pavla II.(25.sijecnja 1983)str.181 kako 1141

од нив, дури ако другата страна се противи¹³. За да може некој да успее да поништи брак склучен во Католичка црква неопходно е во долготраен процес да докаже дека личноста со која живее на некој начин го довела во заблуда. На пример, ако успее да докаже дека сопругот или сопругата озбилено не ја сватиле заклетвата дадена пред црквата, или зборувале дека сакале деца, а потоа не биле спремни за потомство. На пример бракот Католичката црква може да го поништи ако на девојката и биле извадени јајниците а таа за тоа знае дека не може да има деца, ако оваа се докаже тогаш Католичката црква тој брак го поништува.

-Сваќања за бракот и развод на брак согласно Православната црква т.е. православието. Како и кај останатите религии така и кај православието бракот или свадбата е вековна традиција која се појавила долго време пред појава на постапката за регистрација на брак во канцелариите на матичните служби. Свадбената церемонија се однесува седумте свети тајни, преку кои благодатта на Светиот дух се пренесува на човекот невидливо.¹⁴

Основ и како еден од побитните елементи на православната црква е семејството, каде доминантната улога му припаѓа на мажот, кој несебично мора да ја сака неговата жена, која, пак е обврзана доброволно да му се покори на својот сопруг. Според светото писмо, главата во бракот е мажот. “Подобро да се двајца, отколку еден сам, зошто ќе имаат взаемна полза еден од друг; ако едниот падне, другиот ќе го подигне“.¹⁵ Православната свадбена церемонија се изведува во црква пред катедралата, сакралата сама по себе се одвива во две фази и тоа: прво, следи вереницата, а потоа самата свадба, за време на церемонијата младоженецот и невестата даваат ветување на взаемна верност и нивната унија е благословена од сликата на духовно единство на Христос со црквата, а се бара Божјата благодат за взаемна помош како и за раѓање и христијански одгој и воспитување на децата.

---

¹³ Ibid str.181 kanon 1142.

¹⁴ vesti-mk.com/vesti/pravoslaven-brak-svadbena-ceremonia.l

¹⁵ Д-р Грозданов, Иван, што вели Библијата, Библиски центар, „Божилак“, Скопје, 2006 стр. 33.

Само оние кои ја прифатиле светата тајна на крштевање им е допуштено да го изведат обредот на православна свадба. Покрај тоа, свадбената церемонија може да се изврши под услов мажот да има навршено 18 години, а неговата сопруга да има навршено 16 години. Како пречки за да се склучи свадба согласно Православната црква може да се наведе дека, свадбената церемонија не може да се изврши ако веќе е четвртиот брак за еден од брачните другари; овде може да се каже дека е дозволено да три брака, за разлика од учењата на Католичката црква каде пред Бог може да се склучи само еднош брак; ако тоа е брак меѓу крвни роднини до четвртта генерација, а исто така ако бракот е помеѓу луѓето кои страдаат од ментално нарушување, освен тоа православната свадбенат церемонија не може да се изврши ако младенците се преставници на друга религија или атеисти.

По склучување на православниот брак, како и кај сите останати религии, постојат права и обврски на мажот и жената, каде подетално ќе бидат објаснети, и тоа како одговорности на можот ќе ги наведеме следниве: Одговорноста на мажот – како што веќе кажавме погоре дека според Светото писмо, главата на бракот е мажот, од тука може да заклучиме дека мажот во брачната заедница е оној што кажува и управува со семејството. По зборовите на Апостол Павле каде вели „мажот е глава на жената....тој е оној кој води“, тој внатре во семејството преставува и симболизира начело на авторитет. Должноста на мажот е да дава љубов на својата жена и семејство, не дозволувајќи да ја заплашува жената. „Се обврзав за целиот живот; избрав; од сега мојот стремеж нема да биде да барам некој кој би ми угодувал, туку јас да и угодам на онаа која ја избрав...“ (Французинот Анри Морис) Одговорност на жената – како што ги цитиравме зборовите на Апостол Павле за одговорноста на мажот, така и тука Апостол Павле вели: Вие, жените, покорувајте им се на мажите свои, како на Господа...но, како што Црквата му се покорува на Христа, така и жените да им се покоруваат на своите мажи во се.¹⁶

Како што веќе споменавме Бракот согласно православното учење е света тајна, и тоа една од седумте свети тајни во православната црква. Според христијанското учење, бракот е воспоставен уште во рајот од самиот Творец.

Според Светото писмо на Стариот завет знае за бракот во рајот, односно во времето на благословената состојба на човекот пред неговото паѓање во грев и за брак по

---

¹⁶ Ефес.5,22-24.

првородениот грев, затоа Адам ја позна жената своја, дури по изгонувањето од рајот. Значи може да се каже дека според Библиското учење, бракот е остаток од рајот на земајата и е база што не била уништена со светскиот потоп, ниту со другите катастрофи. Како што објаснивме за склучување на бракот, кога зборуваме за развод како и кај Римокатоличката црква така и Православната црква исто така проповеда нераскинливост на бракот, единствено раскинливоста на бракот е дозволена во случај на неверство. „Јас, пак, Ви велем секој што се разведува од својата жена – освен ако извршила прељуба – ја неведува на прељуба; и секој што стапува во брак со разведена жена – извршува прељуба“. Несомнено, може да се заклучи дека Библијата на повеќе места експлицитно го прикажува негативното стојалиште за разводот на бракот. Тоа може да се потврди и со следниве изреки, и тоа: Ако си во брак, не барај развод. На тие што се во брак им заповедам да не се разведуваат. Тоа не е заповед од мене, туку од Господ. Учењето на православната црква за разводот се строги и истите не дозволуваат престанок на бракот, освен ако е извршена прељуба од страна на еден од сопружниците. Но сепак за разлика од учењата на Римокатоличката црква каде за развод во вистиска смисла на зборот туку зборува за институтот „разделба од стол и постела“ каде пред Бога сеуште се во брак, кај Православната црква институтот „разделба од стол и постела“ не постои, него до развод може да дојде поради прељуба на еден од сопружниците и тие по разводу можат да се венчаваат согласно Православните обичаии и традиции, но не повеќе од три пати, ако еден од лицата кои сакаат да склучат црковен брак ако тој или таа веќе три пати биле венчавани во црква тоа нема да можат да го направат повторно.

1.2.4 Развод на брак согласно Исламското (шеријатско) право

Бракот согласно Исламското право е заедница на еден маж и повеќе жени, но не повеќе од четири, за да може маж да се ожени со повеќе жени (до четири), претходно за тоа му е потребно дозвола од неговата прва жена. Бракот во исламот е истовремено верско-морален чин и должност, правнодоговорен акт и еден од многубројните Аллахови ајети – знамености и докази за луѓето. „Венчавајте ги немажените и неженетите.

Исто така и добрите робови ваши и робинките ваши. Ако се сиромашни Аллах ќе ги збогати од добрината Своја.

Аллах е Неизмерен и Зналец!¹⁷ А ако се плашите дека нема да бидете праведни кон јетимите жени, тогаш, венчавајте ги оние жени кои ви се дозволени: по две, по три, по четири. А ако, пак, се плашите дека нема да бидете праведни, тогаш, доста ви е една; или со оние кои ви се дадени во сопственост. Ете, така ќе бидете најдалеку од неправдата.¹⁸

Обврската за брак се темели и на наведените два ајети и многу Хадиси,¹⁹ се пренесува од Абу Давуд, по наводите на Имами Ахмед, бракот е апсолутна обврска која во себе носи добро дело за покорност на Аллах.

Затоа бракот е втемелен и заснован на зачувувањето и исполнувањето на верата, како што и Пророкот вели: „Кој ќе се ожени, ја сочувал половината вера“. Во бракот спрема жената треба да се постапува на најубав начин: не смее да се вознемирува, не смее да и се присвои нејзиниот мехр,²⁰ не смее да ги вреѓа нејзините родители, бидејќи спротивно се одрекува и на Аллах и на неговиот Пратеник. Божјиот пратеник Мухаммед а.с вели: „Постапувајте со вашите сопруги на најубав начин, бидејќи тие ви поклонуваат деца“.

Убадете Бин Еби Кесиран, од Абдуллах Џезирија се пренесува од сопругата на Божјиот пратеник: „Најдобрите луѓе од мојот уммет (следбеници) се оние кои се најдобри спрема своите жени, а најдобри жени од мојот уммет се оние кои се најдобри спрема своите мажи. Секоја таква жена е воздигната секој ден и ноќ до награда како илјада шехиди(лица кои починле на бојниот пат) кои се на борба на Божјиот пат стрпливи и верни, а предноста на една од нив над хуриите е како предност на Пратеникот Мухаммед над најдобриот човек од вас.

И најдобра жена од мојот уммет е онаа која настојува да го израдува својот маж, задоволувајќи му во се што не е грев спрема Бог, а најдобар човек од мојот уммет е онај кој е благ спрема својата жена. На таквиот човек му се пишуваат секој ден и секоја ноќ, награда од стотина шехиди кои се стрпливи и верни на Аллаховиот пат. – на тоа Омер го

---

¹⁷ Кур’ан, сура Ен-Нуур, ајет 32

¹⁸ Кур’ан, сура Ен-Ниса, Ајет 3

¹⁹ Хадиси се збир на книги во кои е содржано она што го правел или кажувал Божјиот пратеник Мухаммед, а го бележеле неговите асхади (другари), односно оние кои биле блиски.

²⁰ Мехр е венчавен дар кој младоженецот и го дава на сопругата пред да се склучи бракот, и со него управува жената на начин на кој таа сака.

прашал: Божји пратенику, како е за жената награда илјада, а за маот сто?, на тоа Божјиот пратеник му одговорил: „Зарем не си знаел, жената има поголема награда од мажот и повредни добри дела, а Аллах му го подига степенот на награда во Рајот со степенот на задоволство на неговата сопруга“. Од наведеното може да се каже дека во бракот обврската на мажот спрема жената е поголема, мажот спрема сопругата треба да се однесува љубезно и спрема нејзината фамилија. Препорачано е бракот да се склучи во петок или четврток и првата брачна ноќ, иако според Исламското учење сите денови се од Бога. Суннет²¹ е да биде свршена пред склучување на бракот. Склучувањето на бракот може да биде со лично присуство на младоженците или некој од нивна страна да биде овластен. Исламот преферира морален и чист начин на живот, зачувување на човековото порекло и честа, па поради тоа ги канализира сите човекови желби како би единките, а и друштвените заедници би биле подигнати на здрави односи. Сексуланиот нагон е природна потреба на човекот која е пат за продолжување на човековата раса. Исламот во целост не ја поткопувал таа потреба ниту дозволувал целосна слобода во нејзиното практикување, што не е својство ниту за животните. И не приближувајте се кон блуд, затоа што тоа е лош грев и лош пат.²²

Со оглед на тоа што вонбрачните односи го нарушуваат нормалниот тек на живот и предизвикува многубројни проблеми, Исламот во потполност го забранил таквиот однос, ама од друга страна го пропишува бракот како најдобра алтернатива за задоволување на сексуалните потреби и зачувување на интимата на мажот и жената.

Бракот согласно исламското право преставува суннет – доброволен, но неговиот конечен пропис се разликува од личност до личност. „...бракот е мој суннет па кој ќе го остави мојот суннет, не е од мене“ (Муттефекун Алејхи) Исламските правници прописите за брак ги темелат на потребата на секој човек, па така и личноста која не може да се воздржи од блуд, а способна е да ја одржува фамилијата, има обавеза да стапи во брак. „О, група младичи, кој од вас може материјално да поднесе, нека се ожени“ (Бухари и Муслим). Понекогаш овај хадис погрешно се разбира и преведува, па не е реткост да се смета дека

---

²¹ Терминот „суннет“ значи следење или правење на оние постапки кои ги правел Божјиот пратеник Мухаммед.

²² Ел – Исра, 32

усови за брак се постојана работа и добра плата, стан или куќа во сопственост, добар автомобил итн.

Секако дека е погрешно сваќањето за условот за брак бидејќи тоа би значело дека голем број од младите не би требеле да стапуваат во брак. Основна цел и смисла на бракот согласно шеријатското право се:

- Извршување на Божјата заповед и императивот на бракот,
- Следење на патот на Божјите пратеници,
- Да се обезбеди легитимно, на верско втемелено и морално несомнено раѓање, точно да се знае кои деца на кого му припаѓаат,
- Осигурување на законски наследник,
- Да се обезбеди зголемување и продолжување на човековата раса,
- Со помош на бракот да ги смириме и со него ги задоволиме сите наши сексуални потреби,
- Со помош на бракот да се искорени и уништи проституцијата и блудот, Во бракот децата да се учат и одгојат на морален и етички начин,
- Во потополност да се обезбеди морален начин на живот за секој човек и жена,
- Да се обезбеди издржување на жената и децата, и
- Да се обезбеди опстанок и континуитет на човештвото. Сметајќи дека бракот во исламот е двојно; религиозно-морална и шеријатноправна, граѓанска должност и со оглед на природата на човекот и неговиот имот, правниците на шеријатот велат:
Бракот е:

-Во бракот децата да се учат и одгојат на морален и етички начин, - Во потополност да се обезбеди морален начин на живот за секој човек и жена, - Да се обезбеди издржување на жената и децата, и

-Да се обезбеди опстанок и континуитет на човештвото. Сметајќи дека бракот во исламот е двојно; религиозно-морална и шеријатноправна, граѓанска должност и со оглед на природата на човекот и неговиот имот, правниците на шеријатот велат:
Бракот е:

Некого првостепена должност (фарз),

Некого второстепена должност (ваџиб),

Некого само му се препорачува (суннет),

Некого му е суден (мекрух), а

Некого му е забранат (харам). Бракот е строга неотповиклива должност – фарз на секој полнолетно, психичко, душевно и физички здрав муслиман кој има материјална можност да ја издржува жената, кој во бракот убаво и хумано ќе се однесува, а кој сигурно не би можел да ги контролира своите страсти и нагон без брак би направил блуд.

Бракот е ваџиб, поблага должност на оној кој ги исполнува сите погоре наведени услови, а не е потполно сигурен во контролирањето на своите страсти и нагони па надвор од брак веројатно би ги направил блуд (богохулие).

Бракот е суннет - Препораката на пророкот на секој муслиман кој има умерена природа и може да ја контролира страста и инстинктот и ги исполнува сите услови за бракот Мекрух е судбина и е спротивно на суннетот да се стапува во брак со онај муслиман кој поради својот карактер не е сигурен дека може убаво да се понаша во бракот а плус е во материјално слаба состојба да не може да ги задоволи основните куќни потреби.

Бракот е харам на импотентен маж и неспособна фригидна жена. Да се навратиме на бракот каде согласно учењето на исламот бракот постои од првиот човек и има свои основни рамковни прописи, без разлика на различните форми. За да може бракот да биде исламски, мора да се склучи во името и заради Аллах. и според шеријатскиот закон. Според шеријатскиот закон, условите за валидност на исламскиот брак се двојни и тоа:

-Шурутун-никјах – предуслови за склучување на брак, и ерканун-никјах – услови при склучување на брак. За две лица да можат да се венчаат, неопходно е да ги задоволат Шурутунникјаг т.е. дека тие како младоженци се: слободни; душевно и ментално се здрави; да бидат брачно полнолетни; да постои слободна воља; вероисповеста на младоженците, посебно на младоженецот; младоженецот во определени случаи да биде достоин за девојката; несродство и несродство по критериумите на шеријатот т.е. по крв, млеко; и свршениците, и младоженецот и девојката да стапуваат во брак со намера,

слободно, исклучиво со нивна воља, плански и при потполна свест и во име и поради Аллах Како што постојат предуслови за склучување на брак, така согласно шеријатското право постојат и услови при склучување на бракот, а тоа се: понудата на брачната заедница, прифаќање на брачна врска, манифестацијата на брачна врска и заедница мора да биде во исто време и на исто место, кандидатите за брак мора целосно да се слушнат едни со други во понудата и прифаќањето на брачниот однос и заедницата, свадбата мора да се одржи во присуство на сведоци кои ја слушнале понудата и прифаќањето на бракот и при венчавањето да се договори мехр (дар). Како што веќе напоменавме еден од условите за склучување на брак е и постоењето на самите сведоци при што и самите сведоци мораат да бидат; полнолетни; умно и душевно здрави муслимани, кога се работи за склучување на шеријатски брак, да знаат дека се работи за брак; да ја слушнат во исто време понудата и прифаќањето на понудата. Како сведоци за склучување на исламски-шеријатски брак не можат да бидат: душевно и психичко пореметени личности; потполно глуви личности кои не можат да ја слушнат понудата и прифаќањето на бракот; тотално пијана личност и немуслимани. По учењето на исламот бракот спаѓа во шеријатското-верско право затоа што се заснова на Кур'анот и Хадисите и што како верски чин се склучува во име и поради Аллах, но тој спаѓа во шеријатското граѓанско право и затоа што бракот е врста на потполно слободен договор и споразум низ кои настануваат сосема конкретни обврски, должности но и права и благодети за двете страни кои на дозволен начин не можат никаде и никако не можат да ги постигнат вонбрак.

Како што веќе го спомнавме дарот или мехрот како еден од условите во склучувањето на бракот, висината на дарот ја определуваат свршениците спогодбено.

Мехрот може и дополнително да се утврди ако тоа не го направиле при венчавањето. Мехрот е материјално право на жената од мажот, а на мажот тоа му е обврска спрема жената. Најниската граница на мехрот може да се определи од страна на институција, односно во Република Северна Македонија ја определува Исламската верска заедница и таа изнесува три просечни плати во државата, а највисоката треба слободно да ја

договорот. Нема никој право да го укине мехрот, а мажот е должен да и го исплати на жената договорениот мехр.

Мехрот (дарот) се дели на мехри муаџел и мехри муецџел. По обичај мехри муаџел и се испака веднаш по склучување на бракот, а мехри муецџел на барање на жената во текот на животот, после пуштање на жената кога мажот е крив или после смртта на мажот или жената.

Во три случаи мажот е должен да и го исплати на жената целиот мехр и тоа:

- Во случај на развод после брачен однос,
- После неоправана изолација со жената во правно валиден склучен брак, и
- Во случај на смрт на еден од брачните другари без оглед дали смртта настанала пред или после брачниот однос.

Исламот, исто така, се грижи за одделни делови поврзани со бракот, нормите на однесување и правата на брачните другари, кои би можеле да го зачуваат овој однос и да овозможат успешна фамилија во која ќе растат и ќе се развијат деца ќе бидат ментално и духовно подигнати, религиозно подигнати и кои ќе имаат истакната улога во сите области на животот. Од тие прописи се: Исламот ги одредува потребните услови и за мажот и жената за бракот да биде валиден и точен, а тоа се: ²³ Услови кои исламот и ги наметнува на мажите:

- Жената да биде муслиманка или китабијка (христијанка или еврејка) која е верник,
- Да биде чесна и немажена. Бракот е забранет со онаа која е позната по својот неморал и безсрамност, како што Возвишениот вели:....и чесните верници ви се дозволени, и чесните ќерки на оние кои им беше дадена книгата пред вас. ²⁴

Исламски услови за жената:

- Треба да биде муслиман и во исламот е забрането муслиманка да се венча за неверник, без разлика од која вера е, дали е следбеник на книга (евреин или христијанин) или не, а исламот го потврдува правото на земање сопруг, ако има едно од двете: Упорност во верата

---

²³ Ал-Бухари, 4802 и Муслиман, 1466.

²⁴ Кур'ан, сура Ел-Маиде, 5.

и убав изглед. Се пренесува дека Божјиот пратеник рекол: кога еден од вас ќе запроси, а сте задоволни од неговата вера и изглед, оженете го.

Кога во потполност ќе бидат исполнети условите за брак и тоа: согласност од старателот, присуство на праведни сведоци, одпадништво од вера и др., онај кој го склучува бракот, односно имамот ќе го дозволи неговото склучување, ако нема присилно без разлика дали се работи за вдовица или девојка која нема татко, и после запознавањето со дарот и неговите особини, ќе одржи говор каде го моли Бог. Потоа на пријатен начин ќе бара од старателот исто така, а потоа ќе продолжи со зборови упатени кон сопругот²⁵:

„Ја венчам за тебе мојата ќерка (сестра таа и таа) онака како што се договоривме за мехрот“ – мажот ќе одговори: го прифаќам овај брак“. Бракот треба да се склучи на јазикот на кој зборуваат свршениците.

Права на мажот и жената.

Господ ги определува правата и обврските на мажот и жената и ги поттикнува да сторат се со што ќе ја унапреди и зачува брачната заедница. Одговорности имаат и едните и другите и двајцата се обврзани да не бараат и да не очекуваат ид другата страна она што не може да го исполни, како што Бог вели: „оније имаат исто онолку права колку и обврски“.²⁶

Развод на брак. Во ситуација кога ќе се исцрпат сите средства за помирување помеѓу сопругниците, исламот го пропишал разводот, како еден од последните начини за решавање на брачните проблеми кои не можат да се решат на друг начин. Разводот на брак во Исламот е непосакуван.

Божјиот пратеник рекол: „Од сите работи кои во исламот се допуштено најлоша работа е разводот“. На друго место Божјиот Пророк кажува: „Џибраил толку ме советуваше со жените да се однеуваме со благ однос, да помислив дека не можа да се разведе освен во случај на отворено неверство. Исламот го дозволува разводот кога не е можно да се пронајде решение и заеднички живот преставува неподнослив товар. Во оваа исламот се разликува од христијанството каде разводот на брак не е дозволен. Прописите кои се

---

²⁵Odlomak iz knjige: Abdul-Kadir Dzejlani: 'El-Gunije li talibi tarikil-hakki, Faslun fi Adabin-nikahi, Kairo tiskana 956, str. 43.

²⁶ Кур'ан, сура Ел-Бекара, 228.

однесуваат на одвојување на брачниот однос се определени и уникатни, и како такви не се препуштени на волјата на луѓето, да постапуваат по свое мислење.

Правилата за развод на бракот се пропишани во Божјата книга и во суннетот на Божјиот Пратеник, и ако еден муслиман ги држи овие прописи при склучувањето и разводот на брачниот однос, тој ќе има добар живот, бидејќи почитувањето и исправното држење до прописите на Бога води до правилно решавање на сите проблеми. "А кој е од Аллах подобар судија на народот кој цврсто верува?".²⁷ Што се однесува до прописите за развод на брак, може да ги издвоиме следниве:

-Исламот го определил времето кога може да се даде развод, оневозможувајќи на муслиманот да се разведе од сопругата кога сака. Мудроста на оваа регулатива се рефлектира во спречувањето на избрзани и неразумни одлуки и поставување на јасни граници.

Во исламот разводот може да се подели на три типа: првиот е талак кој обично се преведува како развод или пуштање. Вториот случај е кога жената трпи злоупотреба и негрижа од мажот. И последниот е кога двајцата (мажот и жената) се сити еден од друг и сакаат да се разведат. „Ако двајцата се разделат, Аллах од дарежливоста Своја, ќе им даде во изобилие. Аллах е Неизмерен и Мудар”.²⁸ Во сите три случаи само мажот има право да ја донесе последната одлука за развод на бракот. Исламот ги одвраќа брачните другари од развод и поставува услови кои го отежнуваат разводот.

Така на пример, за разводот на биде исправен, мора правилно да се изговори формулата за развод; при самиот развод мора да се има два сведоци; жената не смее да биде во период на менструација; не смее да има сексуален однос после последниот период на менструација. После разводот постојат три месеци на чекање за да им се даде можност за помирување. Ако во овие три месеци се помират, разводот се поништува. „... Не задржувајте ги за да им направите штета со што би ги поминале границите на дозволеното. Оној што така ќе постапи - за себеси зло ќе направи. Не играјте се со Аллаховите прописи...”²⁹

---

²⁷ Кур’ан, Ел-Маиде 50.

²⁸ Кур’ан, Ан-Ниса, 130.

²⁹ Кур’ан, Ел-Бекара, 231.

Постојат случаи кога мажот не се придржува до своите должности и го злоупотребува својот авторитет, кога ја игнорира желбата на жената да ги средат нивните проблеми или да се разведат. Во овај случај таа (жената) треба да и пише на својот муџтехид (оца или имамот кој ги венчал) или вакил (заменикот на оцата) и да му ја објасни својата ситуација. После тоа муџтехидот или вакилот ќе го извести мажот за жалбата на неговата сопруга и ќе му даде определен рок, да речеме три месеци, да го промени неговото однесување. Ако мажот и после тоа остане ист, муџтехидот ќе побара од него да ја разведе жената, а ако овај одбие, самиот муџтехид има право да ја ослободи, односно разведе жената од таквиот штетен брак. Во оваа магистерска теза ќе се потрудиме да ги наведеме ситуациите во кои жената може да бара развод, а тоа се следниве:

-Ако жената не биде задоволна од верата на својот маж, каде што ќе трпи штета на верска основа ако остане заедно со него, во случај ако мажот и е грешник, кој не ги извршува наредбите или пак конзумира опојни средства, или пак е познат по неморалност и оговарање, или од нејзе барада се открива и да прави забранати дела, додека таа се труди да го поправи, па ако, после вложениот труд не успее, дозволено и е да бара развод, сходно на интересите не нејзината вера, па ако не сака да ја разведе, својот случај ќе го пријави до надлежниот.

-Ако не жената не му се допаѓа неговиот изглед или морал на нејзиниот маж, и тоа е стигнато до тој степен да повеќе не можат да живеат со тоа, иако тој човек бил добар во поглед на верата. Дозволено и е да бара развод од него, па ако доброволно се согласи – ќе се смета дека се разведени.

-Ако поради заедничкиот живот жената трпи физичка или психичка штета, во случај нејзиниот маж да е насилен кој е напаѓа, ја тепа, пцуе, вреѓа и не ја цени, или психички ја злоставува и вреѓа, и со нејзе се однесува како со роб и сето оваа се случува често и во континуитет; онаа го советува и опоменува, се труди да го поправи, ако тоа помогне може да останат во брак, а ако не биде од помош ќе бара развод од него.

-Ако мажот не ги исполнува своите обврски спрема сопругата, со тоа е скржав и и ги скратува неопходните средства за издржување, или не и обврнува внимание воопшто или не спие со неа, предизвикувајќи штета и ја изложува на неморал, или не му обезбеди стан

што ѝ одговара на средината во која живеат, или ја избегнува и не живее со неа во куќата без оправдана причина.

Таа ќе ги бара нејзините права од него, ќе го потсети на Аллах и Неговата казна - и ако тој не ги исполни своите обврски и не и ги даде своите права или не се согласува со неа за тоа – дозволено и е да бара развод поради неисполнување на своите брачни обврски во таа брачна заедница.

Глава II

РАЗВОД НА БРАК ВО КОМПЕРАТИВНОТО ПРАВО

2.1. Развод на брак во Англија

Законското регулирање на разводот на брак во Англија се уредил со донесувањето на Законот за брачни односи од 1875 година, со стапувањето на сила на законот, истата година се основал суд со моќ да може да работи во врска со разведување на бракови под внимателно одредени и дефинирани околности.

Но, пред стапувањето на сила црковните судови во Англија ја имаале целата надлежност врз бракот. Новиот закон ја познавал само прељубата како причина за развод на бракот, во законот мажот бил во можност да докаже само едноставна прељуба, додека жената морала да ја докажува прељубата врз основа на некои факти како што се суровоста и напуштањето на брачниот другар. Судот постоел само во градот Лондон, со тоа што сите оние кои живеат надвор од градот или во околните области ги ставаше во доста неповолна положба. Овој закон, останал во сила како единствен надлежен во врска со разводот на бракот во Англија се до 1937 година.

Пред 1937 година, била создадена Кралска Комисија во Англија во 1909 год со цел да го истражува работењето на законот од 1875 година. Со истражувањето на законот, Кралската комисија посочила на тоа дека Законот за брачни односи од 1875 година е подобен за промени и реформи, но Парламентот во Англија не реагирал веднаш на посочените потребни реформи. Со донесување на новиот Закон за брачни односи од 1923

година, во Англија брачните другари биле еднакви пред законот и исто така биле еднакви во врска со причините за развод на брак.

Со измените кои беа донесени со овој закон и со претходните амандмани во 1914, 1920 и 1926 година разводот на брак станал достапен и за сиромашните граѓани на Англија. Со донесувањето на новиот закон во Англија причините за развод на брак останале исти, се до донесувањето на Законот за развод од 1937 година кој ги опфатил и напуштањето и умноболноста како причина за развод на брак. Законот за развод³⁰ од 1937 година претставил нови причини за развод на брак, но сепак процесот се уште останал во

тежок, на пример бил потребен строг доказ дека некоја од посочените причини за развод на брак е направена.

Сето ова придонесело за многу правни тешкотии и судовите мораа да се справат со проблеми како што е докажување на психичко растројство, бидејќи доколку не одговара за сторено дело кое е опфатено со кривичниот закон, тоа исто значело дека тој не може да биде виновен за извршено дело „суровост“.

Со тоа се придонесло да се постави прашањето, со кој степен на лошо однесување на мажот или жената во бракот еден од брачните другари ќе може да го напушти другиот брачен другар? Во 1969 година, Парламентот во Англија го усвоил новиот Закон за развод, кој бил основан врз принципот дека оној брак кој е непоправливо распаднат требало да биде основна и доволна причина за развод на брак, но процесот бил се уште долг и комплексен. Подоцна после долг период, била дадена парламентарна дозвола и Законот беше донесен.

Со донесувањето на Законот за семејство од 1996 година, исто така се појавиле некоја група на правници кои исто така го критикувале овој закон, тие составиле еден предлог закон кој би служел како дополнување на постоечкиот закон од 1996 година, и за вториот дел на Законот за семејство од 1996 година како што го нарекуваа тие, состоеле некои измени како што било воведување на спогодбен развод на брак како причина за

---

³⁰ Cretny, Stephen, The Ground for Divorce under the Matrimonial Causes Act 1937.

развод на брак и исто така со овој закон би се принуделе брачните другари да присуствуваат на „информативни средби“ со цел да се поттикне помирувањето доколку тоа било можно. Проблемите ќе можеле да се решаваат на такви средби со медијација и правно советување. Користејќи ја вината како причина за развод се овозможувало брз развод на бракот, оставајќи ги одговорностите од бракот во период на размислување и разгледување.

Овој дел ќе придонесе брачните другари да ги сфатат одговорностите кои следуваат со разводот на бракот и ќе придонесе бракот да не се третира како „лесна работа“ и дека разводот на брак не е тривијална работа“. Серија на „информативни средби“ биле пуштени како пилот шеми во м. јуни 1997 година. Шест модели биле завршени како пилот програми во 1999 година.

Извештајот содржел дека со истражувањето се заклучило дека ниту еден од шесте модели на „информативни средби“ кои се тестираа во период од две години не биле доволно добари за спроведување на вториот дел на национално ниво. Со извештајот се покажало дека, за повеќето луѓе, состаноците се премногу доцна за да може бракот да се спаси и имаше тенденција за приклучување на оние кои биле неизвесни за нивните бракови кои водеа до развод. Додека луѓето ценеа дека состаноците се нефлексибилни и дека генерално се гледа на спасување на браковите од развод и премногу општо и во голем дел од случаите, само лицата кои имаа поднесено барање за развод на брак присуствуваа на состаноците, но советувањето и медијацијата за да бидат успешни мораа двата брачни другари да се посветат целосно.

Натаму, Владата верувала дека проблемите со т.н. Вториот дел не се ограничени само на „информативните средби“. Новите процедури ќе станат комплексни и ќе се сведат само на одоговлекување кое нема да биде во најдобаринтерес на брачните другари и нивните деца. Што значи Владата сметала дека вториот дел нема да ги исполни принципите на кои се заснова Законот за семејство, тие принципи се засновале на тоа да можат да се спасат оние бракови кои имаат таква можност и доколку бракот се распадне, да се случи тоа со минимум стрес на брачните другари и нивните деца.

Според Family Law act 1996,³¹ ако едниот од брачните другари бара развод на брак, но другиот брачен другар не се согласува со разводот, судот нема да го разведе бракот на две случаи:

1. Ако разводот од бракот може да предизвикува тешки финансиски последици или последици за другиот брачен другар или за децата, и
2. Ако е неправедно да се разведе бракот, земајќи во предвид сите околности на случајот и односот меѓу странките и интересите на децата. Но ретко се случува судот да одбива развод на брак по основ на овие членови на законот, ако се исполнети сите други услови за развод на брак.³²

Развод на брак во новиот век

2.1 Развод на брак со заедничка согласност

Законот од 1975 година предвидувал два начина за развод на брак со заедничка согласност на брачните другари :

1. Развод кога двајцата брачни другари заедно го поднесуваат барањето и
2. Развод со заедничка согласност, кога едниот брачен другар го поднесува барањето, а другиот тоа го прифаќа.

2.2 Развод на брак со заедничко барање на двајцата брачни другари

Разводот со заедничка согласност бил забранет сè до донесувањето на Законот од 1975 година, но тоа не е негово прво појавување во францускиот правен систем. Како што веќе беше речено, овој вид развод бил воведен по Француската револуција, што бил предвиден и во Граѓанскиот законик од 1804 година, а конечно бил укинат во 1816 година. Требало да поминат 150 години за тој повторно да биде воведен во француското право. Според член 230 од Code Civil, брачните другари треба да подготват и договор со кој се регулираат и

---

³¹ Family Law act 1996

³² Emine Zendeli, Arta Selmani-Bakiu, Dejan Mickoviq, Angel Ristov, E Drejta Familjare, fq.177.

последниците од разводот на бракот и кој треба да биде одобрен од страна на судијата, значи, се работи за вид на развод на кој не само што се бара постигнување согласност околу прашањето дали бракот треба да се разведе, туку е потребно и нешто повеќе – брачните другари да се согласат и за начинот на регулирање на сите последици од разводот. За да не дојде до непромислени разводи веднаш по склучувањето на бракот, Законот предвидува дека брачните другари не можат да поднесат барање на развод со заедничка согласност во првите 6 месеци од бракот. Освен забраната да се бара развод во првите 6 месеци, Законот предвидува уште еден рок кој треба да ги спречи избрзаните барања за развод на брак.³³

Судијата го разгледува барањето за развод заедно со брачните другари, и ако брачните другари остануваат на својата намера да се разведат, судијата им укажува дека барањето треба да го обноват по истекот на рокот од три месеци, така што брачните другари треба да го обноват барањето за развод најдоцна во рок од 6 месеци по истекот на овој тримесечен период, во спротивно, ќе се смета дека се откажале од намерата да го разведат бракот.

Кај овој вид на развод судот не вршел контрола дали постојат причини за развод на брак и не бара да се наведе причината поради која брачните другари поднесуваат барање за развод на бракот, но тоа не значи дека таа не постои (инаку тие воопшто и не би поднесувале вакво барање). Битно е тоа што законодавецот воопшто не сакал да навлегува во утврдувањето на причините за развод, тргнувајќи од становиштето дека бракот очигледно доживеал неуспех во случаите кога и двајцата брачни другари сакаат тој да се разведе. Популарноста на разводот со заедничко барање на двајцата брачни другари постојано расте. Исто така во овој вид на развод на брак, брачните другари мораат да постигнат договор за решавање на сите последици од разводот, како што се делбата на заедничкиот имот, чувањето и воспитувањето на децата, големината на издршката и слично. Судијата има обврска да ги штити интересите на децата и на брачните другари, исто така тој може да не го прифати договорот и да го отфрли барањето за развод ако утврди дека не се доволно заштитени интересите на децата или на едниот брачен другар.

---

³³ член 230 Civil Code.

2.3 Развод на брак по барање на едниот брачен другар што го прифаќа другиот брачен другар

Овој вид развод Законот го смета за развод со заедничка согласност. Во член 233 од Code Civil се предвидува дека едниот брачен другар може да бара развод, под услов да наведе факти (кои се резултат на однесувањето на двајцата брчни другари) од кои произлегува дека заедничкиот живот е неподнослив. Ако другиот брачен другар се согласи со фактите наведени во барањето, судот го разведува бракот и ги регулира сите последици што произлегуваат од него. Според најголемиот број автори, постојат две основни причини за воведување на овој вид на развод :

1. Да се овозможи разводот кога брачните другари се согласни бракот да престане, но не можат да постигнат согласност за регулирање на последиците од разводот. Да се даде можност на брачниот другар кој не сака самиот да ја преземе одговорноста и да поднесе барање за развод (најчесто поради религиозни или морални причини) да се придружи кон барањето поднесено од страна на неговиот брачен другар.³⁴ Развод по барање на едниот брачен другар на кое се придружува и другиот се разликува под развод со заедничко барање, во овој вид развод брачниот другар што го поднесува барањето треба да изнесе факти поради кои натамошниот живот е невозможен, значи дека, за разлика од разводот со заедничка согласност, каде брачните другари не ги наведуваат причините за разводот, кај овој вид на развод потребно е да се изнесат причините кои довеле до развод.³⁵

Во барањето за развод треба на објективен начин да се изнесе однесувањето на двајцата брачни другари кое довело до неуспех на бракот, без да се обвинува другиот брачен другар дека е единствениот виновник за тоа. Прашање кај овој вид на развод е моментот кога бракот се разведува. Причините за овој спор е ако другиот брачен другар го прифати фактите што неговиот брачен другар ги изнел во барањето за развод, судијата за брачни работи го разведува бракот) и членот 1355 од новиот Закон за граѓанска постапка, според

---

³⁴ Libmann, J., *Le nouveau divorce*, Casterman, Paris, 1976 стр. 60.

³⁵ Carbonnier, J., *Droit civil, 2- La famille*, Presses Universitaires De Frans, 13e edition, Paris.

кој бракот го разведува судскиот совет, а не судијата за брачни работи, кој, според Процесниот закон, само констатира дека е исполнет условот за развод, односно дека постои согласност на брачните другари за причините за неуспехот на бракот и за невозможноста на понатамошниот заеднички живот.³⁶

Разводот по барање на едниот брачен другар, на кое се придружува и неговиот брачен другар, е прифатен само во француското право, кој претставува одраз на плуралистичкиот приод на францускиот законодавец кон начините за развод на бракот, инспириран од желбата да се создаде флексибилен бракоразводен систем во кој секој брачен пар, во зависност од конкретната ситуација во која се наоѓа, има можност да го одбере најпогодниот начин за развод на бракот и за регулирање на последиците на разводот. Во Франција бракот може да се разведе со барање на еден од брачниот другар, тогаш кога заедничкиот живот фактички престанал повеќе од 6-год, ако еден од брачниот другар боледува од некоја психичка болест повеќе од 6-год. Но на одредени ситуации и ако имаме фактички престанок на заедничкиот живот или психичка болест повеќе од 6-год, судот нема да го разведи бракот во чл.238 ст.2 од Цивилен Код.³⁷

2.4 Причини за развод на брак во Германија

Разводот на брак станало битно прашање во Германија по времето на реформацијата, бидејќи за време на средниот век нераспадливоста на бракот била проповедана од страна на Римокатоличката црква за религиозно неподелената Европа во која доминирал Законот за брак. Не постои јасна библиска основа за разводот на брак, и нема конкретно стојалиште дека бракот може да придонесе за спасението на партнерите - „за никој кој ќе се ожени со една жена не му е загарантирано дека ќе учествува во Божјата благодет.“ Во признавање на постоењето на човековата слабост, а со цел да помогне на одржување на општествениот поредок, кој бил сериозно погоден од колапсот на бракот, институцијата за развод беше воведена во протестантските држави на Германија. Секуларната држава

---

³⁶ Jacquet, J. M., Le role de la cause dans le nouveau droit trancais du divorce, Reveue trimestriale de droit civil, 1984, Editions Sirey.

³⁷ Emine Zendeli, Arta Selmani-Bakiu, Dejan Mickoviq, Angel Ristov, E Drejta Familjare, 2020, fq.171.

додаде еднострана приватна декларација за развод на страните во бракот, властите декларираше дека бракот може да заврши со развод, така што брачните другари би можеле да се премажат, односно преженат. Во времето на ренесансата бракот не се разгледувал повеќе како врска на брачните другари во приватното право, туку како договор кој би ја зголемил радоста на брачните другари, тоа било вистинска спротивност на Римокатоличкиот став. Бракот во кој не постоеле деца може да се разведи само со согласност на брачните другари, во овој случај судијата требало само за да ги испита изјавите на брачните другари дали биле искрени и одговорни. Во други случаи, разводот беше можен каде што еден брачен другар искусил голема аверзија кон другиот брачен другар, во однос на „оваа аверзија е толку силна што не постои надеж за било какво помирување и достигнување на целите на заедничкиот живот“. Германскиот Граѓански закон од 1900 година мораше да создаде обединет закон за развод за цела Германија, тоа претставувало проблем помеѓу законот за развод на Русија и канонистичкиот став кој преовладувал во Јужна Баварија, каде разводот бил целосно непознат, и во различните решенија во некои други германски држави, каде што преовладувал францускиот Закон на Наполеон во неговата оригинална верзија. Влијанието на Црквата било употребено за зголемување на тешкотиите при разводот на бракот во споредба со позициите во најголем број на германските држави за време на осумнаесеттиот и деветнаесеттиот век.³⁸

Конечната форма на Граѓанскиот закон го фаворизирал конзервативниот-христијански поглед во однос на либерално-индивидуалната традиција. Одредби биле основани главно на принципот на брачен прекршок со исклучок на тоа што и како причина за развод на бракот би се вклучувало и умноболноста на брачниот другар. Ставот на судовите бил далеку од обединетиот закон. Локалните особености, религиозните определби во областа каде што се наоѓал судот и регионалните традиции, придонесуваа за недостатокот на обединетост. Во големите градови во Протестантска северна Германија, праксата на основните судови обезбедувала дека разводот со заемна согласност се практикувал иако бил забранет во теоријата.

---

³⁸ Според една од најпознатите категоризации за причините за развод на брак, причините можат да бидат скриени и нескриени. Нескриените причини преставуваат непволните факти и околности во заедничкиот живот кој не настануваат со самоволно и некоректно однесување на брачните партнери, види повеќе Mira Alincic, obiteljsko parvo, narodne novine, Zagreb, 201, st.101-107.

Движењата за реформи на законот за развод, започнаа веднаш и бараа модификација на идејата на брачниот прекршок со воведување на поимот распад на брак, вклучувајќи ја и несвесноста како причина за развод која е единствено способна за договорот со резултати на модерна психоанализа. Како резултат на различните предлози за реформите не се усвои закон сè до Закон за брак и развод од 1938 година кој бил повторно издаден од Сојузничкиот контролен совет од 1946 година, после отстранувањето на оние делови кои содржеле Нацистички ставови во врска со расни и етнички прашања³⁹ Законот останал како основа на Германскиот закон за развод се до денес. Постојат повеќе различни предлози за реформа на Законот за развод. Нова насока била отворена од движења која основа цел му бил бракот. Брачниот центар се обидел да ги реши проблемите на бракот не со помош на адвокати, туку со помош на социолози, доктори, психолози, професори и социјални работници, кои работеле на принципот дека превенцијата е подобра од лекот, со совет до венчаните двојки, и продолжување со помош во однос на целиот брак во кој би можело да нараснат проблеми. Со оглед на комплетната беспомошност која е прикажана од брачните двојки, бил добар знак за брачните совети да нараснат во сите поголеми германски градови. Но, дури и ако кризите во бракот се во напредна фаза со тоа што разводот е неизбежен, тие мислеа дека официјален обид за помирување пред случајот да биде дозволен за расправање на суд, ова и фактички е запишано како генерално правило во Германскиот Закон за граѓанска постапка.

Многу судови досудуваат обид за помирување само ако едната страна го бара тоа, или само ако постои верување дека барателот на развод не е сигурен дека навистина сака развод. Германски закон за развод содржи одредби врз основа на принципот на брачен прекршок како и врз основа на распадот на бракот. Повреда на брачната должност не е основа за развод, целосен раскин на бракот мора да бил како резултат на неверство. Освен неверството, општите одредби пропишуваат дека било каква сериозна повреда на брачната должност која води до раскин на бракот е доволен прекршок кој ја оправдува постапката за развод на брак. Во праксата, судовите често ги прифаќаат компаративните инциденти, како што се навреди, недостаток од внимание како доказ за распад на бракот ако случајот не е

---

³⁹Allied Control Council, Law No. 16 of 1946.

забранет.Каде разводот е оспорен, обично барањата се значително повисоки, иако Законот не прави разлика помеѓу забранети и незабранети разводи, бидејќи разводот со заемна согласност не е дозволен според овој закон.Брачниот прекршок мора да биде причина кој придонел за распад на бракот.Но Германскиот закон за брак и развод исто така содржи причини за развод кој не бараат доказ на вина. Како прво, болест: барање може да се одобри ако другиот брачен другар страда од ментална болест или е луд, или ако тој боледува од болест која е заразна и иритирачка. Се разбира, тоа не е болест или зараза сама по себе за која другиот брачен другар е одговорен, која е причина за развод, но таа предизвикува непоправлив распад на бракот.

Барањето сепак може да се одбие ако се смета за морално неоправдано. Оваа дупка во законот, општо земено ќе дојде до израз во случај на распад на бракот во особени околности „исклучително тешки“ за брачниот другар кој е ментално или физички болен. Федералниот Врховен суд го протолкувал ова правило како контрадикција на целиот принцип на институтот на разводот. Како последица, подносителот на барањето го носи товарот на докажување дека распадот на бракот во вакви случаи е „морално оправдан“, која практично го поништува ефектот одредбите од Законот за Брак и Развод. Додека овие случаи кои се однесуваат на различни видови на болест се појавуваат само повремено, општите одредби кои се поврзани со развод без вина повеќе се прифатени. Во согласност со идејата на распад на бракот, било кој од брачните другари може да поднесе барање за развод ако тие се разделени најмалку 3 години и не постојат изгледи за продолжување на нормален брачен живот, поради длабоко врежаниот распад на брачните врски.

Барањето за 3 годишна разделба е за да се осигури дека брачните другари не постапуваат избрзано и дека распадот претставува последна фаза на работите. Овие многу спорни одредби беа преставени во законот од 1938 година за да се овозможи дури и виновниот брачен другар да може да поднесе барање за развод ако бракот е потполно пропаднат и на тој начин да се намали бројот на бракови каде што брачните другари живеат разделени. Сепак, во делот каде што се дозволува развод на бракот од причини на објективен распад, прашањето на вина веќе се донесува во причините за развод на бракот.

Ако брачниот другар кој поднесува барање за развод на брак како причина ја наведе распад на бракот, тогаш бракот може да не се разведе ако не виновниот брачен другар не го

прифаќа барањето и за тоа е оправдан. Сегашните текстови на соодветниот дел на законот, се воведени со Реформскиот закон од 1962 година, на кој првичните намери му беа за менување на законот за да одговара на правото развиено од страна на судовите во интерпретацијата на стариот дел.

Новата формула не само што го потврдува одбивањето доколку не постои злоупотреба на правото на брачниот другар против кој е поднесено барањето за развод на брак, туку и ги дефинира потребните услови за да се утврди злоупотреба на правото. Оној брачен другар кој не е виновен, му е дозволено вето доколку тој или таа не е повеќе вистински приврзан кон брачната заедница или не е спремен за продолжување на брачниот живот заедно. Во толкувањето на овие критериуми на четвртиот Сенат на Федералниот Врховен суд, во кој тој постапува по сите жалби во семејното право, е многу повеќе рестриктивен во споредба на праксата на основните судови. Тие веднаш го гледаат актуелното страдање на странките, додека Врховниот Суд е ограничен само на правните проблеми. Во огромен број на спорни случаи, Федералниот Врховен суд не му дозволи на подносителот на барањето за развод да излезе од бракот, заради одговорноста на другиот брачен другар. Многу често од оваа гледна точка е лесно да се најде недостаток кај подносителот. Поточно, судот работеше во однос на концептот кој е наречен „Lebensführungsschuld“. Во однос на овој концепт, ни една грешка на подносителот не се споменува, но судот овој концепт го толкува така што дури и брачниот другар кој се покажа дека не може да се справи со тешките услови во кој не е виновен само тој, може да произлезе дека е „виновен“ и од начинот на кој тој живее.⁴⁰

Судот отиде до толку далеку што може да се каже дека правото на вето мора да биде одбиено доколку брачниот другар кој не е подносител на барањето целосно го занемарил брачниот другар, или и самиот имал идеи за поднесување на барање на развод или едноставно сакал да го казни другиот брачен другар со тоа што не би му дозволил развод. Покрај тоа, во случај на употребување на правото на вето, брачниот другар мора да биде

---

⁴⁰ Според една од најпознатите категоризации за причините за развод на брак, причините можат да бидат скриени и нескриени. Нескриените причини преставуваат непвонните факти и околности во заедничкиот живот кој не настануваат со самоволно и некоректно однесување на брачните партнери, види повеќе Mira Alincic, obiteljsko parvo, narodne novine, Zagreb, 201, st.101-107.

спремен на продолжување на брачниот живот во однос на настанатите услови. Правото на вето на невиниот брачен другар не било усвоено пред Федералниот суд. Критериумот на „одговорност на подносителот“ отежнувајќи го разводот на брак, формира почетна точка на трендовите на одлуки на четвртиот Сенат на Федералниот Врховен суд. Судот бил со образложение дека брачниот другар секогаш може да се каже дека е виновен ако не бил способен да ги совлада тешките односи, дури и оние за кој тој не бил одговорен, со овој начин можел да се вознемири принципот на распад на брак. Ако како одлучувачки гледна точка се земе во предвид дека подносителот на развод на брак заслужува да се исклучи од 85 одговорност спрема другиот брачен другар, принципот на распад на брак е подложен на систематско поткопување, со што би резултирало со опасност на правото на вето на невиниот или помалку виновен брачен другар, тоа да стане конечно.

Покрај тоа, прекумерното истакнување на субјективните состојби на странките исто така подлежи на критики, затоа што се оптоваруваат прашањата на основа и последица. Друга работа која треба да се земе предвид е дека концептот на бракот работен според Федералниот Врховен суд би требало да биде подредена формулација, која мора да биде почитувана од партнерите, како државата што ги почитува законите.

Бракот според мислењето на Врховниот суд се смета како долговечна нераскинлива заедница. Како резултат на ова, секоја личност која сака развод на брак со обврска да ги докажува исклучоците на ова начело за да би бенефицирал за себе не би успеал во таа намера. Различните страни на толкување во правото на разводот се претставени во 1953 година. Секој кој ќе го смета разводот на брак како казна или одмазда за вината на една личност, ќе се види дека е неподносливо да се согласи дека мажот треба да добие развод кој постапил на таков нефер и нелегитимен начин. Но е друго прашање, дали законот треба да зачува еден таков брак. Дали одржувањето на брак од овој вид сè уште има цел?

Зарем не е во најдобар интерес на странките, како и на заедницата да се разведе бракот, кога веќе целосно е уништен од страна на сами странки? Врз основа на овој текст од Законот, може да се тврди дека жена која извршила неверство пет години порано, веќе не ги поседува потребните вредности за зачувување на брачната заедница.

Принципот за распад на бракот според своите причини не би требало да се користи само во случаи каде што другиот брачен другар кој не е подносител на барањето, е еднакво

одговорен за распадот на бракот или не се противеше на барањето. Во вакви случаи странките не чекаат на завршување на рокот од три години за разделба за да поднесат барање за развод на брак, туку бараат било каков лесен начин за развод на брак врз основа на некој брачен прекршок.

Други слични потешкотии со воведувањето на Законот за брак и развод од страна на Сојузничкиот контролен совет во 1946 година, за да се постигне ефектот дека како причина распадот на бракот да се додели ако потребниот интерес на децата во бракот не е потребен за одбивање на барањето за развод.

Судовите се повикуваат на тоа дека овој е непотребен услов на пример, кога се бара одржување на децата би можеле да се занемарат. Од друга страна, атмосферата во која постојано има кавги на родителите може да биде и полошо и од самиот развод на родителите.⁴¹

2.5 Причините за развод на брак во САД

Правните стандарди ги дефинираат бракови кои се подобни за развод и како што причините за развод на брак се проширени во западните општества во последните 200 години, разводот на брак станал достапен на луѓето и стапката на развод на брак значително се зголеми. Експертите укажуваат дека односите во бракот можат да завршат и

---

⁴¹

Allied Control Council, Law No. 16 of 1946.

ако разводот не е достапен, но разводот му дозволува можност на брачните другари, откако ќе се разведат, да склучат друг брак.

Многу држави во САД ја прифатија идејата која дозволува развод на брак уште во 1780 и 1790 година. Државите го дозволија разводот на брак доколку се исполнети следниве услови: неверство, лажен договор, напуштање на брачен другар во рок од 3 години или одложено отсуство на брачен другар со мислење дека е починат. Законите кои се однесуваа на развод, генерално беа многу либерални во Западот, во однос на другите држави во САД. Првиот Закон за развод во Калифорнија, во 1851 година ги содржеше следниве причини за развод на брак: неплодност, неверство, екстремно насилство, напуштање или отсуство, измама и пресуда за криминал.

Државите во САД ги проширија причините за развод на брак во 19 век, со тоа што дојде до едно совпаѓање со условите за склучување на брак. До 1900 година, многу држави во САД ги усогласија 4 главни елементи од Законот за развод, тие се: „причини кои настанаа од вина на двата брачни другари, вина на едниот брачен другар, продолжување на родовите брачни обврски по разводот и поврзаноста на финансиските награди на наодите на вина“.

Стапките на развод на брак во САД и другите западни општества почнаа сигурно да се искачуваат уште од 1860 година, во САД после втората светска војна и период на стабилност во 1950 година, доведе до зголемување од 2,1 развод на 1000 жители во 1958 година на 2,9 разводи во 1968 година и 5,3 во 1979 година, која потоа се намали на 4,5 разводи на 1000 жители.⁴²

Една анализа утврди дека постојат три фактори кои генерално можат да го објаснат зголемувањето на стапката на разводи на брак, полесен пристап до развод, мажени жени кои се вработени и измените во социјалните вредности. На пример, некои истражувачи укажуваат дека последните падови на стапката на развод се должи можеби на зголемувањето на старосната граница на склучување на брак и стареењето на „Бејби бум“ генерацијата. Некои експерти тврдат дека законските измени во однос на причините кои

---

⁴² Постоел еден голем скок во САД после втората светска војна и период на стабилност во 1950 година, зголемување од 2,1 развод на 1000 жители во 1958 година на 2,9 разводи во 1968 година и 5,3 во 1979 година, која потоа се намали на 4,5 разводи на 1000 жители. Article Source: Ezine.Articles 661245.

настанаа во однос на вината на брачните другари, имаше некој минимални и краткотрајни влијанија на стапката на развод на брак. Кога задолжението за државјанство во Конектикат се намали од три години на една година во 19 век, државата прераснала во посакувана локација за брзи разводи.

Слично на тоа, непосредниот пораст на разводи во Калифорнија после 1969 година се должи на донесувањето на спогодбени разводи. Во 1969 година, пред донесувањето на Законот за семејство, Законот во Калифорнија ги утврди следниве седум причини за развод на брак: неверство, екстремно насилство, своеволно напуштање, своеволно занемарување, вообичаена неумереност, пресуда за кривично дело и неизлечлива болест.

Калифорнија направи правна револуција со тоа што го донесе првиот спогодбен развод, и ги ограничи причините за развод на брак на непремостливи разлики и неизлечлива болест. Законот беше резултат на неколку години дебатирање и анализирање и само делумно ги опфати препораките на Извештајот од Гувернерската комисија за семејство од 1966 година, кој го предвиде Семејниот Суд. Во 1985 година се покажа дека 18 држави во САД донесоа спогодбен развод кои го вклучија во законот, од кои 14 од нив како единствена причина за развод на брак ја назначија распаѓањето на брачната заедница, а тие се: Аризона, Калифорнија, Колорадо, Флорида, Хаваи, Ајова, Кентаки, Мичиген, Минесота, Монтана, Небраска, Орегон и Вашингтон. Три други држави (Канзас, Ново Мексико и Оклахома) ја направија некомпатибилноста како единствена причина за развод.

Други 22 држави со спогодбениот развод на брак како причина на постојните причини на развод на брак кои се засноваат на вината како фактор за развод на брак. Спогодбените разводи се разводи во кои бракот е распаднат до таа мера што не може никако да се спаси, но ниеден од брачните другари не сака да посочи кој е виновен. Постојат два начина за поднесување развод на брак врз основа на оваа причина. Едниот начин е двата брачни другари да учествуваат во разводот со тоа што го пополнуваат документот која ја именува Заедничка петиција за развод. За да имаат можност овој документ да го пополнат брачните другари мора да имаат дадено согласност за сите проблеми кои ќе настанат после разводот на бракот. Другиот начин е еден од брачните другари да поднесе документ кој се вика Барање за развод кој се однесува на „непоправен распад на бракот“. Овој начин за развод на брак се употребува доколку брачните другари немаат постигнато согласност, која се

однесува на после разводот, или другиот брачен другар не се согласува дека постои непоправен распад на бракот. Постои рок кој изнесува 6 месеци за да се овозможи овој вид на развод.

2.6 Причините за развод на брак во Русија

Рускиот Закон за семејство кој се нарекува Завршеток на бракот и Директивите на Врховниот суд на Русија. Пред Болшевичката револуција во 1917 година граѓански развод на брак не постоел, но во декември 1917 година, во време на Советскиот режим два декрети се појавија. Едниот го претстави разводот на брак како согласност на двајцата брачни другари дури и по барање на едниот брачен другар.

Граѓанскиот процедура за развод станала можна дури во 1917 година, разводот бил опфатен во Законот за семејство од 1918 година и непоправливиот распад на брак бил наведен како единствена причина за развод на брак. Кога двата брачни другари заеднички ќе се договорат за развод на брак, тие требаа да се регистрираат во Одделот за регистрација на граѓански акти, без да мораат да одат на суд, иако едниот брачен другар не се согласувал тогаш тие мораа да покренат постапка пред суд. Во 1926 година, во вториот Закон за семејство, постапката за развод на брак била дури и поедноставена. Судската постапка била отфрлена, бракот можел ефективно да се разведе ако постоела заедничка согласност.⁴³

Одделот за регистрација на граѓански акти одобрувал развод на брак и без сослушување на брачниот другар кој не пристапил на постапката и не присуствувал на рочиштето. Брачниот другар кој не пристапил во постапката требало само навреме да биде информиран за разводот преку писмо. Во 1944 година, разводот на брак станал повторно тежок за остварување.

---

⁴³ Directive No. 15 of 05.11.1998, Bulletin' verh ovnogo suda RF, Russia, 1999, No. 1, item 7.

Судскиот развод бил повторно вратен и административната постапка било напуштена од употреба, само Апелациониот суд би можел да одобри конечен развод на брак. Брачните другари мораа да презентираат доволен број на докази дека настанал непоправлив распад на нивниот брак. Исто така, судот би можел да го отфрли барањето за развод на брак дури и ако двата брачни другари сакале развод. Овие постапки биле оправдани со намера за „стабилност на семејството“. Третиот Закон за семејство од 1969 година, уште еднаш го направил разводот на брак подостапен.⁴⁴

Административната постапка била вратена во употреба исто така во согласност на судската постапка. Иако непоправливиот распад на брак остана како единствена причина за развод на бракот, брачните другари не беа условени да презентираат било какви докази за таков распад на бракот во административната постапка.

Во судската постапка непоправливиот распад на бракот морал да се докаже. Непоправливиот распад на брак е се уште единствената формална причина за развод на брак во Русија. Заедничката согласност на брачните другари не се смета за причина за развод на брак. Меѓутоа, државата дозволил да се истражуваат причините за развод бидејќи биле значајно ограничени во неоспорната разводна постапка, како во административната така и во судската. Надлежниот орган не е повеќе во можност да истражува за причините за развод на бракот, затоа ќе се смета дека бракот е непоправливо распаднат ако двајцата брачни другари се согласат на развод.

Во судската постапка се постапува различно во оние разводи на брак кои се „спорни“ и „неспорни“. Во случаите кои се „неспорни“ судијата е обврзан, во однос на Рускиот закон за семејство, да го разведе бракот без да се разгледуваат причините за развод на бракот. Судијата фактички треба само да го регистрира разводот и нема моќ да го одбие барањето или да ја суспендира одлуката.

Непоправливиот распад на бракот следува кога постои заедничка согласност на брачните другари да се разведат. Во случај на „спорни“ разводи, судијата може да го разведе бракот ако е убеден дека „иднината на брачните другари и спасувањето на брачната заедница, не е

---

⁴⁴ Kodex Zakonov o Brake i Sem'ie RSFSR, 30.07.1969, Ved. RSFSR, 1969, No. 32, item1086.

повеќе возможно. Толкувањето на овој член од законот доведува до несогласување помеѓу руските професори. Некои од нив мислат дека да се воспостави непоправливиот распад на бракот, судијата мора да ги праша брачните другари да ги откријат причините кои довеле до оваа состојба.

Истата позиција беше завземена од Рускиот Врховен суд во неговите Директиви од 1998 година, други нагласуваат дека постоечкиот закон го овозможува судијата да нареди да се нагласат причините за развод на бракот.

До ова доаѓа затоа што постоечкото семејно право не предвидува никаква санкција против брачните другари кои го одбиваат барањето на судијата да се произнесат во врска со причините. Се што може судијата да направи е да побара помирувачки мерки или да бара останување во постапката до 3 месеци.

Спрема законот судијата може да прогласи развод кога периодот од 3 месеци поминал и помирувачките мерки пропаднаа, дури и ако брачните другари константно одбиваа да ги нагласат причините за нивниот развод.

Ова дозволува да се заклучи дека намерата на правната смисла беше да се ограничидискрецијата на судијата, ако после тримесечниот период еден од брачните другари сè уште инсистира на развод, судијата е обврзан да го дозволи разводот, било дали брачните другари се убедени дека настанало непоправлив распад на бракот. Така да постојаната намера на еден од брачните другари да се разведе, преставува доволен доказ дека настанал непоправлив распад на бракот.⁴⁵

Во Директивите од 1998 година, Врховниот суд ја наведува должноста на брачните другари да ги откријат причините за развод во спорните случаи на развод на брак, во формалните барања за пополнување на постапка за развод на брак. Ова значи дека ако причините за развод на брак не се наведени, судот може да нареди останување во судската постапка според формалната постапка која е наведена во Член 26 од Законот за постапка. Ова останување не е ограничено во временски период и единствено може да заврши ако странките ги остварат сите побарувања во постапката.

---

⁴⁵ A. Netchaeva, Family Law (Semeinoe pravo), Moscow: Jurist, 1998, стр. 107; L.Pchelintzeva, Family Law (Semeinoe pravo), Moscow: Norma-Infra M, 1999, стр. 154-156.

Што значи дека судот нема да постапува по предметот сè додека не се откријат причините за кои постои побарување за развод на брак. Противниците на оваа гледна точка, остануваат на тоа дека ова толкување е во спротивност со членот 22. Било дали причините се откриени во постапката, судијата нема власт тие да ги елаборира, затоа што откако ќе помине рокот од 3 месеци судот мора да ги разведе брачните другари ако сè уште постои намера за тоа.⁴⁶

Во семејниот законик на Русија, постапката за развод на брак е поедноставна со заедничка согласност на странките. До овој вид на развод судот го разведува бракот без да ги утврди причините за развод, што нема потреба да се потврдат дека односите се подмирени до таа мера што заедничкиот живот невозможен. Доколку постигнале договор за одржување и поделба на заедничкиот имот, одлуката ќе ја донесе судот. Ако странките имаат малолетни деца и не постигнале договор за старателство и образование на децата, или судијата потврдува дека договорот не е во најдобар интерес на детето, судот во овој случај ќе одлучи и ќе донесе одлука.⁴⁷

---

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Emine Zendeli, Arta Selmani-Bakiu, Dejan Mickoviq, Angel Ristov, E Drejta Familjare, 2020, fq.171

2.7 Развод на брак според Закон за семејство на Република Македонија

Според членот 6 од Законот за семејство,⁴⁸ бракот е со закон уредена заедница на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството, со слободна одлука на мажот и жената да склучат брак, а сето тоа да биде поткрепено со меѓусебно почитување, рамноправност, и заемно помагање. Во современото општество доколку бракот не се развива врз основа на очекувањата на брачните другари, на едниот од нив или на двајцата брачни дугари, дозволено е таквиот брачен однос уште за време на животот на брачните другари, да престане со развод на брак. Правниот начин за престанок на брак е регулиран со закон, во одредена постапка со одлука на орган врз основа на правила предвидени со закон. Во современото општество постојат многу промени во однос на причината, и можноста за развод на брак, при што е изразена голема либерализација, но под контрола на државен орган почитувајќи ги правата утврдени со закон. Причините за развод на брак во нашата територија доживеа голема еволуција. Така во 1946 година големата ингеренција на судот довела да разводот на брак биде невозможен, но денес со намалената ингеренција на судот се појави целосна либерализација во врска со разводот на брак, така што брак во кој нема деца може да се разведе многу побрзо и полесно. Ова е резултат на современото гледиште на бракот, како заедница во кој се остваруваат интересите на брачните другари, и во која во складност ќе се одвива одгледувањето на децата. Ако таквата цел не може да се оствари, тогаш се појавува незадоволство и неуспешна брачна врска која доведува до развод на брачните другари. Целата таа постапка на развод мора да биде предводена пред надлежен орган, со цел да се евидентира фактот кој има значајни правни последици во однос на брачните другари како и во односот на децата. Исто така, битен е и имотноправниот однос помеѓу нив како што е заедничкиот имот, трошоците за заедничкото домаќинство и други обврски.

---

⁴⁸ Закон за семејство „Сл.Весник на Република Македонија“, бр. 83/04, (пречистен текст).

Причините за развод на брак настануваат по склучувањето на брак, во текот на заедничкиот живот на брачните другари, каде се појавуваат одредени околности определени со закон, врз основа на кои судот донесува одлука за развод на брак. Разводот на брак всушност претставува единствен излез од состојбата на тешката нарушеност на брачните односи, односно спас од лошиот брак. Последиците на развод на брак се однесуваат на: престанок на бракот и брачната заедница, презимето на брачниот другар, каде брачниот другар може да бара промена на презимето доколку го зел или го дал своето презиме, доделување на издршката на децата од разведениот брак, право на барање на издршка од страна на необезбедениот брачен другар, имотните односи на брачните другар, наследувањето на преживеаниот брачен другар. За развод на брак меродавно е правото на државата чии државјани се двата брачни другари во времето на поднесувањето на тужбата, ако пак брачните другари се државјани на различни држави во времето на поднесувањето на тужбата за разводот на брак надлежни се двете држави. Исто така, ако еден од брачните другари е државјанин на Република Македонија но нема живеалиште во Република Македонија за разводот на брак надлежна е Република Македонија. Постапката за развод на брак е регулирана со одредбите од членот 228 и 260 од Законот за семејство.

Во законот за семејство на С.Р.Македонија, се предвидени три основни членови од кои може да се разведе бракот.

- Во чл.39

Бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари. Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или полнолетни деца над кои им е продолжено родителското право, потребно е да поднесат спогодба за начинот на вршењето на родителските права и должности и за издржувањето и воспитанието на децата. Судот ќе донесе одлука за развод на бракот по заемна согласност на брачните другари ако утврди дека тие таа согласност ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо.⁴⁹

- Член 40

---

⁴⁹ Закон за семејство „Сл.Весник на Република Македонија“, бр. 83/04, (пречистен текст).

Бракот може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се до таа мера нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив.⁵⁰

- Член 41

Брачниот другар може да бара развод на бракот ако брачната заедница фактички престанала подолго од една година.⁵¹

Во случај на развод или поништување на бракот, секој од поранешните брачни другари го задржува презимето што го има, а може да бара и промена на тоа презиме.

Правосилна пресуда за развод или поништување на бракот, судот ја доставува до органот на управата надлежен за водење на матична книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис на промените, како и до центарот за социјална работа, ако во бракот имаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право.

Согласно Законот за семејството бракот престанува со смрт на еден од брачните другари, со прогласување на исчезнатиот брачен другар за умрен, со поништување и со развод на бракот.

Во Република Македонија разводот на брак е еден од начините за престанок на брачната заедница.

Врз основа на Законот за семејством бракот може да се разведе по три основи:

1. Спогодбен развод на брак – каде брачните другари потпишуваат спогодба за развод на брак и постапката почнува со предлог за спогодбен развод на брак, брачните другари потпишуваат спогодба во која се уредуваат начинот на вршење на родителските права и чувањето и воспитувањето на малолетните деца, доколу имаат. Оваа постапка е најзастапена и најекономична поради тоа што судот само испитува дали брачните другари таа согласност за развод на брак ја дале слободно,

---

⁵⁰ Закон за семејство „Сл.Весник на Република Македонија“, бр. 83/04, (пречистен текст).

⁵¹ Закон за семејство „Сл.Весник на Република Македонија“, бр. 83/04, (пречистен текст).

сериозно и непоколебливо. Оваа постапка обично завршува за едно рочиште во кое мора да бидат присутни двајцата брачни другари лично и пред судот да ја изразат вољата за развод на бракот.

2. По барање на еден од брачните другари поради толкава мера на нарушени односи во кои заедничкиот живот им станал неподнослив – се поведува со тужба на еден од брачните другари. Времетраењето на оваа постапка зависи од однесувањето на тужениот брачен другар, дали ќе се спотистави на тужбеното барање и ќе с предлага контра докази каде постапката може да трае подолго или ќе се игра пасивна улогасо избегнување на прием на писма, што иста така може да аплицира дополнителни трошоци. Оваа постапка обично најмногу чини и временски најмногу трае.
3. Бракот може да се разведе и по барање на еден од брачните другари поради прекин на брачната заедница повеќе од една година – се поведува тужба на еден од брачните другари. Во оваа постапка судот само изведува докази да се докаже вистинитоста на фактите дека брачната заедница прекинала односно брачните другари не живеат заедно повеќе од една година.

Во Законот за семејството (“Службен весник на Република Македонија” бр. 80/92, 9/96, 38/04, 33/06, 84/08, 67/10, 156/10, 39/12 и 44/12), се уредуваат бракот и семејството, одредени облици на заштита на семејството, семејното насилство, издржувањето, постапките пред судовите во брачните и семејните спорови и постапките за изрекување на привремени мерки за заштита од семејно насилство.⁵²

Во Законот се вградени одредбите од Европската конвенција за остварување на правата на детето од 1996 година, која во својата основа тргнува од унапредување на правата и заштитата на најдобрите интереси на децата со давање на можност тие да ги остваруваат правата, посебно во постапките од семејните односи во кои се засегнати нивните

---

⁵² Закон за семејство „Сл.Весник на Република Македонија“, бр. 83/04, (пречистен текст).

интереси. Истовремено, Европската конвенција за остварување на правата на детето од 1996 година е прв значаен меѓународен документ кој содржи одредби за медијацијата во семејните спорови.

Сегашните измени и дополнувања на Законот за семејството се резултат на потребата од воведување на медијацијата во специфичните области, меѓу кои и во семејните спорови, како начин кој е многу посоодветен, отколку нивното решавање преку судска постапка. Во таа насока Владата на Република Македонија усвои Информација со анализа на можноста и оправданоста за вградување на задолжителен обид за медијација во специфичните области во правец на успешно спроведување на концептот на медијацијата во Република Македонија и го задолжи Министерството за труд и социјална политика, да подготви измени и дополнување на Законот за семејството. Основната цел на медијацијата во брачните и семејните спорови, особено во спорите во кои се присутни малолетни деца, е уште повеќе да се поттикне вклучувањето на двајцата родители во грижата за детето и да се намали конфликтот помеѓу родителите во вршењето на родителското право во текот и по разводот на бракот. Досегашните искуства од примената на постојните законски одредби во делот на решавањето на семејните спорови укажува на тоа дека во најдобар интерес на децата е родителите околу овие прашања самостојно да постигнат спогодба, без инволвирање на институциите. Истовремено, практичната примена на Законот ја наметна и потребата од допрецизирање на одредбите кои се однесуваат на злоупотреба и грубо занемарување на вршењето на родителските должности со цел обезбедување поголема заштита на децата.

2.8 Компаративен приказ за развод на бракот во Република Македонија, Република Албанија и Република Косово

Бракот може да се разведе со меѓусебна согласност на брачните другари. Ако брачните другари имаат заеднички малолетни лица или возрасни деца чии родителски права се

продолжени се додека е потребно е да се достави договор за начинот на остварување на родителските права и обврски, како и грижа за децата и образованието. Судот ќе донесе одлука за решавање на бракот со взаемна согласност на сопружниците доколку се докаже дека е дадена согласност со нивна слободна, сериозна и безусловна волја.

Во однос на содржината на предлог-договорот, Законот за семејство во Р.Косово (како и ЗСРМ), за разлика од Законот за семејство на Р.Албанија, вклучува прилагодувања не само во однос на малолетни деца (со понатамошно дефинирање на „заедничко“), но и возрасните деца на кои родителските права им се продолжени. Ние сме на мислење дека дури и во албанското законодавство ова категорија треба да се вклучи. Договор за начинот на остварување на родителските права и за доверување на деца со одржување и образование може да се достави на писмено или да се изрази усмено на записник на првостепен соодветен суд.⁵³

Бракот и разводот се клучни прашања од особено значење во општеството, бидејќи тие директно влијаат на интересите на лицата кои се вклучени во овие односи. Со брак, како институт за семејно право што управува со закон за соживот на двојка помеѓу маж и жена, покрај интересите на и семејството, се реализираат и интересите на социјалната заедница.

⁵⁴ Следува и од образложението на интересот на општеството да ги регулира со императивни норми односите што се воспоставуваат во овие социјални групи. Еднаквото правно-граѓанско право меѓу маж и жена за раскинување на брак триумфираше над вообичаеното или бирократското право на едностраната држава (само за мажот), како и над влијанието на религиозното, христијанското или исламското право. Развод, иако индивидуалното право претставува социјален проблем: социјално по големина, социјално потекло и причини, социјално по последици. Тоа е социјален феномен, врз кој влијаат не само волјата на поединците, туку и на тоа од други причини: социјалните фактори кои влијаат на разводот имаат специфики и варираат според културите, народите, периодите. Во врска со причините за раскинување на бракот, социолозите прават разлика помеѓу

---

⁵³ Еднаквоста на брачните другари како во случај на брак, за време на бракот и во случај на развод исто така е загарантирано во најважните меѓународни акти за човекови права.

⁵⁴ Целта на секое општество е да создаде семејство кое ќе се заснова на вредности како што се љубов, почит кон взаемна помош и взаемна помош што како такво ќе претставува звучен круг во кој семејството е создадено.

бракот што се појавува како хоризонтална или вертикална врска. Во првиот, владеат добро познатите принципи на љубов и почит.

Во Република Македонија како правен лек за поведување постапка за развод покрај заедничката спогодба (предлог) на брачните другари е и барање на едниот брачен другар, т.е. преку тужба поднесена од еден од брачните другари. Во согласност со член 237 од ЗСРМ, по прифаќањето на тужбата за развод или предлогот за спогодбен развод, пред поднесувањето на тужбата се одржува рочиште за помирување на брачните другари. Рочиштето за помирување нема да се одржи ако некој од странките се неспособни да судат; ако некој од сопружниците не живее во Македонија; ако живеалиштето не е познато повеќе од 6 месеци; и ако обидот за помирување по поднесувањето на тужбата е неуспешно. Тужбата за развод по еднабрачниот другар може да биде инициран заради раскинување на врската до тој степен што заедничкиот живот станал неподнослив и покрај тоа што брачната заедница всушност престанала да постои повеќе од една година. Таа на определен рок, ниту е ограничено на одредени услови и не застарува.⁵⁵ Причините или начините за развод на брак во Законот за семејство на РМ се категоризираат на три групи :

- а)заедничка согласност на сопружниците за нивниот развод,
- б)ако брачните односи се влошиле до тој степен што заедничкиот живот стана неподносливо, и
- в)ако брачната заедница престанала повеќе од една година.

Ако едниот од брачен другар поднесе барање за развод, а другиот брачен другар најдоцна до заклучокот на главната судска расправа, изрично се наведува дека не се спротивставува на основаноста на тужбеното барање, ќе се смета дека брачните другари поднеле барање за развод договор.

Постапките за развод се одделни спорови во споровите бракови кои претставуваат специфичен вид семејни спорови. Закон за процедури Контроверзноста на Република

---

⁵⁵ Со Законот за посебни процедурални постапки во брачните спорови, тоа е дефинирано во член 7 од истиот закон, според кој правото на тужба во спорот за развод не е застарено и не е ограничено на услови и други рокови во случај ако поинаку не е определено во овој закон.

Македонија не се придржува кон посебните правила на процедура во семејни спорови, но овие спорови се регулирани со Законот за семејство на РМ.⁵⁶

Постапките за развод припаѓаат на групата процедури во брачни спорови, во меѓу кои е и постапката за распуштање на бракот и постапката за доказ за постоење или непостоење на брак, што не е регулирано како посебната спорна постапка и правилата за постапување на истата се однесуваат на истата контроверзен генерал.

Спорови во врска со имотно-правните односи на сопружниците не имаат карактер на брачни спорови. Овие спорови се решаваат според правилата на општа спорна постапка и не може да биде одложена од брачни спорови, покрај спорите за одржување и алиментација.

Само брачни другари можат да се појават како странка во постапките за развод. Во ова постапка за легитимација за парница е позната само за сопружниците.

Ова право на нивно барање да поднесат развод е строго лично право што им припаѓа само на сопружниците и не може да се пренесе на нивните наследници. Во случај на универзална сукцесија,⁵⁷ наследници на починатиот сопружник кој го поставил тужбата може да бара доказ дека тужбата за развод е основана и иста важи и кога постапката е поведена по предлогот за развод со договор (Член 230 ЗСРМ).

Брачниот другар што ја поднесува тужбата и ја поднесува до надлежниот Основен Суд, против другиот брачен другар, кој учествува во процесот во својство на странка. Кога брачните другари постигнуваат меѓусебен договор за развод на нивниот брак, со доставување на предлог за развод со договор. Постапката во брачните спорови се поведува со тужба, кога барањето е поднесено само од едно од брачните другари, и кога брачните другари бараат развод со меѓусебна согласност, со предлог договор за развод (член 229 ЗСРМ). Судска постапка за развод можеме да го дефинираме како спорна акција која

---

⁵⁶ Закон за семејство на Република Македонија, Службен весник, бр. 79/05, датум 21.09.2005 г.

⁵⁷ Закон за управна постапка на Република Македонија, член 203

претставува израз на волјата на една од странките и го претставува почетниот акт за поведување постапка што ја бара.

Во согласност со член 237 од ЗСРМ,⁵⁸ пред поднесувањето на тужбата се одржува рочиште за помирување на брачните другари. Во овие случаи нема да се одржи рочиште за помирување на брачните другари:

1. ако еден од брачните другари е неспособен за расудување,
2. ако едниот или двајцата брачни другари живеат во странство;
3. ако едниот брачен другар е со непознато место на живеење подолго од шест месеци, и
4. ако по поднесена против-тужба за развод, без оглед кога е поднесено, обидот за миреење на брачните другари по тужбата завршил безуспешно.

Според член 237 ЗСРМ :

Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжена родителското права, обидот за помирување на брачните другари го спроведува надлежниот Центар за Социјални Работи.

Судот писмено го известува Центарот за социјална работа во рок од 8 (осум) дена со податоци за тоа кога е поведена постапката за развод, главните причини зошто се бара податоци за развод и дете. Центарот за социјална работа е должен да го стори тоа навреме во рок од три месеци од приемот на писменото известување да ја заврши постапката за миреење на брачните другари.

Ако брачните другари немаат заеднички деца или деца над кои е продолжена родителското права, постапката за помирување на брачните другари ја води судот, но само ако не се проценува дека е подобро постапката за помирување да ја спроведе Центарот за социјална работи.⁵⁹

---

⁵⁸ Закон за семејство на РМ, чл.237.

⁵⁹ Член 123 и 8 од ЗСРМ

Судската постапка за развод има конститутивен и правно менувачки карактер затоа што со пресуда судот е должен да направи измени во тековниот правен однос, така брачната врска што била до тогаш со валидноста на неговата одлука престанува да постои. Судската постапка е израз на законско гарантирано барање на овластениот тужител со кое тој бара од судот да му даде правна заштита со кое ќе донесе пресуда со која ќе се реши бракот како заслужен одговор од поднесеното барање.

Во Република Македонија, има и многу случаи на фиктивни бракови што им овозможуваат на брачните другари кои емигрирале да стапат во брак нови главно за добивање документи за државјанство на една од земјите на ЕУ.⁶⁰

Од случаите на судска пракса анализирани во овој труд, како причини за нарушување на брачни односи се тековни несогласувања помеѓу брачните другари; големата возрасна разлика помеѓу маж и жена; несогласувања на едно од брачниот другар со роднини на другиот брачен другар; разликата во верската припадност помеѓу партнерите; постојани сомневања за љубомора; тешки навреди упатени едни кон други друг; чести кавги и физички напади меѓу партнерите; употреба на алкохол еден другар; импотенција, особено, целосно заладување на односите споени; недостаток на способност на жената да има деца; живеат само од едниот брачен другар како и други причини. Сепак, брачниот другари се тие што ќе одлучуваат која од причините ќе ги преземат како основа за нивниот развод. Секој случај на развод е различен од другиот, заснован на проблемите и различниот карактер на лицата, како и пристапот и начинот на живеење во брачна заедница. Сепак, мора да бидат сите причини што предизвикуваат раздвојување на бракот последователно, заедно донесе неподнослив живот. Оваа причина е дадена и од ЗСРМ, според кои :

-бракот може да се разведе по барање на едниот сопругник ако брачните се влошени до тој степен што брачниот живот стана неподнослив (член 40).

Што се однесува до нефункционирањето на бракот, се земени во предвид тие дејствија кои го отежнуваат комуницирањето и исполнувањето на семејните обврски со

---

⁶⁰ Фиктивен развод на брак не е реален развод на брак. Целта на овие разводи е средување на документи во ЕУ односно во странство, заради подобар живот и поради економските причини.

цел вообичаена просторна поделба на брачните другари за да имаат потреба од понатамошно образование, специјализација во професијата на кој било од нив, не може да се земе како причина за разведување на бракот, бидејќи во овој случај ние се занимаваме само со фактичко раздвојување на брачните другари за одреден период, дури и не раскинување на врската меѓу нив.

Имајќи ги предвид некои одлуки на Република Македонија, таа има за цел проблемите со кои се сретнува во судската пракса на Република Македонија во однос на причините за разведување на бракот. Во еден од разгледуваните случаи, истиот се поставува прашањето за разведување на бракот според член 39 од ЗСРМ.

Тужителот бара разведување на бракот со брачниот партнер С.Г. од причина што овој брак фактички не постоел. По бракот брачните другари живееле во странство, а бракот не успеал. Во одлуката се наведува експлицитно изјавувајќи дека : „Иако страните стапиле во законски брак, тие никогаш немаат формирана брачна заедница затоа што секој од нив во тоа време работеше во странство каде што се наоѓаат и денес. Странките немаат деца и не очекуваат да имаат деца. Со оглед на тоа брачната заедница не функционираше, странките се согласуваат да се разведат“.⁶¹

Во друга одлука, тужителката бара разведување на бракот според член 41 од ЗСРМ, бидејќи брачните другари не живееле во брачна заедница за период од повеќе од една година.⁶² Судот утврдил дека брачниот другар С.С. ја напуштил брачната заедница и повеќе од една година немал никаков контакт со Д.Д. Судот во доказната постапка утврдил дека се исполнети условите од член 41 од ЗСРМ. Разводот на бракот, исто така, доаѓа како резултат на фиктивни и формални бракови што брачните другари се врзуваат заради притисок од членовите на семејството или другите околности.

Решавањето на ваквите бракови во судските постапки се заснова на една од причините за развод како што е прекршување на брачната верност, но во реалноста за таквите бракови

---

⁶¹ Основен суд Кичево, Решение бр. 106, од 08.11.2012 година.

⁶² Судот го зема предвид фактот дека од добиените докази странките се согласуваат дека раскинувањето на бракот треба да се изврши и дека оваа одлука е донесена слободно и без сомнение. Со оглед на тоа што брачната заедница на странките не функционираше, судот заклучи дека се исполнети условите предвидени во поднесената законска одредба за разведување на бракот.

можеби побарано е да се прогласат за невалидни. Во решението за разведување на бракот на Основниот суд Гостивар, разводот доаѓа како последица на вонбрачната врска што тужителката-поранешна сопруга веќе ја имало со лицето Н.Н., сепак поради притисок од нејзиното семејство склучила брак со тужениот А.И. чиј брак не беше во можност да и се спротивстави на почетокот. Со текот на времето откако лицето Н.Н. одлучи да понуди брак и ги обезбеди условите да живеат заедно, одлучува таа да се спротивстави на нејзиното семејство и во исто време да склучи брак со тужениот, така и да побара нејзино решавање.

Во меѓувреме, бракот реално не постоел, затоа законски како причина за разведување на овој брак може да се предвиди прекршување на брачна верност и би можело да се побара овој брак да биде прогласен како незаконски. Случаи на склучени бракови без слободна согласност, што се бара да бидат решени (наместо да бидат прогласени за неважечки), исто така се пронајдени во Албанска јурисдикција. Во овие случаи, доктрината со право тврди дека, ако е така го докажа недостатокот на слободна согласност од страна на судот, таа можеби нема да ја прифати тужбата за разведување на бракот затоа што причината нема никаква врска со брачната врска, туку со склучување на бракот.⁶³

Неможноста да се има деца е една од причините што не се споменат службено во законот како причини за кои може да се бара развод на брак, но како такви се вклучени како целина во член 40 кој вклучува : секоја околност или однесување на сопружниците од кои произлегуваат кавги континуирано и во исто време да доведе до нарушување на брачните врски до тоа толку многу што нивното живеење стана невозможно.

Не случајно законодавецот подготвил ваков член, каде како суштински критериум за кој раскинување на бракот може да се дозволи неподносливиот живот во парот се споменува како причини а мотивите што водат до таа точка се разликуваат од случај до случај.⁶⁴

---

⁶³ Основен суд Гостивар, пресуда бр. 90, од 27.09.2012 година. Откако остана во брак за еден период од неколку години и имаат дете, за кое тужителот го бара правото на раст и образование, тие ја прекинаа брачната заедница една година. Поради оваа причина, Судот утврди дека биле исполнети условите за примена на член 41 од ЗСРМ, кој предвидува дека еден од брачните другари може да побара развод ако брачната врска е прекината за период од повеќе од една година. Во овој случај, судот всушност открива дека сопружниците повеќе не живеат заедн и со психолошки чин го докажува тоа дека тужителот е способен за лични и директни односи со детето.

⁶⁴ Види одлука бр. 284 / 10.02.2010 година на Окружниот суд во Валона.

Од општ поглед, се гледа дека во целина причините за распаѓање на бракот во Република Македонија е несогласување на карактерите и кавги и континуирано недоразбирање. Последните десет години во Република Македонија се карактеризираат широк спектар на промени во социјалниот, економскиот и политичкиот систем. Сите тие процесите имаат свое влијание врз секојдневниот живот на семејството. Според пресудата бр. 125/13 на Основниот суд Гостивар донесено врз основа на тужбата на тужителот за развод, нејзината правна основа е член 40 од ЗСРМ, кој предвидува дека :

Бракот може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се нарушени до тој степен што заедничкиот живот меѓу брачните другари стана неподнослив. Судот имајќи предвид дека брачните другари од нивниот брак имаат дете од заедничко дете, за него поднела барање до Центарот за социјални работи – Гостивар, за да ја спроведе постапката за помирување на брачните другари. Доколку оваа постапка не успее, Центарот за социјална работа треба да обезбеди стручно мислење за определување на родителите на кои ќе му биде доделено малолетното дете, за воспитание, образование и грижа. Во меѓувреме, во Албанија се одвива постапката за помирување на брачните партнери порано во судот, на основа член 134 од КПД⁶⁵ кој предвидува дека : При разгледување на тужбата за разведување на бракот, судот прво назначува рочиште за помирување, во која мора да брачните партнери да се појавуваат лично. Судијата може да ги сослуша поединечно и потоа заедно, без присуство на нивните претставници. Кога ќе се постигне помирување, се составува записник и судењето е одложено од оваа причина.

Не случајно законодавецот подготвил ваков член, каде како суштински критериум за кој раскинување на бракот може да се дозволи неподносливиот живот во парот се споменува како причини а мотивите што водат до таа точка се разликуваат од случај до случај. Друга околност, која честопати се претставува пред судот како причина за разведување на бракот, е несогласност меѓу брачните партнери, нивниот различен менталитет за животот, традициите и начинот на живот. Во овој случај, се покажа дека заедницата брачната врска меѓу сопругниците всушност е прекината повеќе од една година. Затоа на основа член 41 од ЗСРМ, кој вели: „Еден од брачните другари може да

---

⁶⁵ Чл.134 од С.К. на Р.Албанија

побара разведување на бракот ако брачната заедница всушност престанала да постои повеќе од една година“, судот го прифати тужбеното барање како основано и одлучи бракот да го разведе.

Има многу случаи кога разведување на бракот заради различни менталитети, се бара откако на сопругниците им се родиле заеднички деца. Во овој случај, последиците на таков развод влијаат не само кај брачните другари, туку и децата на оние кои за жал страдаат од најтешки последици кои несомнено влијаат дури нивното образование и благосостојба. Во врска со утврдувањето на вината на сопругниците за време на постапката за развод, на овој начин на распуштање на бракот, исто така, според ЗСРМ и од судската пракса во Република Македонија, разбираме дека судот не е должен да го докаже тоа кој е виновен за нарушување на брачните односи, или кои се причините што довеле до оваа состојба бракот да се разведе.⁶⁶

Во овој случај, судот треба по службена должност да ја докаже само слободната и реалната волја на двајцата брачни другари за развод на брак, не барајќи на постапка за докажување за да докаже нечија вина од брачните партнери.

Законите што важат за семејството на Албанија, Македонија и Косово не предвидуваат посебни одредби во однос на судот надлежен да одлучува за случаите што ги имаат за предмет развод на бракот. Во однос на надлежноста за пресудување на развод на брак надлежен е првостепениот суд.

66

Основен суд Гостивар, пресуда бр. 11/14 од 13.07.2014 година. За време на главната расправа судот го испрашувал тужителот во својство на странка, кој тврди дека брачната врска меѓу нив се влошувала толку многу што нивната заедница стана невозможна. Тој појасни дека тие се поврзале со испитаникот брак во Холандија од кој бил со непознато потекло. На почетокот на нивниот брак тие имаа хармонија во брачниот живот. Двојката реши да живее во Холандија, каде се родија тројца деца од нивниот заеднички брак. Во исто време, испитаникот имал нелегитимно дете со личност друг, кој живеел со него. По 10 години брак, страните решија да се вратат во родниот град на тужителот, имено во село во предградието на Тетово. Со пристигнувањето на сопругниците во Македонија, тие започнаа несогласувања за начинот на живот, како што се услови, традиции и менталитет за брачен живот. Ова е причина за нивните постојани расправи и што доведоа до тресење на односите брачен брак меѓу сопругниците, со кој по 7 години живеење во Република Македонија, испитаникот го издал брачната заедница заедно со нивните заеднички деца и нејзиното вонбрачно дете и е остави на непозната адреса во родниот град, бидејќи оттогаш скоро една година тужителот не може да го најде начин да се контактира испитаникот за да постигне договор за развод.

Во Р.Косово и Р.Македонија, во постапката за развод на бракот како надлежно тело за дејствија во овие спорови се соодветно органот за старателство и Центар за социјална работа, во оние случаи кога брачните другари имаат заеднички деца или деца на кои им е продолжено родителското право. Во доктрината е дискутабилно дали тримесечниот период е период што одговара на овој принцип или истиот рок претставува долг период, што не е во интерес на странките во постапката.

Со оглед на фактот дека брачните спорови се доста сложени, и тоа во овие спорови можат да претставуваат факти и докази што влијаат на личните права на сопругниците и другите лица кои се занимаваат со нивниот приватен живот нема беше разумно овие односи да се расплетуваат пред јавноста. Оттука законодавниот дом на Косово предвидува можност за исклучување на јавноста од долгата судска седница постапка за распуштање на бракот.⁶⁷ Така, јавноста во процедурите на семејни спорови се исклучени *ex lege*, што значи дека јавноста во постапките на брачните спорови и постапката за докажување на татковство е исклучена со закон во главната расправа како и во седницата за обид за помирување на сопругниците. во меѓу време дека во Албанија има суд кој оценува врз основа на членовите 26 и 173 од Кодексот за кривична постапка.⁶⁸ Дали случај е да се исклучи јавноста и да се одржи седницата зад затворени врати. Во меѓувреме, според член 224 од ЗСРМ : јавноста е исклучена како во главната седница како и во тоа помирување. Исклучително, претседателот на Советот може да го дозволи тоа на расправата клуч за учество на вработените во јавни и професионални институции, кои да се справи со брачните и семејните проблеми, како и со лицата кои ќе ги сакаат странките. Тие предлагаат.

Ова начела се применува особено за време на постапките за брачни спорови. Во долги процедури од кои судот одлучува за брачни спорови и други спорови на овој закон, ако странките имаат здружени малолетни деца или деца на кои им е продолжено родителско право, како и во случаи на семејно насилство, итна постапка. Суштината на овој принцип се состои во фактот дека во оваа постапка странките имаат деца заедничка малолетничка

---

⁶⁷ член 75 Закон за семејство на Р.Косово.

⁶⁸ Чл.26,173 од кодекс за кривична постапка на Р.Албанија.

или дете против кое е продолжено родителското право, затоа за заради специфичноста на овие предмети и заради заштитата на интересите на децата, има потреба од посебен третман на овие постапки од страна на државните органи. Овој принцип подразбира негово спроведување во сите фази на постапката од страна на надлежните органи надлежни и институции.

Во овој случај судот мора да се грижи за заштитата на интересите на деца со тоа што не ја прифаќаат тужбата. Според истиот член, кога сопружниците доставуваат предлог за развод со договори, тие се должни да достават писмени договори за начинот на одржување, едукација и едукација на децата, како и како да одржуваат контакт со нив деца. Законодавниот дом има предвидено можност заради интересите на децата отфрлете ја петицијата за развод или одложете ја за некое време додека го одржувате бракот е направено од специфични и неопходни причини за интересите на децата.⁶⁹ За време на постапката во брачни спорови, судот со решение засновано врз тужбата, може да наметне привремени мерки за да се обезбеди финансиско одржување за брачен другар во потреба и за престој.

Според овој принцип, судот за време на постапката за развод може да го испита по службена должност (заради ефектот на службената должност), сите оние факти и докази за кои смета потребни за решавање на брачниот спор, а со тоа и фактите кои не ги презентирале сопружници. Така, фактите врз кои странката го заснова своето тврдење врз споровите брачна, судот може да ги смета за спорни дури и кога тие факти се неконтролирано меѓу страните. Судот, особено, има одговорност да се грижи за интересите на децата за време на постапките за развод.

Принципот на диспозиција подразбира фактот дека сопружниците во текот на постапката во спорови брачна може да ги претставуваат сите факти и докази што ги сметаат потребно. Според овој принцип, сопружниците имаат можност да презентирање факти и докази според нивната волја во постапките за развод. Тоа кои докази сопружниците ќе му ги претстават на судот зависи од нивната осуда за тоа доказите се поважни за разведување на

---

⁶⁹ Aliu dhe Gashi, 2007 година: fq.167.

бракот. Во брачниот спор судот има активна улога и може да ги испита фактите на кои странките ги поддржуваат нивните побарувања и кога страните не ги оспоруваат.

Овој рок само ја продлабочува и продолжува агонијата на сопругниците и малолетни деца, и едноставно како краен рок му одговара на Центарот за социјална работа во спроведување Во Македонија, против решението на првостепениот со кој бракот со заеднички предлог за развод, страните имаат право на жалба во рок од 15 години денови од приемот на известувањето. Рокот од 15 дена претставува генерален рок за жалба дефиниран со Закон за оспорена постапка.⁷⁰ Се поставува прашањето: Зошто ЗСРМ го одредува општиот рок за жалба од 15 дена? Поради важноста на брачни спорови, ние сме на мислење дека рокот од 15 дена не е конзистентен со потреба од итно решавање на спорите во врска со брачните односи. Затоа, во иднина ЗСРМ треба да направи појаснување на ова начело одопредели пократок временски рок од 8 дена за поднесување жалба, така што тој да се овозможи правична примена на овој принцип.

Што се однесува до територијалната надлежност, тужбата за развод на брак може да се поведе во една од следниве судови :

- во местото каде сопругниците го имаа последното заедничко живеалиште;
- во судот на местото каде што обвинетиот престојува, според генералното начело, *actor sequitur forum rei* (член 228 од ЗСРМ). Правилото според кое, покрај судот со општа територијална надлежност, во брачни спорови територијална надлежност има и судот на која територијасопругниците го имаа последниот престој, тоа е донесено на ум економијата на постапката, спорот да се реши каде биле причините да доведе до спор, кога има докази дека судот мора да издаде за време на ова постапка.

---

⁷⁰ Судот писмено го известува Центарот за социјална работа во рок од осум дена: кога Поведени се постапки за развод, главните причини за кои се бара развод, како и податоци за деца. Центарот за социјална работа е должен да го прифати известувањето во рок од три месеци на судот, да ја заврши постапката за помирување на сопругниците. Анализирајќи го член 259/2 од ЗСРМ се поставува прашањето дали законот овозможува правична примена на овој принцип преку неговите одредби.

Што се однесува до територијалната надлежност, тужбата за распуштање на бракот може да се поведе во една од следниве судови :

- во дворот на местото каде сопружниците го имаа последното заедничко живеалиште;
- во судот на местото каде што обвинетиот престојува, според генералното начело, *actor sequitur forum rei* (член 228 од ЗСРМ).

Правилото според кое, покрај судот со општа територијална надлежност, во брачни спорови територијална надлежност има и судот на која територијасопружниците го имаа последниот престој, тоа е донесено на ум економијата на постапката, спорот да се реши каде биле причините да доведе до спор, кога има докази дека судот мора да издаде за време на ова постапка.

Во јурисдикцијата на европските земји тоа е потврдено одамна опасност од она што е познато како трговски форум, практика која има за цел да ја собере побарајте тужба за раскинување на бракот пред судот, за кој странката смета дека е најмногу повољно за него. Станува збор за можноста Регулатива на Советот 2201/2003, е од 27.11.2003 година, за надлежноста, признавањето и извршувањето на одлуките од областа на брачни односи и родителска одговорност, дава тужителот да се пријави во судот на неговото вообичаено живеалиште, доколку тој живееше таму шест месеци пред поднесувањето на побарувањето.⁷¹

Поради оваа причина, конечно Судот во Англија ги поништи решенијата за распаѓање на бракови на англиски судови кои тие се испоставија дека биле измамени со законот, изјавувајќи ја адресата на истата компанија со цел да се жали на судот што наскоро ќе донесе одлука за распаѓање на бракот.⁷²

---

⁷¹ Согласно член 349 од Кодексот за кривична постапка: Предмет надлежности - Оддели за разгледување на не-семејни договори веднаш до првостепените случаи надлежни се за: а) преглед на несогласувањата за решавање на развод со брак, за невалидност и поништување на бракот.

⁷² Одлуки на семејниот суд во Англија и Велс - Судии на Врховниот суд, во *Rapisarda v Colladon* (Неправилни разводи) [2014] EWFC 35 (30 Септември 2014). За повеќе погледнете, Кастеланета М., Форум.

Правото да се реши еден од горенаведените судови му припаѓа на брачниот другар на тужителот, кој го остварува ова право со поднесување тужба. Во случај на разведување на бракот со меѓусебна согласност, право да одлучува судот кој ќе ја испита примената на заеднички за распуштање на бракот, им припаѓа на двајцата сопружници, кои мораат исто така, одлучуваат со договор меѓу нив.

Исто така, согласно законот на граѓанска постапка, на сопружниците им се признава можноста да го променат со договор со пишување на територијална надлежност, со цел да се утврди најсоодветен суд за заштита на нивните интереси. Во брачна расправија, првостепениот суд на Косово одлучува за составот на судското тело од стручен судија и судија-поротник. Додека во втор степен одлучува телото на составен од тројца професионални судии.⁷³ Во постапка за развод со договор во Македонија може да одлучи и поединечен судија под услови на утврден со закон.⁷⁴

ЗСРМ предвидува дека, во случаи кога сопружници немаат здружени малолетни деца или деца на кои им е продолжено правото родител, претседателот на судот може да одлучи како индивидуален судија.

Во Р.Македонија, Центарот за социјални работи има важна улога за доделување на малолетните деца односно за старателството, чија цел е да ги заштити интересите на малолетните деца поточно заштитата на интересите на децата во брачни спорови. Овој орган е основана како јавна установа за социјална заштита, која има надлежност во постапките во кои се одлучуваат за брачни и семејни спорови. Во постапка за развод, Центарот за социјална работа има важна улога, бидејќи ја спроведува постапката за помирување сопружници кои имаат малолетни деца или деца на кои им е продолжено родителско права и му дава на судот мислење за утврдување на кој родител ќе има запознајте деца во случај кога е поведена постапка за развод. Посебната улога што ја има Центарот за социјална работа е забележан во постапките за развод, каде како учесник во тие постапки е претставен како :

---

⁷³ Член 73, Закон за семејство на Р.Косово, 2015.

⁷⁴ Член 226, Закон за семејство на РМ.

- а) странка;
- б) правен застапник;
- в) посредници;
- г) овластен.

а) Во брачни спорови, Центарот за социјална работа може да се појави во улога на странка, во оние случаи кога е овластено да поведе постапка со поднесување тужба. Во овие случаи, бидејќи само сопружниците, се легитимни за поднесување тужба за развод, Центар за социјална работа може да издаде дозвола за поднесување тужба за лицата за кои се грижат. Тоа значи, за оние лица кои заради ментално заболување и кои во исто време не се способни да пресудат, како и лица со ментална ретардација, додека припаѓаат на групата лица со тешка ментална ретардација, со коефициент интелигенција (IQ) под 360 Завод за социјална работа.⁷⁵

б) Центарот за социјална работа може да биде претставен во улога на правен застапник во случаи кога е во функција да се грижи за семејството и нејзините членови, особено на малолетни лица. Во оваа улога, во името на малолетното дете, спорот може да започне одржување, конкретно, да се зголеми количината на храна кога родителот на кого детето е пронајдено, без разумна причина не го остварува ова право. Така, Центарот за социјална работа може да достави предлог за утврдување на привремени мерки за обезбедување алиментација на здружени деца и за нивната определба за раст и образование.

в) Што се однесува до улогата на Центарот за социјална работа како медијатор, можеме да кажеме дека во во овој случај постои улога на *ex lege*, секогаш кога во постапката е решено да се зголеми, грижата за децата, одржување и воспитување. Во овој случај, судот го поканува Центарот за социјална работа да учествува на рочиште заради заштита на интересите на децата, доставување на сите решенија донесени во текот на постапката во

---

⁷⁵ За овие лица нивниот старател може да поднесе тужба за развод само со претходна дозвола од Центар за социјална работа. Во случаи кога другиот сопружник е старател, Центарот за социјална работа ќе назначува привремен старател, лицето под старателство (член 174 ЗСРМ).

исто време. Во оваа улога Центарот за социјална работа има право да достави предлог за зголемување, грижа, одржување и воспитување на деца и може, во рамките на овој предлог, да презентира факти и докази за кои странките не ги поднеле и презеле други процедурални дејствија во интерес на деца.⁷⁶

г) Исто така, Центарот за социјална работа може да биде претставен во улога на овластено лице. Во правната доктрина, оваа улога на центарот за социјална работа се дефинира како:

Телото на притвор може да се појави во улога на овластувач со претходна согласност од лицата од постари и некомпетентни, во нивно име да покренат и продолжат спорот за остварување на правото за одржување и против членовите на семејството кои се законски должни да ги одржуваат.

Постапката за развод започнува со тужби или заеднички предлог на сопругниците. Тужбата за развод може да се дефинира како :

спорно дејство, што претставува изразување на волја на еден сопругник и во исто време претставува првичниот акт за поведување постапка со која се бара судот да донесе решение со него кој брак ќе биде распуштен.

Судската постапка за развод има конститутивен карактер, како што се бара судот одлука да се смени правниот однос до тогаш, така што врската брачниот другар, кој постоел до тогаш со конечна одлука, престанува да постои на постоењето.⁷⁷ Сопругникот може да поднесе барање за развод заради нарушена брачна врска до таа мера што животот стана неподнослив и ако брачната заедница престанала да постои *de facto* за период подолг од една година.

а) Постапката за помирување е посебна фаза во постапката за помирување, преку која се прават обиди да се постигне договор меѓу сопругниците и да се спречи разведувањето на бракот. За време на ова активност на седницата на судот од јурисдикција, се претвора во медијација каде точно судот ја игра улогата на медијатор. Судот има обврска да ги извести

---

⁷⁶ Член 249, Закон за Семејство на РМ.

⁷⁷ Мандро, 2009, стр.315.

странките за начинот алтернативи за решавање спорови, тогаш зависи од страните да одлучат дали да ги решат адресирани или не посредувани. Од моментот кога тужбата ќе биде прифатена од судот, таа има за обврската за поведување постапка за помирување на сопружниците.⁷⁸ Законодавецот го има тоа условено од спроведување на пресудата за развод само откако судот ќе донесе пресуда постапка за помирување. Пресудата за развод се доставува до странките само откако завршување на постапката и само ако помирувањето не успеа. Во Македонија постапката за помирување се одвива пред судот кога сопружниците немаат деца. Во неа присуствуваат само двајца сопружници и претседателот на судскиот совет. Специјалното рочиште нема да се одржи кога еден од сопружниците нема капацитет да дејствува. Рошиштето нема да се одржи дури и кога едниот или двајцата сопружници живеат во странство и кога не се знае местото на живеење на сопружниците.⁷⁹

Целта на договорот е брачните другари да ги преиспитаат можностите за одржување на брак, со кој судот има тенденција да им објасни на сопружниците важноста на брак, последиците што ќе бидат предизвикани во случај на развод. Ако едното или двете сопружниците се отсутни и не се појавуваат на расправата за помирување и немаат отсуство образложени додека редовно се поканети, земајќи ги предвид сите околности на случајот, судот ќе процени дали ќе закаже ново рочиште, или обратно, ако напорот за помирување не успеа.⁸⁰

Во случаи кога постапката за развод започна со заеднички предлог, додека едниот или обајцата сопружници се отсутни од расправата за помирување и нивното отсуство не причина, ќе се смета дека тие го повлекле предлогот. Во случај на разведување на бракот со взаемна согласност на сопружници, судот не треба да се обидува да се помири, туку да помине директно на главната расправа да се разгледа заедничкото

---

⁷⁸ За разлика од албанското законодавство, (види член 128 СЗРА), во кој договорот не може завршен од судот, но само одобрен или отфрлен во целост, во Косово и Македонија, по добивањето на мислењето од надлежниот орган (соодветно органот за грижа и Центар за Социјална работа), судот може да донесе потребни решенија, различни од оние што се предвидени во нацрт-спогодбата на странките.

⁷⁹ член 237, ЗСРМ.

Aliu dhe Gashi, 2007: fq.171.

побарување на сопружниците, како во во овој случај страните немаат контрадикторно мислење меѓу нив, така ќе биде и фазата на помирување бидете неефикасни и неоправдани. Во овој случај, се заснова распаѓањето на самиот брак „помирување“ помеѓу мислењето на двата сопруга, како резултат на тоа што тие заклучиле да ставаат крај на нивната брачна врска.

Важно прашање во постапката на распуштање на бракот, како и во другите прашања, тоа е исто така со разумно траење на постапките. Според ЕСЧП, одолжувањето на постојните процедури за раазведуње на бракот се смета за повреда на истиот правото на брак.⁸¹

Исто така, според ЗСРМ, судот пред да донесе одлука за прашања што се влијаат на интересите на малолетни лица, ќе се добие мислењето на Центарот за социјална работа. Така, ако сопружниците не склучиле договор за прашањето кому ќе му се остави дете за раст и образование или ако нивниот договор не одговара на интересите на на детето, за кое Центарот за социјална работа ќе донесе решение (член 78 ЗСРМ). Исто така : ако родителите не се согласат за тоа како да ја регулираат врската во рок од два месеци личен и контакт со детето, Центарот за социјална работа донесува решение за тоа (член 79 ЗСРМ).⁸²

Од судската пракса на земјите што се предмет на анализа, проблемот на разводи од измислени бракови. Во овие случаи, невалидноста на брак, а не негово решавање. Станува збор за постапка за развод каде е причина решенијата за брак не се затегнатиот однос меѓу сопружниците, туку барање бракот да се прекине заради вработување во странство (или од други причини), поради брак со граѓани од странски земји.⁸³

Во моментот тоа професионални соработници на органот за старателство потврдуваат дека не постои шок брачни односи, но целта на разводот е развод со договор за работа во странство, не подготвувајте мислење, туку само извештај за извршената постапка со што го известуваат судот. Во исто време, тие ја анализираат спогодбата на сопружниците, ако

---

⁸¹ ЕСЧП – Европски Суд за Човекови Права го смета за повреда одолжувањето на постапките за развод на брак.

⁸² Види член 79 од Законот за семејство на Република Македонија

⁸³ Судска пракса за бракови во странски земји поради вработување или други причини.

тоа е во најдобар интерес на нивните деца, предупредувајќи ги за последиците кои произлегуваат од тие разводи и од потенцијални ризици што може се појавуваат и во исто време го известуваат судот за сите овие. Според наше мислење, заради големиот број на овие формални разводи, потребно е да се отвори професионална дискусија за овој феномен со цел законот да предвиди санкции кривични случаи на измислени бракови.

ГЛАВА-III

СТВАРНА, КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОД НА БРАК ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3.1 Поим и стварна надлежност на постапката за развод на брак во Р.Македонија

Како стварна надлежност според прописите на нашето право се јавуваат основните судови. За разлика од стварната, месната надлежност можеме да ја поделиме на општа и посебна месна надлежност. Така, согласно законските прописи, надлежен е судот на чие подрачје тужениот има живеалиште или престојувалиште, овде се работи за општа месна надлежност. Исто така како месно надлежен суд може да се јави и судот на чие подрачје брачните другари имале свое последно живеалиште, односно посебна месно надлежност. Ако во постапка за развод на брак судот на Република Македонија е надлежен затоа што брачните другари имале последно заедничко живеалиште во државата, односно затоа што тужителот има живеалиште во Република Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје брачните другари имале последно заедничко живеалиште, односно судот на чие подрачје тужителот има живеалиште.⁸⁴

3.2 Постапката за развод на брак во Р.Македонија

---

⁸⁴ Закон за парнична постапка чл.47, Проф. др. Кирил Чавдар и доц. др. Кимо Чавдар, 2011 Скопје.

Постапките за решавање на семејно-правните односи спаѓаат во групата на посебни парични постапки. Овие постапки се карактеризираат со одредени специфичности кои се однесуваат на процесните начела на кои се засноваат постапките.⁸⁵ Во парничните постапки во кој важат посебни правила, општите правила на законот за парнична постапка, се применуваат како субсидијарен извор на право ако во правилата за посебна постапка нема пропис со кое на друг начин се регулира содржината и дејството на процесните институти. Оттука значењето на примарниот извор има *lex specialis*, а значањето на секундарниот извор има *lex generalis*.⁸⁶

Врз основа на Законот за семејство имаме три начини за поведување на постапка и тоа: со тужба на еден од брачните другари, со спогодбен предлог за развод на брак, и со предлог за спогодбен развод на брак од страна на двата брачни другари. Постапката за развод се поведува со поднесување на тужба од страна на еден од брачните другари. Но во некои околности постапката може да се поведе и од двајцата брачни другари, односно станува збор за развод со заемна спогодба. Право за поднесување на тужба за развод на брак имаат двајцата брачни другари. Лицето кое е тужен има право на противтужба односно одговор на тужба.

Правото на тужба за развод им припаѓа само на брачните другари. Тужба за развод на брак се поднесува директно или преку полномошник. Правото на тужба за развод може да престане со смрт на еден или на двајцата брачни другари. Специфично за оваа е можноста на подносителот на тужбата истата да ја повлече се додека постапката не е правосилно завршена. Исто така брачните другари кои спогодбено поднеле тужба истата можат да ја

---

⁸⁵ И во судска практика е застапено стоновидното дека одвоениот живот не доведува автоматски до исполнување на законскиот услов за развод на брак. Врховниот суд во Косово зазел став дека заменувањето на едниот брачен партнер на привремена работа во странство по согласност со другиот брачен другар не може да се смета за прекин на брачна заедница ако брачните партнери продолжиле да одржуваат контакт, преку слушавање на телефон, праќање на пари и сл. Во постапката за вршење на родителски права, постојат одредени отстапувања во однос на општата парична постапка, кој пред се се гледат во ограничената примена начелото за диспозиција, доминација на истражното начело, и склучување на јавноста и итноста на постапка.

⁸⁶ Трива, С., Дика, М., граѓанско парнично процесно право седмо измањено и допуњено, издање, Народне новине д.д. Загреб, студени, стр. 755, 2004.

повелечат со писемна изјава или на записник пред суд. Во текот на постапката исто така тужителот може да се откаже од тужбата.⁸⁷

Постапката за развод на брак се поведува со тужба, која има конститутивен карактер. Ако брачните другари бараат бракот да се разведе по заемна согласност, парничната постапката се поведува со тужба со спогоден елемент за развод на бракот, и се користи терминот предлог за спогодбен развод на брак. Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или полнолетни деца над кои им е продолжено родителското право, покрај спогодба за развод на брак, потребно е да поднесат спогодба за начинот на вршењето на родителските права и должности и за издржувањето и воспитувањето на децата. Спогодбата за начинот на вршењето на родителските права и должности се поднесува писмено или усно на записник кај надлежниот првостепен суд. Ако кон тужбата со спогодбен претдлог за брак, не е доставена ваква спогодба, судот ќе постапи согласно со одредбите од ЗПП кои се однесуваат на неуредни поднесоци. Тужба за развод на брак можат да поднесат само брачните другари. Правото за развод на брак не застарува, ниту е ограничено со рокови или услови.

Доколку брачниот другар кој ја повел постапката за развод на брак умре во текот на постапката, бракот престанува поради смрт на еден од брачните другари. Во вакви случаи, судот со решение ќе ја запре постапката за развод на брак.

Со истакнување на барањето за утврдување дека тужбата за развод на брак била основана, парничната постапка од конститутивна се трансформира во деклараторна. Барањето за утврдување на тужбата дека била основана може да се поднесе и кога постапката за развод на брак се поведува за тужба со спогоден предлог за развод на брак. Тужбата за развод на брак може да се поднесе и преку полномошник, на кој му е издадено специјално полномошно: Во полномошното треба да биде изречно назначен видот на тужбата и причините поради кои тужбата може да се поднесе. Во спротивно се смета дека полномошникот нема уредно полномошно.

---

⁸⁷ Чл 229 од законот за семејство на РМ

Комулирање на барања и спојување на парници Покрај барањето за развод на брак, во тужба за развод на брак можат да се комулираат следниве барања :

Барање за чување, издржување и воспитување на децата, барање за издржување на брачниот другар, споровите за издржување, освен имотните спорови меѓу брачните другари неможат да се решаваат заедно со бракоразводниот спор. Во тужба за развод на брак може да се комулира барање за поништување на бракот. Комулирањето на овие барања се врши според правилата за евентуална комулација: прво се истакнува барањето за поништувањето на бракот, а потоа барањето за развод на бракот. Ако судот утврди дека барањето за поништување на бракот е неосновано, ќе одлучува за барањето за развод на бракот. Сите наведени барања кои можат да се комулираат со барањето за развод на бракот, се комулираат според посебни правила за комулација кои се изрично пропишани со закон за постапката за развод. Во постапката за развод, тужениот може од своја страна да поднесе тужба за поништување на брак, или за развод на брак во судот во кој е тужен. Оваа тужба ја именува како противтужба, за двете тужби судот ќе одлучи со една пресуда.

Ограничување на дизапозицијата на странките во постапката за развод на брак, странките не можат да превземаат дизапозитини дејствија кои доведуваат до запирање на постапката. Во оваа постапка не е дозволено изрекување на пресуда заради изостанок, пресуда врз основа на признание, пресуда заради одрекување од тужбеното барање, а исто така, исклучено е и судското порамнување. Странките во брачни спорови поправило се брачните партнери кои имаат деловна способност.⁸⁸

Во постапка за развод на брак, тужителот може да ја повлече тужбата, но за повлекувањето важат посебни правила што се разликуваат од општиот режим за повлекување на тужба пропишан со ЗПП. Во постапката за развод на брак, тужителот може да ја повлече тужбата без согласност на тужениот до заклучување на главната расправа, а со согласност на тужениот до правосилно завршување на постапката. Друга специфичност на постапката за развод на брак се однесува на одрекувањето од тужбеното барање. Ако тужителот изјави

---

⁸⁸ Закон за парнична постапка, не го дефинира поимот парнична способност, од причини што е сосема јасен и содржи одредба според која: Странката која е целосно деловно способна може сама да ги врши дејствијата во постапка. Странката која нема парнична способност ја застапува нејзиниот законски застапник (чл.71 ст и чл.72 ст1 од ЗПП).

дека се одракува од тужбеното барање, ваквата изјава има правно дејство на повлекување на тужбата. Тужителот кој се одрекол од барањето за развод на брак, може повторно да поднесе тужба за развод на брак. Ако тужителот ја повелече тужбата судот ќе донесе решение со кое ќе утврди дека тужбата е повлечена и дека постапката се запира. Ако тужбата е повлечена по донесувањето на првостепената пресуда, првостепениот суд со решение ќе констатира дека тужбата е повлечена, дека пресудата е без правно дејство и дека постапката се запира. Против ова решение странките имаат право на жалба. Изјавата за повелкување на тужбата се упатува до првостепениот суд и кога постапката по правен лек е во тек. Во овој случај, првостепениот суд ќе ги побара списите од второстепениот суд и ќе го донесе претходното изведено решение. Ако изјавата е дадена пред повисокиот суд, тој суд ќе ја достави заедно со списите на надлежниот првостепен суд. Кога постапката за развод на брак е поведена со тужба со спогодбен предлог за развод на брак, предлогот за спогодбен брак развод на брак, брачните другари можат да го повлечат се додека постапката правосилно не е завршена. Предлогот за спогодбен развод на брак може да се повлече со поднесок или на записник пред суд. Во случаите на повлекување на предлогот, судот донесува решение за запирање на постапката. Ако во тек е постапката пред второстепениот суд со решение ќе се констатира дека тужбата со спогодбен предлог за развод на брак е повлечена, дека пресудата е без правно дејство и постапката се запира.

3.3 Постапка за миреење на брачните другари

Постапка за миреење на брачните другари Специфичноста на постапката за развод на брак е што во стадиумот на подготвувањето на главната расправа, меѓу претходното испитување на тужбата и доставувањето на тужбата на тужениот, се интерпелира уште една задолжителна фаза – обид за миреење на брачните другари.

Постапката за миреење на брачните другари има за цел да ги санира нарушените односи меѓу брачните другари кои довеле до неподносливост на заедничкиот живот. Успешно

завршениот обид за мирење на брачните другари резултира со зачувување на нивниот брак. Постапката за мирење на брачните другари не се спорведува ако:

- Еден од брачните другари и неспособен за расудување,
- Еден или двата брачни другари живеат во странство,
- Едниот брачен другар е со непознато место на живеење подолго од шест месеци,
- По противтужба за развод на брак, без оглед кога е таа поднесена, а обидот завршил безуспешно.⁸⁹

Постапката за мирење на брачните другари ја спроведува центарот за социјална работа кога странките имаат малолетно дете. Во овие случаи, судот во рок од осум дена доставува писмено известување до центарот за социјална работа, со податоци кога постапката за развод е поведена, основните причини поради кои се бара развод на бракот и податоци за децата. Центарот за социјална работа е должен во рок од три месеци од приемот на а, да ја врши постапката за мирење на брачните другари. Постапката за мирење на брачните другари пред центарот за социјална работа се уредува со закон. Ако брачните другари немаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, постапката на брачните другари ја спроведува судот. Покрај тоа, судот може да оцени дека поцелисходно е мирењето да го врши центарот за социјална работа. Мирењето на брачните другари се врши на посебно рочиште, што го закажува председателот на советот. Рочиштето за обид за мирење е посебно рочиште и тоа не смее да се спои, односно да се закаже во ист ден со рочиштето на главната расправа. Рочиштето за обид на мирење се одржува само во присуство на претседателот на советот, без присуство на записничар. За одржаното рочиште председателот на советот составува службена белешка. На рочиште за обид на мирење, судот ги повикува брачните другари лично да присуствуваат. На ова рочиште, брачните другари не можат да бидат застапувани од полномошници, ниту, тие можат да присуствуваат на рочиштето. На рочиштето за обид за мирење јавноста е исклучена.

Претседателот на советот во согласност со странките да дозволи присуство на научни и јавни работници, кои се занимаваат со проблемите на бракот и семејството, како и лица

---

⁸⁹ Чл.237 од законот за семејство на Р.Македонија, пречистен текст 2017.

кои странките ќе предложат. Изостанокот на странките е соодветно санкциониран. Последиците се различни во зависност од тоа како е поведена постапката за развод на брак. Ако е поведена со тужба, а еден или двајцата брачни другари, кои се уредно поканети, не дојдат на рочиштето за обид за миреење, ќе се смета дека миреењето на успеало. Ако постапката е поведена со тужба со спогодбен предлог за развод на брак, а еден од двајцата брачни другари не дојдат на рочиштето за обид за миреење, и не го оправдаат своето отсуство, ќе се предупредат дека предлогот за бракот да се разведе по заемна согласност е повлечен. Во поканата за обид за миреење на брачните другари ќе се предупредат за настапувањето на последиците. На рочиштето за обид за миреење на брачните другари се води неформален разговор меѓу председателот на советот и брачните другари. Притоа, председателот ќе настојува да ги испита причините што довеле до поведување на постапката за развод на бракот, а по потреба, ќе им препорача да се обратат на брачното и предбрачно советувалиште или друга установа која може да им даде потребен совет. Кога ќе оцени дека тоа е во интерес на миреењето, председателот на советот може да води разговор оделно со секој брачен другар.

Подготвителното рочиште го закажува претседателот на советот, пред да ја достави тужбата до тужениот, оваа рочиште е посебно рочиште и истото не смее да се спои со рочиштето за главна расправа. Рочиштето за помирување ќе се закаже дури и постапката за развод е поведена со спогодба за развод. Согласно Законот за семејство постапка за миреење на брачните другари нема да се поведе ако: еден од брачните другари е неспособен за расудување, еден или обата брачни другари живеат во странство, едниот брачен другар е со непознато место на живеење подолго од шест месеци и по противтужба за развод на брак, без оглед кога е таа поднесена, а обидот за миреење на брачните другари по тужбата завршил безуспешно.⁹⁰

Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, постапката за миреење ја спроведува центарот за социјална работа.⁹¹

---

⁹⁰ член 237 ст. 2 алинеа 1-4.

⁹¹ Закон за семејство член 237 ст. 3.

Помирителното рочиште се спроведува пред претседателот на судот. Судот во текот на рочиштето ќе настојува да ги утврди причините што довеле до развод, ќе се обиде да се помират брачните другари, односно може брачните другари да ги упати до належна служба.

На помирителното рочиште судот ги повикува двајцата брачни другари лично, на рочиштето мора да бидат присутни двајцата брачни другари. Ако по уредно повикување од страна на судот брачните другари не се јават, судот во овај случај може повторно да ги повика или да смета дека мирењето не успеало. Доколку и по одржување на помирителното рочиште истото немал успех-односно не се помириле брачните другари, претседателот на советот, закажува рочиште за главна расправа и на тужениот му ја доставува тужбата за развод на брак при тоа укажувајќи на последиците од непојавување на уредно повикано.

Постапката за мирење на брачните другари може да заврши на два начини :

- Со помирување на брачните другари и
- Без помирување.

Ако брачните другари се помират, нивните изјави записнички се констатираат. Во ваков случај тужбата се смета за повлечена судот донесува решение со кое го констатира тоа и ја запира постапката.

Ако на рочиштето за обид за мирење на дојде до помирување на брачните другари, а се оцени дека има изгледи за да дојде до помирување , може да се определи ново рочиште за мирење. Во текот на целата постапка судот соработува со центарот за социјална работа.

Постапка по неуспешно мирење односно ако обидот за мирење не успеал, претседателот на советот закажува рочиште за главната расправа и на тужениот му ја доставува тужбата за развод на брак. На присутната странка претседателот ќе и укаже на последиците од изостанок од рочиштето за главната расправа. Во поканата за рочиште за главна расправа судот ќе наведе дека тужбата ќе се смета за повлечена ако тужителот не дојде на првото

рочиште за главната расправа.⁹² Председателот на советот откако ќе утврди дека брачните другари, заемната согласност за развод на бракот ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо, донесува пресуда со која бракот ќе го разведе. Ако во постапката за одлучува и за чување, издржување и воспитување на деца, судот ќе го повика центарот за социјална работа да учествува на рочиштето заради за постапка. Центарот за социјална работа е должен да даде предлог за чување, издржување и воспитување на децата, а може, во границите на овој предлог, да изнесува нови факти и докази што странките не ги навеле, да вложува парични средства и да превзема други процесни дејствија во интерес на децата. Брачните другари не се должни да присуствуваат на рочиштето за главната расправа. Тие можат воопшто да не присуствуваат, или да бидат застапувани од своите полномошници. Изостанокот на странките од рочиштето за главната расправа е соодветно санкциониран. Така, ако тужителот односно неговиот полномошник не дојде на првото рочиште за главната расправа, ќе се смета дека тужбата за развод на брак е повлечена.⁹³

На рочиштето за главната расправа, судот расправа за тоа дали постојат причините за развод на бракот. Исто така расправа и за други барања кои се комулирани со барањето за развод на бракот. Во таа смисла, судот има задача да извиди и оцени дали во спогодбата на брачните другари за чување, воспитување и издржување на децата е во интерес на децата. При оцена на спогодбата на брачните другари, судот е должен во рок од 15 дена од приемот на барањето на судот да даде мислење. Доколку судот оцени дека спогодбата е спротивна на интересите на децата, тој ќе донесе одлука за тоа. Судот ќе прибави мислење од центарот за социјална работа за начинот на вршење на родителските права и во споровите кога се бара развод на брак со тужба на еден од брачните другари.

Во текот на постапката за развод на бракот може да се јави потреба да се определат привремени мерки заради издршка на заедничките деца и нивно доверување на чување и воспитување, како и заради издржување на брачниот другар. Овие примеремени мерки, за судот може да ги определи на предлог на центарот за социјална работа, но, исто така, и по службена должност.

---

⁹² Закон за Парнична Постапка чл.126

⁹³ Закон за семејство чл.236.

Привремените мерки судот ги определува со решение, против кое може да се изјави жалба, но жалбата не ги задржува извршувањето на решението. Привремените мерки за издржување на брачниот другар, судот може да ги определи само по предлог на брачниот другар во негова корист. Привремените мерки траат до правосилното завршување на постапката за развод на брак. Судот може по службена должност или по барање на една на странките, во текот на постапката да ги менува определените привремени мерки.

Ако постапката не е запрена поради повлекување на тужбата, односно на тужбата со спогодбен предлог за развод на брак, по заклучувањето на главната расправа, судот мериторно одлучува за тужбеното барање. За барањата истакнати во постапката за развод на брак, судот мериторно одлучува со пресуда. Во постапката за развод на брак, судот со пресуда може да го одбие или усвои тужбеното барање како неосновано, или да го усвои и да го разведе бракот. Пресудата со која бракот се разведува има конститутивен карактер и произведува дејство не само меѓу странките, туку и *erga omnes*. Бракот престанува да постои не само меѓу брачните другари, туку спрема сите. Пресудата за развод на брак дејствува *ex nunc* – од моментот на правосилноста, па во иднина. Со огледа на предметот на пресудата, односно истакнатите барања, содржината на пресудата има определни специфичности. Дизпозитивот на пресудата за развод на брак може да содржи само една изрека – дека бракот се разведува, или да биде сложен - да содржи и други изреки. Имено, покрај изреката дека бракот се разведува, во пресудата можат да бидат содржани и следниве изреки :

Изрека за издржување на заедничките малонетни деца, и за нивно доверување и чување, а ако бракот се разведува спогодбено, во изреката се внесува нивната спогодба за издржување, воспитување и чување на децата. Изрека за издржување брачниот другар, ако има такво барање било истакнато во постапката. Изрека за промена на презимето на брачниот другар, ако такво барање било истакнато во постапката. Изрека за трошоците на постапката. Во образложението на пресудата за развод на брак, се наведуваат причините за развод на брак, а имено дека брачните односи се нарушени до таа мера што заедничкиот живот станал неподнослив, или дека брачната заедница фактички престанала подолго од една година. Доколку бракот се разведува по спогодбен предлог за развод на брак,

образложението на пресудата содржи само констатација дека брачните другари својата согласност за развод на брак ја донесле слободно, сериозно и непоколебливо.

Правни лекови против пресуда донесена во постапка за развод на брак може да се изјави жалба согласно со одредбите од ЗПП.

Против пресуда со која се разведува бракот во спогодбен предлог за развод на брак може да се изјави жалба поради следниве причини:

- Поради апсолутни суштествени повреди на одредбите на парничната постапка пропишани според ЗПП
- Поради погрешна примена на матријално право и
- Поради тоа што предлогот за развод на брак по заемна согласност бил даден во заблуда, под влијание на сила или закана и во случај ако за донесување на оваа пресеуда не постоеле услови од одредени од ЗС.

Жалбата се изјавува во рок од 15 дена од денот на доставувањето на преписот на пресудата. Жалбата во која се изнесени причините поради кои жалба не може да се изјави ќе се отфрли како недозволена. Специфичност постои и во поглед на вонредните правни лекови. Имено, ако со правосилна пресуда бракот е разведен, за развод на брак, не може да се побива со вонредни правни лекови. Правосилната пресуда за развод на бракот, судот ја доставува до огранот на управата надлежен за водење на матичната книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис на промените, како и до центарот за социјална работа, ако лицата имаат малолетни деца или деца над кој е продолжено родителското право.

Постапката за поништување на брак е посебна парична постапка во брачните спорови во која судот определува дека престанува бракот кој дотогаш прозиведувал правни последици на полноважен брак, како во однос на брачните другари, така во однос на децата, ако постојат законски причини за тоа. Причини за поништување на брак се определени со ЗС. Бракот ќе се поништи ако се утврди дека при неговото склучување

постоела некоја од брачните пречки кои се утврдени со ЗС . Поништување на брак може да се бара кога постојат причините за поништување на ништовен или рушлив брак.

Под ништовен брак се подразбираат браковите кои се склучени и покрај постоење на околности што законот ги предвидел како брачни пречки за склучување на полноважен брак, како и оние бракови кој се склучени и покрај постоење на други околности или правни факти што според законот предизвикуваат ништовност на бракот. Ништовен е оној брак, за кој ќе се утврди дека при склучувањето постоела некоја брачна пречка: Малолетство, брачност, душевно заболување и неспособност за расудување односно заостанатост во менталниот развој , сродство, недостатоци на волјата – присила и заблуда. Ништовноста на браковите може да се јави како:

- Апсолутна ништовност, и
- Релативна ништовност

Во зависност од природата и карактерот на брачните пречки, но исто така и во зависност од субјектите кои според законот се овластени да поведат постапка за поништување на бракот и во зависност од роковите во кои може да се бара тоа поништување.

Апсолутно ништовни бракови Пред се тука е фактот дека поништувањето на овие бракови се врши од општ интерес. Одтука, не е предвиден рок во кој може да се бара нивното поништување , што значи поништувањето може да се бара тогаш кога бракот престанал со смрт, со развод. Поништувањето може да го бара едниот од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое за тоа има правен интерес.

Причини кои предизвикуваат апсолутна ништовност на бракот се:

- Брачност;
  - Душевно заболување односно заостанатост во психичкиот развој и неспособност за расудување ;
  - Сродство.
1. Брачноста како брачна пречка претставува израз на општоприфатеното начело за моногамноста на бракот. Тужба за поништување на бракот заради постоење на

брачна брачност ја поведува едниот брачен другар, јавниот обвинител или физичко и правно лице кое за тоа има правен интерес. Право на тужба за поништување на бракот како стого лично право не преминува на наследниците на тужителот, Единствено е можно, долколку тужбата била поднесена за време на животот од страна на тужителот, по неговата смрт, неговите наследници да ја продолжат започната постапка. Правото на тужба за поништување на бракот не застарува.

2. Душевно заболување

Бракот склучен при постоење на вакво заболување, односно ментална состојба на лицето, е неполноважен и подлегува на поништување при што станува збор за апослутна ништовност на бракот.

Имено појавувањето на душевно заболување и неспособноста за расудување по склучувањето на бракот не представува брачна пречка, туку само може да доведе до развод на бракот. Тужба во име на брачниот другар може да поднесе неговот старател, но само со претходна дозвола од центарот за социјална работа.

3. Сродство

Крвното сродство во права линија, без оглед на степенот на сродството претставува неотстранлива брачна пречка, и бракот склучен меѓу тие лица задолжително се поништува.

Крвното сродство, сродството по посвојување и сродството по сватовство се апсолутно ништовни, со таа разлика што сродството по сватовство е отстранлива брачна пречка. Право на тужба за поништување може да го бара едниот од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое за тоа има правен интерес, и тоа право не застарува.

Релативно ништовни бракови се оние при чие склучување постоеле околности кои навистина претсавуваат брачни пречки, но не се од таква природа за таквиот брак мора да се поништи во името на општиот интерес.

Правото на тужба им припаѓа брачните другари и лицата кои имаат непосреден правен интерес. Одтука произлегува една карактеристика а то е предвидување на рок во кој наведените лица можат да поднесат постапка за поништување на бракот. Причини за доведување на релативна ништовност се: Недостатоци на волјата и Малолетство. Недостатоци на волјата постојат тогаш кога бракот е склучен под дејство на принуда и заблуда. Во првиот случај, несогласноста на стварната волјата изјавената волја е свесна бидејќи едниот брачен другар фактички е оневозможен да го користи правото слободно да ја изрази својата волја. Кај заблудата, пак, несогласноста на стварната и изјавената волја е несвесна, бидејќи е резултат на погрешна представа за фактите кои се поврзани со личноста на брачниот другар. Ова право е врзано со рок, така што доколку по истекот на една година кога опасноста од извршувањето на принудата престанала не покрене постапка за поништување на брак, бракот ќе биде конвалидиран. За да се заклучи дека постои принуда, мора да се констатира присуство на страв кај лицето кое ја дало изјавата и дек тој страв бил предизвикан од сериозна закана. Поништувањето на бракот склучен во заблуда може да бара само брачниот другар кој во заблуда се согласил да склучи брак. Тужба може да се поднесе во рок од една година од денот на дознавањето на заблудата.⁹⁴

Кога брак ќе склучи малолетно лице на возраст меѓу 16 и 18 години од животот, без дозвола од судот, таквиот брак ќе биде релативно ништовен. Законот за семејство како и поголемиот број на современи брачни права, ја определуваат брачната зрелост на 18 годишна возраст односно ја врзува за моментот на стекнување на полнолетство и здобивање на деловна способност. Доколку сака да склучи брак лице кое е помладо од 18 години, но не и од 16 години законот предвидува исполнување на определени услови. Надлежниот суд може во вонпроцесна постапка да дозволи склучување на брак на лице кое наполнило 16 години од животот ако утврди дека тоа достигнало телесна и душевна зрелост потребна за вршење на правата и должностите што настануваат во бракот, а по претходно прибавено мислење од здравствена установа и укажана стручна помош во центарот за социјална работа. Барање за поништување на ваков брак можат да поднесат

---

⁹⁴ чл. 36 ст.3 од ЗС.

брачните другари, нивните родители или старателот, но исто така и јавниот обвинител и лицата кои за тоа имаат правен интерес. Постапката за поништување на брак се поднесува со тужба. Тужбата има конститутивна природа затоа што со не се бара да престане дотогаш полноважниот брачен однос.

Легитимација за поднесување тужба за поништување на брак имаат:

- Секој од брачните другари,
- Јавниот обвинител,
- Физичко и правно лице за кое за тоа има правен интерес.

Кога станува збор за поништување на брак склучен под принуда, односно заблуда, легитимација за поништување на бракот има само брачниот другар кој бил принуден да го склучи бракот, односно само брачниот другар кој во заблуда се согласил да склучи брак.⁹⁵ Поднесувањето на тужбата за поништување на ништовен брак не е врзано за рок, затоа што правото на поништување на ништовен брак, како лично не застарува. Кога станува збор за поништување на брак склучен под принуда, односно заблуда, тужба за поништување може да се поднесе во рок од една година од денот од денот кога опсноста од извршувањето на принудата престанала, односно во рок од една година од денот на осознавањето на заблудата. Правото на поднесување на тужба за поништување на брак е строго лично право на овластеното лице и не преминува на наследниците на тужителот. Ако тужител бил брачниот другар, со неговата смрт бракот престанува, па поради тоа нема основа да се бара поништување на брак, кој веќе престанал по друга правна основа. Како и кај разводот на бракот, и тука, законот ги овластува наследниците да ја продолжат започната постапка. Притоа, постапката за поништување на брак која имала конститутивна природа се трансформира во постапка за утврдување дека постоела основа за поништување на бракдеклараторна парница. Барањето за да се утврди тужбата за поништување на брак била основана може да се истакне во постапката која ја повел умрениот брачен другар, ако од неговата смрт не поминало повеќе од шест месеци. По истекот на овој рок постапката се запира. Тужба за престанок на бракот поради причини

---

⁹⁵ Чл.36 ст.2 од ЗС.

утврдени од ЗС, може да се поднесе и по престанок на бракот, освен кога се работи за брак склучен под принуда, заблуда или кога еден од брачните другари е малолетен. Тужба за поништување на брак може да се поднесе и преку полномошник, а во полномошното, покрај видот на тужбата, треба да бидат назначени и причините поради кој тужбата може да се поднесе. Тужениот може од своја страна, исто така да поднесе тужба за поништување на брак кај и кај кој е тужен (противтужба). За двете тужби судот ќе одлучи со една пресуда.

Во постапката за поништување на брак пропишана е изборна или мешовита месна надлежност. Покрај судот од општа месна надлежност, месно надлежен е и судот на чија територија брачните другари имале последно заедничко живеалиште. Изборот на месно надлежниот суд го врши тужителот.

Во тужбата за поништување на брак може да се кумулира и барање на развод на бракот. Кумулирањето на овие барања се врши по правилото на евентуална комулација: прво се истакнува барањето за поништување на бракот, а потоа барањето за развод на бракот. Ако судот утврди дека барањето за поништување на бракот е неосновано, ќе одлучува за барањето за развод на бракот. Во парниците за поништување на брак со барањето за поништување на бракот може да се кумулира и барање на чување, воспитување и издржување на заедничките деца, како и барање за издржување на брачниот другар.

Во парниците за поништување на брак посебно се нагласени службените овластувања на судот и тоа во поглед на утврдување на фактичката состојба (истражно начело), и определување на привремени мерки. Во текот на постапката за поништување на брак може да се јави потреба да се определат привремени мерки заради обезбедување издршка на заедничките деца и нивното доверување на чување и воспитување, како и обезбедување издршка на брачниот другар.

Овие мерки судот може да определи по предлог на една од странките или по предлог на центарот за социјална работа, но исто така и по службена должност. Привремените мерки

судот ги определува со решение, против кое може да се изјави жалба, но жалбата не го задржува извршувањето на решението.

Привремени мерки заради издржување на брачниот другар, судот може да определи само по предлог на брачниот другар и во негова корист. Привремените мерки траат до правосилното завршување на постапката за поништување на брак. Судот може по службена должност или по барање на странките, во текот на постапката да ги менува определените привремени мерки.

Ако во парницата за поништување на брак, судот утврди дека тужбеното барање е основано, донесува пресуда со која се поништува бракот. Пресудата за поништување има конститутивна природа. Диспозитивот на пресудата за поништување на брак може да содржи само една изрека – дека бракот се поништува, или да биде сложен - да содржи и други изреки. Покрај изреката дека се поништува бракот, во пресудата можат да бидат содржани и следниве изреки :

- Изрека за издржување на заеднички малолетни деца и за нивно доверување и чување,
- Изрека за издржување на брачниот другар,
- Изрека за промена на презимето на брачниот другар,
- Изрека за трошоците по постапката.

Во образложението на пресудата за поништување на бракот, се наведуваат причините за поништувањето на бракот. Против пресуда за поништување на брак донесена во прв степен е дозволена жалба согласно со правилата за општа парнична постапка. Како и кај разводот и тука важи правилото дека ако со правосилна пресуда бракот е поништен, одлуката за поништување на бракот, не може да се побива со вонредни правни лекови. Правосилната пресуда за поништување на бракот, судот ја доставува до органот на управата надлежен за водење на матичната книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис во промените, како и центарот за социјална работа, ако лицата имаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право.

Разводот на бракот претставува правен начин на престанок на полноважен брак меѓу брачните другари. Бракот престанува со развод кога пресудата за развод ќе стане правосилна. Бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари или по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се до таа мера нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив. Секој од брачните другари може да бара развод на бракот ако брачната заедница фактички престанала подолго од една година. Предмет на оваа постапка е барањето за развод на брак.

3.4 Главна расправа

Главната расправа за развод на брак ја закажува претседателот на советот, откако ќе утврди дека обидот за мирење не успеал. Главната расправа се води според правилата на процесната постапка, утврдена со законот за парнична постапка.⁹⁶

Во овие спорови, односно каде што се регулираат брачните односи јавноста е исклучена. На главната расправа судот го испитува сите факти кои се битни и од кои ќе произлезе одлуката на судот. На главната расправа освен фактите кои се изнесени во тужбата, судот може да утврдува факти кои странките не ги изнеле во тужбата ако тие би придонеле за одржување на бракот. Судијата во текот на самара постапка е должен истата да ја води чесно и совесно и непристрасно.

---

⁹⁶ Закон за парнична постапка, чл.279.

Главната расправа претставува централно, главна фаза на парничната постапка, бидејќи на неа врз основа на усно, непосредно и јавно расправање-в.чл.4, судот одлучува за тужбеното барање. При отварањето на главната расправа претседателот на судот ги повикува сите повикани лица на неа, да влезат во салата за судење, и го објавува предметот на расправањето. Тоа објавување се состои во тоа што на присутните им се соопштува накратко она за што ќе се расправа на тоа рочиште, со наведување на имињата на странките, односно на нивните законски застапници. Во записникот потоа се констатира дали се дошле сите лица, а за оние што не дошле се забележува дали се уредно повикани, согласно со вратените доставници-в.чл.143, или пак на некој начин го известиле судот за својот изостанок.

Ова е од значење заради последиците што можат да настанат за странките: тужбата да се смета за повлечена,⁹⁷ донесување пресуда поради изостанок.⁹⁸

Ако на првото рочиште за главна расправа, како и на некоја подоцнежна рочиште не дојде тужителот кој е уредно поканет а изостанокот не го оправдал тужбата претседателот на советот ќе го смета за повлечено согласно чл.277 ст 1 од законот за парнична постапка.

Ако на првото рочиште за главна расправа не дојде тужениот, а изостанокот не го оправдал, а нема услови за донесување на пресуда поради изостанок, како и кога некој подоцнежна рочиште изостане тужениот, расправата може да се одржи.⁹⁹

На главната расправа за развод на брак раководи претседателот на советот во присуство на двајца судии поротници. Ги испитува странките, ги изведува доказите, им дава збор на членовите на советот, на странките односно на нивните полномошници, и ги објавува одлуките на советот.

Должноста на претседателот на советот е да се грижи предметот на спорот сестрано да се претресе, но постапката поради тоа да не се одложува така што расправата да се доврши на едно рочиште. Ако лицето кој учествува на расправата се противи на некоја мерка од претседателот на советот која се однесува на раководењето со расправата или на некоја прашање што го поставил претседателот на советот, член на советот или друго лице кој

---

⁹⁷ Закон за парнична постапка, чл.280.

⁹⁸ Закон за парнична постапка, чл.320.

⁹⁹ Закон за семејство член 248, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

учествува во постапката, за таквото противење одлучува советот. Против решението што се однесува на раководењето со расправата не е дозволена посебна жалба.¹⁰⁰

Во постапките за развод на брак, исклучена е јавноста.¹⁰¹

3.5 Пресуда за развод на брак

По завршување на доказната постапка судот донесува одлука со кое тужбеното барање ќе се одбие како неосновано или пак ќе се донесе пресуда со кое се прифаќа тужбеното барање, односно бракот ќе се разведе. Судот решава со пресуда и во случаи кога е поднесен предлог за спогодбен развод на брак. Во пресудата со која бракот се разведува ги содржи сите причини поради кои и дошло до развод на бракот. Ако пак бракот се разведува со взаемна согласност на брачните другари, во пресудата со која бракот се разведува не содржи причини поради кои бракот се разведува, бидејќи судот не ги испитува околностите поради кои се бара спогодбен развод, а утврдува само дека изјавата за спогодбен развод брачните другари ја дале слободно и серозно.

Во изреката на пресудата, како најважен дел од пресудата, усвојувањето или одбивањето на барањата се наведува така што тие да можат индивидуализират, се означуваат овластувањата и обврските на странките според нивната содржина, со полни имиња и презимиња на странките. Изреката на пресудата од чл.311 од ЗПП содржи одлука за усвојување или одбивање на тужбеното барање- в.в.со чл.170 од ЗПП односно на тужбените барања вв.чл.175, на првотужбеното барање вв.179, на барањето кое е поставено во форма на алтернативното овластување во в.в.чл.113, на побарувањето што тужениот го истакнал со приговор заради пребивање вв.чл.322 ст 3, но само ако нашо тужбеното барање е основано, на посебното тужбено барање за утврдување на чл.177 ст 3, на барањето во парницата што се споени заради заедничкото расправање, доколку за сите нив се донесува заедничка пресуда вв чл.299 ст1 и 2.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Чл.297 закон за парнична постапка, Кирич Чавдар, Кимо Чавдар, Академик Скопје.

¹⁰¹ Закон за семејство на РМ, 228-261

¹⁰² чл.311, чл.170, 179, чл.113, чл.322 ст 3, чл.177 ст 3, чл.299 ст1 и 2, закон за парнична постапка.

Изреката на пресудата мора биде кратка и јасна, и да не содржи во себе и она што треба да биде предмет на образложението, ако изреката на пресудата е неразбирлива, ако противречи сама на себе или на причините на пресудата, се прави апсолутна суштествена повреда од одредбите на парничната постапка во в.в.со чл.343 ст 2.14. Во изреката се внесува и решенијата по приговор што судот не ги усвоил на главна расправа чл.286.¹⁰³

Во образложение на пресудата, барањето на странките судот ќе ги изложи со нивна содржина која е ставена на поледното рочиште а не онако како што ги преиничивало во текот на парницата.¹⁰⁴

3.6 Редовен правен лек-жалба

Против првостепената пресуда странките може да се изјави жалба во рок од 15 дена. Жалбата во која се изнесени причините поради кои жалба не може да се изјави ќе се отфрли како недозволена.

Пресудата со која се разведува бракот по предлог за спогодбен развод на брак може да се побива:

- 1.поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 354 став 2 на Законот за парничната постапка;
- 2.поради погрешна примена на материјалното право и
- 3.поради тоа што предлогот за развод на брак по заемна согласност бил даден во заблуда, под влијание на сила или закана и во случај ако за донесување на ова пресуда не постоеле услови одредени со овој закон.

Против првостепената пресуда од став 1 на овој член странките можат да изјават жалба во рок од 15 дена. Жалбата во која се изнесени причините поради кои жалба не може да се изјави ќе се отфрли како недозволена.

---

¹⁰³ чл.343 ст 2.14, чл.286, закон за парнична постапка, проф.др.Кирил Чавдар, др.Кимо Чавдар, Академик Скопје 2011год.

¹⁰⁴ Проф др.Кирил Чавдар,Доц.др.Кимо Чавдар, Закон за парнична постапка со коментари, судска практика, образци за практична примена и предметен регистар,Академик Скопје 2011.

Против одлуката на второстепениот суд од став 1 на овој член не е дозволена ревизија.¹⁰⁵

Незадоволната странка жалба ја поднесува до судот што ја изрекол првостепената пресуда, во доволен број примероци за судот и спротивната странка.¹⁰⁶

3.7 Судска пракса

Пример – Тужба за развод на брак, по чл.40 од законот за семејство, (со малолетни деца).

ДО Основен Суд _____

Тужител:

Тужен:

Основ:

Развод на брак, согласно чл.40 од ЗС.

¹⁰⁵ Закон за семејство член 259.

¹⁰⁶ Закон за парнична постапка чл.346.

Вредност: 20.000,ден

Т У Ж Б А :

Тужителот и тужената, склучиле брак на ден 23.Април.2001 година во С.Чегране. Склучувањето на бракот на странките е запишано во матичната книга на венчаните што се води за местото Чегране под тековен број 31 за 2001 година.

Доказ:

Извод од матична книга на венчаните
бр.1101.... година.

По склучување на бракот странките живееле во една брачна заедница, но поради различност на карактерите и различни погледи кон животот и бракот, брачните односи помеѓу странките се нарушиле до таа мера што заедничкиот живот станал не поднослив, и од месец...брачните другари немаат никакви контакти. Тужителот ја напуштил брачната заедница и сега живее во Гостивар и Германија со своите малолетни деца додека тужената живее во Германија на непозната адреса.

Доказ:

Извод на родените за малолетните деца.

Согласно член 40 од Законот за семејство брачниот другар може да бара развод на бракот ако брачната заедница станал неподнослив (Член 40-заедничкиот живот станал неподнослив).

Од причина што брачните другари веќе не живеат заедно, односно тужителот и тужената немаат емотивни ниту лични контакти, а бидејќи брачната заедница фактички е прекината од месец 01.2020 година и тужителот е категоричен бракот да се разведе и кај него нема желба бракот да опстои, сметаме дека се исполнети условите предвидени во погорецитираниот чл.40 од Законот за семејството, па му предлагаме на насловниот суд, по изведување на предложените докази, да ја донесе следната

П Р Е С У Д А

СЕ УСВОЈУВА тужбеното барање на тужителот.

Бракот склучен на ден 23.Април.2001 година во Гостивар, а заведен во матичната книга на венчаните што се води за место Гостивар под тековен број.... година помеѓу:

Тужителот НН, роден на 18.Март.1980 година во Гостивар, од татко НН и од мајка НН,
и Тужената А род.И, родена на 29.Мај.1982 година во Гостивар, од татко Н и од мајка М,

СЕ РАЗВЕДУВА согласно чл.40 од закон за семејство.

Малолетните деца

1. А. Д. роден на ден 25. Август 2003 год,

2. Д. Д. роден на ден 22. Август 2005 год,

се доделуваат на чување, воспитување и целосно издржување кај тужителот-татко на малолетните деца, согласно мислењето од страна на ЦСР гостивар.

Гостивар,

Тужител¹⁰⁷

Судска пракса

Пример – пресуда за развод на брак, по чл.40 од законот за семејство, кога се усвојува тужбеното барање на тужителот.

П2.бр.../11

ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ОСНОВНИОТ СУД ГОСТИВАР како првостепен граѓански суд составен од судија В. А, како претседател на советот, и судиите поротници МТ и СН, како членови на советот, решавајќи по тужбата на тужителот АА од Гостивар, поднесена преку полномошник адвокат ЛИ од Гостивар, против тужената ТЛ род.Ш од Гостивар, основ развод на брак, вредност 40.000,00 денари, по одржана главна, нејавна и усмена расправа во присуство на полномошникот на тужителот адвокат ЛИ од Гостивар и полномошникот на тужената адвокат ПП од Гостивар, на ден 15.03.2011 година ја донесе следната

ПРЕСУДА

СЕ УСВОЈУВА тужбеното барање на тужителот АА од Гостивар. Бракот склучен на ден 21.03.1990 година во Вруток, заведен во Матичната книга на венчаните што се води за местото с.Вруток под тековен број б за ... година помеѓу:

АА од татко ... и мајка ..., роден на ден ... година во с.Мердита, со место на живеење во Гостивар, и ТЛ од татко ... и мајка ....., родена на ден ... година во Гостивар, со место на живеење во Гостивар,

СЕ РАЗВЕДУВА согласно чл.40 од Законот за семејство.

Секоја странка да ги сноси своите трошоци по постапката.

Образложение

¹⁰⁷ Проф.д-р Кирил Чавдар, Доцент д-р Кимо Чавдар, Закон за парнична постапка Академик Скопје 2011 год.

Тужителот АЛ од Гостивар, преку неговиот полномошник адвокат ЛИ од Гостивар поднесе тужба до овој суд, а против тужената ТЛ род... од Гостивар, со основ развод на брак, вредност 40.000,00 денари.

На одржаната главна и нејавна расправа неговиот полномошник адвокат ЛИ од Гостивар изјави дека останува во се како во тужбата и тужбеното барање и му предложи на судот бракот помеѓу тужителот и тужената да го разведе согласно чл.40 од ЗС, поради нарушени брачни односи, со напомена дека во бракот странките имаат 3 полнолетни деца. Докази предложи. Трошоци не побара.

Во одговор на тужба полномошникот на тужената изјави дека е неспорно дека тужителот и тужената имале нарушени брачни односи и предложи бракот да биде разведен согласно чл.40 од ЗС, со напомена дека во бракот странките имаат 3 полнолетни деца. Трошоци не побара.

На денешната расправа судот изведе доказна постапка со увид во Извод од матичната книга на венчаните бр.....од 25.10.2011 година на Подрачна канцеларија Гостивар, Извод од матичната книга на родените бр..... од 26.10.2011 година, број .... од 25.10.2011 година и број.... од 25.10.2011 година сите издадени од Подрачна канцеларија Гостивар и увид во фотокопије од лична карта на тужителот., па врз основа на изведените докази судот ја утврди следната фактичка состојба:

Тужителот и тужената склучиле брак на ден ... година во Вруток, кој брак е заведен во Матичната книга на венчаните што се води за местото с.Вруток под тековен број б за 1990 година. Во текот на брачната заедница странките имале три деца кои се полнолетни. На почетокот на засновање на брачната заедница односите помеѓу брачните другари биле добри, но се нарушиле до мера што нивниот заеднички живот станал неподнослив. Тужителот работи во Р.Италија, Провинца Алесандрија, населено место Нови Лигуре, а тужената живеела во Гостивар. Тужителот кон крајот на месец октомври 00 година дошол во родниот крај да се види со тужената, но таа без негова согласност на ден 25.10.2000 година заминала во Р.Италија кај синот Газменд, поради кое нешто дошло до нарушување на брачните односи меѓу тужителот и тужената.

При ваквата утврдена фактичка состојба, судот смета дека се исполнети условите од чл.40 од Законот за семејство во кој стои дека “Бракот може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се до таа мера нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив“ поради што судот го разведе бракот во смисла на чл.40 од Законот за семејство.

Во однос на трошоците по постапката судот одлучи да секоја странка ги сноси своите трошоци.

ПРЕСУДЕНО ВО ОСНОВЕН СУД ГОСТИВАР П2.бр.295/11 од 15.03.11 година

Председател на совет-судија

ПОУКА:Против ова пресуда дозволено е право на жалба во рок од 15 дена по прием на препис од истата преку овој суд до Апелациониот суд Гостивар.

Судска практика на РМ

Пример –жалба против одлуката за трошоците на постапка

*ДО Основен Суд Гостивар
ЗА Апелационен Суд Гостивар*

Тужител: СС од Гостивар

Тужена : АА од с.Здуње.

Ж А Л Б А

Од тужителот....

Против пресудата на Основниот Суд Гостивар П2.бр.157/17 од 27.11.2017год, примена на ден 26.12.2017год, со која тужбата е усвоено,бракот склучен помеѓу тужителот и тужената е разведен а тужената е задолжена со трошоците на постапката, поради:

-Суштествени повреди на одредбите на ЗПП, и

-Трошоците на постапката,

ПРЕДЛАГАМЕ

Да второстепениот суд жалбата да ја уважи, првостепената пресуда ја укине и предметот го врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување.

Образложение

Кон т1.- Суштествена повреда на одредбите од ЗПП,се састој во следното

На ден 23.11.2017год пред Основниот Суд Гостивар поднесов поднесок за одлагање на главна расправа а истото е одложена поради отсуство на судијата. Меѓутоа главната расправа е закажан одма за наредниот ден односно на ден 24.11.2017год, со што јас бев приморен да поднесам поднесок за одлагање бидејќи за еден ден не можев да присуствувам на главна расправас ни јас ни тужената. Во конкретниот случај мене и на тужената не ни е дадена можност да присуствуваме на главна расправа.

Кон т2-

Првостепениот суд го задолжи тужената да на тужителот му ги надомести трошоците на постапката во вкупен износ од 10.960,00ден, во спротивноста со чл.148 и 149 од ЗПП, бидејќи кога одлучил за трошоците на постапката не постапил грижливо и не ги земал во предвид сите околности на постапката.

Не ние јасно наводите во образложени на пресудата каде се наведува дека тужителот успеал во спорот и во што се састој овој успех на спорот.

Имено,во конкретниот случај се работи за тужба-развод на брак и меѓу странките немал спор бидејќи двете брачни другари се согласиле да се разведе бракот поради нарушени брачни односи и во овој случај не е битно кој е тужител и кој е тужен, поради што секоја странка треба да ги сноси своите трошоци на постапката.

Не е хумано да ги плаќа трошоците на постапката тужената која е без работа и нема средства за живот додека тужителот е вработен во Швајцарија и истиот го избркал брачната другарка од својот дом односно Швајцарија и истата била малтретирана и физички нападната во брачна заедница.

Поради горното му предлагаме на Апелациониот Суд да одлучи како во предлогот на жалбата.

3.3 Статистички податоци на склучени и разведени бракови во Република Македонија

3.3.1 Склучени и разведени бракови во 2016 година

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на склучените бракови во 2016 година, во споредба со претходната година, е намален за 7.0% и изнесува 13 199 склучени бракови. Најмногу бракови, 1 721 или 13.0%, се склучени во август, а најмалку бракови, 637 или 4.8%, се склучени во април. Најчесто е стапувањето во прв брак со учество од 92.5% за жените и 91.2% за мажите.

Во втор брак, со учество од 8.1%, и трет брак, со учество од 0.7% во вкупниот број на склучени бракови, почесто стапуваат мажите. Во 2016 година, во најголем број од склучените бракови жените биле на возраст од 20 до 24 години со учество од 33.7%, а мажите во старосната група од 25 до 29 години со учество од 37.1%.

Просечната возраст при склучување на прв брак е 26.5 години за невестата и 29.3 години за младоженецот.

Бројот на разводи во 2016 година бележи намалување од 9.8% во споредба со 2015 година и изнесува 1 985 разведени бракови. Најмалку бракови, 39 или 2.0%, во текот на годината се разведени во јуни, а најмногу во март, 245 или 12.3%.

Според возраста на сопругата, најголем број на разводи се случиле во старосната група од 25 до 29 години, со учество од 18.6%, а според возраста на сопругот, во старосната група од 35 до 39 години, со учество од 18.0%.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Државен завод за статистика на Р. Македонија, <https://www.stat.gov.mk/PrethodniSoopstenijaOblast.aspx?id=11&rbrObl=2>

Склучени бракови и разводи во 2016

проентуално Склучени бракови и разводи во 2016

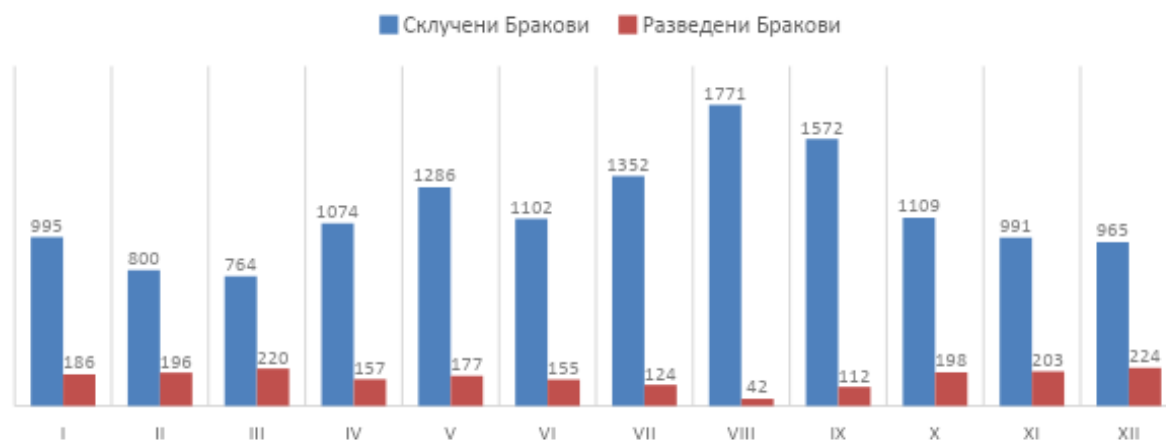
3.3.2 Склучени и разведени бракови во 2017 година

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на склучените бракови во 2017 година, во споредба со претходната година, е зголемен за 4.4 % и изнесува 13 781 склучен брак. Најмногу бракови, 1 771 или 12.9 %, се склучени во месец август, а најмалку во месец март, 764 или 5.5 %. Најчесто е стапувањето во прв брак со учество од 93.1 % за жените и 91.4 % за мажите. Во втор брак со учество од 7.9 % и во трет брак со учество од 0.7 %, во вкупниот број склучени бракови, почесто стапуваат мажите. Во 2017 година, најголем број бракови, 4 570, кај жените биле склучени на возраст од 20 до 24 години или 33.2 %, а за мажите во старосната група од 25 до 29 години со 5 222 бракови или 37.9 %. Просечната возраст при склучувањето прв брак е 26.6 години за невестата и 29.3 години за младоженецот. Бројот на разводите во 2017 година бележи зголемување од 0.5 % во споредба со 2016 година и изнесува 1 994 разведени бракови. Најмалку бракови, 42 или 2.1 %, во текот на годината се разведени во месец август, а најмногу, 224 или 11.2 %, во месец декември. Според возраста на сопругата и на сопругот, најголем број разводи, 387 или 19.4% се случиле во старосната група од 30 до 34 години, за сопругата и 356 или 17.9 % за сопругот.¹⁰⁹

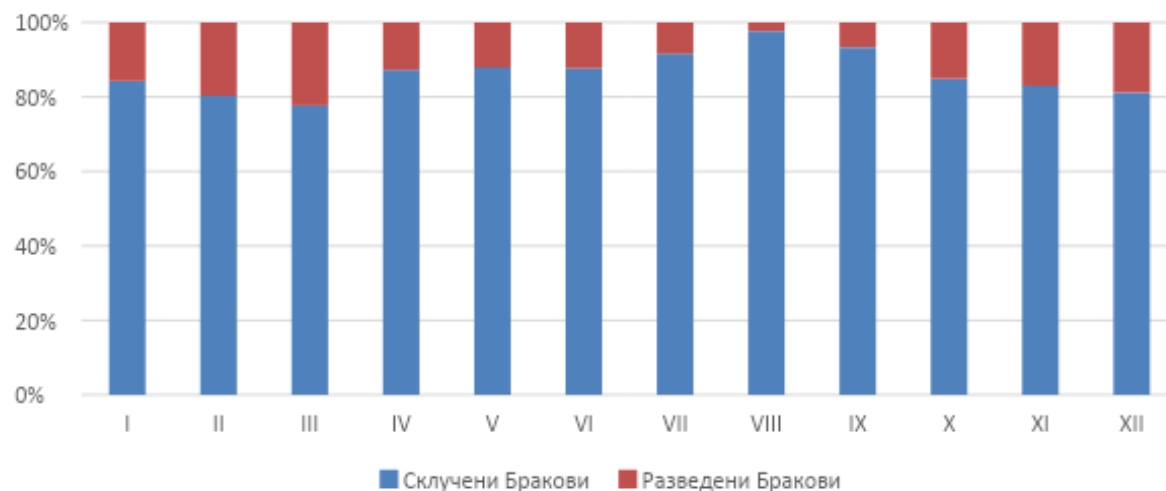
---

¹⁰⁹ Државен завод за статистика на Р. Македонија, https://www.stat.gov.mk/Prethodni_Soopstenija_Oblast.aspx?id=11&rbrObl=2

Склучени бракови и разводи во 2017

проентуално Склучени бракови и разводи во 2017

3.3.3 Склучени и разведени бракови во 2018 година

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на склучените бракови во 2018 година, во споредба со претходната година е намален за 2.1 % и изнесува 13 494 склучени брака. Најмногу бракови, 1 665 или 12.3 % се склучени во месец август, а најмалку, 738 или 5.5 % во месец март. Најчесто е стапувањето во прв брак со учество од 93.0% за жените и 91.8 % за мажите.

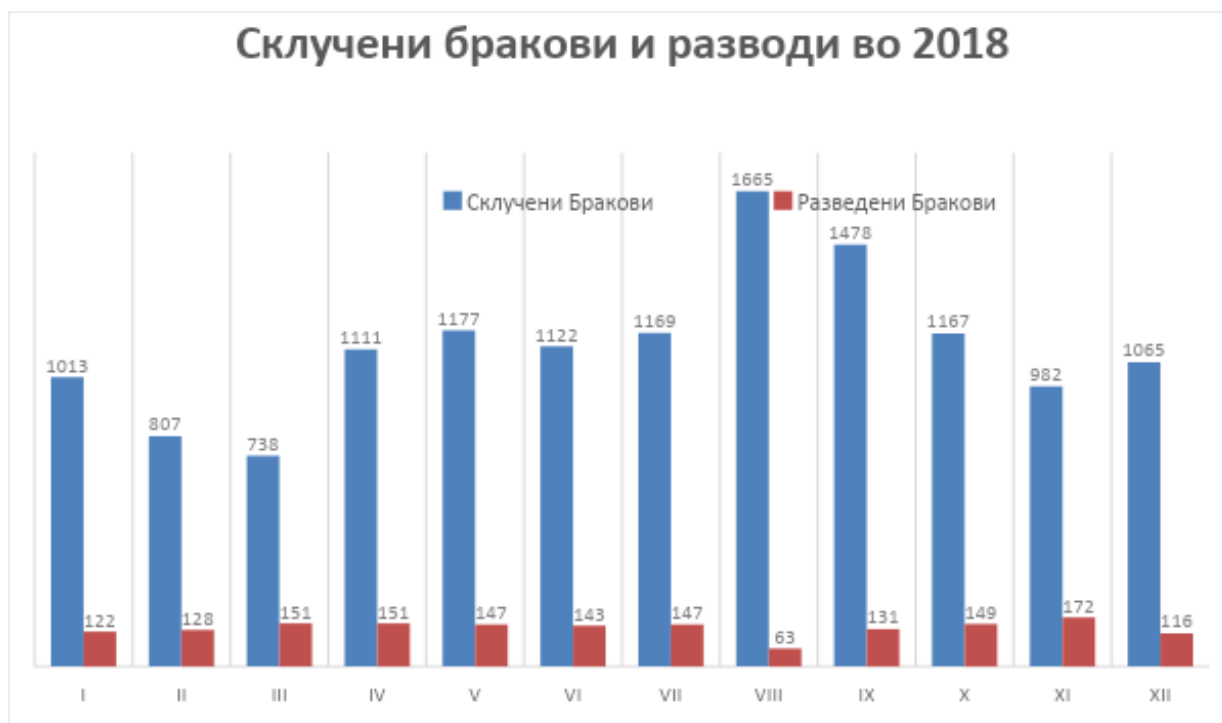
Во втор брак со учество од 7.7 %, и во трет брак со учество од 0.5 % во вкупниот број склучени бракови, почесто стапуваат мажите. Во 2018 година, најголем број бракови, 4 446, се склучени кај жените на возраст од 25 до 29 години или 32.9 %. Според возраста, и кај мажите најголем број бракови, 4 999 или 37.0 %, се склучени во истата старосната група од 25 до 29 години. Просечната возраст при склучување прв брак е 26.9 години за невестата и 29.6 години за младоженецот. Бројот на разводи во 2018 година бележи намалување од 18.8 % во споредба со 2017 година и изнесува 1 620 разведени бракови. Најмалку бракови, 63 или 3.9 %, во текот на годината се разведени во месец август, а најмногу, 172 или 10.6 %, во месец декември. Според траењето на бракот, најголем број разводи, 322, се случиле од 5 до 9 години по склучување на бракот. Во прилог табеларни прегледи на кои се прикажани бројки на склучени и разведени бракови по пол и според возраст, податоците се преземени од Државниот завод за статистика на Република Северна Македонија.¹¹⁰

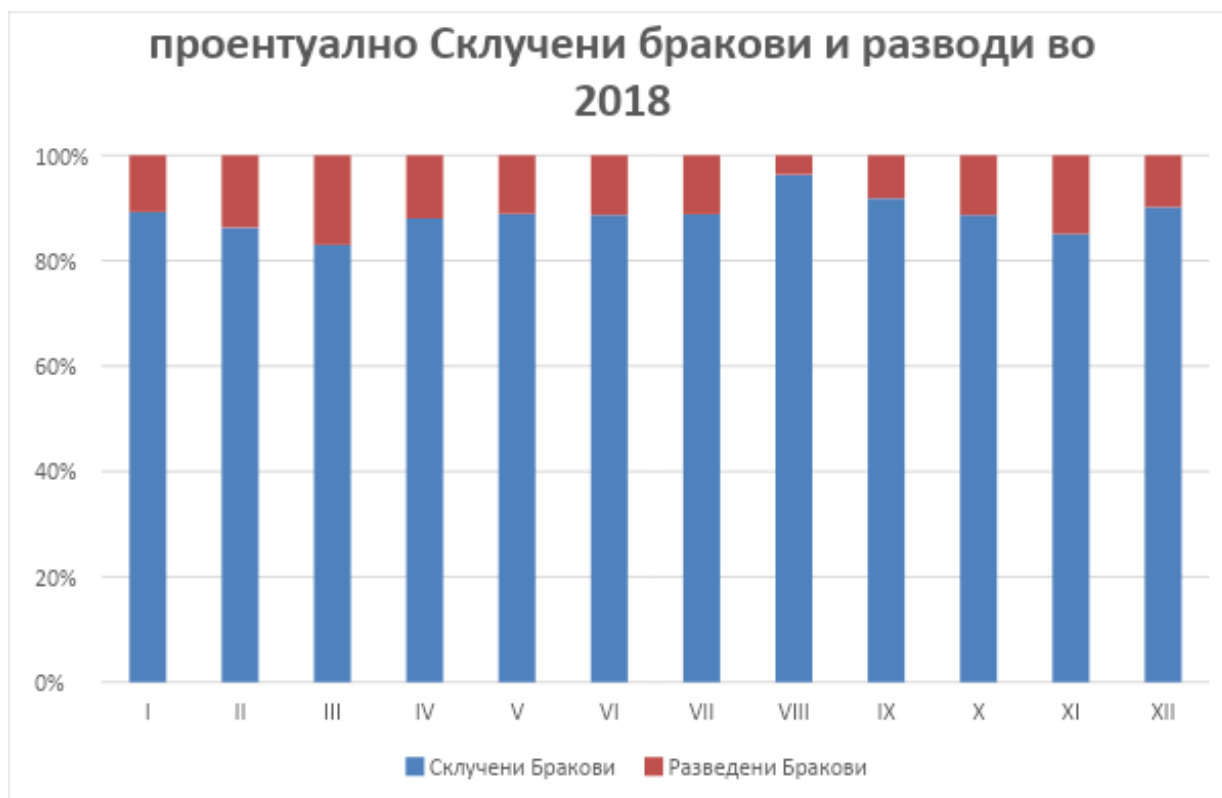
---

¹¹⁰ Државен завод за статистика на Р. Македонија, [https://www.stat.gov.mk/Prethodni Soopstenija Oblast .aspx?id=11&rbrObl=2](https://www.stat.gov.mk/Prethodni%20Soopstenija%20Oblast.aspx?id=11&rbrObl=2)

Склучени бракови и разводи во 2018

3.3.4 Склучени и разведени бракови во 2019 година

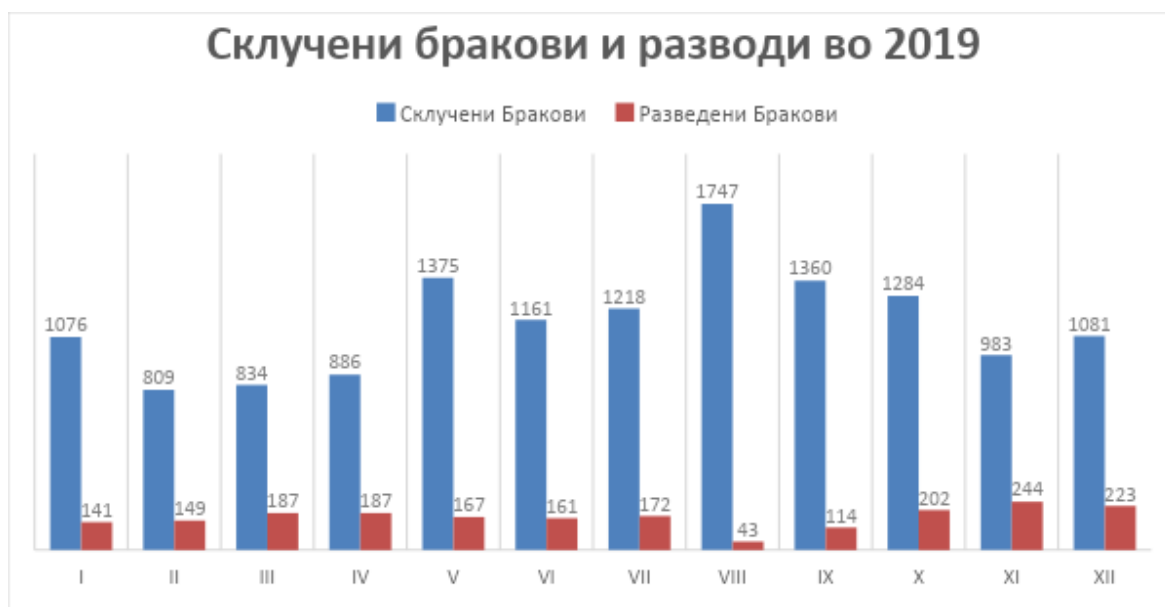
Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на склучените бракови во 2019 година, во споредба со претходната година, е зголемен за 2.4 % и изнесува 13 814 склучени бракови. Најмногу бракови, 1 747 или 12.6 %, се склучени во месец август, а најмалку во месец февруари, т.е. 809 или 5.9 %.

Најчесто е стапувањето во прв брак со учество од 93.3 % за жените и 92.1 % за мажите.

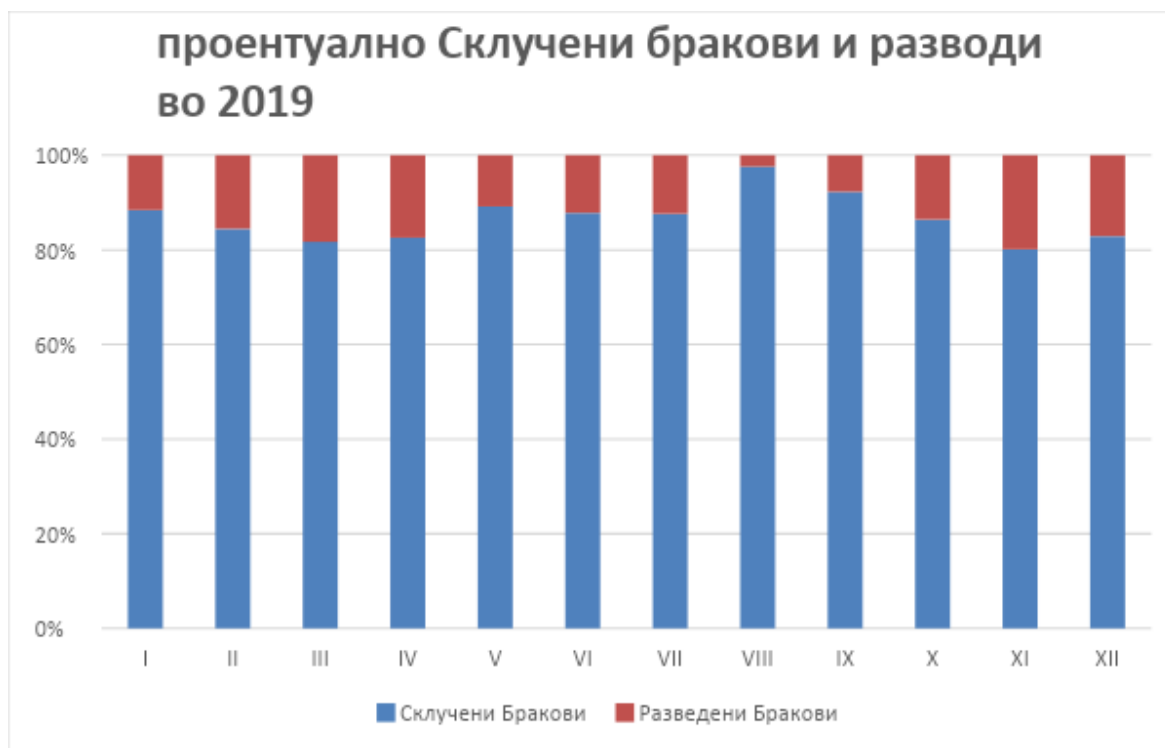
Во втор брак со учество од 7.4 % и трет брак со учество 0.6 %, во вкупниот број склучени бракови, почесто стапуваат мажите.

Во 2019 година, најголем број бракови 4 563 или 33.0 % се склучени кај жените на возраст од 25 до 29 години. Според возраста, и кај мажите најголемиот број бракови, односно 5 159 или 37.3 %, се случени во истата старосна група од 25 до 29 години. Просечната возраст при склучувањето прв брак е 26.9 години за невестата и 29.7 години за младоженецот.

Бројот на разводите во 2019 година бележи зголемување од 22.8 % во споредба со 2018 година и изнесува 1 990 разведени бракови. Во текот на 2019 година, најмалку бракови, односно 43 или 2.2 % се разведени во месец август , а најмногу, т.е. 244 или 12.3 % во месец ноември. Според траењето на бракот, најголемиот број разводи, односно 430 или 21.6 % се случиле од 5 до 9 години по склучувањето на бракот.¹¹¹

¹¹¹ Државен завод за статистика на Р. Македонија, [https://www.stat.gov.mk/Prethodni Soopstenija Oblast .aspx?id=11&rbrObl=2](https://www.stat.gov.mk/Prethodni%20Soopstenija%20Oblast.aspx?id=11&rbrObl=2)

Табела, за развод на брак по Општините, за период од 2016 до 2019год и на целата територија на РМ за период 2016-2019

Разведени бракови според траењето на бракот, по општини, 2016-2019							
							2016
				Вкупно	Вкупно	Вкупно	
Република Северна Македонија				1985	1994	1620	1990
Скопје				540	469	316	594
Аеродром				92	73	43	93
Бутел				31	20	31	34

Гази Баба				75	65	38	73
Ѓорче Петров				34	29	36	44
Карпош				71	48	28	77
Кисела Вода				63	67	34	74
Сарај				21	13	7	20
Центар				51	55	38	75
Чаир				48	39	26	60
Шуто Оризари				54	60	35	44
Арачиново				9	2	2	10
Берово				15	11	8	16
Битола				74	74	67	49
Богданци				13	19	7	9
Боговиње				24	38	30	30
Босилово				8	5	10	10
Брвеница	1			22	17	24	18
Валандов				6	8	5	14
Василево				14	9	15	11
Вевчани	1			0	0	1	1
Велес		1		40	51	43	46
Виница				18	29	21	17
Вранештица	1			..	0	..	...
Врапчиште	1			24	24	24	27
Гевгелија				30	32	25	40
Гостивар	1			112	81	90	94
Градско	1			4	4	1	2
Дебар				27	39	9	17
Дебарца				4	6	4	7
Делчево				31	24	20	22
Демир Капија	1			4	5	..	3
Демир Хисар				6	1	4	2
Дојран				3	3	2	4
Долнени		1		19	13	12	14
Другово		1		..	0	..	...
Желино				48	43	31	35
Зајас				..	0	..	...
Зелениково				3	0	2	2
Зрновци				2	5	2	2
Илинден				13	11	5	14
Јегуновце				11	11	6	8

Кавадарци			50	46	50	44
Карбинци			3	3	2	6
Кичево	1		17	26	..	36
Конче			3	2	1	3
Кочани			47	62	51	37
Кратово			8	8	9	2
Крива Паланка	1		13	12	..	...
Кривогаштани			0	8	3	1
Крушево			9	6	7	4
Куманово			52	52	61	19
Липково	11		14	17	14	2
Лозово	1		1	0	2	2
Маврово и Ростуша			11	8	3	10
Македонска Каменица	1		9	3	8	8
Македонски Брод	1		2	1	..	2
Могила	1		1	5	2	3
Неготино			9	22	15	8
Новаци	1		1	1	5	7
Ново Село			11	17	15	11
Осломеј			..	0	..	...
Охрид	1		55	101	53	80
Петровец			11	5	8	6
Пехчево			4	4	2	6
Пласница			2	0	..	2
Прилеп			97	103	102	102
Пробиштип			7	9	16	13
Радовиш	1		26	20	36	26
Ранков			2	3	..	1
Ресен	7		11	14	14	14
Росоман	1		3	7	1	4
Свети Николе			9	23	18	21
Сопиште			1	2	..	8
Старо Нагоричане	1		0	1	1	1
Струга	1		57	83	61	78
Струмица	1		71	74	62	93
Студеничани	11		6	7	5	7
Теарце			30	22	12	21
Тетово			117	88	94	84
Центар Жупа			7	9	..	6

Чашка	11	1	3	5	3
Чешиново - Облешево		2	7	6	6
Чучер - Сандево		8	5	5	5
Штип		73	71	85	80

ГЛАВА IV

4.1 СИСТЕМИ НА РАЗВОД НА БРАК

Во законодавната практика се познати повеќе бракоразводни системи, кои се темелат врз ставот на земјите и на законодавствата спрема можноста за развод на брак т.е. дали се дозволува развод на брак или не се дозволува, кои се причините за развод на брак и дали при нивното конечно определување се поаѓа од вината на еден од брачните другари или неј сл. Авторите кои во оваа класификација поаѓаат од фактот дали во некоја земја се дозволува развод на брак или разводот е забранет; земјите и нивните законодавства ги делат во две групи, односно во два система: земји каде што е дозволен разводот на брак и земји каде што не е дозволен.

Во некои земји развод на брак е забранет, (тој се земји каде влијанието на католичката црква е голема) во нив е дозволена разделбата од трпеза и постела, без право

да склучи нов брак. Овој пристап тргнува од значењето и улогата на брачната заедница и го забранува разводот поради интересите на децата и на јавниот морал. Како што наведува и Vanabend, ваквата концепција е присутна кога правниот систем, наместо во преден план да ги става индивидуалната слобода на поединецот и неговото право во лична среќа, им дава предност на интересот на групата и на обврските и одговорноста на секој член на семејството. Забраната на разводот на брак веќе не постои веќе во ни една Европска земја.

112

На спроти земјите каде разводот е забранет, постојат системи во кој слободата за развод на брак е речиси неограничена (бракот може да се разведе со изјава на волја на еден од брачен партнер-најчесто на мажот). По донесувањето на законот од 1792год, во Франција бракот можел да се разведе поради несогласување на карактерите на брачните другари што практично значеле можност за развод со едно страна изјава на волја на едниот брачен партнер. Во Врората половина на XX-век, целосна слобода на разводот најпрво беше предвидена во шведскиот закон, според кој бракот можел да се разведе. Значи, се работи за целосно либерализиран систем на развод, каде освен изјавата на волја на едниот од брачен партнер, не се бара никаков доказ за неуспехот за бракот (во Шведскиот закон беше предвидено дека ако другиот брачен партнер не се согласува со разводот или ако децата имаат помалку од 16 год потребно е да помине период за размислување од бмесечи пред да биде усвоено барањето за развод на брак).¹¹³

Третиот пристап кој во основа тргнува од принципот на нераскинливост на бракот, сепак дозволува развод, и тоа во точно определени случаи, кога едниот брачен партнер ќе стори тешка повреда на правата и обврските што прилегуваат од бракот. Ова е така на речениот систем на развод-санкција или развод поради вина на едниот од брачен партнер. Овој систем е најстар, така што вината на еден од брачен партнер долго време била единствена основа за развод на брак во европските земји.

---

¹¹² Види Benabend, A., Droid civil, La Famille, LI TEC, Paris, 1996, стр.175.

¹¹³ Meldeurs-Klein, M.-T., La personne, la famille et le droit, Trois decennies de mutations en occident, Bruylant, Bruxells, L.G.D.J., Paris 1999, стр.117.

Разводот со заедничка согласност има основа во договорната теорија за бракот и во преден план ги става индивидуалните вредности и личните среќа на брачните партнери.¹¹⁴ Овој вид на развод кој денеска е прифатен во сите европски земји, се темели врз фактот дека волјата на две лица која е основа за склучување на брачниот договор може да биде и основа за негово престанување. Францускиот автор Cornu говори за типови, а не за системи за развод на брак. Според него постои развод поради вина, развод поради неуспех на бракот, развод како правен лек, развод со заедничка согласност на брачните другари и развод со едно страна изјава на волја на едниот брачен партнер.¹¹⁵

4.1.1 Систем на развод - санкција

Овој систем е најстар и е присутен уште во античките законодавства. Според него разводот преставувал санкција за оној брачен партнер што ќе ги прекршел брачните обврски, а од друга страна тој преставувал судска репарација на невиниот брачен партнер.

Систем на развод на брак како санкција се базира на основот неразделност на бракот. Овој систем се базира во вината и му дава право на пресметлив брачен другар да поднесе тужба за развод на брак. На ова основа брачниот другар што е виновен нема право на судска заштита (*nemo audiatur turpitudinem suam alegans*).¹¹⁶

Една од најсериозните забелешки дека во земјите каде разводот е можен само во случај на вина на еден од брачен партнер се случува вистинска правна комедија (*comedie judiciaire*), нејзини актери не се само брачните партнери кој сакајќи да се разведат мораат да измислуваат вина на едниот, дури и кога таа не постои, туку и судиите кои се свесни за оно што се случува, но не можат или не сакаат тоа да го спречат. При тоа големата лага што го дискретитира правниот систем не била ограничена само на некои земји.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Benabend, *op.cit.*, стр.173.

¹¹⁵ Gerard Cornu, *Droit Civil: La famille*, Editions Montchrestien, Paris, 1984 стр.188.

¹¹⁶ Emine Zendeli, Arta Selmani-Bakiu, Dejan Mickovic, Angel Ristov, E Drejta Familjare, Tetovë 2020, стр.161

¹¹⁷ Види повеќе кај Glendon, M.A., *op.cit.*, стр.191.

Покрај забелешката дека системот на развод по вина, доведува до измислување на вината и до вистинската судска комедија, разводот поради вина се критикува и поради тоа што го разгорува конфликтот помеѓу брачните партнери.¹¹⁸

Во некои правни системи вината е пречка за поднесување на тужба за развод на брак. Така, во правото на СФРЈ се предвидуваше дека ако за пореметувањето на брачните односи е виновен сако едниот брачен партнер, право да бара развод и припаќа само на другата страна.¹¹⁹

4.1.2 Систем на развод како правен лек

Систем на развод како правен лек се појави на почетокот на ХХ. Во германскиот граѓански законик од 1900год, била предвидена можност за развод поради душевна болест на едниот партнер, а слично решение предвидувал и Швајцарскиот граѓански законик од 1907год.¹²⁰ Овој систем го предвиделе и скандинавските земји во дваесетите години на ХХ-век, со тоа што покрај душевната болест можел да бара и во случај на исчезнување на едниот партнер.¹²¹

Во законодавствата на Грција, Данска и Норвешка, се задржува можноста да се бара развод на брак поради исчезнување на едниот брачен другар, а душевната болест како причина за развод постои во Швајцарија, Турција, Австрија, Данска и Норвешка. Овие не значи дека во земјите кои не ги предвидуваат изречно овие бракоразводни причини, разводот не е можен. Во нив бракот може да се разведе со примена на општата одредба дека заедничкиот живот е невозможен. Значањето на системот во кој разводот се смета како правен лек е во ведувањето на објективниот критериум за развод на бракот во дотогашниот систем на развод, кој во сите европски земји се темел врз вина само на едниот партнер.

---

¹¹⁸ Во ова смисла, Dumusk , наведува дека 80% од разводите поради вината биле прикриени разводи со заедничка согласност. Види : Daniel Dumusk, Le Divorce mar consentement mutuel dans les legislation contemporaines, Libraire Dros, Geneve, 1980.

¹¹⁹ Чл.52 од законот за семејство на Р.Македонија.

¹²⁰ Види повеќе кај Cornu, op. cit ., стр.75.

¹²¹ Ibidem

4.1.3 Развод на брак поради нарушување на брачните односи и невозможен заеднички живот

Разводот поради нарушување на брачните односи денес е широко во сите европски земји како и во Р.Македонија.

Овој систем паѓа од тоа дека неуспехот на бракот е вистинска причина за разводот, без оглед на причините кој довеле до него. Прифаќањето на системот на разводот поради успех на бракот дава печат на најновите промени во законодавствата. Во основа на системот на развод поради нарушени односи помеѓу брачните партнери е промена во односите во бракот и семејството, како и ставањето на личната среќа и слободата на индивидуата во преден план. Сојуз со право наведува дека овој вид на развод е условен од промената на концепцијата за бракот. Порано тој преставувал сојуз помеѓу две семејства условен од економски и биолошки причини кој можел да престане само во исклучителни ситуации. Доколку дојде до нарушување на личните односи помеѓу брачните партнери без оглед на тоа кој е виновен на тоа, единствен излез е развод на бракот. Можност на бракот да се разведе доколку е неуспешен за прв пат е поведена во Швајцарскиот законик од 1907год.¹²² Ова одредба ја содржи и законот за семејство на Р.Македонија.¹²³

4.1.4 Развод на брак со заедничка согласност на брачните партнери

Развод на брак со заедничка согласност на двајца партнери е инспириран од договорената теорија на бракот, што се јавува во XVIII-век. Според неа, доколку бракот може да се

---

¹²² Во чл.142 од Швајцарскиот Граѓански Законик, се вели ако брачната заедница е толку пореметена што заедничкиот живот е невозможен, секој брачен партнер може да бара развод на брак.

¹²³ Чл.40 од законот за семејство се предвидува дека бракот може да се разведе по барање на еден од брачните другари, ако брачните односи се до таа мера што заедничкиот живот станал неподнослив.

склучи со изјава на волја на брачните партнери, согласноста на брачните партнери може да биде основна и за развод на бракот.

Во последните законски реформи, разводот со заедничка согласност е поведен во сите европски земји, освен во Швајцарија. Ваквата тендеција е резултат на сознанието дека и покрај забраната, овој развод постоел во праксата, прикриен како развод поради вина на едниот брачен партнер.

Покрај ова, овој вид развод е прифатен со цел да овозможи на брачните партнери да оценат дали нивниот брак доживеал неуспех и да барат негов престанок. За разлика од разводот поради вината, овој вид на развод е прифатлив и поради тоа што ја остранива жестината од постапката. Таа станува по хумана поради тоа што брачните партнери не се обврзани да се обвинуваат, туку можат сите прашања да ги решаваат заедно, на мирен и правичен начин.

Во Белгија и Луксембург, постојат забрани за ваков развод на брачните другари кои немаат наполнети 23 год. Освен тоа, во повеќе земји разводот со заедничка согласност не е можен веднаш по склучување на бракот. Овој рок изнесува 6-месеци во Француското право, 1-год во Англија и дури 3-год во Португалија. Dumusk Наведува дека овие одредби имаат за цел да ги присилат брачните партнери да размислат пред да побараат развод да направаат напор за решавање на проблемите.¹²⁴ Думуск е во право што го критикува ово решение за забрана на разводот со заедничка согласност. Тој истакнува дека брачните партнери што не можат веќе да поднесат барање за развод можат да живеат одвоено, но во тој случај проблемот останува нерешен, поради што правната врска помеѓу нив останува да постои.

125

4.1.5 Развод на брак поради фактички престанок на заедничкиот живот

---

¹²⁴ Dumusk, D.,op.cit.,стр.282

¹²⁵ Ibid,стр.283.

Во повеќе земји, што го прифаќаат системот на разводот, неуспех, бракот не може да се разведе доколку претходно брачните партнери не живееле одвоено одреден временски период. Одвоениот живот може да преставува посебна објективна причина за развод (Норвешка, Данска, Франција, Белгија, Луксембург а такв е и случајот предвиден во чл.41 од законот за семејство на РМ), покрај ова одвоениот живот може да биде поврзен со единствена причина за разводот, неуспехот на бракот, како што е англиското право.

Како што рековме кај развод на брак со заедничка согласност, во сите земји рокот за одвоениот живот што е предвиден во законот е подолг доколку едниот партнер се спротивставува на разводот. Во Франција, Англија и Германија, постои релативно долг законски рок од 6-5 па и 3-год за да може да се добие развод поради одвоен живот доколку тоа го бара само едниот брачен партнер. Според Glendon правниот систем каде треба да се чека неколку години за да се добие развод доколку едниот партнер не се согласува со престанокот на бракот, промовира различна концепција за бракот од оние системи каде развод може да се добие по 1-год од фактичкиот престанок на заедничкиот живот.¹²⁶

Според Законот на Р.Македонија, е предвидено вакво решение така што едниот брачен партнер по 1-год одвоен живот нема можност за одложување на развод на бракот. Тоа значи дека според законот за семејство на Р.Македонија може да се добие многу полесно од колку во повеќе земји на европската унија.

4.2 ФАКТОРИ ЗА РАЗВОД НА БРАК

Постојат голем број различни фактори, кои имаат влијание врз стабилноста на бракот. Некој од нив, претходат на неговото склучување. Во последните деценија во бракот и семејствата се случат големи промени, кои во основа водат кон дестабилизација на бракот. Поради што драматично се зголеми бројот на разведени бракови.

---

¹²⁶ Glendon, M.A., op. cit., стр.192

4.2.1 Индивидуализмот

Индивидуализмот се темели на три основни карактеристики на личноста-автономија, единственост и одговорност за себе.¹²⁷ И според Ulrich Beck индивидуализмот е основа на социјалната структура на современото општество. Животот на поединецот во современото општество се карактеризира со можност и со право на избор, за разлика од преходните генерации кои немаа можност за избор.¹²⁸

Влијанието на индивидуализмот, како една од основните причини за развод на брак се гледа и според резултатите на едно од истражувањето во кое партнерите ги навеле причините за развод на брак. На прво место како причина за развод е престанокот на љубовта помеѓу партнерите.¹²⁹ Според теоријата на социјална размена и емотивната поврзаност помеѓу партнерите имаат највисока вредност и се извор на најголемо задоволство во бракот.¹³⁰ Според тоа, е треба да изненадува што престанокот на љубовта, на емотивната врска помеѓу партнерите се наведува како најзначена причина за развод на бракот.

4.2.2 Неверство

Неверство се случува кога еден од брачните другари има доброволни сексуални односи со други лица надвор од брачната заедница. Неверството всушност се појавува како една од најстарите и најзастапените причини за развод на брак, односно како санкција против брачниот другар кој згрешил кон должноста на заемна верност.¹³¹ Во правната теорија, неверството се дефинира како доброволен и свесен сексуален однос на еден од брачните другари со лице од спротивен пол надвор од бракот. Тоа значи дека брачниот

---

¹²⁷ Види : Huston, S. Beyond individualism: Social work and Social identity. B. British Journal of Social Work, vol.46, no.2, 216, стр. 1.

¹²⁸ Види Beck, U., and Beck Gersheim, E, individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences, Sage, London, 2002

¹²⁹ Bodenmann, G. all. Attractors and Barriers to Divorce: Vol.45(3/4)2006, стр.17.

¹³⁰ Ibidem

¹³¹ Законот за семејство на Р.М.

другар ќе стори неверство само ако доброволно и свесно стапи во сексуален однос, па доколку до неверство дојде под присилување (силување) или состојба во која без своја вина брачниот другар не можел да даде отпор или на тоа бил поттикнуван од другиот брачен другар од користољубиви или други нечесни намери, тоа не може да претставува причина за развод на брак. Право на развод на брак има секој брачен другар, но поради неверство на другиот, доколку дојде до неверство на двата брачни другари тогаш секој има право да поднесе тужба за развод на брак поради неверство на другиот што би значело дека во текот на бракоразводната постапка не може да дојде до пребивање на нивната вина. Правото на развод од брачниот другар поради неверство¹³² т.е. поднесувањето на тужбата за развод на брак со причина неверство од страна на брачниот другар е ограничено со рок од една година. Тоа произлегува од општественото значење на бракот како институција заради што државата е заинтересирана да го институционализира бракоразводниот режим. Така, волјата на брачните другари, иако се работи за нивна приватна односно лична одлука, е битен услов за развод на брак.

4.2.3 Насилството

Насилството е често присутно во семејството, а голем број истражувања покажуваат дека најголемиот процент телесни повреди и убиства се случуваат во рамките на семејството. Насилството се дефинира како дејствие што се презема со цел да му се нанесе болка или физички да се повреди едно лице и тоа да се движи од удирање шлаганица до убиство. Меѓутоа, како што наведува и Steinmentz, за да се определи карактерот на насилството потребно е да се земат предвид повеќе карактеристики на насилничкиот чин.

Насилството е најтешка форма на нарушување на психофизичкиот интегритет на човекот и поради тоа претставува значаен фактор за развод на бракот. Неговото значење доаѓа до израз ако се земе предвид дека тоа не е изолирана и ретка појава. Според Gelles 20% од жените се чести жртви на насилство, а 5% добиваат тешки повреди како резултат

---

¹³² Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959, стр.223.

на насилството што го вршат нивните партнери.¹³³ Во најголем број случаи жртви на брачното насилство се жените. Најголемо значење за насилничкото однесување во бракот имаат социјалните фактори.

4.2.4 Различност на религијата

И покрај намалувањето на улогата на религијата во наметнување во брачни и семејни обврски и регулирање на односите во семејството, голем број автори сметаат дека нејзиното влијание сè уште е големо. Сепак, тоа не се остварува како порано-преку наметнување на строги правила и санкционирање на нивното прекршување. Во современото општество религиозните институции имаат променета улога и таа се состои во обезбедување помош и поддршка на семејствата. Религиозните брачни парови, кои често учествуваат во религиозни настани, имаат зголемено чувство на заедништво и на љубов која, според нив, е директно поврзана со присуство на Господ во нивниот брак во текот на религиозните свечености.¹³⁴

Некои автори врската помеѓу религијата и ниската стапка на разводи ја гледаат во тоа што брачните парови преку присуство на црковните служби и заеднички молитви, како и преку учество на другите религиозни активности, ја подобруваат меѓусебната комуникација. Во ова смисла Mullins наведува дека паровите кои се молат заедно имаат засилено чувство на блискост, интимност и заедништво, што придонесува за стабилноста на бракот.¹³⁵

4.2.5 Возраста на брачните партнери, предбрачната бременост и развод на брак

Значајна улога за стабилноста на бракот има возраста на брачните партнери. Голем број истражувања покажуваат дека склучувањето на брак на рана возраст (под 20 год) претставува фактор за зголемување на бројот на разводите на брак. Младеновиќ наведува

---

¹³³ Roussel, L., op.cit., стр.122.

¹³⁴ Mullins, D., The Effects of Religion on Enduring Marriages, Social Science, Vol.5, No.24, 2016, стр.9.

¹³⁵ Mullins, D., op.cit., стр.9.

дека колку е поголема возраста на брачните партнери во моментот на склучувањето на бракот толку е постапбилен.¹³⁶

Според Rezsóhazy браковите на мажите кој имаат под 20 год се најнестабилни, постабилни се оние кога мажите имаат 20 и 24 год, а најстабилни се браковите што ги склучуваат мажите над 24год.¹³⁷ Кога склучуваат брак на рана возраст, младите често не се способни да ги надминаат тешкотиите поврзани со прекинување на односите со нивните семејства. Тие често не се познаваат доволно а нивните очекување за бракот, како и улогата што треба да ги врши (улога на татко,мајка,партнер и партнера) се нереални, поради тоа што немале време да се здобијат со сознаниа потребни за нивното успешно остварување.¹³⁸

Подобрувањето на животните услови-исхрана,стамбени услови,медицинска заштита како и влијанието на средствата за масовно комуницирање, доведуваат до намалување на границата на физичкото и сексуалното созревање. Меѓутоа, за успешен брак тоа не е доволно, туку е потребна и емотивна и духовна зрелост. Поради тоа што во современото општество, физичката и сексуалната зрелост, претходат на емотивната зрелост, Maldenovic смета дека стабилноста на рано склучени бракови е доведена во сериозна опасност.¹³⁹

Причина за ова е ниското ниво на образование, најчесто жежата го прекинува своето образование, невработеноста, на едниот или на двајцата партнери, ниските примања, нерешеното стамбено прашање, несогласувањето на родителите со склучувањето на бракот, и отсуство на финанасиска и емотивна подршка од нивната страна. Исто така се наведуваат економските проблеми, недоволното на брачните партнери, неподготвеноста за вршење на семејните обврски, ниското образование, како и отпорот од страна на родителите и другите роднини.¹⁴⁰

---

¹³⁶ Mladenovic, M.,op.cit.,стр.152.

¹³⁷ Rezsóhazy, R.,op.cit.,стр.210.

¹³⁸ Види: Rascke,во Sussman, M.B. and Steinmtz, S.K.,op.cit.,стр.605.

¹³⁹ Mladenovic,M.,op.cit.стр. 156.

¹⁴⁰ Guttman.J.,op.cit.,стр.27.

4.2.6 Улогите на мажите и на жените и разводот на брак

Со зголемувањето на бројот на вработени во современото општество почна да се менуваат и односите помеѓу мажите и жените во бракот, како и улогите што тие ги вршат во рамките на бракот и на семејството. До средината на XX век најголем дел од жените не беа вработени и се грижеа за децата и за домаќинството, додека мажите обезбедуваа средства за издржување на семејството. Во втората половина на XX век во сите европски земји дојде до драматичен пораст на процентот на вработени жени. Економската активност на жената придонесе да се актуелизираат прашањата за порамноправна поделба на работите во домаќинството и за поголема достапност на работните места за жените-главни теми на феминистичките автори.¹⁴¹ Но промените се одвиваат многу споро, така што жената што работи се соочена со голем број предизвици и проблеми. Конфликтите ситуации што се резултат на судирот меѓу новата улога на жената и старите норми, според кои таа претставуваше “кралица на домаќинството” се причина за голем дел од разбодите на брак. Промените во машката улога во семејството заостануваат зад промените што се случуваат поради вработувањето на жената.¹⁴² Без оглед дали се вработени или не, жените сеуште вршат најголем дел од домашните работи.¹⁴³ Притоа конфликти помеѓу партнерите постојат и околу перцепцијата за времето што жената и мажот го поминуваат во вршење на домашните работи. Според едно истражување, жените мислат дека тие поминуваат во вршење на домашните работи 13 часа повеќе отколку мажите, но мажите сметаат дека разликата во времето што го поминуваат во вршење на домашните работи е двојно помала отколку што наведуваат жените. Овие различни перцепции за тоа кој колку учествува во вршење на работите во домаќинството води кон конфликти, и често до развод на брак,

---

¹⁴¹ Lutz, H., Domestic Work, European Journal of Women's Studies, Vol. 14, No.3, стр.187

¹⁴² Вработените татковци инвестираат повеќе време и енергија на работното место, отколку во вршење на домашните работи или грижа за децата. Види повеќе за стресот и конфликтите помеѓу брачните партнери поврзани со усогласувањето на работните обврски и на обврските во домаќинството кај Hill, J., Work – Family Facilitation and Conflict, Working Fathers and Mothers, Work Family Stressors and Support, Journal of Family Issues, Vol. 26, No.6, 2005.

¹⁴³ Piotrokinski, во Sussman, M.B. and Steinmetz, S.K., ed, op. cit., стр.235.

независно од реалниот број часови што мажот и жената го поминуваат во вршењето на домашните работи.¹⁴⁴

Постојат разлики во ставовите на мажите и на жените во однос на домашните обврски, перцепцијата за нивна фер поделба и степенот на квалитет на брачната врска.¹⁴⁵ За жените, перцепцијата дека поделбата на домашните работи не е фер и дека жената врши најголем дел од нив е поврзана со незадоволство и со понизок квалитет на брачната врска. Мажите чии жени работат за лично исполнување и остварување на успех во кариерата со повеќе изложени на стрес, поради тоа што доаѓа до загрозување на нивниот “финансиски идентитет”, односно на нивниот став дека тие имаат најголема одговорност за задоволување на материјалните потреби на семејството. Во оние бракови каде мажот има традиционални ставови за улогите на половите, работата на жената и нејзиниот стремеж да оствари кариера доаѓа во судир со неговите ставови, така што стресот е силно изразен.¹⁴⁶ Во ваквите случаи, особено доколку жената заработува повеќе, мажот нема да сака да учествува во вршењето на домашните според него “женски работи”, поради тоа што на таков начин ќе дојде до натамошна загрозување на неговиот идентитет. Жените од кариера имаат големи обврски на работното место, така што во вакви случаи редовно доаѓа до судири помеѓу брачните партнери околу грижата за децата и задоволувањето на потребите на домаќинството. Поради ова, како што наведува и Cherlin, најчесто се разведуваат браковите во кои жената заработува повеќе од мажот, особено доколку тој има традиционални ставови. Причина за ова не се само жестоките конфликти околу улогите, туку и големата самостојност на жената (која е најчесто високо образована и има големи приходи) и можноста таа лесно да најде нов партнер.¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ За различните перцепции на мажите и жените во однос на времето што го посветуваат на вршењето на домашните работи Види повеќе кај Lee, U-S., Waite, L., Husbands' and Wives' Time Spent on Housework: A Comparison of Measures, *Journal of Marriage and Family* 67, May 2005.

¹⁴⁵ Види: детално за различните ставови на мажите и на жените во однос на извршувањето на домашните обврски, нивната правична поделба и степенот на задоволството од брачната врска кај Lavee, Y., Katz, R., Division of Labor, Perceived Fairness, and Marital Quality: The Effect of Gender Ideology, *Journal of Marriage and Family* 64, February 2002.

¹⁴⁶ Orbuch, T.L., Custer, L., стр.335.

¹⁴⁷ Piotrkonski, во Sussman, M.B. and Steinmetz, S.K., ed, op.cit., стр.264.

Во европските земји се повеќе жени студираат и очекуваат работата да овозможи остварување на нивните професионални амбиции.

Жените што сакаат успешна кариера се соочени со бројни проблеми, поврзани со усогласувањето на семејните обврски и професионалниот ангажман. Постојат три основни модели на однесување кога жената ќе се породи. Според првиот, кој е традиционален, кога детето ќе се роди жената престанува да работи. Според вториот, жената престанува да работи, но по извесно време повторно се враќа на работа (овој модел е најчест во европските земји). Жените што имаат кариера го применуваат третиот модел, според кој тие продолжуваат со работата, со мал прекин по раѓањето на детето.¹⁴⁸ Меѓутоа, во овој случај се поставува прашањето за грижата за децата додека родителите работат. Освен тоа, културните норми сеуште не го прифаќаат ваквиот модел на однесување на мајките. Во оваа смисла Varetт наведува дека средината и натаму очекува од жените да ја прифатат само онаа работа што е компатибилна со нивните семејни обврски.¹⁴⁹ Од друга страна, жените што сакаат да постигнат високи остварувања на професионален план мора да го прифатат моделот на “продолжена работа”, поради тоа што дисконтинуитетот во работата во современи услови значи губење на можноста за остварување успех во кариерата.

Проблемите со кои се соочува семејството со двојна кариера, според Skinner, може да бидат внатрешни или надворешни. Надворешните се состојат во големите обврски на работното место, намењето време за грижа за децата, конфликтите со средината, чии патријаркални норми претставуваат една од главните причини за развод на бракот.

4.2.7 Социоекономскиот статус и разводот на брак

---

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Elliot, op. cit., стр.90.

Европските општества не се хомогени, туку се поделени на класи или статусни групи меѓу кои постојат големи разлики во однос на вредностите, стилот на животот и материјалните и други ресурси со кои тие располагаат.

Во основа постојат две епротивни толкувања за влијанието на приходите на жената врз стабилноста на бракот. Едното го зема предвид “ефектот на приходите” (income effect), а второто “ефектот на независноста” (independence effect). Од една страна, доколку се има предвид позитивното влијание на приходите врз стабилноста на бракот, колку повеќе жената придонесува за економската благосостојба на семејството, толку ќе биде бракот постабилен – тука доаѓа до израз ефект на приходите. Меѓутоа, од друга страна, треба да се има предвид дека поголемите приходи и овозможуваат на жената да се ослободи од долготрајната економска зависност од мажот и самата да се издржува. Според тоа, се зголемува можноста таа да бара развод доколку бракот е неуспешен – тоа е ефектот на независноста.¹⁵⁰ Според Cherlin, дали во преден план ќе биде ефектот на приходите или ефектот на независноста зависи од меѓусебниот однос на приходите на мажот и на жената. Доколку приходите на мажот се поголеми, до израз ќе дојде ефектот на приходите; во спротивниот случај, кога приходите на жената се поголеми, бракот ќе биде понестабилен и можноста за развод ќе биде поголема. Во оваа смисла се и резултатите на истражувањето на Jalovaara за влијанието на приходите на жената врз разводот на брак во Финска. Според овој автор, бројот на разводи се зголемува кај оние бракови во кои приходите на жената се поголеми од приходите на мажот.¹⁵¹

Може да се заклучи дека социоекономскиот статус има значајно влијание врз стапката на разводи на брак. Сепак, позната концепција дека разводите се најчести кај најниските социјални услови треба да се дополни со сознанијата за влијанието и на стабилноста, а не само на висината на приходите врз разводот на брак. Освен тоа треба да се земаат и предвид разликите што постојат меѓу мажите и жените, кога се работи за односот меѓу разводот на брак и приходите и образовното ниво. Причина за ова е

---

¹⁵⁰ Rascke, во Sussman, M., The Joint Effects of Marriage Partners' Socioeconomic Positions on the Risk of Divorce, *Demography*, Volume 40, Number 1, February 2003, стр.78.

¹⁵¹ Види: Jalovaara, M., The Joint Effects of Marriage Partners' Socioeconomic Positions on the Risk of Divorce, *Demography*, Volume 40, Number 1, February 2003, стр.78.

поголемиот процент на вработени мажи како и поголемата прочесна заработувачка на мажите во однос на жените. Меѓутоа жените со високи приходи и висок степен на образование, ја менуваат генералната слика за однос меѓу социоекономскиот статус на бракот. Ова категорија на жени најмалку го толерираат неуспешниот брак и најчесто се решава за развод.

ГЛАВА.V

5.1 Делба на заедничкиот имот по развод на бракот

Правилата со кои се уредени овие имотни режими на брачните партнери произлегуваат од Основниот закон за брак во далечната 1946 година и времето социјалистичкиот правен поредок.¹⁵² Овие правила немаат претрпено позначајни промени, освен што е напуштена општата одредба со која беше начелно предвидена можноста за договорно уредување на имотните односи. Поради ова, во нашето право доминира законскиот имотен режим на брачните партнери, според кој имотот на брачните партнери може да биде посебен и

---

¹⁵² Подробно за ова види кај Миле Хаџивасилев, *op. cit.*, стр. 144.

заеднички.¹⁵³ Причина за ова е фактот што основна претпоставка за постоењето на договорниот имотен режим и договорното уредување на имотните односи на брачните партнери е законското уредување на брачниот договор кој што нашето право законски сеуште не го уредува.¹⁵⁴ Во споредбеното право се присутни неколку режими на уредување на брачните имотни односи: режим на заеднички имот, режим на одвоен имот, режим на одложен заеднички имот и режим на универзална заедница.¹⁵⁵ Во одредени законодавства (Франција, Германија, Швајцарија и др.) се предвидени и законски уредени повеќе модели на брачни режими кои брачните партнери можат да ги изберат или пак со склучување на брачен договор можат да ги модификуваат креирајќи модел кој најмногу им одговара на нивните прилики и потреби.¹⁵⁶

Во Република Македонија, прашањата кои се однесуваат на делба на имотот по развод на брак, се уредени во законот за сопственост и други стварни права. Имотот може да биде заеднички и посебен.

Имотот кој брачните партнери ќе го стекнат во текот на бракот преставува нивен заеднички имот.¹⁵⁷

Имотот кој едниот брачен партнер го имал на склучувањето на бракот преставува негов посебен имот.¹⁵⁸

Како посебен имот имот ќе се смета и имотот и правото врз имотот што еден од брачните другари ќе го добие по основ на наследство, легат и подарок, како и стварните стекнати во

---

¹⁵³ Види чл. 66 од ЗСДСП.

¹⁵⁴ Повеќе за брачниот договор види кај Ангел Ристов, „Брачен договор – непознаница, реалност или нужност во современото македонско семејно право“, Зборник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на проф. Љиљана Спиrowиќ Трпеновска, Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, 2013.

¹⁵⁵ Според режимот на заеднички имот на брачните партнери, имотот кои што тие ќе го стекнат во текот на бракот со работа претставува нивен заеднички имот, освен имотот кои што ќе го стекнат по основ на подарок, наследство или легат. Режимот на одвоен имот подразбира дека имотот кој брачните партнери ќе го стекнат за време на бракот претставува нивен одвоен, посебен имот. Во рамките на режимот на одложен заеднички имот за време на траење на бракот брачните партнери самостојно се јавуваат како титулари на имотот кој добива статус на заеднички во моментот на делбата на истиот. Најредок е режимот на универзална заедница според кој имотот што брачните партнери го имале пред склучувањето на бракот, како и имотот што ќе го стекнат за време траење на бракот претставува заеднички имот, освен оној што ќе го стекнат со наследување.

Повеќе за законските брачни имотни режими види кај : Gordana Kovaček Stanić, *Uporodno porodično pravo*, Univerzitet u Novom Sadu – Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, стр. 43-62.

¹⁵⁶ За ова повеќе кај Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Семејно право...*, стр. 330-338.

¹⁵⁷ Чл.67 од законот за сопственост и други стварни права на Р.македонија,(службен Весник на РМ,бр.18/2001.,92/2008.,139/2009 и 35/10).

¹⁵⁸ Чл 67 ст3 од З.С.Д.С.П.

бракот, а кој исклучиво служат задоволување на личните потреби на еден од брачните партнери, соколку не преставуваат несразмерно голема вредност во споредба со вредноста на вкупниот заеднички имот.¹⁵⁹

Секој брачен партнер самостојно управува и располага со посебниот имот, доколку брачните партнери во писмена форма поинаку не се договорат.¹⁶⁰ За време на траењето и по престанокот на бракот брачните партнери можат спогодбено да го поделат заедничкиот имот. Со делба на заедничкиот имот на брачните партнери настанува режим на посебен имот.¹⁶¹

Ако не дојде до спогодба на заеднички имот, на барање од еден од брачните партнери, судот ја врши во вонпарнична постапка.¹⁶²

При утврдување на деловите на брачните партнери во заедничкиот имот, судот тргнува од фактот дека од заедничкиот имот на брачните партнери се дели на еднакви делови. По барање на еден од брачните партнери судот може да му определи поголем дел од заедничкиот имот ако тој докаже дека во неговиот придонес со стекнување на заедничкиот имот очигледно и значително е придонесот на другиот брачен партнер. При делба на заедничкиот имот, по барање на еден од брачните другари, во неговиот дел првенствено ќе се внесат оние ствари кои служат за вршење на неговата дејност. Од заедничкиот имот ќе се издвојат и ќе му се предата на брачниот другар покрај неговиот дел и оние ствари стекнати со работа во текот на брачната заедница кои служат исклучиво за неговата лична употреба. Ако вредноста на стварите е несразмерно голема во однос на вредноста на сиот заеднички имот, ќе се изврши делба на тие ствари, освен ако брачниот другар кои овие ствари би требало да ги добие, не ја надомести на другиот брачен партнер соодветната вредност или на другиот брачен партнер со негова согласност не му отстапи други ствари.¹⁶³

На брачниот другар на кому му се дверени заедничките деца на чување, воспитување, покрај неговиот дел му се доделуваат во сопственост и стварите кои им

---

¹⁵⁹ Чл.67 ст4.од З.С.Д.С.П.

¹⁶⁰ Чл.67 ст/5 од З.С.Д.С.П.

¹⁶¹ Чл.74 од З.С.Д.С.П.

¹⁶² Чл.74 ст1 од З.С.Д.С.П.

¹⁶³ Чл 76 ЗСДСП

служеат на децата или се наменети само за нивна неспоредна употреба. При делба на заедничкиот имот на брачниот другар на кому му се доверени децата на чување и воспитување му се доделуваат и оние предмет за кои е очигледно дека е во интерес да бидат во имот и сопственост на брачниот другар кому децата му се доверени.¹⁶⁴

Ако при делба на заедничкиот имот се утврди дека на еден од брачните партнери му припаќа значително помал дел, судот може на еден од брачните партнери, да определи тој дел да му се надомести во пари. За обврските што еден брачен партнер ги имал пред склучување на бракот, како и за личните обврски што ќе ги прима по склучувањето на бракот, не одговара другиот брачен партнер. Брачните партнери одговараат солидарно за обврските што едниот од брачен партнер ги примил спрема трети лица за намирување на тековните потреби на брачната заедница како и за обврските што според општите прописи ги товарат двата брачни партнери. Брачниот другар кој од својот посебен имот ја исполнил солидарната обврска има право да бара другиот брачен партнер да му надомести делот на обврската што паѓат на него.¹⁶⁵

Со раскинувањето на бракот завршува правниот однос што се појави помеѓу сопружниците како резултат на бракот.¹⁶⁶ Последиците се како резултата на раскинување, промена или создавање на одредени права и обврски помеѓу поранешните сопружници и нивните деца. Врз основа на критериумот на предметот на последиците што произлегуваат по раскинувањето на бракот, како во случајот на односите меѓу поранешните сопружници, така и во родителските односи, ние разликуваме лични не имотни последици и имотни последици.¹⁶⁷

Брачните другари во врска со бракот или соживот, влегуваат во имотни односи, кои се регулирани со законските норми во Законот за семејство, како и други закони, како што е Законот за родова еднаквост, кој исто така се занимава со имотни односи.

---

¹⁶⁴ Чл 77 ЗСДСП

¹⁶⁵ Чл 79 ЗСДСП

¹⁶⁶ Омари, Сонила, Семејно право, Тирана 2012, стр. 225.

¹⁶⁷ Исто, стр. 225.

Имотот на сопружниците може да биде посебен и заеднички имот. Законот за семејство во Косово предвидува дека сопружниците во сите лични и имотни односи се еднакви. Но, статистиката и судските практики покажуваат дека сопругите се оние кои бараат споделување на заедничка сопственост преку судска постапка. Овој факт покажува дека во пракса не постои еднаквост меѓу сопружниците, иако тоа е загарантирано со закон.

5.1.2 Законски имотен режим

Според нашето законодавство за посебен имот се смета имотот кој брачниот партнер го поседувал во време на склучување на бракот,¹⁶⁸ но и оној имот кој што ќе го стекне за време траење на бракот по основ на наследство, легат или подарок.¹⁶⁹ Освен ова, во посебниот имот на брачниот партнер влегуваат и стварите за задоволување на личните потреби,¹⁷⁰ како и стварите кои служат за вршење на неговата дејност,¹⁷¹ под услов нивната вредност да не е несразмерно голема во споредба со вредноста на заедничкиот имот. Во посебниот имот на брачниот партнер на кого децата му се доделени на чување и воспитување, исто така, влегуваат и стварите кои им служат на децата или се наменети за нивна непосредна употреба,¹⁷² како и оние ствари за кои е очигледно дека е во интерес да бидат во сопственост на брачниот партнер на кого децата се доверени.¹⁷³ Наведените законски одредби во постојното законодавство не се доволни од причина што не уредуваат поголем број на имотни односи кои произлегуваат од секојдневниот живот на брачните партнери. Во таа смисла, законодавецот пропуштил да уреди повеќе спорни прашања на кои долго време укажува судската пракса и теоријата, а кои е неопходно законски да бидат уредени во престојната реформа на семејното законодавство.¹⁷⁴ Станува збор за статусот

---

¹⁶⁸ Чл. 68 ст.1 од ЗСДСП.

¹⁶⁹ Чл. 68 ст.2, Ibid.

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Чл. 76. ст. 1, Ibid.

¹⁷² Чл. 77 ст 1, Ibid.

¹⁷³ Чл. 77 ст.2, Ibid.

¹⁷⁴ За ова види кај Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, „Кодификација на семејното право во Република Македонија“, Зборник радова Правног факултета у Палама, Правни факултет, Источно Сарајево, 2014: Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, Закон семејството., стр. 74-82.

на цивилните плодови, односно приходите добиени од посебниот имот на брачниот партнер за време траење на бракот кои што не се стекнуваат по основ на работа. Во таа насока, потребно е да се предвиди дека за посебен имот се сметаат приходите од посебниот имот на брачниот партнер, како што се на пример: каматите од штедните влогови, закупнините, дивидендите и др. Во посебниот имот влегува и делот од имотот добиен по основ на делба на заедничкиот имот на брачните партнери. Посебен имот претставува и надоместот за претрпена нематеријална штета на еден од брачните партнери по основ на правосилна пресуда. За посебен имот се сметаат и средствата кои едниот брачен партнер ќе ги стекне по престанокот на брачната заедница (заедницата на живот) и покрај тоа што бракот не е разведен.¹⁷⁵ Посебен имот ќе се смета и имотот кој едниот брачен партнер го купил за себе пред склучување на бракот, без разлика што втасаните рати биле отплаќани во текот на бракот. Во практиката спорно е и прашањето со статусот на добиените подароци. Со цел да се надминат проблемите во врска со докажувањето на статусот на подароците, потребно е да се прецизира дека подароците кои според својата вредност отстапуваат од вообичаените подароци во одредена средина и време или според намерата на дародавачот очигледно се врзани со личноста на едниот од брачните партнери дека претставуваат негов посебен имот.

Во имотните парници по разводот на бракот често се поставува прашањето за карактерот на недвижните ствари кои се посебен имот во кои е инвестирано од страна на двајцата брачни партнери во текот на бракот (реновирање, адаптации, доградби и надградби) со што е зголемена вредноста на недвижноста. По однос на ова прашање потребно е изрично да се предвиди почитување на начелото од стварното право *superficies solo cedit*¹⁷⁶ врз основа на кое другиот брачен партнер ќе има право на парично побарување, сразмерно на неговиот придонес. Овие прашања кои создаваат проблеми во практиката законодавецот треба задолжително прецизно да ги уреди во престојната реформа на семејното законодавство.

---

¹⁷⁵ За ова види повеќе Одлука на ВСПМ Рев. 174/82 Збирка на судски одлуки Книга III стр.189, одлука 17.

¹⁷⁶ Повеќе за ова види кај: Ivo Puhan, "Superficies solo cedit u rimskom pravu", Anali pravnog fakulteta u Beogradu, br. 3-4, 1953, стр. 332-340; Petar Simonetti, Građenje na tuđem zemljištu, Svetlost, Sarajevo, 1982, стр. 40;

Посебен (одвоен, личен имот) е имотот што брачниот другар го имал за време на бракот, како и имотот стекнат за време на склучување на бракот на кој било начин дозволен со закон, но, не со работа.¹⁷⁷ Како посебенимот на сопружниците е имотот стекнат врз основа на наследство, донација или која било друга форма на стекнување на имот преку интелектуална, уметничка работа, надомест на нематеријална штета во судските постапки, што му припаѓа на брачниот другар, итн.

Имотот стекнат во игрите на среќа исто така се смета за посебен имот ако брачниот другар користел свој посебен имот во оваа игра.Посебниот имот, исто така, ги вклучува сите вистински и задолжителни права стекнати од специјалниот имот, како што се овошје, кирија, интерес за заштеда.Дури и предмети што служат за лична употреба, како облека, украси, се посебна предност.Посебниот имот се смета за имот што еден сопружник го стекнал за време на бракот, кога во ова време тие живееле одвоено едни од други, кога помеѓу нив немало вистински фактички живот, но живееле независно еден од друг.и под услов другиот сопружник да не придонел за овој имот. Карактеристично за посебниот имот на сопружници е тоа што овој имот го управува секој сопружник одделно и самостојно, но исто така е пропишано дека овој имот не бил стекнат преку заедничка работа.¹⁷⁸

5.1.3 Заеднички имот

Според важечкото законодавство заедничкиот имот на брачните партнери е уреден само со една одредба!Законодавецот предвидел дека „имотот кој брачните партнери ќе го стекнат во текот на бракот претставува нивен заеднички имот“.¹⁷⁹ Ваквото определување на законодавецот ни од далеку не е доволно, прецизно и јасно поради што во практиката создава бројни дилеми.Основна причина за ова е фактот што во законската одредба недостасува клучниот основ врз основа на кој се стекнува заедничкиот имот на брачните

---

¹⁷⁷ Подворица, Хамди, Семејно право, Печатница Тренд, Приштина, 2011, стр.244

¹⁷⁸ Хамди Подворица, Цитирано дело, стр. 245

¹⁷⁹ Нагаша Деретиќ „Градење на туѓо земјиште“, Зборник во чест на Иво Пухан, Правен факултет - Скопје, 1996, стр. 37-44. Angel Ristov, „Načelo superficies solo cedit u makedonskom stvarnom pravu“, Pravni život, Udruženje pravnika Srbije, br. 11, tom III, Beograd, 2008.

партнери, а тоа е трудот. Во таа смисла, неопходно е во престојната реформа на семејното законодавство изречно да се предвиди дека имотот што брачните партнери ќе го стекнат за време на бракот по основ на работа (труд) претставува нивен заеднички имот. Работата на брачните партнери било заедничка, било одвоена претставува најзначаен основ за настанување на заедничкиот имот. Притоа „врската помеѓу работата и заедничкиот имот може да биде непосредна, ако е во прашање работа која донесува заработувачка, или посредна кога се работи за активности со кои на другиот брачен другар на различни начини му се овозможува или олеснува стекнување на заработувачка.¹⁸⁰ Имајќи го во предвид ова, под поимот работа во брачните односи, според општоприфатеното становиште на судската пракса, не се смета само работата со која непосредно се стекнува или зголемува заедничкиот имот, туку и работата со која директно не се стекнува имотот, во која спаѓа одгледувањето и воспитувањето на децата, одржувањето на заедничкото домаќинство и друго. Во таа смисла, при утврдувањето на делот во стекнувањето на заедничкиот имот за време траење на брачната заедница, треба да се земе предвид и вредноста на оној труд кој жената или мажот го вложувале извршувајќи домашни работи.¹⁸¹

Со оглед на промените кои се случуваат во брачните и семејните односи во последниве неколку децении вака прифатеното становиште може да биде неправедно за една од страните. Доколку домашните работи, наместо сопругот или сопругата, ги извршува куќна послуга, за децата се грижи дадилка или гувернанта, неправедно би било во таков случај да се применува ваквата концепција за трудот. И покрај тоа што заедничкиот имот претставува многу значајна и комплексна категорија, законодавецот не предвидел други одредби за попрецизно уредување на ова прашање! Во таа смисла, освен со работа, заедничкиот имот на брачните партнери може да се стекне и по основ на подароци направени во корист на двајцата брачни партнери, по пат на тестаментално наследување, како и по основ на други товарни и даровни правни дела во кои како носители се јавуваат и двајцата брачни партнери. Во заедничкиот имот на брачните

---

¹⁸⁰ Чл. 67 од ЗСДСП

¹⁸¹ За ова види кај Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, Семејно право..., стр. 325-326.

партнери влегува движниот и недвижниот имот кој што го стекнале во текот на бракот од заедничките парични средства или приходи добиени од заедничкиот имот. Во заедничкиот имот влегува и надоместот на материјална штета причинета на ствари кои се во заедничка сопственост на брачните партнери, заедничките штедни влогови, како и цивилни плодови (приходи) добиени од заедничкиот имот (закупнина од заеднички стан или деловен простор, дивиденда од акции купени од заеднички имот и сл.). Во нашето семејно законодавство недостасуваат одредби за уредување на статусот на приходите добиени од авторските и сродни права, како и правата од индустриска сопственост стекнати за време траење на брачната заедница. Спорно прашање е дали тие претставуваат посебен имот или пак влегуваат во заедничкиот имот на брачните партнери. Во однос на ова прашање присутни се две становишта. Според првото мислење, стекнатиот имот претставува заеднички имот поради тоа што, иако авторското дело е резултат на интелектуалните способности на едниот брачен партнер, сепак и другиот на посреден начин придонел во создавањето на авторското дело, а со тоа и во приходот по основ на авторство. Второто мислење смета дека авторското дело е резултат на креативната интелектуална работа на едниот брачен партнер, која не познава заедништво. Во домашната судска пракса е прифатено првото становиште. Сметаме дека ваквото становиште е погрешно од причина што е во спротивност со креативноста и интелектот кои се индивидуална категорија.

Поради ова, во престојната реформа неопходно е изречно да биде предвидено дека приходите добиени од правата од интелектуална сопственост остварени за време траење на бракот претставуваат посебен имот на брачниот партнер по основ на авторство. Освен ова, спорно е прашањето за приходите од правата на интелектуалната сопственост кои биле создадени пред бракот да биде склучен, а се ефектуираат за време траењето на брачната заедница. И во овој случај, овие приходи не треба да влегуваат во заедничкиот имот и треба да се сметаат за посебен имот. Покрај ова, во нашето семејното законодавство недостасува и одредба со која се уредува имотот стекнат врз основа на игри на среќа (лотарија, спортска прогноза, грепки и др.). Во таа насока е потребно законодавецот да предвиди одредба според која имотот стекнат по пат на игри на среќа претставува

заеднички имот, освен ако еден од брачните партнери во игрите на среќа не вложил средства од посебниот имот.

Според востановената судска практика на Врховниот суд на Македонија, заедничкиот имот на брачните партнери е и имотот стекнат врз основа на договор за доживотна издршка, и покрај тоа што како давател на издршката се јавува само едниот брачен партнер. Ваквиот став Врховниот суд го засновува на тезата дека додека едниот брачен партнер се грижи за примателот на издршката, другиот брачен партнер ги врши и остварува работите во заедничкото домаќинство и обврските поврзани со одгледување и воспитување на децата. Ова становиште предизвикува негативни реакции кај граѓаните кои се јавуваат како приматели и даватели на издршката.

Причина е тоа што договорот за доживотна издршка се заснована заемната доверба на примателот и давателот на издршката, а добрите односи помеѓу нив се од суштествено значење за реализацијата на овој договор. Доколку во договорот се предвидени и двајцата брачни партнери тогаш е оправдано да се применува овој концепт прифатен во судската пракса. Но, доколку е предвиден само еден од брачните партнери тогаш на мерата е јасна на примателот на издршката, имотот да му припадне исклучиво на давателот на издршката. Поради ова, во праксата се избегнува склучувањето на овој договор за сметка на договорот за подарок. Затоа во престој на та реформа треба да биде уредено и ова прашање. За заеднички имот се смета и имотот кој брачните партнери го стекнале во текот на бракот по основ на кредит кој што бил земен и исплатуван од двајцата брачни партнери.

Заедничкиот имот е тоа богатство што сопружниците го стекнале со работа за време на бракот, од моментот на склучување на бракот до неговото раскинување. Институтот за заеднички имот е централниот институт на правото на сопственост и следствено на стварното право, што подразбира право на сопственост на некои лица врз наследство, делови од кои не се однапред утврдени, но можат да се утврдат. Ова е она што е утврдено во член 18 од поранешниот Закон за Основни Имотни Односи (ЗОИО).

Додека, во правната литература, заедничката сопственост е дефинирана на следниов начин

„Заедничкиот имот е право на сопственост на повеќе лица над еден предмет, според делови кои не се ниту реално ниту идеално доделени, но се определени“. Нормите што го регулираат ова детално се утврдени во други закони за суштински закони. Оваа форма на имот постои само во наведените случаи експлицитно со закон и со тоа се уредува тие закони, зависни од материјата во која тие управуваат. Во случај на заедничка сопственост, случаи утврдени со закон, право на сопственост над една работа има многу лица, така што правото на сопственост им припаѓа на сите заедно. Заедничките сопственици управуваат и располагаат со стварта, со едногласна одлука, освен ако во посебните случаи не е поинаку предвидено со закон.

Сопружниците исто така, заедно и со спогодбено располагаат, користат и управуваат со заедничкиот имот за време на бракот. Заедничкиот сопственик го нема свој посебен удел. Тој ја поседува целата работа, но е ограничен со правата на сопственост на другите заеднички сопственици и затоа не може да располага со кој било дел од заедничкиот имот без согласност на другите заеднички сопственици. Заедничките сопственици се заеднички и сериозно одговорни за какви било обврски кон заедничката ствар. Како и со сосопственоста, заедничкиот сопственик има право да побара споделување на заедничкиот имот, што се прави на ист начин. Според нашиот закон, заедничката сопственост, со закон, постои во следниве форми: а. Заеднички имот на членовите на семејството, б. Заедничка сопственост на сопружниците и в. Заедничкиот имот на сонаследниците пред споделување на наследството. Имателите на заедничкиот имот можат заеднички да располагаат со имотот сè додека трае состојбата на заедничка сопственост. Деловите не се доделени ниту на идеални, ниту на реални делови и тоа го разликува од сосопственоста во која се познати идеалните делови на сосопствениците. Законот за Сопственост и Други Стварни Справа во Република Косово (ЗСДСП), го дефинира заедничкото сопствеништво на следниов начин: „Ако некои лица имаат право на сопственост врз некој предмет на таков начин што нивните делови не се доделени, но може да бидат назначени, тогаш тие се заеднички сопственици.“¹⁸²

---

¹⁸² Член 77, став 1 од ЗСДСП.

Овој закон предвидува и дека: „Заедничката сопственост може да се утврди со закон или со договор. Договорот за основање заедничка сопственост може да се склучи само ако е изрично предвидено со закон.¹⁸³

Сопствениците може да бараат делумна продажба на заедничка сопственост, но не во несоодветно време и на штета на другите. Заедничките сопственици, заедно со сопственоста, имаат и заедничка одговорност во однос на обврските за оваа сопственост. Сè што не е предвидено со закон, подлежи на *mutatis mutandis* на законски одредби што се однесуваат на сосопственост или право на сопственост воопшто.¹⁸⁴ Заедничката сопственост е секогаш поврзана со живата или работната заедница помеѓу многу лица (сопружници, домаќинства). Исклучок од заедничката сопственост, кога не е потребен елемент на заедницата, е заедничката сопственост на наследници врз стварите на наследство по смртта на преседателот. Заедничкото богатство на брачниот другар е тоа богатство што било создадено со работата на брачниот другар за време на бракот, како и приходот што се создава од заедничкиот имот.

Од оваа дефиниција произлегува дека за стекнување на овој имот треба да се исполнат два услови: постоење на брак и работа на брачните другари за време на постоењето на брачната заедница. Постоење на брак Ова е основен услов за стекнување на заедничка сопственост и тоа значи дека за да се добие ова богатство во брачна заедница, мора да постои брак. Без постоење на оваа заедница, не може да се расправа за постоењето на заедничкото својство, затоа што во овој случај нема да има правна основа врз која се создава заедничкото својство. Работа на брачните другари за време на бракот Работата на сопружниците за време на бракот е неопходен услов за создавање заедничко богатство, што значи дека создавање на заедничко богатство на сопружниците може да се направи само со работа за време на постоењето на брак.

Работата може да биде индивидуална и соработка. Индивидуално е кога брачниот другар ја извршува работата самостојно и со тоа генерира приход и профит што ја зголемуваат вредноста на заедничкиот имот. Но, работата е заедничка кога сопружниците со заедничко

---

¹⁸³ Исто, Член 77, став 2

¹⁸⁴ Член 77, став 5 од ЗСДСП

дејствување остваруваат приход што го зголемува или создава богатството во семејството.¹⁸⁵ Заедничкото својство на сопружници се карактеризира со неопределување на делот на соодветната ствар или побарувачка на секој од нив.сопругници, што ги разликува од идеалните или реалните делови на сосопственикот на сосопственоста, како и од конкретниот дел на имотот што е дефиниран. Како резултат на уникатноста на соодветните делови на брачниот другар, последицата е што сопругниците не можат да располагаат со тој имот самостојно, туку само заедно, сè додека тој имот не се подели.Сопругниците исто така можат да располагаат со недвижности заедно и одделно и заедничкото сопственост на сопругниците не може да се отуѓува без согласност на обете сопругници.¹⁸⁶

Законските одредби што го уредуваат заедничкиот имот на сопругниците се обврзувачки и затоа правните дејствија сторени спротивно на овие одредби се неважечки.

5.1.5 Договорен брачен имотен режим

5.1.6 Договорно уредување на имотните односи според важечкото право

Договорниот брачен имот е режим и можноста за договорно уредување на имотните односи на брачните партнери во нашето законодавство не се добро уредени. Во споредба со решенијата предвидени во Основниот закон за бракот од 1946 година, постојното законодавство е многу по оскудно давајќи приматна законскиот брачен имотен режим⁸⁸. Ова се должи на фактот што во сферата на договорниот имотен режим нашиот законодавец изречно го предвидува само договорот со кој брачните партнери го уредуваат управувањето и располагањето со посебниот и заедничкиот имот.¹⁸⁷ Меѓутоа, овој договор претставува само еден незначителен дел од договорниот имотен режим на имототна брачните другари кој во праксата ретко се применува.

---

¹⁸⁵ Hamdi Podgorica, e situar,fq. 243

¹⁸⁶ Член 16.9, Закон на Косово за Родова рамноправност

¹⁸⁷ Повеќе за уредувањето на имотните односи на брачните другари да се види кај: Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, Семејноправо, Блесок, Скопје, 2016, стр. 321-329; Љиљана Спиновиќ Трпеновска, Семејноправо, Универзитет „Св. Кирили Методиј“, Правенфакултет „Јустинијан Први“ – Скопје, 2008, стр. 240-252; Божидар Кочов, „Имотните односи на брачните другари“Семејното законодавство на Република Македонија, Врховен суд на Република Македонија, Скопје, 1994, стр. 197-214.

5.1.7 Брачен договор

Во споредбеното право, за разлика од македонското, преовладуваат семејните законодавства кои покрај законскиот имотен режим дозволуваат брачните партнери самите да го изберат или уредат моделот на брачниот имотен режим.¹⁸⁸ Врз основа на начелото на автономија на волјата тие ги уредуваат имотните односи според своите потреби и желби. Основна претпоставка за остварување на ваквата можност е уредувањето на брачниот договор,¹⁸⁹ како елементарна претпоставка за постоење на договорниот брачен имотен режим. Промените во општествените, сопственичките односи, како и промените во улогата на жената во општеството, бракот и семејството, не миновно ја наметнаа потребата од поголема слобода во договорното уредувањето на имотните односи помеѓу брачните партнери. Во нашето право брачниот договор законски не е уреден. Меѓутоа, во практиката тој се склучува врз основа на начелото на слободно уредување на облигационите односи, без притоа да се во дисметка за начелата на семејното право.¹⁹⁰ За разлика од нашето право, воведувањето и регулирањето на брачниот договор претставува една од најзначајните новини предвидени во реформите на семејното законодавство на

---

¹⁸⁸ „Во нашето право брачните другари можат да склучат договор за начинот на управување и начинот на располагање со имотот.Притоа,ваков договор брачните другари можат да склучат како во однос на посебниот, така и во однос на заедничкиот имот.“ Љиљана Спиновиќ Трпеновска, *op. cit.*, стр. 250- 251.

¹⁸⁹ Во теоријата е присутно мислењето дека терминот „брачен договор“ не е адекватен за договорот со кој се уредуваат имотните односи помеѓу брачните другари. Ова од причина што во одредени законодавства овој договор може да биде склучен и пред стапувањето во брак од страна на идните брачни другари.Покрај ова, ваков договор можат да склучат и вонбрачните другари кои под одредени услови се изедначени со брачните другари.Ваков договор во одредени законодавства можат да склучат и истополните партнери. Поопширно за ова да се види кај: Ненад Тешиќ, „Љубав на први потпис“ – О моралности брачних уговора, *Анали Правног факултета у Београду*, LVII, 22/2009, стр. 230-231; Зоран Поњавиќ, „Брачни уговор“ *Анали Правног факултета у Београду*, 5/2009, стр.229-230; Marija Ignjatović, *Imovinski ugovor bračnih drugova u pravu Republike Srbije, Nesklad teorije i prakse, Pravni život*, 10/2008, стр. 490-491.

¹⁹⁰ Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, „За дозволеноста на брачниот договор: Брак од љубов или брак од интерес, *Правник*, бр. 284, Здружение на правниците на Република Македонија, Скопје, 2015.

Во правото на САД според Принципите за правото на престанок на бракот (погл. 7) постои јасна дистинкција и различна терминологија за ваквите договори: предбрачен договор (premarital agreement), брачен договор (marital agreement), договор помеѓу сегашните и идните вонбрачни партнери (agreement between current or prospective domestic partners). Види 7.01 (3) *Principles of the Law of Family Dissolution: Analysis and Recommendations*, The American Law Institute, May, 16, 2000. Цит. според Ненад Тешиќ, *op. cit.*, стр. 231.

поранешните социјалистичките држави (Хрватска,¹⁹¹ Србија,¹⁹² Русија,¹⁹³ Бугарија,¹⁹⁴ Црна Гора,¹⁹⁵ Република Српска, Унгарија и др).¹⁹⁶ Воведувањето на брачниот договор во нашето законодавство ќе биде една од најзначајните реформи на семејното право¹³¹. Брачниот договор е еден од најконтраверзните договори во семејното право. Поради тоа, тој има голем број противници, кои сметаат дека овој договор не одговара на современиот карактер на бракот кој се заснова на љубовта, а не на материјалните интереси. Во таа смисла, основниот проблем на брачниот договор е тоа што во брачните односи го воведува принципот на интерес и желба за профит, карактеристични за пазарните односи. Тоа според неговите противници значи да се воведат себичност и егоизам во една врска што во основа треба да почива врз љубов, почитување и помагање, подготвеност за жртвување и несебична поддршка на партнерот. Во однос на ова, со право Живоин Перкиќ истакнува дека „бракот не е само економска, туку и морална заедница; доколку помеѓу сопрузите не постои љубов, тогаш бракот би бил само имотна, сметководствена заедница; бракот не би имал морална подлога ниту пак би му одговарал на поимот и битието на бракот.“ Прифаќањето на брачниот договор е показател дека законодавецот повеќе внимание посветува на интересите на поединецот, наместо на благосостојбата на брачниот пар. Ова негативно влијае на стабилноста и на успехот на бракот, ја уништува романтиката во него, поради што често доведува до развод на брак. Оттука, брачниот договор често е индикатор дека помеѓу брачните другари не постои доверба и дека токму поради тоа тие се обидуваат

---

¹⁹¹ За брачниот договор во хрватското право подробно види кај: Mira Alinčić, Dubravka Hrabar, Dijana Jakovac-Lozić, Aleksandra Korać-Graovac, *Obiteljsko pravo, Narodne Novine, Zagreb, 2007*, стр. 514- 518.

¹⁹² За брачниот договор во српското право опопширно да се види кај: Слободан Панов, *Породично право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2010*, стр. 356-368; Гордана Ковачек Станић, *Породично право: партнерско, дечје и старателско право, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2007*, стр. 125-129; Marija Draškić, *Porodično pravo i prava deteta, JP Službeni glasnik, Beograd, 2009*, стр. 408-412; Milan Ročić, *Porodično pravo, Univerzitet Privredna Akademija, Novi Sad, 2010*, стр. 324-326;

¹⁹³ За промените во руското право види повеќе кај: Александра Матвеевна Нечаева, *Семейное право, Юрайт, Москва, 2011*, стр. 77-78.

¹⁹⁴ Воведувањето на институтот брачен договор може да се определи како срцевина на извршената од новиот Семеен кодекс законодавна реформа во областа на брачните имотни односи“. Екатерина Матеева, *Семейно право на Република Бугарија, ВСУ „Черноризец Храбър“, Софија, 2010*, стр. 164. Подробно за брачниот договор да се види и кај: Цанка Цанкова, Методи Марков, Анна Станева, Велина Тодорова, *Коментар на новиот Семеен Кодекс, ИК „Труд и право“, Софија, 2009*, стр. 105- 133; Методи Марков, *Семейно и наследствено право, Сиби, Софија, 2009*, стр. 58-63.

¹⁹⁵ Види повеќе кај Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Закон за семејството..*, стр. 74-82.

¹⁹⁶ За брачниот договор во споредбеното право повеќе да се види кај: Gordana Kovaček Stanić, *Uparedno porodično pravo..*, стр. 62-72.

уште на почетокот на бракот да ги заштитат своите имотни и финансиски интереси подготвувајќи се за евентуален развод на бракот. Наспроти негативните критики, сепак брачниот договор има бројни приврзаници, кои истакнуваат дека со него се овозможува да дојде до израз слободната волја на брачните партнери, врз основа на која тие можат да ги менуваат ригидните законски рамки за уредување на имотните односи. Приврзаниците на овој договор сметаат дека со него се овозможува полесен развод на брак, поради тоа што брачните другари нема да мора да водат долга, тешка и неизвесна „војна“ околу поделбата на поради кои треба да се дозволи склучување на брачен договор: 1) Склучувањето брачен договор помага брачните другари меѓусебно подобро да се запознаат; 2) Нерешените финансиските и имотни прашања можат да ги нарушат односите помеѓу партнерите; 3) Посебниот имот треба да остане не променет; 4) Брачните обврски често не можат да се поделат; 5) Разводот на бракот е скап; 6) Брачниот договор го зачувува мирот во семејството; 7) Финансиската независност влијае на посреќните односи; 8) Брачниот договор обезбедува слобода во однос на другите долгови; 9) Законот не секогаш е фер и праведен во однос на поделбата на имотот и 10) Очекувањата на партнерите се предвидени од напред.

Со можноста брачните другари да склучат брачен договор се остварува нивната слободна волја и се овозможува тие да ги регулираат нивните имотни односи на различен начин од оној што го има предвидено законот. Во секоја земја законодавецот предвидува униформни решенија за имотните односи помеѓу брачните другари, кои може да не ги задоволуваат потребите на сите парови, поради големите разлики што постојат помеѓу нив во однос на имотната состојба, но и во однос на нивните интелектуални и емотивни карактеристики, нивните желби, потреби и интереси. Брачниот договор овозможува на парот да постигне договор за имотните односи и за финансиите, кои често претставуваат извор на најголемите конфликти во текот на бракот. Освен тоа, склучувањето брачен договор може да влијае и превентивно и да спречи партнерите да склучат брак кој по тоа би бил неуспешен.

Брачниот договор има долга правна традиција во поголем број европски законодавства, како на пример Франција,¹⁹⁷ Германија,¹⁹⁸ Австрија,¹⁹⁹ Швајцарија,²⁰⁰ Шведска,²⁰¹ Грција и други во кои тој е подробно уреден. За разлика од нив, во одредени понови закон одавства, како што е тоа случајот со Србија, Хрватска и Црна Гора брачниот договор е регулиран само со неколку одредби. Нашиот законодавец треба да го следи примерот на законодавствата кои потемелно ги уредуваат брачниот договор.

Наведените аргументи во прилог на брачниот договорни даваат за право да констатираме дека предвидувањето на овој договор во нашето право ќе биде одголема корист за брачните партнери, за добрите семејни односи, како и за правната сигурност. Притоа Наведените аргументи во прилог на брачниот договорни даваат за право да констатираме дека предвидувањето на овој договор во нашето право ќе биде од голема корист за брачните партнери, за добрите семејни односи, како и за правната сигурност. Притоа, законодавецот треба темелно да ги регулира сите позначајни прашања поврзани со брачниот договор, со цел да се избегнат можни дилеми и правни празнини. Имајќи ги предвид решенијата во споредбеното право, како и поставеноста и улогата на нотаријатот во нашиот правен систем, сметаме дека е најцелисходно нотарите да ги составуваат брачни договори во форма на нотарски акти ли да бидат надлежни за нивна заверка, а според новите измени нотарите се само за заверка на договори. Со ова практично би се озаконило она што веќе се случува во праксата, а тоа е заверка на договори што ги исклучуваат брачните другари кај нотар. Брачниот договор во нашиот правен систем би можел да се склучува како предапувањето во брак, така и посклучувањето на бракот. Вобрачниот договор брачните партнери ќе може да ги уредат само имотните односи за време траење на бракот, како и последиците поврзани со имотот по престанокот на бракот. Со брачниот

---

¹⁹⁷ Види повеќе кај: Jean Carbonier, *Droit civil, Introduction, Les personnes, La famille, l'enfant, le couple*, Quadriage/Puf, Paris, 2004.

¹⁹⁸ Повеќе за брачниот договор во Германското правовидикај: Peter Gotwald, Dieter Schwab, Eva Büttner, *Family and Succession Law*, Wolter Kluwer International, 2001; Ј.Фон Штаудингер, *Основна граѓанското право*, Арс Ламина, Скопје, 2014, стр. 1076-1079.

¹⁹⁹ Види поопширно кај Werner Ogris, Paul Oberhammer, *Législation Comparée: Autriche*, No. 8, Éditions du Juris'Classeur, 1997.

²⁰⁰ За ова подробно видикај: D. Giesen, *Familienrecht*, Tübingen, 1994; Ch. Brückner, *Schweizerisches Beurkundungsrecht*, Zürich, 1993; Grossen Guillod, *Législation compare: Suisse*, Éditions du Juris'Classeur, No. 2, 1999.

²⁰¹ Види повеќе *Principles of European Family Law Regarding Property Relations Between Spouses*.

договор ќе може да се измени законскиот режим на заедничкиот имот, а тој може да се однесува на постојниот и на идниот имот кој ќе го стекнат брачните партнери. Брачните партнери во договорот би можеле да го одредат режимот на имотот што ќе го стекнат (сопственост, сосопственост или заедничка сопственост), нивните удели, правата и обврските во меѓусебното издржување, користењето на приходите на едниот брачен другар од страна на другиот, намирувањето на трошоците за семејниот живот, определувањето на имотот што ќе му припадне на секој од брачните другари во случај на престанок на бракот, како и статусот на семејниот дом и други имотни прашања. Собрачниот договор партнерите не би можеле да ги изменат императивните законски норми кои се однесуваат на правото на издршка, обврската за намирување на трошоците на семејниот живот и обврските на родителите во однос на децата. Со предвидувањето на брачниот договор нашето законодавство ќе се хармонизира со принципите на Комисијата за Европско семејно право во однос на имотните односи¹³⁵. Освен уредувањето на брачниот договор, од големо значење ќе биде и прецизното уредување на напосебниот и заедничкиот имот. Овие законски промени ќе придонесат за поголема правна сигурност во имотните односи, растоварување на судовите и избегнување на непотребните финансиски трошоци. Тие ќе придонесат за помалку тензични односи по разводот на бракот кои ќе влијаат за правилен развој на заедничките деца.

Темелното уредување на имотните односи е од големо значење за добрите односи во бракот и семејството кои се од големо значење за правилниот развој на децата. Се додека љубовта постои за брачните имотни односи многу не се размислува. Но штом ќе престане, започнува битката за докажување што на кого му припаѓа и колку. Ова од причина што во практиката ретки се случаите на цивилизирана и праведна поделба на заедничкиот имот. Прецизното уредување на брачните имотни односи е значајно и за правната сигурност во имотните односи на брачните партнери со трети лица. Доверителите и извршителите се соочуваат со бројни проблеми поврзани со реализацијата на побарувањата. Застарените решенија негативно се одразуваат и во рамките на судската заштита. Судовите се оптоваруваат со непотребни предмети кои скапо ги чинат брачните партнери и доверители во долгите и тешки парници на докажување од кои нервозите и тензичните состојби на поранешните брачни партнери се пренесуваат на децата. Оттука, законодавецот е должен

да изнајде посоодветни решенија од постојните, со цел да се надминат овие проблеми во практиката. Во современото живеење брачните партнери имаат потреба од поголема слобода во уредувањето на имотните односи кои одговараат на нивните прилики, потреби и желби. Поради тоа во престој на та реформа на семејното законодавство Граѓанскиот законик, законодавецот треба прецизно да ги уреди сите прашања поврзани со заедничкиот и посебниот имот, не оставајќи простор за правни празнини и дилеми. Со предвидувањето на брачниот договор и неговото темелно уредување ќе се овозможи поголема слобода на брачните другари и ќе се зголеми правна сигурност во имотните односи. Дали партнерите ќе стапат во брак од љубов неводејќи сметка за имотните односи или ќе стапат во брак сорационални интереси зависи од нив. На крајот, кога љубовта ќе престане сметката ќе биде испорачана, но таа полесно ќе биде расчистен а за партнерите кои добро ги уредиле имотните односи.

Дали да се воведи брачниот договор во нашето законодавство ќе биде едно од најзначајните прашања што ќе се постави при реформата на семејното право во Република Македонија. Според сегашното законско решение, во нашиот правен систем доминира законскиот брачен имотен режим, кој не остава голем простор за слободната волја на брачните другари. Според нашето право, имотот на брачните другари може да биде посебен и заеднички, а брачните другари може само да се договорот управувањето и располагањето со заедничкиот имот или со дел од него да го врши едниот брачен другар.²⁰²

Брачниот договор е еден од најконтраверзните договори во семејното право, а и во правото воопшто. Тој има голем број противници, кои сметаат дека овој договор не одговара на современиот карактер на бракот, кој се склучува од љубов и кој е дијаметрално спротивен на било какви имотни калкулации. Од друга страна, овој договор има и бројни приврзаници, кои истакнуваат дека со него се овозможува да дојде до израз слободната волја на брачните другари, кои можат да ги менуваат ригидните законски рамки за уредување на имотните односи и кои сметаат дека со овој договор се овозможува

---

²⁰² Во САД брачните договори (*matrimonial property agreements*) т.н. имотни договори, се договори помеѓу две лица во брак кои се договараат како имотот ќе биде поделен во случај на развод или смрт. Ако договорот е направен пред склучувањето на бракот, тој се нарекува предбрачен договор. Jennifer Van Baren, *Matrimonial Property Agreements*, 2010, стр. 1. Види http://www.ehow.com.facts_748057_matrimonial-property-agreements.html

„дедраматизација“ при разводот на брак, поради тоа што брачните другари нема да мора да водат долга, тешка и неизвесна „војна“ околу поделбата на имотот при развод на брак. Во наредново излагање ќе ги презентираме аргументите *pro et contra* прифаќањето на брачниот договор и врз основа на тоа, како и врз основа на прегледот на решенијата во компаративното право, ќе извлечеме заклучок дали постои потребата од неговото воведување во нашиот правен систем.

Брачниот договор е предвиден во поголем број европски законодавства, како на пример во Франција, Германија, Австрија, Швајцарија, Шведска, Грција и др., а со новите реформи на семејните законодавства тој е предвиден и во поголем број на поранешни социјалистички држави (Русија, Бугарија, Унгарија, Хрватска, Србија, Црна Гора, Република Српска и др). Во повеќето законодавства од споредбеното право отсуствува законската дефиниција на поимот брачен договор. Така, во германското право е присутна формулацијата според која „сопрузите можат да ги уредат имотните односи со договор (*брачен договор Ehvertrag*), посебно да го уредат или изменат брачниот имотен режим откако ќе стапат во брак“. Во таа смисла е и определувањето на брачниот договор во швајцарското право според кое: „Брачниот договор може да биде склучен пред или по склучувањето на бракот. Страните можат да прифатат одреден режим, да го отповикаат или да го променат во границите предвидени со законот.“ (чл. 182 *CCS*). Потемелното поимно определувања на брачниот договор се прави од страна на науката. Така според францускиот цивилист Марсел Планиол брачниот договор претставува „договор со кој брачните другари ги утврдуваат нивните имотни права и самите го уредуваат брачниот режим”.²⁰³ За Жан Карбоние брачниот договор претставува „еден инструмент на разновидност, на изборот и на потребата од мешање (модифицирање) помеѓу различните модели на брачен имотен режим (чл. 1387 *Code civil* - принцип на слобода на брачни договори)“.²⁰⁴

---

²⁰³ Marcel Planiol, *Traité Élémentaire de DROIT CIVIL*, Tome troisième, Paris, 1910, стр. 8.

²⁰⁴ Jean Carbonier, *Droit civil, Introduction, Les personnes, La famille, l'enfant, le couple*, Quadriège/Puf, Paris, 2004, стр. 1262.

Во споредбеното право постојат различни решенија во однос на прашањето кога може да биде склучен брачниот договор. Во одредени законодавства брачниот договор може да биде склучен пред склучувањето на бракот, како и за времетраењето на бракот. Во случај кога брачниот договор ќе биде склучен пред стапувањето во брак истиот уште се нарекува *предбрачен договор*. Како договорни страни на овој договор се јавуваат идните брачни другари – свршеникот и свршеницата. Настапувањето на неговото дејствие е под одложен услов, а тоа е моментот на склучувањето на бракот. Во случај да не дојде до склучување на брак, ваквиот предбрачен договор не произведува никакви правни последици. Ваква можност предвидува Францускиот граѓански законик (чл. 1395 *Code civil*). Таков е случајот и со австриското право, при што ваквиот договор не предизвикува правни последици се до моментот на склучување на бракот (чл. 1217 *ABGB*).²⁰⁵ Ваква можност предвидуваат и новите законски регулативи на руското, бугарското, хрватското, српското, црногорското право и др. Во други законодавства, како на пример во германското, брачниот договор може да биде склучен само од страна на сегашните брачни другари, но не и од идните брачни партнери.

Брачниот договор претставува строго формален договор. Неговата форма речиси во сите законодавства кои го предвидуваат брачниот договор е предвидена со законот и е уредена со императивни норми. Во таа смисла, брачниот договор се склучува во писмена форма, а неговата содржина и потписите треба да бидат заверени од страна на надлежен државен орган (нотар, судија, јавен службеник). Во германското право брачниот договор треба да биде склучен во присуство на двете страни со заверка од страна на нотар. Во француското право брачниот договор мора да биде во писмена форма и да биде составен пред нотар. Притоа, нотарот е должен да ги предупреди договорните страни за последиците на договорот. Специфично за француското право е тоа што договорот мора да биде одобрен од страна на надлежен државен орган, а тоа е судот (*tribunal de grande instance*)²⁰⁶ Во австриското право брачниот договор, исто така, мора да биде склучен во

---

²⁰⁵ Werner Ogris, Paul Oberhammer, *op. cit.*, стр.6.

²⁰⁶ Gordana Kovaček Stanić, *Uporedno porodično pravo*, Univerzitet u Novom Sadu-Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, стр. 67. Подобрно да се види и кај Léonardo Lenti, *Législation compare: Italie*, Éditions du Juris-Classeur, No. 2, 1997.

форма на нотарски акт.²⁰⁷ И во Бугарија брачниот договор се склучува во писмена форма со нотарска заверка на содржината и потписите. Брачниот договор се запишува во имотниот регистар и во актот за склучување на бракот.²⁰⁸ Но, уписот нема конститутивно дејство, туку декларативни.²⁰⁹ Во споредбеното право предметот на брачниот договор не е подробно и исцрпно уреденен.²¹⁰ Меѓутоа, најчесто предмет на уредување се прашања кои не се спротивни на јавниот поредок. Во таа смисла, слободата на договарање на брачните другари во германското право е ограничена од аспект на италијанското право, покрај ограничувањето од страна на јавниот поредок, слободата на договарање на брачните другари е ограничена со нивните права и обврски кои произлегуваат од бракот.²¹¹ Имено, тие не можат да ги менуваат правилата кои се однесуваат на еднаквоста на уделот во заедничкиот имот и правилата за поделба на имотот. Но, исто така, тие не можат со договорот да ги менуваат императивните правила кои се однесуваат за издршка на децата и брачниот партнер.²¹²

---

²⁰⁷ Werner Ogris, Paul Oberhammer, *op. cit.*, стр. 6.

²⁰⁸ Види повеќе кај Методи Марков, *op. cit.*, стр. 61.

²⁰⁹ *Ibidem.*

²¹⁰ Како резултат на тоа во брачните договори брачните другари предвидуваат различни клаузули, кои понекогаш се и бизарни. Така во еден брачен договор се содржани одредби со кои е уредено прашањето кој ќе го добие кучето во случај на развод на брак, старателството и правото на посети. Во друг договор сопругата го ограничила својот сопруг да гледа фудбалски натревари со своите пријатели во неделите. Во трет договор сопругот предвидел забрана неговата тешта да преспива во неговиот дом кога доаѓала на посета. Понатаму, во еден брачен договор била предвидена клаузула сопругот да плати казна од 10 000\$ секогаш кога ќе биде груб и ќе ги навреди родителите на жената. Предмет на брачен договор е и тежината на сопругата, која доколку се здебели ќе треба на брачниот другар да му исплати 100 000 \$ казна. И сексуалните прашања можат да бидат опфатени во брачниот договор. Ова особено се однесува на прашањето колку често брачните другари треба да имаат односи. Така еден постар брачен пар договориле еднаш месечно, додека друг помлад брачен пар се согласиле да имаат сексуални односи 3-4 пати во неделата. Познатата актерка Кетрин Зета Џонс во својот брачен договор предвидела одредба во случај нејзиниот сопруг да ја изневери да плати неколку милиони долари казна. Клаузулата „*no diaper*“ (без пелени) е популарна помеѓу паровите кои не сакаат да имаат деца. Еден брачен договор содржел клаузула за често тестирање дали брачните другари користат дрога. Позитивните резултати доведуваат до плаќање на казни. Во друг договор било предвидено колку долго треба едниот брачен другар да работи пред да се пензионира. Повеќе за ова да се види: *The Most Bizarre Prenuptial Clauses* <http://www.legalzoom.com/marriage-divorce-family-law>.

²¹¹ Слободата на договарање на брачните другари содржи две значајни ограничувања: 1) ако брачните другарисакаат да одберат договорен режим на заедница, не можат да договорат поинаква поделба на имотот од по една половина и 2) промените кои ќе бидат направени по склучувањето на бракот кои се однесуваат на семејните права се подложени на одобрување од страна на судот. Marie-Hélène Place, Patrick Cauchois le Mière, *op. cit.*, стр. 157.

²¹² Види повеќе кај Gordana Kovaček Stanić, *op. cit.*, стр. 67.

Генерално, основниот проблем на брачниот договор, според неговите противници, е тоа што го воведува принципот на интерес и желба за профит, кои се карактеристични за пазарните односи, што воведува себичност и егоизам во една врска што во основа треба да почива врз љубов, почитување и помагање, подготвеност за жртвување и несебична поддршка на партнерот. Во оваа смисла, еден познат адвокат од Њујорк, специјалист за разводи, вели: „Не можеш со договор да го регулираш човековото срце. Треба да имаш доверба во личноста со која склучуваш брак, а не во правниот документ.“²¹³ И други автори наведуваат дека основниот проблем кај брачните договори е во тоа што со нивното склучување се искажува недоверба во брачниот другар.²¹⁴ Освен тоа, главна забелешка во однос на брачните договори е дека тие ја „уништуваат“ романтиката при склучувањето на брак.²¹⁵ Да се води сметка за имотот, за материјалните добра и за парите пред склучувањето на брак, кога се смета дека треба да постои љубов, апсолутна доверба и хармонија помеѓу партнерите, не одговара на современата концепција за бракот во Западната цивилизација. Според Живоин Периќ „бракот не е само економска, туку и морална заедница; доколку помеѓу сопрузите не постои љубов, тогаш бракот би бил само имотна, сметководствена заедница: бракот не би имал морална подлога ниту пак би му одговарал на поимот и битието на бракот.“²¹⁶ Некои автори сметаат дека прифаќањето на брачниот договор во правниот систем значи дека многу поголемо внимание му се посветува на интересите и благосостојбата на поединецот, наместо на благосостојбата на

---

²¹³ Цитирано според Allison A. Marston, Planning for Love: The Politics of Prenuptial Agreements, *Stanford Law Review*, Vol. 49, No. 4, April 1997, стр. 889.

²¹⁴ Според Ralph Underwager и Hollida Wakefield брачниот договор ја нарушува довербата и надежта помеѓу брачните другари, Psychological Considerations in Negotiating Premarital Contracts, во *Introduction to Premarital and Marital Contracts: A Lawyer's Guide to Drafting and Negotiating Enforceable Marital and Cohabitation Agreements* (Edward L. Winner & Lewis Becker eds., 1993).

²¹⁵ Според Mary Rowland „најголемиот предизвик во создавањето на финансиски аранжман при склучувањето на брак не се состои во тоа дали тој ќе биде прифатен од страна на судот, туку во тоа дали мешањето на парите и љубовта нема да ја уништи романтичната врска“ Linking Love and money, *New York Times*, Feb. 25, 1990.

²¹⁶ Живоин Периќ, Лично брачно право по српском граѓанском закону, Београд 1934, стр. 52, цит. според Ненад Тешиќ, Љубав на први потпис – О моралности брачних уговора, *Анали Правног факултета у Београду*, LVII, 22/2009, стр. 230-231.

брачниот пар, што крајно негативно влијае на стабилноста и на успехот на бракот и што често доведува до развод на брак.²¹⁷

Брачниот договор често е индикатор дека помеѓу брачните другари не постои доверба и дека токму поради тоа тие се обидуваат уште на почетокот на бракот да ги заштитат своите имотни и финансиски интереси. Според Сервидеа самото склучување на брачниот договор е силен индикатор дека брачните партнери се подготвуваат за развод на бракот уште во моментот на неговото склучување.²¹⁸ Сериозна забелешка во однос на брачниот договор е и тоа што тој ја зацврстува постоечката нерамномерна распределба на моќта во општеството, во кое мажите сеуште имаат значително поголема моќ од жените. Во оваа смисла, во случај на развод на брак, брачниот договор може да биде на штета на едната страна, која имала помала моќ при преговорите за неговото склучување.²¹⁹

Освен ова, брачниот договор некогаш претставува вистинско средство за уцена што го користи едниот брачен другар, кој инсистира на негово склучување за воопшто да прифати да склучи брак. Наспроти овие критики на брачниот договор, постојат голем број аргументи дека тој треба да биде предвиден во правниот систем и дека има позитивни ефекти за брачните другари и за нивните деца. Според Фред Силберберг постојат десет основни причини поради кои треба да се дозволи склучување на брачен договор.²²⁰ Со можноста брачните другари да склучат брачен договор се остварува нивната слободна волја и се овозможува тие да ги регулираат нивните имотни односи на различен начин од оној што го има предвидено законот.

---

²¹⁷ Во оваа смисла Underwager и Wakefield истакнуваат дека брачниот договор ги глорификува независноста и индивидуалниот интерес. Според нив, ова го нарушува чувството на партнерство и на еднаквост кои се неопходни за успешен брак. Види повеќе Underwager и Wakefield, *op. cit.*, стр. 280.

²¹⁸ Види повеќе кај K. Servidea, *Premarital Agreements and Gender Justice*, *Yale Journal of Law & Feminism*, 6/1994, стр. 279.

²¹⁹ Види повеќе кај Helmut Rainer, *Should We Write Prenuptial Contracts?* *European Economic Review*, 51 (2) 2007, стр. 2.

²²⁰ 1) Склучувањето на брачен договор помага брачните другари подобро меѓусебно да се запознаат; 2) Недискутирањето на финансиските прашања може да ги наруши односите; 3) Посебниот имот треба да остане непроменет; 4) Брачните обврски често не можат да се подела; 5) Разводот е скап; 6) Брачниот договор го зачувува мирот во семејството; 7) Финансиската независност влијае на посреќни односи; 8) Брачниот договор обезбедува слобода во однос на другите долгови; 9) Законот не секогаш е фер и праведен и 10) Очекувањата се предвидени однапред. Повеќе види Fred Silberberg, *Prenuptial agreements 10 reasons to have one*. <http://www1.divorcenet.com/bbs/ubbthreads.php>

Во секоја земја законодавецот предвидува униформни решенија за имотните односи помеѓу брачните другари, кои може да не ги задоволуваат потребите на сите парови, поради големите разлики што постојат помеѓу нив во однос на имотната состојба, но и во однос на нивните интелектуални и емотивни карактеристики, нивните желби, потреби и интереси. Наспроти оние кои сметаат дека брачниот договор е штетен за стабилноста на бракот, некои автори наведуваат дека тој овозможува на парот да постигне договор за имотните односи и за финансиите, кои често претставуваат извор на најголемите конфликти во текот на бракот. Освен тоа, склучувањето брачен договор може влијае и превентивно и да спречи партнерите да склучат брак кој потоа би бил неуспешен. Во оваа смисла, еден адвокат, чии клиенти не успеале да постигнат брачен договор и поради тоа ја прекинале врската истакнува дека: „Јас не мислам дека го спречив склучувањето на брак. Јас мислам дека го спречив разводот на брак.“²²¹ Приврзаниците на брачниот договор сметаат дека тој не е израз на недоволна доверба помеѓу брачните другари, туку дека тој е израз на вистинска искреност, што е основа за успешен брак, како и потврда дека брачните другари немаат скриени намери при склучувањето на бракот. Според некои автори самиот факт дека брачните другари разговараат за склучување на брачен договор претставува „одраз на стабилноста на врската и на зрелоста на брачните другари“²²²

Основната карактеристика на брачниот договор се состои во тоа што со него се овозможува на брачните другари да го менуваат имотниот режим предвиден во законот и да го прилагодуваат на своите потреби. Со него брачните другари може да предвидат кој дел од имотот ќе се смета за посебен, а кој за заеднички имот кој им припаѓа и на двајцата. Траумите поврзани со конфликтите околу регулирањето на имотните прашања по разводот на брак. Според повеќе судски одлуки донесени од американските судови, брачниот договор во некои случаи го поттикнува склучувањето на брак, поради тоа што разведените лица воопшто не би се решавале да склучат нов брак доколку немаат можност да склучат брачен договор и да ги избегнат трауматските искуства од претходниот брак.²²³

---

²²¹ Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 895.

²²² Види кај Irena Majstorović, *Bračni ugovor – novina hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2005, стр. 225.

²²³ Судот од Аљаска, во својата одлука во случајот *Brooks v. Brooks* во 1987 година истакнува дека „луѓето кои порано немале среќа во семејниот живот може да не сакаат да ризикуваат и да склучат нов брак доколку немаат можност да ги заштитат своите финансиски интереси“. Види кај Allison A. Marston, *op. cit.* стр. 896.

Еден од најсилните аргументи во прилог на брачниот договор е дека тој ги штити брачните другари при разводот на брак, поради тоа што со него се решаваат сите имотни прашања и се спречуваат долгите, скапи и трауматични постапки за решавање на имотните односи по разводот на брак. Во нашиот правен систем, заедничкиот имот кој го стекнале брачните другари за времетраењето на бракот по правило се дели на еднакви делови, но едниот брачен другар може да бара да му припадне поголем дел од имотот, доколку докаже дека неговиот придонес во заедничкиот имот очигледно и значително е поголем од придонесот на другиот брачен другар.²²⁴ Освен тоа, при разводот на брак како спорни прашања често се јавуваат и издршката што едниот брачен другар ја бара од другиот, како и поделбата на одредени ствари кои брачните другари ги стекнале во текот на бракот. Токму овие прашања често доведуваат до долготрајни судски спорови, кои негативно влијаат врз односите на поранешните брачни другари. Ова има и крајно негативно влијание врз заедничките деца, кои често се жртви на конфликтите помеѓу нивните родители што произлегуваат од нерешените имотни односи по разводот на брак. Сите овие проблеми може да се избегнат доколку се даде можност брачните другари да склучат договор со кој ќе ги уредат меѓусебните имотни односи.

Во прилог на постоењето на брачниот договор е и фактот дека во последниве децении се менува суштината, природата и значењето на бракот, при што во преден план доаѓаат индивидуалните интереси и потреби на брачните другари.²²⁵ а не стабилноста на брачната врска. Освен тоа, во сите земји драматично се зголемува и бројот на разведени бракови, на вонбрачните заедници, како и намонокродителски и рекомпонирани семејства. Во овие услови во преден план во сите законодавства доаѓаат потребите и интересите на партнерите, а не императивните правни норми со кои се регулираат брачните и семејните односи. Ваквиот став кон бракот се забележува и во судската практика во Европа и во САД.

---

²²⁴ Види член 75 став 2 од Законот за сопственост и други стварни права.

²²⁵ Повеќе за промените во современиот брак види кај Дејан Мицковиќ, *Семејството во Европа*, Блесок, Скопје, 2008.

Судските одлуки од сферата на семејното право повеќе акцент ставаат на поединецот и неговите интереси, а не на брачниот пар.²²⁶ Според Сингер, доаѓа до еволуција на ставот на Врховниот суд на САД кон бракот. Порано судот го третираше бракот како значајна јавна институција, за разлика од денес, кога „на бракот се гледа како на приватна врска, чија основна цел е да се промовира индивидуалната среќа и личното исполнување.“²²⁷ Во тој контекст, сосема е логично да се дозволи склучување на брачен договор во кој би дошле до израз индивидуалната волја и потребите на брачните другари.

Во прилог на потребата од воведување на брачниот договор говорат и податоците според кои тој се почесто се користи во оние земји што го предвидуваат во своите законодавства. Во САД, во периодот од 1978 до 1988 година бројот на брачните договори се зголемил за три пати. Се проценува дека 5% од сите брачни парови склучуваат брачен договор, а овој процент изнесува 20% кај партнерите кои склучуваат нов брак по разводот на претходниот брак.²²⁸ Во Франција околу 10% од брачните парови склучуваат брачен договор, и тоа најчесто кога се работи за особено вреден имот.²²⁹ Брачните договори во Европа се особено популарни во Холандија, каде 25% од паровите склучуваат брачен договор, а дури 40% од вонбрачните парови постари од 50 години склучуваат ваков договор за уредување на меѓусебните имотни односи.²³⁰

Анализата на брачниот договор во споредбеното право, како и наведените аргументи во прилог на постоење на брачниот договор ни даваат за право да предложиме и македонскиот законодавец во наредната реформа на семејното законодавство да го предвиди овој договор во нашиот правен систем. Имајќи ги предвид решенијата во споредбеното право, како и поставеноста и улогата на нотаријатот во нашиот правен систем, сметаме дека е најцелисходно нотарите да бидат надлежни за заверка на брачните договори. Исто така тие би можеле да составуваат надлежни за заверка на брачните договори. Исто така тие би можеле да составуваат брачни договори во форма на нотарски

---

²²⁶ Интересна е одлуката на Врховниот суд на САД од 1972 година во која се вели: „брачниот пар не е независен ентитет, со сопствен разум и срце, туку тоа е асоцијација на две индивидуи кои имаат посебни интелектуални и емотивни карактеристики“. Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 903.

²²⁷ *Ibid*, стр. 903.

²²⁸ Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 891.

²²⁹ Види кај Gordana Kovaček Stanić, *op. cit.*, стр. 63

²³⁰ Види повеќе кај Helmut Rainer, *op. cit.*, стр. 2.

акт. Со ова практично би се озаконила она што веќе се случува во праксата, а тоа е заверка на договори што ги склучуваат брачните другари кај нотар.

Брачниот договор во нашиот правен систем би можел да се склучува како пред стапувањето во брак, така и по склучувањето на бракот. Со брачниот договор ќе може да се измени законскиот режим на заедничкиот имот, тој може да се однесува на постојниот и на идниот имот кој ќе го стекнат брачните другари. Според примерот на руското право брачните другари во договорот би можеле да ги одредат правата и обврските во меѓусебното издржување, користењето на приходите на едниот брачен другар од страна на другиот, намирувањето на трошоците за семејниот живот, како и определувањето на имотот што ќе му припадне на секој од брачните другари во случај на развод на брак. Со брачниот договор не можат да се изменат императивните законски норми кои се однесуваат на правото на издршка, обврската за намирување на трошоците на семејниот живот, обврските на родителите во однос на децата и сл.²³¹

Разводот на брак всушност претставува единствен излез од состојбата на тешката нарушеност на брачните односи, односно спас од лошиот брак. Последиците на развод на брак се однесуваат на: престанок на бракот и брачната заедница, презимето на брачниот другар, каде брачниот другар може да бара промена на презимето доколку го зел или го дал своето презиме, доделување на издршката на децата од разведениот брак, право на барање на издршка од страна на необезбедениот брачен другар, имотните односи на брачните другар, наследувањето на преживеваниот брачен другар. За развод на брак меродавно е правото на државата чии државјани се дватабрачни другари во времето на поднесувањето на тужбата, ако пак брачните другари се државјани на различни држави во времето на поднесувањето на тужбата за разводот на брак надлежни се двете држави.

Исто така, ако еден од брачните другари е државјанин на Република Македонија но нема живеалиште во Р.Македонија за разводот на брак надлежна е Република Македонија. Постапката за развод на брак е регулирана со одредбите од членот 228 и 260 од Законот за семејство.

---

²³¹ Види Gordana Kovaček Stanić, *op. cit.*, стр. 68.

5.2.1 Права на сопружниците на недвижен имот

Правата на сопружниците на недвижен имот се предвидени во член 50 од ЗСК и според нив, нивниот заеднички имот е регистриран во јавниот регистар на недвижности во името на двајцата сопружници, како имот.вообичаени во недефинирани делови. Во ставот 2 на член 50 од ЗСК се предвидува дека кога како носител на сопственост на правото над заедничката сопственост, само еден од сопружниците е запишан во Регистарот на права на недвижен имот, тогаш се смета дека регистрацијата е направена во име на брачниот другар. двајца сопружници. Во пракса, регистрацијата на заедничкиот имот се врши скоро целосно само во името на мажот, односно на мажот, а во многу случаи дури и во името на сопругата или само во името на жената.Како што е дефинирано со важечкиот закон, имотот не може да се отуѓува без согласност на двајцата сопружници. Кога, во јавниот регистар на недвижен имот, двајцата сопружници се регистрирани како заеднички сопственици на одредени лотови, тогаш се смета дека тие го поделиле тој имот на тој начин.

Со донесувањето на Новелата на Законот за облигационите односи (ЗОО) од 2008 година,²³² и Законот за вонпранична постапка (ЗВП) од 2008 година²³³ помеѓу другото, нотарите се стекнаа со исклучително големи ингеренции во сферата на наследувањето и оставинската постапка. Врз основа на измените во ЗОО, нотарите се стекнаа со правото да ги заверуваат договорот за доживотна издршка²³⁴ и договорот за отстапување на имот за

---

²³² Закон за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи „Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/2008.

²³³ Службен весник на Република Македонија“ бр. 9/2008.

²³⁴ Договорот за доживотна издршка се составува во писмена форма и се заверува од страна на надлежен суд или од *нотар*. При заверката судијата односно *нотарот* во присуство на договорачите и двајца сведоци кои го познаваат гласно ќе го прочита договорот и ќе ги предупреди договорачите за последиците од договорот.“ чл. 1030, ст. 1 и 2 од ЗОО. (3) При заверката судијата односно *нотарот* ќе го прочита договорот и ќе ги предупреди договорачите за последиците од него.“ чл. 1023, ст. 2 и 3 од ЗОО.

време на живот²³⁵ за разлика од поранешните законски прописи според кои тие беа во исклучива надлежност на судот. Покрај ова, нотарите се стекнаа и со правото да ги составуваат овие договори во форма на нотарски акт²³⁶. Со донесувањето на ЗВП нотарите станаа повереници на судот и се здобија со надлежности во поглед на расправањето на оставината-чл. 131-141 закон за наследување.

Имајќи ги во предвид сегашните надлежности на нотарите во сферата на наследувањето, следниот чекор во реформата на наследното право би требало да биде целосното префрлање на надлежноста за заверка на договорот за доживотна издршка и договорот за отстапување на имот за време на живот кај нотарите, со што дополнително би се растеретил судот од постапување во неспорни предмети, а граѓаните би можеле побрзо и поефикасно да ги остваруваат своите права во сферата на наследното право²³⁷.

5.2.2 Право на стан во Република Македонија *de lege lata*

Правото на стан на брачните другари чиј што брак е разведен, во нашето право не е докрај регулирано односно постои правна празнина во однос на ова прашање, со оглед на промените кои што настанаа во станбена област.

Согласно Законот за продажба на станови во општествена сопственост, е предвидено дека „носителот го задржува правото да го користи станот односно кој преставува специјален закон“ (член 11).²³⁸ Законот за станбени односи кој преставува специјален закон во однос на Законот за продажба на станови во општествена сопственост,

---

²³⁵ Договорот за отстапување на имот за време на живот мора да биде составен во писмена форма и заверен од страна на надлежен суд или од *нотар*.“

²³⁶ Види чл. 4 од Законот за нотаријат „Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/07 и 86/08.

²³⁷ Во поглед на ова прашање ист став застапува и професорот Арсен Јаневски. Подетално види: Arsen Janevski, *Vanparnične stvari koje bi sud mogao poveriti notarima*, *Pravni život*, 12-2003, стр. 71.

²³⁸ Љиљана Спировиќ-Трпеновска, *op.cit.* стр.137.

и кој го уредува правниот режим врз становите и станбените згради во Република Македонија, не го регулира ова прашање и постои правна празнина.

Во правната теорија како и во некои земји е прифатено становиштето дека станува збор за трансформација на станарското право како трајно и апсолутно право, во закупен однос. Во Словенија, во законските решенија децидно стои дека станарското право се укинува и се трансформира во закупен однос.²³⁹

5.2.3 Право на стан во Република Македонија de lege ferenda

Сметаме дека Република Македонија во однос на ова прашање, треба да го следи примерот на Република Словенија, па со одредени измени и дополнувања на Законот за станбени односи, станарското право да се укине и истото да се трансформира во закупен однос, со што би се пополнила празнината која што постои и би се ублажиле негативните последици по ова прашање помеѓу разведените брачни другари.²⁴⁰

5.2.4 СУДСКА ПРАКСА

Став на Врховниот Суд на РМ.

Врховниот суд на РМ, на седница на советот, РЕВ2.бр.311/2016 го усвоил како основано тужбеното барање на тужителката ИИ за утврдување право на сопственост на дел од имотот кој е стекнат во брак со тужениот (заеднички имот) иако придонесот на тужителката во стекнувањето на истиот не се состоел само во работа со која се остваруваат парични средства туку и во нејзино ангажирање за заедничкото домаќинство и

²³⁹ Види повеќе кај : Живковска Родна, *Стварно право, книга 1*, Европа 92, Скопје, 2005, стр.88-95.

²⁴⁰ законот за продажба на станови во општествена сопственост, „Сл.весник на Р.Македонија“ бр.8/93.

грижа за децата. Исто така, и имотот кој е стекнат во текот на бракот со парични средства кои едниот брачен другар ги обезбедил преку договор за кредит претставува заеднички имот на брачните другари. При стекнувањето на заеднички имот се зема предвид секој облик на работа кој создава вредност, а не само заработувачката на брачните другари туку и помошта што едниот од нив ја пружа на другиот, водењето на домашните работи, грижата за одржување на постојниот имот, управување и зголемување на имотот, како и секој друг облик на работа и заработка на партнерите во управување, одржување и зголемување на имотот. РЕВ2.бр.312/2016.

Ваков е ставот и на Врховниот суд на Македонија, кој одлучил дека станот купен на кредит во текот на брачната заедница, претставува заедничка сопственост на брачните другари без оглед на тоа кој од брачните другари го земал кредитот и кој го отплатувал по раскинувањето на брачната заедница. Брачниот другар на чие име не е земен кредитот, е должен да учествува во отплатување на одделните рати од така земениот кредит кои се стасани по раскинувањето на брачната заедница, сразмерно со утврдениот дел на правото на сопственост на тој стан.²⁴¹

СУДКА ПРАКСА

Пред Основниот суд Гостивар, се водеше постапка за утврдување на право на сопственост на имот стекнат во брак, помеѓу М.Л и Л.М., со кое што судот врз основа на изведените докази и во текот на целата постапка беше уважено тужбеното барање на овој основ, од следните причини:

Основниот Суд Гостивар, при овој основ имаше во предвид пресудата за развод на брак помеѓу тужителот и тужениот, исто така го имаше и предвид уверението за хисториски

---

²⁴¹РЕВ2.бр.312/2016 од Врховен Суд на РМ.

преглед на извршените запишување на катастарските парцели заведени во АКН-Гостивар, каде што тужителот со имот се стекнало на право на сопственост со договори за купопродажби и имотите биле запишани на негово име. Од законските одредби од чл.57 од ЗСДСП, имотот што ќе се запише на еден од брачните другари се смета како имот на двајца брачни другари.

При одлучувањето судот ги имаше во предвид членовите 63 ст 1, 65,66,67 од ЗСДСП и согласно чл.12 ст.1 од ЗСДСП.

При ваква утврдена фактичка состојба, судот донесе одлука дека тужителот М.Л. во текот на брачниот живот со тужениот се стекнал со право на сопственост во идеален дел од $\frac{1}{2}$ наведен во имотен лист. Во конкретниот случај судот ги имал во предвид двата главни елементи, времетраењето на брачната заедница и начинот на кој овој имот е стекнат во брак, што значи дека тужителот го добива правото на сопственост на $\frac{1}{2}$ од идеалниот дел на недвижниот имот.

Незадоволен тужениот од ова одлука на судот, поднесол жалба до Апелациониот Суд Гостивар, по што воростепениот суд на седница на советот донесол одлука-пресуда со која жалбата на тужениот делумно ја усвоил. Во овој случај на тужителот му се определувал 4/10 идеален дел а на тужителот 6/10 иделен дел од недвижниот имот.

Тужениот повторно незадоволен од одлуката на Апелациониот суд Гостивар, поднел Ревизија до Врховниот Суд на РМ. Врховниот Суд на РМ за овој случај во седница на советот, одлучил ревизијата да ја одбие како неосновано и ја потврдил второстепената пресуда.

Ова е класичен пример во судска пракса на РМ, каде што првостепениот,второстепениот и третостепениот суд ја утврдиле правото на сопственост на имот стекнат во брак што врз основа на приложените докази и фактична состојба. Тужителот се запишува во имотен лист при АКН Гостивар како сосопственик на недвижниот имот со 4/10 идеален дел, а пак тужениот 6/10 идеален дел.

При една ваква фактичка состојба и запишувањето на имотот при АКН Гостивар, тужителката односно сега предлагачката согласно членовите 213 до 227 од Законот за Вонпарнична Постапка, поднесол предлог за физичка делба на недвижниот имот.

Судот во вонпарнична постапка, при утврдување на ваква фактична состојба и ваков предлог, постапувал како што нивните делови биле утврдени во парнична постапка а кои се запишани во имотен лист, треба да нивните идеални делови да бидат претворени во реални делови.

Судот во ова постапка со помош на судски вештак-геометар, излегувал на увид на лице место, ја констатирал фактичката состојба и му дал задолжение на судскиот вештак од областа геодезија, во закосниот рок да додава предлог за физичка делба на заедничкиот имот, дали е можно идеалните делови да бидат префрлени во идеални делови.

Судот во вонпарнична постапка правилно ја утврдил ова фактична состојба со кој го усвојувал предлогот за физичка делба.²⁴²

СУДСКА ПРАКСА
Статистички податоци за предмети по основ имот стекнат во брак
Во Основниот суд Гостивар во текот од 2014год до 2020год, имало 45 предмети по основ на имот стекнат во брачна заедница, од кои 9 предмети тужбите се целосно усноени, 15

²⁴² Основен Суд Гостивар, П1.170/16.

предмети се делумно усвоени, 10 предмети се одбиени поради неплаќање на судска такса и 13 предмети се целосно одбиени. Од сите овие предмети само 9 предмети имало жалба.

Година	Предмети	Основ-Имот стекнат во брак
2014	6	
2015	1	
2016	10	
2017	4	
2018	4	
2019	14	
2020	6	

СУДСКА ПРАКСА

Статистички податоци за предмети по основ имот стекнат во брак

--

Во Основниот суд Тетово во текот од 2014год до 2020год, имало 24 предмети по основ на имот стекнат во брачна заедница, од кои 10 предмети тужбите се целосно усноени, 7 предмети се делумно усвоени, 4 предмети се одбиени поради неплаќање на судска такса и 3 предмети се целосно одбиени. Од сите овие предмети само 4 предмети имало жалба.

Година	Предмети	Основ-Имот стекнат во брак
2014	6	
2015	1	
2016	4	
2017	2	
2018	2	
2019	6	
2020	2	

ГЛАВА-VI

6.1 ПРАВНИ ПОСЛЕДИЦИ ОД РАЗВОД НА БРАК НА ИЗДРЖУВАЊЕ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ЗАЕДНИЧКИТЕ ДЕЦА

6.1.1 Поим, предмет и содржина на родителското право

Родителското право како дел од семејното право, ги регулира односите кои настануваат помеѓу родителите и децата и односите помеѓу одредена група на роднини. Родителскиот однос е траен однос кој настанува со раѓање (по природен пат) или со посвојување (по правен пат) и може да престане само со смрт на едно од лицата на тој однос (таткото или детето).

Содржината на родителското право ја сочинуваат и обврските на родителите да се грижат за личноста, правата и интересите на своите малолетни деца и децата над кои е продолжено родителското право.²⁴³

Во согласност со начелото на рамноправност, при вршењето на своите права и обврски спрема своите деца, родителите имаат еднакви права и должности (родителско право), Родителите овие права и должности ги вршат заеднички во согласност со интересите на децата и интересите на општествената заедница.²⁴⁴

Таткото и мајката како родители на своите деца, да се грижат за нивниот живот и за нивното здравје, да ги подготвуваат за самостоен живот и работа, да се грижат и за нивното воспитување, школување и стручно оспособување.

Исто така и законско право на детето е да биде издржувано од своите родители, да биде згрижено, да биде заштитен неговиот живот и здравје, да биде оспособен за самостоен живот и работа, да му се обезбедат оптимални услови за негово воспитување, школување и стручно оспособување, зависно од условите на семејството.²⁴⁵

Постојат ситуации кога родителското право може да го врши само едниот родител. Тоа ќе биде случај ако едниот родител починал, или е непознат или пак му е одземено родителското право²⁴⁶ или од други причини е спречен да го врши родителското право.²⁴⁷

---

²⁴³ Види член 47, од З.С.

²⁴⁴ Види член 8 ст.1 и 3 од З.С.

²⁴⁵ Види член 49 ст.1 и 2 од З.С.

²⁴⁶ Не може да биде одземено родителско право, туку може да биде одземено само вршењето на родителско право. Види кај : Чавдар Кирил, *op.cit.* стр.119

²⁴⁷ Види член 48 од З.С

Бидејќи наш предмет на интерес се правата на децата кои што ги имаат по разводот на бракот на нивните родители, родителското право ќе биде разгледувано само од аспект на правата на детето а не од аспект на неговите обврски, кои што ги има кон своите родители.

Правата и должностите на родителите кон своите деца можат да се поделат на : 1) права и обврски од личноправен карактер и 2) права и обврски од имотно правен карактер. Издржувањето на детето и унапредувањети со нивниот имот спаѓа во права и обврски од имотот – правен карактер.

Право на детето е да живее со своите родители. Ова право е нормирано и во Законот за семејство на Република Македонија, според кој малолетните деца имаат право да живеат со своите родители.²⁴⁸ Меѓутоа ова право на детето не може да биде ограничено. П така, малолетните деца можат да живеат одвоено од своите родители само кога е тоа од непосреден интерес за децата или кога тоа е од заеднички интерес за децата и за родителите.

Детето има право да одржува лични односи и непосредни контакти со родителот со кој живее, и ова е и право и должност на родителот со кој детето не живее, тоја да одржува лични односи и непосредни контакти со своето дете.

Ова право на детето, покрај со родителот со кој не живее, се прочирува и на одреден круг на роднини, па така малолетните деца имаат право да одржуваат непосредни контакти со родителите и другите блиски роднини на родителот кој е починат, на кого му е одземено родителско право или од други причини е спречен да го врши родителското право.²⁴⁹

Доколку постојат несогласувања на родителите во однос на вршењето на родителско право, надлежен за решавање е Центарот за социјална работа (член 79 од З.С.).

---

²⁴⁸ Според член 1 од Конвенцијата за правата на детето : „детето е човечко суштество кое нема навршено осумнаесет години на живот, освен ако со закон кој се однесува на детето, полнолетството не се одвива порано“. Види за ова : Конвенцијата за правата на детето од 20 нов, 1989, 1577 З.Д.О.Н.З.

²⁴⁹ Види член 50ст.1 – 5.

6.1.2 Вршење на родителското право во Р.Македонија de lege lata

Интересен е податокот за бројот на постапките во кои се одлучувало за издржувањето на малолетни деца, кој во нашата држава во 2007 година од вкупно регистрирани 1417 разведени бракови, во 571 постапка за развод на брак се одлучувало за издржување на малолетни деца.²⁵⁰ Тоа значи дека приближно во 50% од постапките за развод на брак, се одлучува за издршка на малолетни деца.

Бидејќи право на децата е да живеат со своите родители, со разводот на бракот, се поставува прашањето на кој родител ќе се доверат децата на чување и воспитување? Кои се критериумите врз основа на што судот ја носи својата одлука за доверување на едниот односно другиот родител и како се определува висината на издршката која едниот брачен другар треба да ја плаќа?

Обврската на родителите да ги издржуваат своите деца по правило трае до полнолетството на децата, кога по правило престанува вршењето на родителското право¹³². Во определени случаи ова право односно обврската може да се продолжи по полнолетството. Па така, доколку полнолетното лице е неспособно за работа поради болест, физички или психички недостаток, а нема доволно средства за живот, родителите се должни да ги издржуваат додека трае таа неспособност. Исто така, доколку школувањето и стручното образование на децата продолжува и по полнолетството, родителите се должни и понатаму да ги издржуваат децата до редовното завршување на школувањето, но надоцна до навршување на 26 годишна возраст.²⁵¹

Иако вршењето на родителското право престанува и во случај кога малолетното лице ќе склучи брак пред полнолетството, кога тој се стекнува и со деловна способност, под определени случаи обврската за издршка на родителите може да се продолжи и понатаму¹⁸². Во овој контекст зборува и Пресудата во ВСМ – Скопје Рев. бр. 408/80 од 18.8.1980 година која гласи: „Детето не го губи правото на издршка од своите родители

²⁵⁰ Кочовска Катерина, Вршењето на родителското право по разводот на бракот, *op.cit.*стр.35.

²⁵¹ Полнолетството се стекнува со исполнување на 18 години од животот, кога полнолетно лице се здобива со деловна способност. Види член 10 ст.2 од З.С.

кога стапило во брак, доколку школувањето и стручното образование продолжува и по неговото полнолетство до редовни запишување и школување, но најдоцна до наполнувањ на 26 години, ако неговиот брачен другар не е ево состојба да го издржува.²⁵²

Во пресудата со која бракот се разведува, судот ќе одлучи за чувањето, воспитанието и издржувањето на зедничките деца. Законот им дава можност на брачните другари, спогодбено да одлучат кај кој родител ќе се доверат децата на чување. Приоритетно при ова спогодба е таа да биде во согласност со интересите на децата. Доколку родителите не супеват да постигнат спогодба, судот откако ќе набави мислење од Центарот за социјална работа, ќе ги испита сите околности, ќе одлучи дали децата ќе останата на чување и воспитување кај еден родител или некои ќе останат кај мајката, а некои кај таткото или сите ќе бидат доверени на некое трето лице или установа.²⁵³

Родителите мора да бидат свесни дека постигнувањето на добра спогодба за начинот на вршење на родителското право е од исклучителна важност за нивните деца, но за жал најчесто, кога бракот се разведува односите помеѓу брачните другари се нарушени и не може да се очекува во такви околности брачните другари да се спогодат за начинот за вршење на родителско право по разводот.

Одлуката на судот за доверување на децата на чување и воспитување и издржување не е неизменлива. Таа може да се измени доколку изменентите околности го бараат тоа. Овластени да поднеста вакво барање се едниот од брачните другари и Центарот за социјална работа.

На пример во Бугарија од голема помош е судската пракса односно Указот бр.1 од 12.10.1974 година кој преставува извор на правото и судовите треба да го земат предвид при одлучување во однос на ова прашање.

Судот при одлучување за доверување на децата на чување, воспитување и издржување треба да ги земе предвид :

1) воспитувачките квалитети на родителите,

---

²⁵² Види член 211 ст.2-3 од З.С.

²⁵³ Збиркана судски одлуки 1980-1984“ Книга III, Врховен суд на Македонија, 1985, стр.174

- 2) моралните квалитети на родителите,
- 3) грижата и односот на родителите кон децата,
- 4) желбата на родителите,
- 5) приврзаноста на децата кон родителите,
- 6) полот на децата,
- 7) возраста на децата кога меѓу другите околности детето има потреба од одредена родителска грижа. Децата од помала возраст, децата со лошо здравје и слично имаат непосредна мајчинска нега,
- 8) помошта од трети лица,
- 9) социјална средина како и станбени и други материјални услови за живот,
- 10) вината за разводот на бракот е без правно значење за вршењето на родителските права, но кога однесувањето од кое настанала причината за развод се одрази или може да влијае врз одгледувањето и воспитувањето на децата, може да се вклучи во севкупноста на околностите врз кои се одлучува.²⁵⁴

6.1.3 Определување на издршка

Кај нас, издршката може да биде определена во паричен износ или пак во процент од остварениот личен доход, односно од приходите и примањата остварени од вршење на друг вид на дејност.²⁵⁵

Семејниот закон на Бугарија го определува и минималниот износ за издршката на детето, кој треба да биде еднаков на една четвртина од големината на минималната плата. Висината на издршката не може да биде помала од минималниот утврден износ бидејќи оваа норма е од императивен карактер.²⁵⁶

---

²⁵⁴ Види член 83 ст.1-4 од З.С

²⁵⁵ член 228 од З.С.

²⁵⁶ Види повеќе кај : Миле Хаџи Василев-Врдарски, *op.cit.* стр.225-228

Во Италија децата мора да бидат издржувани се додека не станат финансиски самостојни, но најдоцна до 26 годишна возраст. За просечна висина на издршка во Италија се смета 10-15% од годишниот период по дете.²⁵⁷

6.2.1 Вршење на родителското право во Р.Македонија de lege ferenda

Во нашето семејно право, не е предвиден концептот на заедничко вршење на родителското право односно еднаква грижа на двата родитела околу одгледувањето и воспитувањето на нивното дете по разводот на бракот. Ова произлегува од таму што за нашиот Закон за семејство во член 80 став 2 е предвидено дека : „Ако родителите не се спогодиле во врска со вршењето на родителското право по разводот на бракот, или ако нивната спогодба не одговара со интересите на децата, судот откако ќе прибави мислење од Центарот за социјална работа и ќе ги испита сите околности, ќе одлучи дали децата ќе останат на чување и воспитување кај еден родител или некои ќе останат кај мајката а некои кај таткото или иститет ќе бидат доверени на некое трето лице или установа“. Поради ова, сметаме дека концептот на заедничко вршење на родителските права кој што е прифатен речиси во сите современи законодавства, треба да биде воведен и во нашето законодавство.

По разводот на бракот, сметаме дека потребно е институциите и родителите да преземат соодветни мерки со цел да биде остварено правото на детето да одржува редовни контакти со родителот со кого не живее односно детето да биде воспитувано и издржувано од страна на двајцата родители. Надлежните рогани во постапките во кои се одлучува за правата на детето како и за доверувањето на децата на родителите на

---

²⁵⁷ Во Бугарија минималниот изнод на издршка изнедува 72.5 лева. Види член 142, ал.2 од Семемен Кодекс. Marco Calabrese, An introduction to Family Law in Italy, Italian institute fur Collaborative Law, 2010, стр.6.

издржување, секогаш треба да тргнуваат од принципот „најдобар интерес на детето“. Исто така, сметаме дека Центарот за социјална работа треба поинтензивно да го врши надзорот врз вршењето на родителското право со цел навремено преземање на соодветни мерки и заштита на интересите на детето кое ќе има влијание и врз натамошното однесување на родителите.

Согласно член 3 од Конвенцијата за правото на детето, во сите активности кои се однесуваат на децата, од примарно значење се интересите на детето, без оглед на тоа дали ги спроведуваат јавните или приватните институции за социјална заштита, судовите, административните органи или законодавните тела. Државните членки се обврзуваат на детето да му обезбедат таква заштита и грижа кои се неопходни за неговата благосостојба, земајќи предвид правата и обврските на неговите родители, законските старатели или на други поединци кои се правно одговорни за детето и за таа цел ги преземат сите потребни законодавни мерки. Исто така во Конвенцијата за правата на детето во член 12 се наведува дека државите членки се должни на детето кое е способно да формира свое мислење да му овозможуваат услови слободно да го изрази своето мислење во поглед на прашањата кои се однесуваат на него. За ова цел, на детето посебно му се дава прилика да биде сослушано во сите судски и административни постапки кои се однесуваат на него, било непосредно или преку застапник односно соодветниот орган, на начин кој е во согласност со процедуралните правила на националниот закон.

Во однос на ставовите на детето, сметаме дека треба да се нагласи улогата на детето како субјект а не како објект на правото, кој може да изрази лични ставови и мислења за работи кои имаат влијание врз неговиот живот и развој, а мислењата изразени од страна на детето треба да се земаат предвид, во согласност со развојните способности на детето.²⁵⁸

Ова може да се поткрепи и со анализата што ја прават професорите Борче Давитковски, Гордана Бужаровска, Гордан Калајчиев, асистент Александар Груевска-Дракуловска во извештајот подготвен од Правниот факултет Јустинијан Први во Скопје. Според нив, во рамките на Законот за семејство треба да се вклучи одредба која ќе го востанови начелото „во најдобар интерес на детето“, како водечко за сите работи кои се

---

²⁵⁸ Види член 12 од Конвенцијата за правата на детето, Генерално Собрание на Обединетите Нации, 1989.

однесуват на одлуките за сместување, старателство и ситуациите кога има разгледување на родителите. Ова начело треба да биде внесено во законодавството на начин кој ќе овозможи за негово повикување пред судовите. Затоа сметаме дека во најдобар интерес на детето е воведувањето на одредба со која детето ќе се доверува на чување и воспитување на двата родитела.²⁵⁹ Според сегашните решенија на Центарот за социјална работа, се предвидува детето секој втор викенд да го минува со другиот родител, а за време на летниот распуст да минува со него само 10 до 15 дена. Сметаме дека и во овој дел треба да постојат законски одредби, кои би го регулирале подолгиот престој на детето со родителот кај кого тоа не е доверено на чување и воспитување. Со воведување на ваква законска одредба, би се овозможило судот да определи задолжителен престој на детето во значително подолг временски период од оној кој што го предвидуваат сегашните решенија на Центарот за социјални работи. Со воведување на ваква одредба, би се граделе стабилно односи на детето со двајцата родители, па тие заеднички ќе можат да се грижат за нивните деца и за носење на битни одлуки коисе однесуваат на нивните деца.²⁶⁰

Во врска со доверувањето на чување на малолетните деца односно полнолетните деца а над кои е продолжено родителското право, сметаме дека треба да се конкретизира односно да се направи една правна рамка во која судот ќе се движи при одлучување во однос на ова прашање. Тоа би се значело дека треба законско допрецизирање на критериуми според кои судот ќе ја носи одлуката за доверување на децата на чување и воспитување на родителите. При оценката сметаме дека судот треба да ги има во предвид пред се : 1) моралните квалитети на родителите, 2) возраста на детето, 3) желбата на брачните другари, 4) желбата на малолетното дете односно приврзаноста на малолетното дете со мајката или таткото, 5) просторот во кој би живеело детето на двајцата родители, 6) помошта од трети лица. Сметаме дека доколку би се повеле овие критериуми при наведените измени и дополнување на Законот за семејството, судот би носел правични

---

²⁵⁹ Министерство за правда на Република Македонија, Компаративен преглед на законодавството во Република Македонија и Конвенцијата за правата на детето, Скопје, 2010, стр.38

²⁶⁰ Ваков обид бил направен во 2008 година, кога била донесена иницијатива од страна на Центарот за социјална работа за воведување на т.н. ко-родителско односно поделено старателство, но ова иницијатива била одбиена од законодавниот орган со образложение дека менталитетот и начинот на семејносто организирање во дадениот момент во нашето општество не се подготвено за таква законска промена.

пресуди во однос на ова прашање, со кое би биле задоволени интересите на малолетното дете во најголема мера.²⁶¹

6.2.2 Издршка на децата по разводот на брак

Кога се говори за правото на издршка на детето не може да се заобиколи Конвенцијата за правата на децата ООН. Правото на детето на животен стандард е едно од најзначајните права загарантирано со Конвенцијата, соодветен за детскиот, физички, ментален духовен, морален и социјален развој.²⁶² Со оваа Конвенција се поставуваат начелата на еднаквост на правата на децата, се обезбедува заштита и се вклучуваат сите институции во пружањето на заштитата.

Обврската за издржување на детето е предвидена и во општите одредби на Законот за семејството. Согласно Законот за семејството, родителите имаат право и должност да ги издржуваат своите малолетни деца, да се грижат за нивниот живот и за нивното здравје, да ги подготвуваат за самостоен живот и работа, да се грижат за нивното воспитание, школување и стручно оспособување.²⁶³ Родителите имаат заеднички права и должности да се грижат за личноста на детето, правата и интересите на малолетните деца и на децата над кои е продолжено родителското право. Освен тоа родителите имаат подеднаква должност да ги издржуваат, независно од тоа дали децата живеат со своите родители или не. Должноста за издршката на децата зависи пред се од нивната возраст, можностите на родителите како и потребите на децата кои се менуваат во текот на растење. Родителите се должни да ги издржуваат своите малолетни деца до полнолетство, без оглед дали тие се школуваат, живеат со нив или имаат посебен имот.²⁶⁴ Ако школувањето и стручното образование на децата продолжува и по полнолетството, родителите се должни и понатаму да ги издржуваат децата до редовното завршување на школувањето, но најдоцна до

---

²⁶¹ Види повеќе кај : Катерина Кочковска, *op cit.* стр. 80-85.

²⁶² Член 27 став 1 од Конвенцијата на ООН за правата на детето.

²⁶³ Член 46 став 1 од Закон за семејството.

²⁶⁴ Член 179 став 1 од Закон за семејството.

навршување на 26 годишна возраст.²⁶⁵ При издржување на полнолетни деца до 26 години кои се школуваат, треба се земе во предвид редовното и уредното исполнување на обврските поврзани со школувањето.

Имено во практиката често се поставува прашањето што во основа значи „редовно школување” и дали доколку детето кое студира четири пати по ред повторува година тоа претставува редовно школување за кое родителот е должен да обезбеди издршка.²⁶⁶

---

²⁶⁵ Член 179 став 2 од Закон за семејството.

²⁶⁶ Се смета дека се исполнети законските паретпоставки за престанок на обврската за плаќање на издршка на лице кое се наоѓа на редовно школување, од причина што тужената како лице кое прима издршката го завршила редовното школување, т.е. првиот циклус на студии на Правниот факултет, додека пак вториот циклус на студии и правосудниот испит се претставуваат задолжителен елемент за редовното школување. Со пресуда на Основниот суд Битола П2-П-97/13 од 19.12.2013 година, усвоено е тужбеното барање на тужителот и се укинува издршката на тужената определена со судско порамнување од 2010 година. Постапувајќи по жалбата на тужената, Апелациониот суд во Битола, ја потврди погоре цитирината пресуда, а Врховниот суд на Република Македонија ја одби ревизијата како неоснована. Имено, статусот „студент” се определува врз основа на чл.149 ст.1 од Законот за високото образование. Според истата одредба, статусот студент се стекнува со запишувањето на прв, втор и трет циклус на студии на Универзитет, односно на самостојна високо образовна установа. Согласно овој член, статус на студент имаат и лицата рапоредени во третиот циклус на високо образование, односно лицата запишани на докторски студии. Меѓутоа, овие лица и покрај тоа што имаат статус на студенти, не спаѓаат во категоријата на студенти за кои се смета дека се на редовно школување, па не може да се прифати тврдењето на тужената, дека признавањето на статус на студент и дава за право да биде издржувана од страна на тужителот- нејзиниот татко и по завршувањето на првиот циклус на универзитетските студии. Постдипломските студии не претставуваат редовно школување во смисла на обврската утврдена во чл.211 ст.1 и 2 од Законот за семејството (Сл. Весник на РМ БР.83 од 24.11.2004 година), заради што и првостепениот и второстепениот суд правилно утврдиле дека тужената која го завршила редовното школување и се стекнала со назив дипломиран правник со квалификации завршени на професионалната дејност, веќе нема право на издршка. Фактот што таа продолжила со студирање на вториот циклус на студии заради нејзино понатамошно стручно усовршување и стекнување назив- магистер по деловно право, не се основ за продолжување на обврската на тужителот за издршка. (Пресуда ГЖ.бр.484/14 од 19.02.2014 година на Апелационен суд Битола) (Пресуда Рев2 317/14 од 10.02.2015 година на Врховен суд на Република Македонија). Билтен на судска пракса на Апелационен суд во Битола, 2017 година.

Законодавствата во Македонија не се прецизен во однос на регулирање на ова прашање од причина што само уредуваат дека родителите имаат обврска да ги школуваат своите полнолетни деца до 26 години, за разлика од Законот за семејство во Хрватска во кое детално е уредено и претставува позитивно решение кое од една страна помага да не се создава конфузија при примена во практиката, а од друга страна ја зајакнува правната сигурност.²⁶⁷

Детето кое стапило во брак исто така не го губи правото на издршка од своите родители, доколку школувањето и стручното образование продолжува и по негово полнолетство до редовното завршување и школување, но најдоцна до наполнување на 26 годишна возраст, ако неговиот брачен партнер не е во состојба да го издржува.²⁶⁸ Родителите се должни да ги издржуваат своите деца и по полнолетството ако се тие неспособни за работа поради болест, физички или психички недостаток, а немаат доволно средства за живот и не можат да ги добијат од својот имот. Должноста за издржување на полнолетното дете е се додека трае неспособноста на детето.²⁶⁹ Родителите се должни да ги издржуваат своите малолетни деца и кога е тоа на штета на сопственото издржување.²⁷⁰ Поагајќи од содржината на одредбите за издржување, обемот на обврската не може да се сведе на обезбедување само на основните животни потреби, туку ќе се смета дека родителот оваа обврска ја исполнил само ако на детето му обезбеди такво ниво на живот

---

²⁶⁷ Родителите се должни да го издржуваат своето полнолетно дете што посетува средно училиште, или посетува универзитетски или стручни студии согласно со посебни прописи, односно програма за основно или средно образование за возрасни, и редовно да ги исполнуваат своите обврски, до дваесет и шест годишна возраст од животот на детето. Полнолетното дете кое го завршило образованието од ставот 1 на овој член, но не е во можност да најде работа, родителите се должни да го издржуваат една година по завршување на школувањето, доколку детето не наполнило дваесет и шестгодишна возраст. Обврската за издршка на полнолетното дете од ставот (2) на овој член престанува пред истекот на една година од денот на завршувањето на образованието во времето кога детето ќе наполни дваесет и шестгодишна возраст. Полнолетно дете кое прима изршка за образование е должно да ги извести родителите за редовно исполнување на своите обврски најдоцна до 1 ноември за секоја школска или академска година. Член 290 сав 1,2,3 и член 290 од *Obiteljski zakon (procisceni tekst NN 103/15, 98/19)*, а ќе се применува од 01.01.2020 година.

²⁶⁸ Одлука на Врховен суд на Република Македонија, Рев, 408/80, 36.ВСМ III одл.2.

²⁶⁹ Член 179 став 3 од Закон за семејство, Види: одлука на Врховен суд на Македонија У 240/83 ВСМ III одл.66.

²⁷⁰ Види повеќе: Одлука на Врховен суд Хрватска Gz. 469/79 од 16 март 1979 година, „Pregled sudske prakse“, прилог *Nase zakonitosti*, broj 15/1979, одлука бр.60. Тие се должни да ги издржаваат своите малолетни деца и кога е во прашање нужното издржување на родителите. Види повеќе: Одлука на Врховен суд Хрватска Gz.2548/76 од 17 јуни 1976 година, „Pregled sudske prakse“, прилог *Nase zakonitosti*, broj 10/1976, одлука бр.35.

егзистенција која одговара на неговата материјална состојба.²⁷¹ Оттука, околноста што родителот не е вработен и е без сопствен имот, студира, отелжува војска или е на издржување на казна затвор, односно со своја волја го раскинал работниот однос, не претставува причина да биде ослободен од обврската за издржување на малолетно дете. Според тоа, може да се каже дека обврската за издршка на детето има апсолутен карактер и претставува основна и најзначајна обврска на родителите. Не постои разлика дали детето е родено во брак, надвор од брак, дали е посвоено или има еден или двајца родители.

Издржувањето е право и обврска која не може да се менува со волјата на странките. Има неколку значајни карактеристики кои можат да се наречат и начела, а се однесуваат на издржувањето. Обврската за издржување е со закон воспоставено обврска. За разлика од договорната издршка, која настанува врз основ на договорот за доживотна издршка или дар, издршката во семејното право е цзаконска должност и таа е строго лична обврска, како на страната на оној кој треба да дава издршка така и на страната на примателот на издршката. Издршката не може да се наследи, односно правото е непреносливо (*intuiti personae*) и таа престанува со смртта на давателот на издршката. Носителот на ова право не може однапред да се откаже од издржувањето, а доколку така постапи тоа нема правно дејство. Правото на издржување кое е определено со закон не застарува додека трае родителското право и во тој период застареноста не тече. Должноста за издржувањето во семејното право се остварува без надомест, односно не настанува обврска исплатеното издржување да се врати во случај издржувањето лице да се здобие со средства. Во постапката пред судот издржувањето се досудува за во иднина,²⁷² а висината на еднаш утврдената издршка може да се менува ако се променат околностите врз основа на кои е донесена претходната одлука.

При определувањето на издршка судот ноаѓа од тоа дека родителите се должни да ги издржуваат своите малолетни деца. Во пракста често доаѓа до спор помеѓу брачните партнери околу определувањето на висината на издршката која треба да ја плаќа брачниот

---

²⁷¹ Драшкич.М., *op cit.* стр.6.(Види: одлука на Окружниот суд во Зеница, Gz.251/80 од 24 октомври 1980 година, *Bilten Vrhovnog suda Bosna I Hercegovine*, број 3/1981).

²⁷² Според воспоставената судска пракса, како почетен ден за давање на издршка, се смета денот кога парницата почнала да тече.

другар кај кого детето не е доверено на чување, воспитување и делумно издржување. Во таквите случаи, при определувањето на висината на издршката судот цени повеќе околности и ја зема во предвид возраста на малолетното дете, трошоците за подмирување на неговите потреби како за храна, облека, обувки, достојни и удобни услови за живот, образование, воспитување, за рекреација, забава и а, средства за негување и лечење и се она што е потребно за обезбедување на исполнет живот на детето со оглед на неговата возраст. При тоа, судот ги утврдува и можностите на оној што е должен да даде издршка, ја зема во предвид неговата имотна состојба, неговите реални можности за стекнување на заработка, неговите сопствени потреби, условите во кои живее и работи. Доколку давателот на издршката е невработен, судот ги оценува неговите можности за вработување, неговата стручна подготовка, спремноста да придонесува во издржување на малолетното дете, дали е здрав и работоспособен и дали има законски обврски за издржување на други лица. Кога се утврдува висината на издршката се води сметка да не се доведат во прашање животните потреби и егзистенција на давателот на издршката. Од друга страна, судот има во предвид дека и родителот со кога детето живее има обврска материјално да придонесува за издржување на своето малолетно дете, така што се утврдува колку придонесува во издржувањето од аспект на работата и грижата на тој родител. Издршката може да биде определена во паричен износ или процентуално од остварениот приход- плата и примања остварени од вршење на други дејности.

6.2.3 Вршењето на родителското право по разводот на брак и контактите со детето

Според Законот за семејството родителското право им припаѓа еднонакво и на двајцата родители, и тие го вршат заеднички и спогодбено.²⁷³ Иако законот го промовира начелото на еднаквоста на родителството, сепак по разводот на бракот се прави исклучок од ова начело, на начин кој судот децата му ги доделува само на едниот родител.²⁷⁴ Во

---

²⁷³ Член 45 став 1 и член 76 став 1 од Законот за семејството.

²⁷⁴ Во член 80 од Законот за семејството се предвидува дека “Со пресудата со која се раведува бракот судот ќе одлучи за чувањето, воспитанието и издржувањето на заедничките деца. Ако родителите не се спогодиле за

случај на несогласување на родителите во вршењето на родителското право решава Центарот за социјална работа.²⁷⁵ Едно од најзначајните прашања кое се поставува во случај кога родителите не живеат заедно или се разведени е правото на одржување на лични односно и непосредни контакти со детето. Законодавецот остава простор по ова прашање, родителите спогодбено, по нивна волја да се договарат. Но, доколку родителите на детето во рок од најмногу два месеца не се согласат со начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти со детето, Центарот за социјална работа носи решение. Ваквата состојба е многу честа поради нарушените односи на родителите по разводот на брак, што негативно се одразува на развојот на децата. Не треба да се занемари фактот дека во нашето законодавство ова прашање детално не е уредено (се мисли на видот и обемот на личните контакти помеѓу едниот родител и детето, доколку родителите не живеат заедно). Одлуката за одржување на контакти е дискреционо право на Центарот за социјална работа, што во практиката предизвикува чести конфликтни состојби, кои негативно се одразуваат врз децата.²⁷⁶ Еден од најзначајните случаи на Европскиот суд за човекови права, кој ја разбранува македонската јавност е случајот Митеви против Македонија (2015). Во овој случај тужителите Марјан Митов и неговите родители, Цвета Митова и Денчо Митов, поднеле тужба против Република Македонија пред Европскиот суд за човекови права врз основа на членовите 6 ,8 и 13 од Европската конвенција за човекови права, поради тоа што биле лишени од правото да одржуваат лични контакти со М.М., ќерката на првиот тужител (внука на вториот и третиот тужител), и покрај одлуката на Центарот за социјална работа. Тужителите се жалеле врз основа на чл. 6 и 8 од Конвенцијата дека надлежните државни органи пропуштиле да ги извршат и применат одлуките на Центарот за социјална работа , во однос на нивните права да одржуваат лични и непосредни контакти со М.М. Судот ја прифатил тужбата само врз основа на чл. 8 од Конвенцијата. Според судот од суштинско значење во чл. 8 е заштитата на индивидите од арбитражната интервенција на државните

ова или ако нивната спогодба не одговара на интересите на децата, судот, откако ќе прибави мислење од Центарот за социјална работа и ќе ги испита сите околности, ќе одлучи дали децата ќе останат на чување и воспитание кај еден родител или некои ќе останат кај мајката , а некои кај таткото или сите ќе бидат доверени на некое трето лице или установа.Родителот на кого не му се доверени децата има право да одржува лични односи и непосредни контакти со нив, ако судот не определи поинаку со оглед на интересите на децата”.

²⁷⁵Член 76 став 2 од Законот за семејството.

²⁷⁶ Види: Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *op.cit.*,стр.94.

органи во нивниот приватен и семеен живот. Сепак, Судот во одлуката истакнал дека постојат и позитивни обврски кои државата треба да ги превземе се цел да се обезбеди почитување на семејниот живот, па дури и во односите помеѓу индивидите. Членот 8 го предвидува и правото на родителите да бидат преземени мерки за нивно повторно обединување со децата, како и обврска на државните органи да ги олеснат контактите и таквите повторни обединувања како во однос на родителите, така и во однос на другите членови од семејството на детето. Во таа насока, Судот смета дека основа за ова е заедничкиот интерес и заемната потреба на родителот и детето да одржуваат лични контакти, што претставува суштествен елемент на правото на “семеен живот”. Што се однесува до бабата и детето на М.М., Судот истакнува дека врската помеѓу нив е од различна природа и степен од онаа помеѓу родителите и детето, поради што ужива и помал степен на заштита. Судот утврдил дека и покрај тоа Центарот за социјална работадонел седум одлуки за одржување на лични контакти на тужителот со неговото дете, тие не биле извршени подолг временски период, за кој надлежните органи не презеле никакви мерки истите да ги остварат. Поради ова, тужителот не бил во можност да го види своето дете и да оствари личен контакт со него, а тоа се однесува и за дедото и бабата на детето. Имајќи ги во предвид наведените факти во случајот, Судот смета дека државните органи пропуштиле да направат се што е во нивна надлежност и што е разумно да се очекува од нив, со цел да се обезбедат правата на тужителите. Тоа за последица може да предизвика семејната врска да биде прогресивно минимизирана и евентуално уништена доколку на биолошкиот татко на детето не му биде дозволено да се гледа со детето, или пак средбите да се многу ретки. Истото се однесува и на бабата и дедото кои имаат право да одржуваат нормални врски со остварување на контактите со својата внука. Поради сево ова, Судот утврдил дека надлежните државни органи на Република Македонија пропуштиле да направат соодветни и ефективни напори за да го остварат правото на тужителите на почитување на нивниот семеен живот, загарантирано со чл. 8 од Конвенцијата.²⁷⁷ Ова е резултат на големите недостатоци односно законската неуреденост по ова прашање за кое е неопходна законска измена.

---

²⁷⁷ Види повеќе: Случај Митови против Република Македонија, (Жалба бр.53565/13), Пресуда Стразбур 16 Април 2015год, www.biroescp.gov.mk/wp-

6.2.4 Вршење на родителското право по разводот на брак во Р.Македонија de lege ferenda

6.2.5 Воведување на начелото најдобар интерес на детето во основните одредби на Законот за семејството

Начелото на најдобар интерес на детето е едно од најзначајната начела предвидени и загарантирани со Конвенцијата на ООН за правата на детето. Согласно членот 3 од Конвенцијата: „Во сите активности кои се однесуваат на децата, од примарно значење се интересите на детето, без оглед на тоа да ли ги спроведуваат јавните и приватните институции за социјална заштита, судовите, административните органи или законодаваните тела. Државите членки се обврзуваат на детето да му обезбедат таква заштита и грижа кои се неопходни за неговата благосостојба, земајќи ги во вид правата и обврските на неговите родители, законските старате или на други поединци кои се правно одговорни за детето и за таа цел ги преземаат сите потребни законодавни мерки. Државите членки се грижат сите институции, служби и усанови кои се одговорни за грижа или за заштита на децата да бидат во согласност со стандардите што ги имаат утврдено надлежните органи, особено во областа на сигурноста и здравјето, бројот и достоинста на персоналот, како и на стручниот надзор.”

Во нашето семејно законодавство принципот на најдобар интерес на детето не е предвиден како основно начело во Законот за семејството. Од друга страна, најдобриот интерес на детето треба да биде првенствена и највисока грижа на државните органи секогаш кога се одлучува за правата и интересите на децата. Изречно, принципот најдобар

интерес на детето е предвиден само во делот на одредбите со кои се уредува посвојувањето. За разлика од Законот за семејството, овој принцип е предвиден во Законот за правда на децата и Законот за заштита на децата. Поради тоа, сметаме дека е неопходно во основните одредби на Законот за семејството да се предвиди начелото на најдобар интерес на детето. Со ваквото предвидување на начелото во „најдобар интерес на детето“ во основните одредби на Законот за семејството, ова начело ќе се однесува и применува за сите одредби во законскиот текст, а нашето законодавство би се усогласило со Конвенцијата за правата на детето. Според тоа, потребно е да се вгради принципот на најдобриот интерес за детето и во македонското семејно законодавство со додавање нов член во Законот за семејството кој може да гласи: „Најдобриот интерес на детето е од примарно значење при спроведување на сите активности од страна на надлежните државни органи кога одлучуваат за прашања кои се однесуваат за правата и интересите на детето во семејните односи.“

6.2.6 Терминот родителско право да се замени со родителска одговорност

Почнувајќи од втората половина на XX век, во современите општества се обезбедува се поголема заштита на правата на детето, кои стекнуваат статус на посебен корпус на човекови права во рамките на меѓународното право. За ова цивилизациско достигнување најголемо влијание има донесувањето и усвојувањето на Конвенцијата на ООН за правата на детето, која ги предвидува општите и универзални права на детето. Како резултат на неа, во поголем број на семејни законодавства (германско, шведско, англиско, руско, бугарско и други), се содржани посебни поглавја во кои се предвидени основните права на детето, како и нивното остварување и заштита. Следна значајна новина која ја воведува Конвенцијата на ООН за правата на детето е новиот концепт на уредувањето на односите помеѓу родителите и децата. Имено, во Конвенцијата се предвидува дека двајцата родители имаат заедничка одговорност во одгледувањето и развојот на детето (чл.18). Имајќи го во предвид ова, во современите законодавства повеќе

не се говори за права и должности на родителите и децата, туку акцентот е ставен на одговорностите на родителите и на интересот на детето. Притоа, интересот на детето станува најзначајниот елемент во остварувањето на родителската грижа, кој освен родителите се должни да го почитуваат и надлежните органи кои одлучуваат во семејните спорови. Како последица на овие тенденции, во современите семејни законодавства се повеќе се користат термините „родителска грижа“ или „родителска одговорност“, наместо терминот „родителско право“ кој сеуште се употребува во македонското семејно законодавство.

Во Законот за семејството на Македонија изречно и таксативно се предвидуваат следниве права и должности на родителите и децата: 1) право и должност на родителите да ги издржуваат своите малолетни деца, да се грижат за нивниот живот и за нивното здравје, да ги подготвуваат за самостоен живот и работа, да се грижат за нивното воспитување, школување и стручно оспособување; 2) право на малолетните деца да живеат со своите родители; 3) право и должноста на родителите да ги застапуваат своите малолетни деца.

Во современите законодавства, како и во најзначајните меѓународни документи, во последниве години започна со почесто да се применува терминот „родителска одговорност“ со кој се означува збирот на овластувањата, правата и обврските на родителите кои нивните деца. Во минатот, во најголемиот број европски земји се користел терминот „татковска власт“ поради фактот што прерогативните во однос на децата му припаѓале само на таткото. Подоцна, со подобрување на правната положба на жената и со можноста и мајката да стане носител на одредени права во однос на децата започнува да се користи терминот родителска власт или родителски авторитет.

Во основниот меѓународен документ за правата на детето, Конвенцијата на ООН за правата на детето, во повеќе членови се користи терминот „родителско одговорност“. Така на пример, во член 5 се вели дека „државите потпоснички ги почитуваат одговорностите, правата и обврските што ги имаат родителите“, а терминот родителска одговорност се користи и во членот 18 од Конвенцијата на ООН за правата на детето. Советот на Европа,

уште пред донесувањето на Конвенцијата на ОН за правата на детето, во Препораката п. 874 од 1979 година предложи терминот „родителски авторитет“, кој се користеше во најголемиот број европски законодавства, да се замени со терминот „родителска одговорност“.

Освен во Конвенцијата на ОН за правата на децата, терминот родителска одговорност се споменува и во поголем број документи донесени на европско ниво, како што е Хашката Конвенција од 19 октомври 1996 година за јурисдикцијата, надлежното право, признавањето, извршувањето и соработката во врска со родителската одговорност и мерките за заштита на децата. Конвенцијата според која за родителските права и обврски се користи терминот „родителска одговорност“ е прифатена и во Хашката Конвенција за заштита на децата и за соработката во сферата на меѓународното посвојување од 1993 година, како и во најзначајниот европски документ за правата на децата Конвенцијата за вршење на правата на детето од 1996 година.

Терминот „родителска одговорност“ се користи и во Регулативата на Европскиот Совет NO. 2201/2003 од 23 Ноември 2003 година во врска со јурисдикцијата и признавањето на пресудите во брачните работи и во работите поврзани со родителската одговорност. Освен тоа, терминот родителска одговорност се употребува и во Белата книга на Советот на Европа од 15 јануари 2002 година, во која родителската одговорност се дефинира како збир на обврски и овластувања на родителите кои имаат за цел да се обезбеди морална и материална благосостојба на децата. Европската комисија за семејно право, составено од водечки професори по семејно право од европските земји, го користи терминот „родителска одговорност“ кој, според Европската комисија за семејно право, подразбира „збир на права и обврски на родителите насочени кон промовирање и заштита на благосостојбата на децата“.

Во неколку европски законодавства се прифаќа терминот „родителска одговорност“. Така пример во Англија, во Children's Act, донесен во 1989 година се користи терминот „родителска одговорност“. Ова е став на англиската судска пракса,

изразен од судиите Фрејзер и Скарман во случајот *Gillick v West Norfolk and Wisbech Area Health Authority*. Според судиите, родителското овластување да го контролираат детето не постои во корист на родителите, туку во корист на детето. При носењето на *Children's Act*, Лордот Макај истакнал дека се завршени деновите кога децата се сметаа за сопственост на родителите. Најзначајната цел на родителството, според Лордот Макај, е одговорноста на родителите за грижата за детето и за физичкиот и моралниот развој на детето. Во оваа насока е и ставот на Одделот за здравство на Велика Британија, според кој родителската одговорност значи обврска на родителите за грижа за детето и за негов правилен морален, физички и емотивен развој. Оваа одговорност е единствена основа за овластувањата што ги имаат родителите за извршување на својата должност.

Врз основа на анализата на најзначајните меѓународни документи, како и тенденцијата присутна во неколку европски законодавства, сметаме дека е потребно терминот „родителско право“ кој се користи во Законот за семејството на Република Северна Македонија да се замени со терминот „родителска одговорност“. Ова нема да биде само симболична термиолошка промена во македонското законодавство. Напротив, се работи за суштинско прашање, затоа што се прифаќањето на терминот „родителска одговорност“ во нашето законодавство експлицитно би се прифатила новата концепција во остварувањето на родителските задолженија, која се темели пред се врз обврските и одговорностите на родителите во однос на нивните деца. Тоа значи дека родителите треба да имаат права и овластувања во однос на нивните деца само во онаа мера која е неопходна за остварување на нивните обврски и одговорности во однос на правилното чување и воспитување на децата. Со прифаќањето на терминот „родителска одговорност“ ќе се обезбеди поголема свест кај родителите, но и кај пошироката јавност, дека во основа родителството претставува обврска и одговорност што родителите ја имаат за да обезбедат грижа, заштита и правилен развој на личноста на детето.

Досегашниот термин „родителско право“ не одговара на суштината на односите помеѓу родителите и децата, кој се состои пред се во обврските на родителите, поради тоа што имплицира дека родителите имаат само права и дека децата, во извесна смисла, се предмети на правата на родителите. Ова е застарена концепција за однос, што постоеше

кога детето се третираше како „сопственост“ на родителите, кои имаа речиси неограничени овластувања во однос на детето. Сметаме дека суштината на овластувањата на родителите во однос на децата е во тоа што тие се предвидуваат единствено во интерес на децата, а не на родителите. Оваа концепција најдобро е изразена во Препораката 1121 за правата на децата, донесена од страна на Парламентарното Собрание на Советот на Европа во 1990 година, во која се вели дека „овластувањата на родителите и на другити возрасни во однос на децата произлегуваат од обврската за заштита и не треба да постојат освен во мерка што е неопходна за заштита на личноста и на имотот на децата”.

Судска пракса

Факти за случајот:

Лицето М.Г (тужител) поднел тужба против Р.Т (тужената) за развод на брак. Тужбата ја поднел до Основниот граѓански суд Скоје на ден 27.04.2017 година. Во тужбата навел дека со тужената имале три заеднички деца од кои две малолетни. Тужителот ја поднел оваа тужба и барал бракот да се разведе според чл.229 ст.1 в.в чл.40 и чл.41 од Законот за семејството, бидејќи брачните односи биле до таа мера нарушени со што заедничкиот живот станал неподнослив, а сето тоа од причини што карактерите на двајцата сопружници не можат да се усогласат, брачната заедница не функционираше, ниту пак имало шанси сето тоа да се надмине. Тужителот му предложил на судот да донесе пресуда

со која ќе го усвои тужбеното барање на тужителот и бракот ќе го разведе, а малолетните деца да се доделат на чување, воспитување и делумно издржување на тужената, и да се задолжи тужителот да плаќа месечен износ и тоа за секое дете по 6.000 денари или вкупно 12.000 денари најдоцна до 20-ти во месецот како и тужената да биде задолжена со трошоци по постапката. Тужената во одговор на тужбата навела дека се согласува да се разведе бракот во смисла на чл.40 од Законот за семејство, бидејќи неспорен факт е дека брачната заедница фактички престанала со напуштање на семејството од страна на тужителот во месец Ноември 2016 година. Исто така истакнала дека судот треба да има во предвид (при определувањето на издршката), дека напуштањето на брачната заедница од страна на тужителот е од Ноември 2016 година кој што и тој самиот го навел во својот исказ на рочиште од 20.03.2019 година, и дека судот треба да го задолжи со плаќање на издршката со престанокот од брачната заедница, а тоа е од Ноември 2016 година и да плаќа секој месец до 05-ти во тековниот месец. Во МЦСР на Град Скопје, од страна на тужителот е дадена писмена изјава на записник бр.3006-623/7 од 17.09.2018 година, во која се има произнесено дека нема потенцијал бракот да продолжи, а во однос на малолетните деца и има дадено согласност тие да бидат доверени на грижа, чување и воспитување на мајката, а тој како татко да ги остварува родителските права и обврски кон малолетните деца. Додека од страна на тужената до Центарот е пристигната по пошта Изјава бр.2006-623/6 од 17.09.2018 година, во којашто тужената изјавила дека е децидна во нејзиниот став бракот да се разведе и не прифаќа мировна постапка и бара децата да и бидат доверени на чување, одгледување и воспитување на неа како мајка. Стручниот тим, имајќи го предвид претходно наведеното констатира дека мировната постапка е неуспешна. Понатаму, стручниот тим, врз основа на увидот во списите по предметот и спроведената тимска консултација, ценејќи ги ставовите на родителите пренесени на изјави, е на мислење дека е во интерес на малолетните деца е да бидат доверени на непосредна грижа, чување и воспитување на мајката, а таткото да ги извршува своите родителски права и обврски.

Процесни дејствија, првостепена одлука:

Основниот граѓански суд во Скопје на ден 19.07.2019 година донел пресуда П2-494/17 применувајќи го националното законодавство но не водејќи грижа во целост за најдобриот интерес на детето. Имено, согласно пресудата, судот бракот го развел согласно член 40 од Законот за семејството кој основ е неспорен, имајќи во предвид дека од изјавите на тужителот и тужената децидно произлегува дека нема основ за спроведување на постапка за миреење. Од пресудата на Основниот граѓански суд Скопје II Скопје видно е дека парничната постапка е поведена на 27.04.2017 а судот ја донел пресудата на ден 19.07.2019

или поточно по 2 години и три месеци. Во постапките за вршење на родителското право судот треба да постапува со посебно внимание. Имено, самиот предмет на тужбеното барање укажува на фактот дека се работи за итни постапки во кои судот е овластен, независно од диспозиција на странките, да се раководи од принципот на најдобриот интерес на детето и да одлучи за начинот на одржување на лични контакти на родителот со детето, до правосилно завршување на постапката. Сметам дека судот не постапил согласно начелото на итност и начелото на судење во разумен рок односно не го применил член 223 од Законот за семејството, имајќи во предвид дека одлучува за прашања кои се од интерес на децата, дотолку повеќе што станува збор за посебни парнични постапки во кои начелото на итност е базично начело на кое судот треба да внимава. Ова потсетува на ставот на Европскиот суд за човекови права според кој е потребно посебно внимание на надлежните органи во сите предмети кои се однесуваат на личните односи и својства а особено во државите во кои националното законодавство пропишува дека одредени судски постапки имаат итен карактер (види пресуда на Боргесе против Италија од 26 февруари 1998 година став 28).

Со тужбеното барање покрај предлогот за развод на брак тужителот дава предлог и за издржувањето на двете малолетни деца.

Во делот од пресудата кој се однесува на утврдување на висината на издршката на малолетните деца, судот правилно и целосно ја утврдил фактичката состојба и правилно го применил материјалното право кое важи во националното законодавство (чл.179 ст.1 и чл.194 од Законот за семејство). Имено, неспорно е дека судот при определување на висината на издршката ја зел во предвид имотната состојба на тужителот, способноста за работа, можноста за вработување, здравствената положба, како и другите околности од кои зависи оцената за неговите потреби. Но, во однос на исплатата на издршката за малолетните деца која тужената барала да започне од фактичкиот прекин на брачната заедница (кој е неспорен и од страна на тужителот дека ја напуштил брачната заедница во ноември 2016 година), судот погрешно го применил материјалното право од причина што во пресудата (во одговорот на барањето) се повикал на одредбата од член 202 од Законот за семејството (со која законодавецот упатува дека со посебнатужба може да се бара надоместок на сторените трошоци за издршка на лицето, доколку тие биле оправдани). Ова, од причина што во конкретниот случај не станува збор за трошоци, односно за направени трошоци кои лицето кое имало обврска треба да ги врати, туку станува збор за должност на родителот да ги издржува своите деца. Имено, обврската на родителите да ги издржуваат своите малолетни деца е заедничка за двајцата родители без оглед на тоа кој од родителите го врши родителското право и дали воопшто врши родителско право. Оваа одредба на која се повикува судот, упатува на надоместување/надоместок на даденото, која

има основ и во одредбата од член 207 од ЗОО. Правото на регрес на издатоците за издржувањето на некое лице не зависи од тоа дали извршувањето е извршено по некоја морална обврска, туку дали тоа е сторено со намера со тоа да се обврзе оној кој според закон бил должен да плаќа придонес за издржувањето. Законската одредба на која упатува судот не соодветствува на барањето на тужената. Сметам дека поради целисходност и правилно одлучување, а имајќи во предвид дека условите за стварна и месна надлежност на судот се исполнети, судот требал да одлучи по истото, во истата постапка, односно да го уважи или одбие барањето на тужената повикувајќи се на законска регулатива која соодветствува на барањето.

Одлуката за вршење на родителското право мора да содржи одлука за доверување, чување и воспитување на заедничките деца на еден од родителите (кое е неспорно утврдено во оваа пресуда), одлука за висината на издршката од страна на другиот родител како и одлука за начинот на одржување на личните контакти на детето со родителот со кој не живее. Она што е интересно во оваа пресуда е она што судот во пресудата не одлучил за начинот на остварување на контакти на тужителот со децата (не го применил член 80 став 3 од Законот за семејството).

Анализа на пресуда ГЖ448/19 на Апелациониот суд Скопје

Против пресудата од Основниот граѓански суд Скопје II Скопје П2-494/17 донесена на ден 19.07.2019 година, тужената поднела жалба до Апелациониот суд во Скопје. Апелационата постапка која резултирала со пресудата на Апелациониот суд во Скопје ГЖ448/19 е иницирана по поднесена жалба од страна на тужена во постапката по сите основи по кои може да се поднесе жалба согласно Законот за парнична постапка на Република Македонија, односно поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка, поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба и поради погрешна примена на материјалното право и одлуката за трошоците. Апелациониот суд во Скопје, по разгледување на приложените списи кон предметот и по оценка на обжалената пресуда, жалбата на тужената ја одбил како неоснована и ја потврдил првостепената пресуда на Основен граѓански суд Скопје II Скопје П2-494/17 од 19.07.2019 година.

Во пресудата Апелациониот суд навел дека е неоснован жалбениот навод за сторена суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од чл.343 ст.2 т.14 од ЗПП, бидејќи обжалената пресуда била јасна и разбирливи и истата ги содржи причините за решителните факти од кои се раководел првостепениот суд при одлучувањето. Навел дека поради нарушените односи тужителот некаде октомври односно ноември месец 2016 година го напуштил нивниот заеднички дом и отишол да живее со неговата партнерка во стан на партнерката, којшто стан е во нејзина сопственост а со која и ден денес живее, додека тужената останала да живее со трите деца, но не се впуштил да одлучи по барањето

на тужената во однос на исплатата на издршката за малолетните деца која тужената барала да започне од фактичкиот прекин на брачната заедница, за што сметам дека сторил суштествена повреда на одредбите на постапката (ова прашање е веќе анализирано/апсолвирано во првостепената пресуда).

Како и во првостепената пресуда, Апелациониот суд навел дека тужителот од месец јануари 2016 година не е во редовен работен однос, и истиот повремено работел на проекти како предавач и има повремени примања зависно од тоа кога има ангажмани а некогаш може да се случи цел месец да нема никаков ангажман. Обврската за издршка на детето има апсолутен карактер и претставува основна и најзначајна обврска на родителите. Околноста што родителот не е во работен однос не претстаува причина за ослободување на родителите од обврската да ги издржаваат своите малолетни деца.

Согласно начелото на еднаквост и рамноправност, мајката и таткото се еднакви во правата и должностите кои ги имаат спрема детето, поради што ги остваруваат заеднички. Ваквата одредба е во согласност со начелото на заедничка одговорност на родителите, предвидено со членот 18 од Конвенцијата на ООН за правата на детето, според кое двајцата родители имаат заедничка одговорност при одгледувањето и развојот на децата

Тужената во тужбата истакнала дека одлуката на првостепениот суд е погрешна и незаконита, бидејќи судот не утврдил колку деца се родени во бракот кој се разведува, поради што го оневозможил правото на полнолетниот како редовен студент во иднина да може да бара издршка од тужителот и тужената. Апелациониот суд ги ценел овие жалбени наводи, меѓутоа истите ги одбил како неосновани со образложение дека судот одлучува во границите на истакнатото тужбено барање, дека полнолетното дете не било опфатено со тужбата а од друга страна во ситуација кога е неспорно за странките дека е полнолетен, истиот може своите права да си ги остварува во друга постапка заснована на закон. Неспорно е дека полнолетното дете може своите права да ги остварува во друга постапка но она што отвара можност за дискусија е фактот што судот по ова барање на странката, во пресудата наведува дека судот одлучува во границите на истакнато барање. Имајќи во предвид дека станува збор за посебни итни постапки постои одредено отстапување на начелото на диспозиција. А дотолку повеќе што судот треба да внимава кога се работи за интерес на детето (без оглед што детето е полнолетно судот требал да го земе во предвид член 179 став 2 од Законот за семејството). Начелото на најдобар интерес на детето е едно од најзначајните начела предвидени и загарантирани со Конвенцијата на ООН за правата на детето. Согласно членот 3 став 1 од Конвенцијата: „Во сите активности кои се однесуваат на децата, од примарно значење се интересите на детето, без оглед на тоа да ли ги спроведуваат јавните и приватните институции за социјална заштита, судовите, административните органи или законодавните тела.

Заклучок

Од анализата на предметната пресуда на Апелациониот суд се заклучува дека судот требал да даде подетално а не паушално објаснување на наводите на кои тужената ја засновала жалбата. Имено, од пресудата видно е дека второстепениот суд ја потврдил првостепената пресуда и ја засновал на истите образложенија кои ги истакнал Основниот граѓански суд Скопје II Скопје без притоа да земе во предвид дека се одлучува за интересите на децата. Со тоа што Апелациониот суд се задржал на вообичаеното, формално образложение, не ја искористил можноста за соодветно и исцрпно образложение, не ги искористил одредбите на Конвенцијата за правата на детето како и праксата на Европскиот суд за човекови права да испрати порака до надлежните органи како треба да постапуваат кога се во прашања интересите на децата. Во нашето семејно законодавство принципот на најдобар интерес на детето не е предвидено како основно начело во Законот за семејството. Од друга страна, најдобриот интерес на детето треба да биде првенствена и највисока грижа на државните органи секогаш кога се одлучува за правата и интересите на децата. Изречно, принципот најдобар интерес на детето е предвиден само во делот на одредбите со кои се уредува посвојувањето.

Една од најсериозните недостатоци на македонското семејно законодавство е неусогласеноста на законите со меѓународните документи кои нашата држава ги има ратификувано. Алармантна е потребата од измени на постојните законски решенија кои ги ставаат во неповолна позиција не само децата тука и родителите. Еден од најзначајните членови на Конвенцијата на ООН за правата на детето е членот 12, според кој на детето посебно му се дава можност да биде сослушано во сите судски и административни постапки кои се однесуваат на него, било непосредно или преку застапник или соодветен орган, на начин кој е во согласност со процедуралните правила на националниот закон. Со него се овозможува детето да биде вистински субјект на правото, а не само пасивен објект на заштита што треба да ја обезбедат родителите или надлежните државни органи.

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК

За потребите на докторскиот труд на тема „Развод на брак и делба на заедничкиот имот во позитивното право “ ќе ве молам да одговорите на следниве прашања со заокружување на едно од дадените одговори. Анкетниот прашалник е целосно анонимен и има за цел да даде соодветна анализа која ќе биде дел од докторски труд.

Како практичен дел од овој истражувачки докторски труд, покрај споредбата и статистичката слика на браковите и разводите во Република Македонија, од голема важност е и истражувањето како метод на истражување, што ќе ни помогне да имаме појасна слика за мислењето. На граѓаните во градот Гостивар, Тетово и Скопје, за развод како феномен кој денес е исклучително распространет. Анкетата беше овозможена како резултат на прашалник подготвен со поставени едноставни и концизни прашања, соодветно 16 прашања каде што граѓаните можат да го дадат својот одговор од 5 опции презентирани во прашалникот и тоа:

Подготвениот прашалник изгледаше вака:

Место _____
Датум _____
1. Пол ?
а) машко
б) женско
2. Возраст ?
а) 18 – 25
б) 26 – 35
в) 36 – 49

г) 50 – 60
д) над 61
3. Степен на образование ?
а) основно образование
б) средно образование
в) високо образование
г) м-р/д-р на науки
4. Дали сметате дека во постапката за развод на брак треба да има законски измени во однос на делбата на заедничкиот имот ?
а) да
б) не
в) не знам
5. Сметате дека доволно ги знаеме законските услови за развод на брак ?
а) да
б) не
в) делумно да/не
6. Според вас брак можат да склучат и лица со наполнети само 16 години возраст ?
а) да
б) не
в) не знам
7. Дали трошоците за развод на брак треба да бидат бесплатно ?
а) да

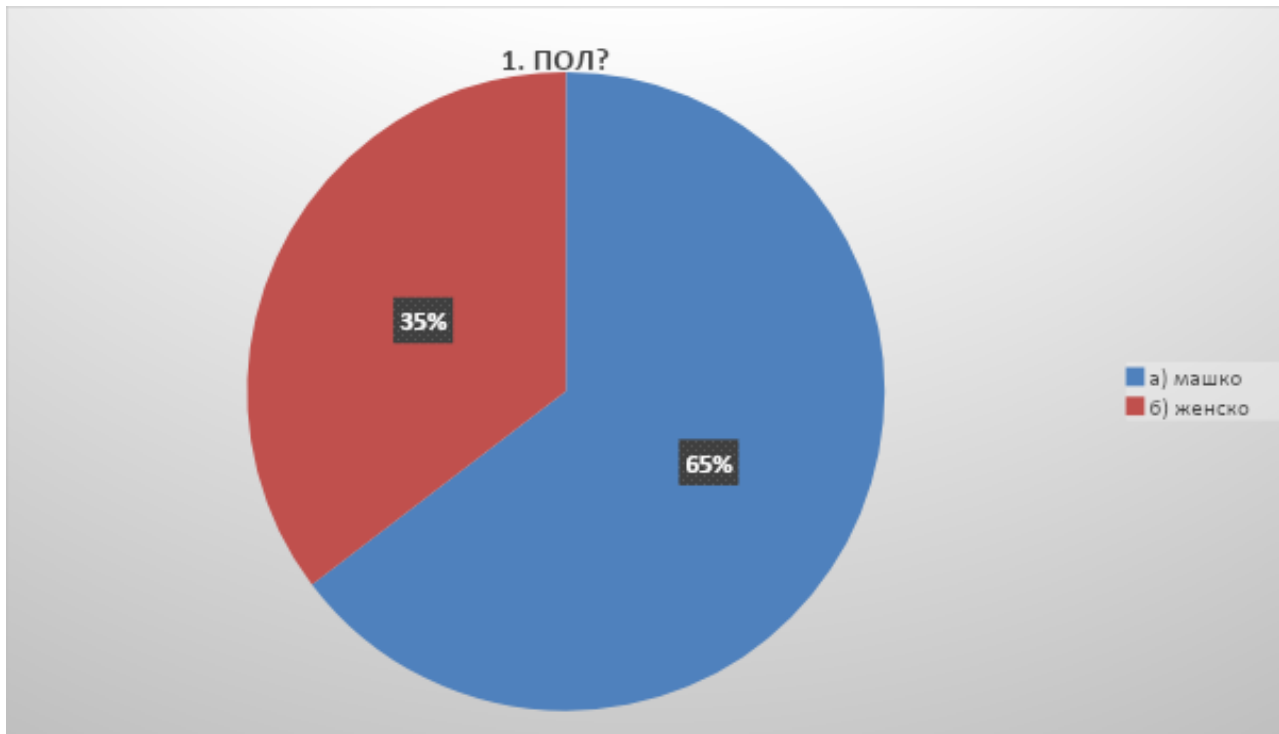
б) не
в) не знам
8. Дали ја подржувате вонбрачната заедница?
а) да
б) не
в) не знам
9. Дали сте за законски измени за развод на брак со согласност од двете страни да одлучаат нотарите?
а) да
б) не
в) не знам
10. Дали децата треба да се доделуваат кај родителот што е во добра финансиска состојба?
а) да
б) не
в) не знам
11. Дали сметате дека треба промени во законската регулатива за делба на заедничкиот имот да се реши во постапката за развод на брак (како пример Швајцарија) ?
а) треба
б) не треба
12. Која од дадените причини според вас е најголем фактор за развод на брак ?
а) економски
б) социјални
в) насилство
13. Дали сметате дека современото сваќање за живот доведува до зголемување на развод на брак ?

а) да
б) не
в) делумно
г) не знам
14. Дали сметате дека модерната технологија е фактор за зголемениот број на разводи на брак во светот
а) да
б) не
в) не знам
15. Дали државата треба да преземе поголеми мерки за заштита на децата на разведени родители ?
а) да
б) не
16. Кој според вас е најпогоден од престанокот на брак ?
а) потесното семејство
б) родителите на разведените двојки
в) нивните деца (доколку ги имаат)
г) други.

Бројот на група граѓани што беше вклучен во ова истражување беше 150, а истите беа од различен профил, од различен пол. Како резултат на истражувањето, добиени се следниве резултати:

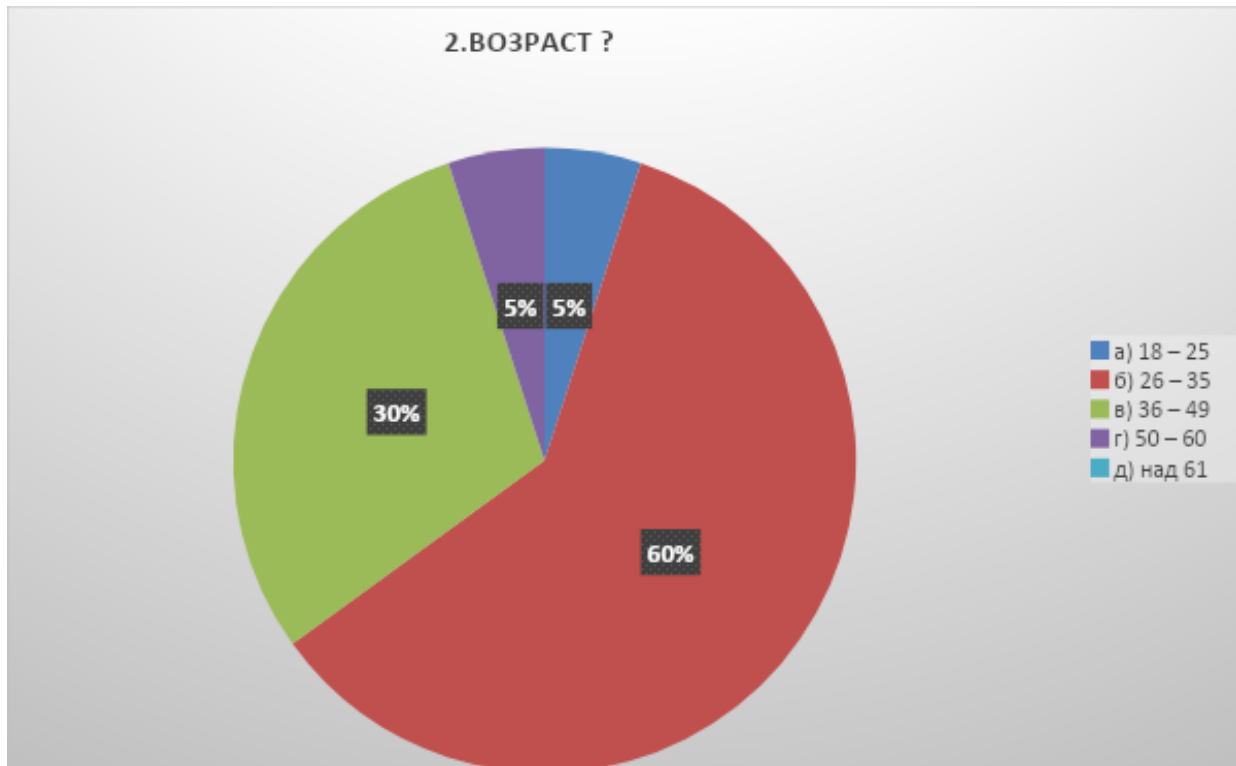
1. Во анкетниот прашалник, во Гостивар учествувале 100 граѓани и тоа машки 66-лица жени 34-жени. Во град Тетово, на анкетен прашалник учествувале 30 граѓани и тоа машки

20-лица и жени 10. Во град Скопје, на анкетен прашалник учествувале 20 граѓани и тоа машки 11-лица.

1. Во првиот графикон, се гледа дека во анкетниот прашаник учествувале 65% учесници од машки пол и 35% учесници од женски пол, што укажува на тоа дека кај нас владее уште традиционалниот карактер каде мажите доминираат, а жените уште се повлечени од вакви и сл. прашања.

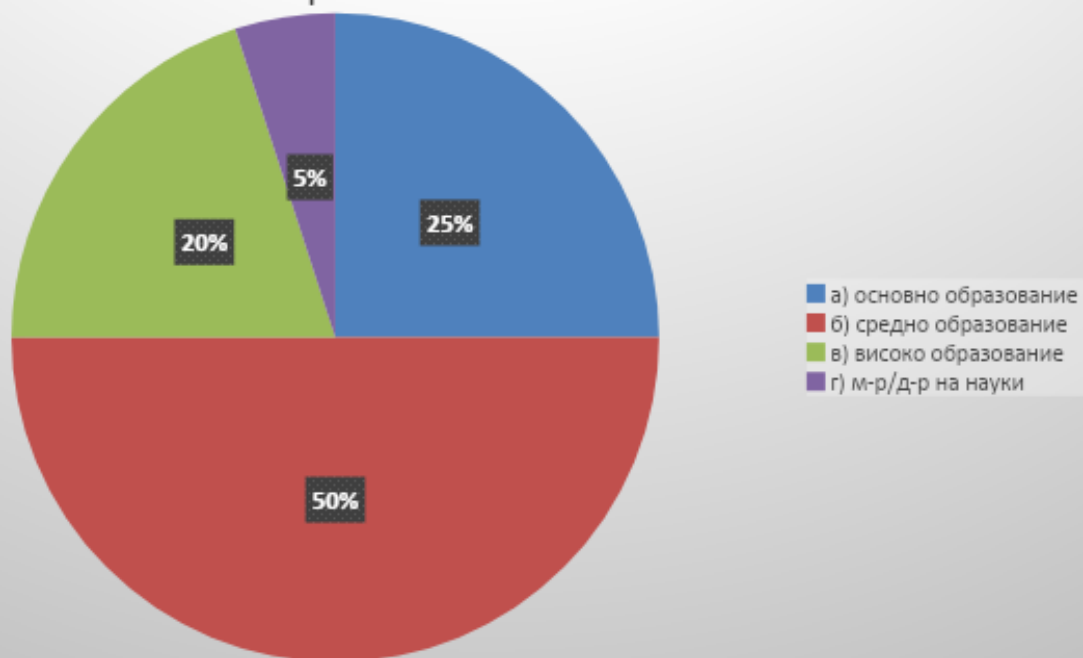

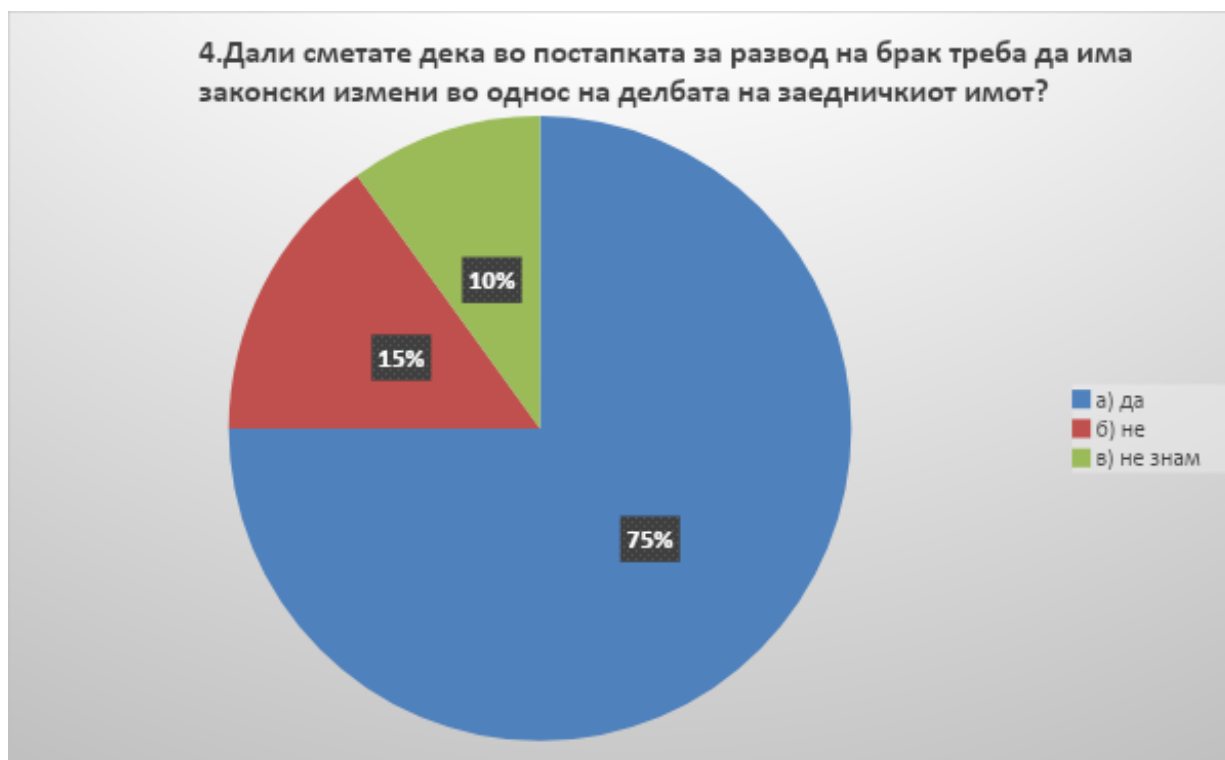
2. Во вториот графикон , се гледа дека во анкетниот прашаник според возраста учествувале 60% лица од 26-35год, 30% лица од 36-49год, 5% лица од 50-60год и 5% лица од 18-25год.

Видно од овој графикон е дека повеќе млади лица стапиле во брак и имаат поголема можност да се разведуваат, бидејќи кога стапиле во брак, не беа свесни за улогите што требаат да ги вршаат и проблемите што ќе се среќаваат во животот.

3. Степен на образование ?

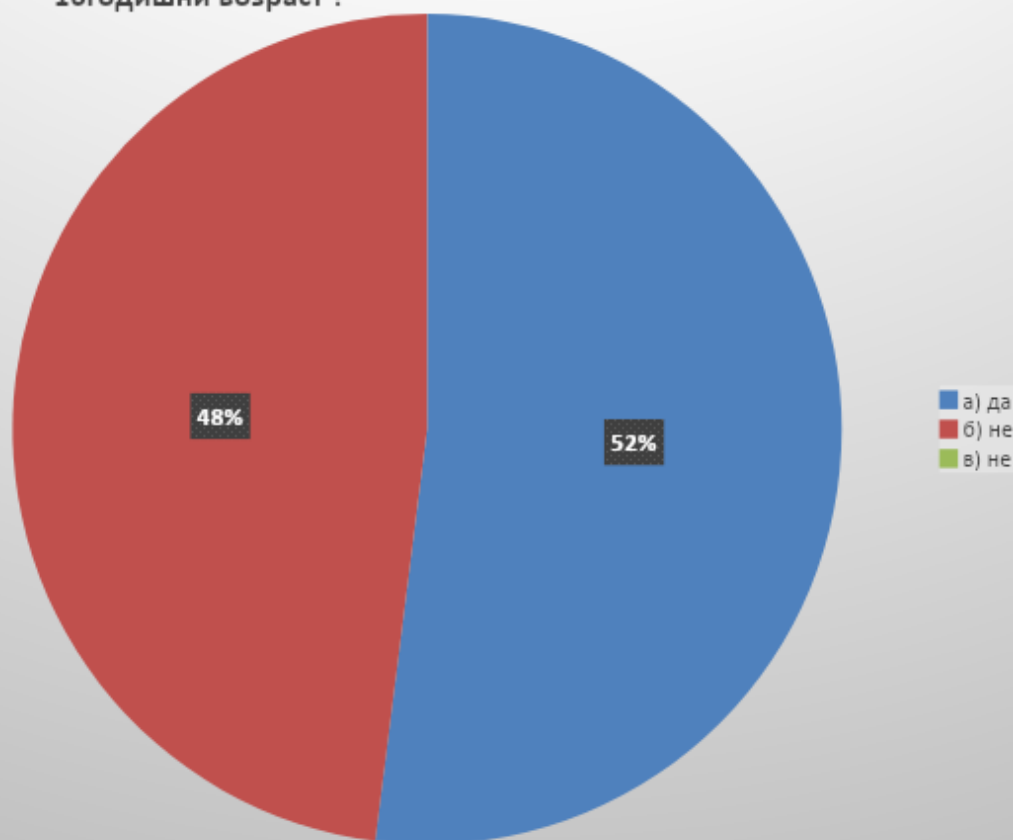
3. Во третиот графикон, според степенот на образованието, видно е дека во анкетниот прашалник со средно образование учествувале повеќе лица односно 50%, со високо образование 20%, со основно образование 25% и мр.др.5%.

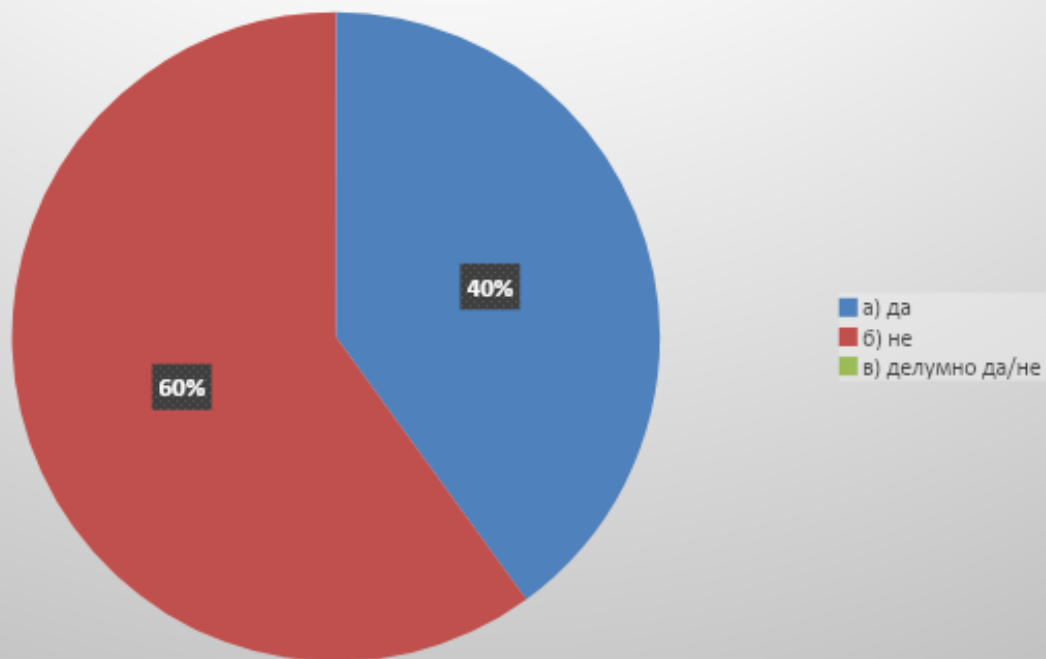
4. Во четвртиот графикон на прашањето дали сметате дека во постапката за развод на брак треба да има законски измени во однос на делба на заеднички имот, поголем број од анкетираниите одговорија дека треба да има законски измени во однос на делбата на заедничкиот имот поголем број од граѓаните одговорија дека се за измените на на закотот за делбата на заедничкиот имот, и тоа 75% одговорија дека се за законски измени, 15% одговорија дека не се за законски измени и 10% не знаат дали треба или не треба да има законски измени во однос на делбата на заедничкиот имот.

Од резултатите на ово прашање можеме да заклучиме дека граѓаните не ги знаат доволно законските услови за развод на брак и последици од разводот на бракот, дека најголемите последици се однесуваат на малолетни деца после разводот, и тоа старателството, алиментацијата односно издршката за кој судот ќе го задолжи другиот брачен другар како и парничните трошоци.

5. Според вас брак можат да склучат и лица со наполнети само 16годишни возраст ?

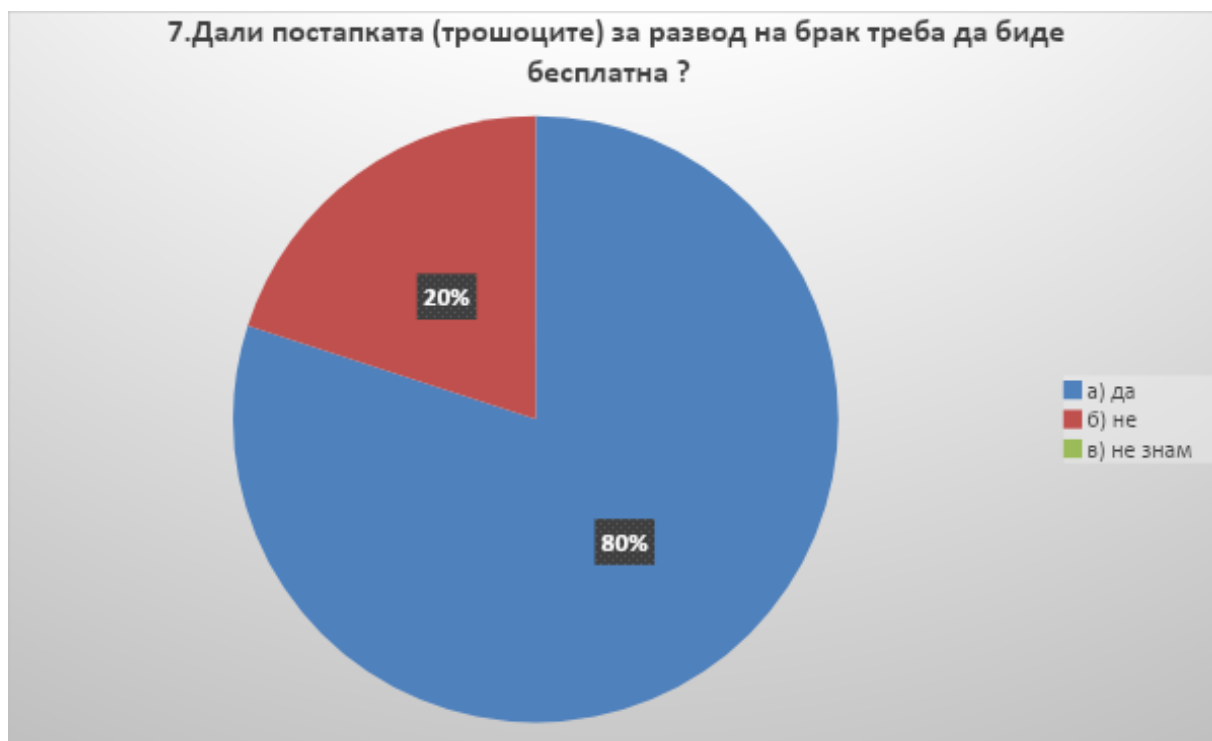

6. Сметате дека доволно ги знаеме законските услови за развод на брак и последиците од развод на брак ?

06. Во овој дек од анкетниот прашалник, на прашањето дали доволно ги знаете законските услови за развод на брак и последиците од развод на брак, најголем број од анкетираниите 60% одговорија дека не ги знаат законските услови за развод на брак и последиците од развод на брак а 40% од анкетираниите одговорија дека ги знаат законските измени.

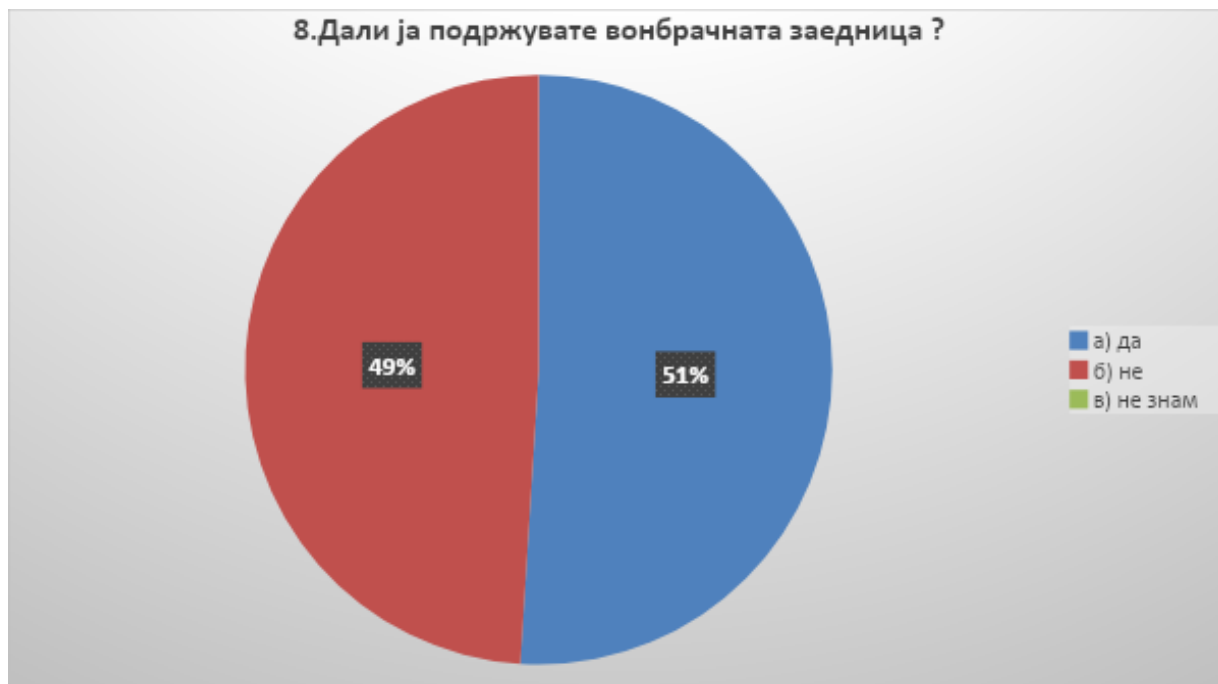
Што доведува до заклучок, дека граѓаните не ги знаат доволно законските услови за развод на брак и последици од разводот на бракот, посебно за кои се однесуваат на малолетните деца после разводот и, тоа старателството, алиментацијата, односно издршката за кој судот ќе го задолжи другиот брачен другар како и парничните трошоци.

07. Според резултатите на овој дел анкетен прашалник, дали постапката (трошоците) за развод на брак треба да биде бесплатна, најголем број од анкетираниите 80% одговорија дека не треба да се плаќа судска такса во овие спорови, а мал дел од истите односно 20% од испитаниците одговорија позитивно на ово прашање.

Од ово прашање можеме да заклучиме дека во последните години е зголемен бројот на разводи и има лица што не можат да ги платат трошоците на постапката, трошоците за адвокат. Во овие постапки во најголем број може и да речеме 95% се водат од полномошници-адвокати. И ако во законот стои дека странката која е во лоша материјална состојба може и да се ослободи од судската такса. Ово многу многу ретко се случува. За ово прашање треба навистина да се најде некое решение.

08. Според резултатите од овој дел од анкетниот прашалник, на прашањето дали ја подржувате вонбрачната заедница, анкетираниите одговорија и тоа 51% дека се за вонбрачна заедница а 49% дека не се за вонбрачна заедница.

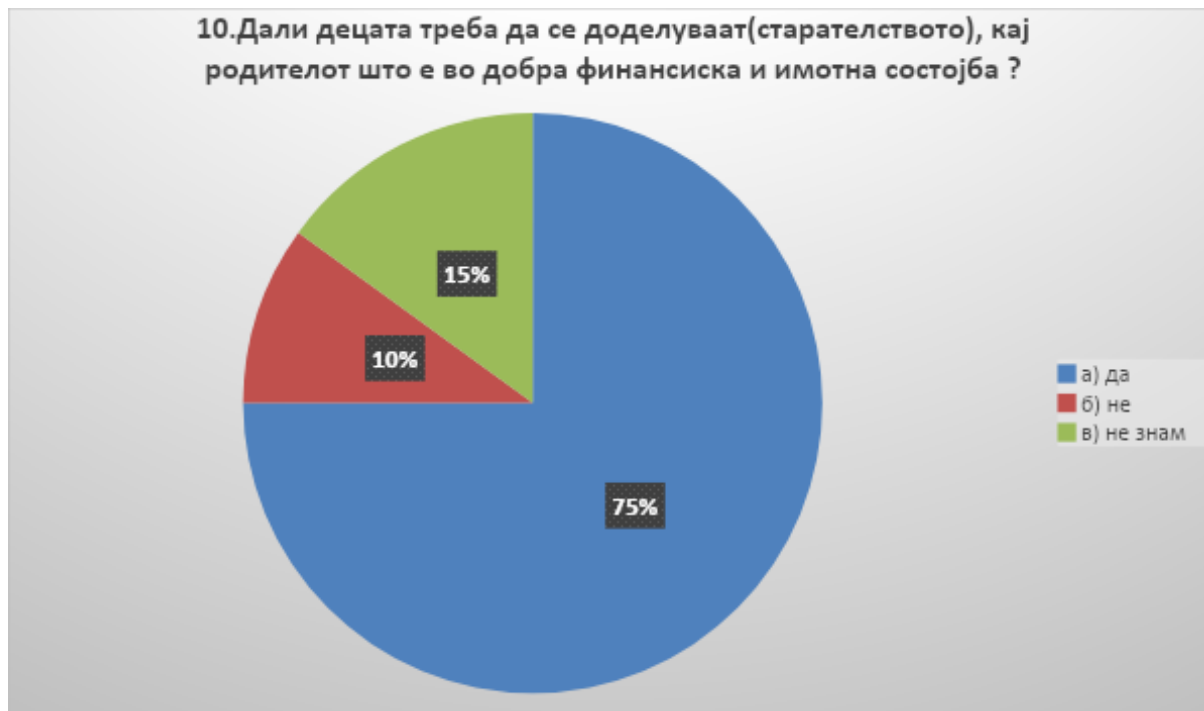
Ваквите резултати воведат на заклучок, дека брачната заедница, односно склучувањето на законскиот брак, не преставува некоја стабилност за заедничкиот живот на партнерите што и повеќе млади не одлучуваат на вонбрачен живот.

09. Според овој графикон-анкетен прашалник, дали сте за законски измени во постапката за развод на брак со согласност од двете страни, да одлучат нотарите.

Најголем број граѓани односно 80% не се за овие измени, бидејќи сметаат дека нотарите не се нагледни согласно законот за ово прашање и дека нотарите се за заверки на документи.

Според резултатите на ово прашање заклучуваме дека до поглед на одлуките за развод на брак повеќето од испитаниците верба имаат во одлуките донесени од судовите, додека на нотарите гледаат со несигурност и ги оценуваат како ненадлежни на вакви одлуки во споровите за развод на брак.

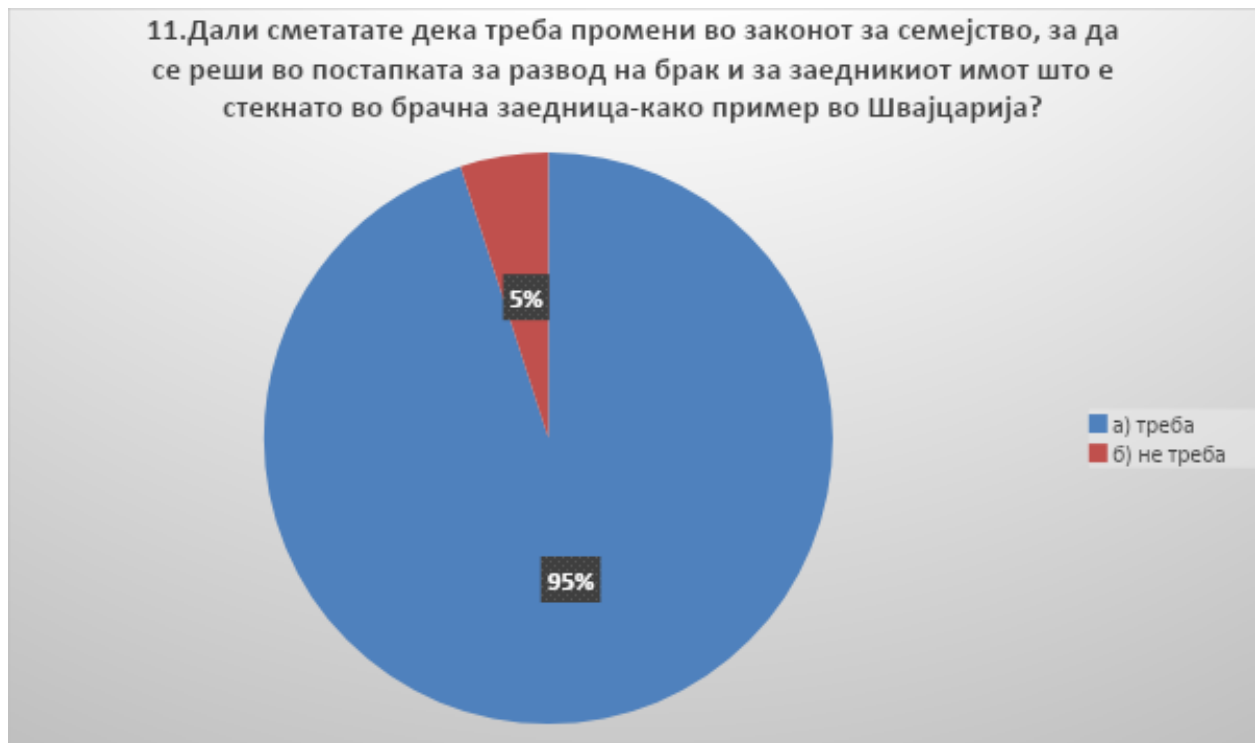

10. Според овој графикон-анкетен прашалник, дали децата треба да се доделуваат кај родителот што е во подобра финансиска и имотна состојба.

Најголем број граѓани 75% сметат дека децата треба да се доделуваат кај еден од родителите кој е со подобра финансиска и имотна состојба.

Од резултатите по ово прашање, можеме да заклучиме дека финансиската состојба и имотот (пр.стан, куќа), е многу важна за детето. Во судска пракса кај постапките за развод на брак со малолетни деца, поголем број односно 90% од случаите Центарот за Социјални Работи во судот дава позитивно мислење само за мајката и ако мајката не ги исполнува основните услови за живеење на детето како што се финансиските

и имотните услови. Судот во овие случаи другиот брачен другар го обврзува со издршка која е многу мала. Реално не ги задоволуваа основните потреби за издршка на детето.

11. Според овој графикон-анкетен прашалник, дали сметате дека треба промени во законот за семејство, за да се реши во постапката за развод на брак и заедничкиот имот што е стекнато во брачната заедница (како пример Швајцарија).

Најголем број граѓани 95% сметат дека треба да има законски измени во постапката за развод на брак да се реши и за заедничкиот недвижен имот.

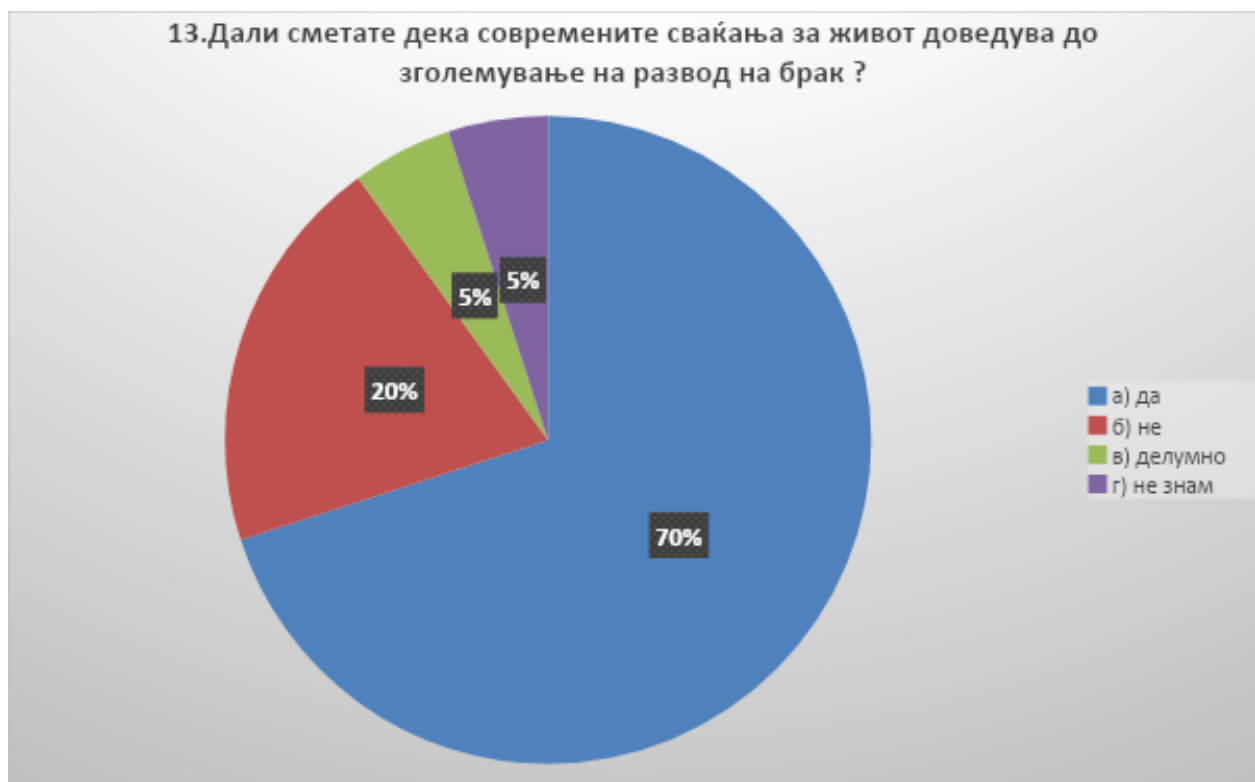
Од ово прашање можеме да заклучиме дека граѓаните се за законски измени во постапката за развод на брак да се реши и за заедничкиот имот, бидејќи постапките за делба на заедничкиот имот-односно имот стекнат во брак се многу спорни постапки и траат со

години и се праваат многу трошоци во овие постапки. Затоа и сметаме дека за овој систем најдобриот пример според мене е законот што се применува во Швајцарија.

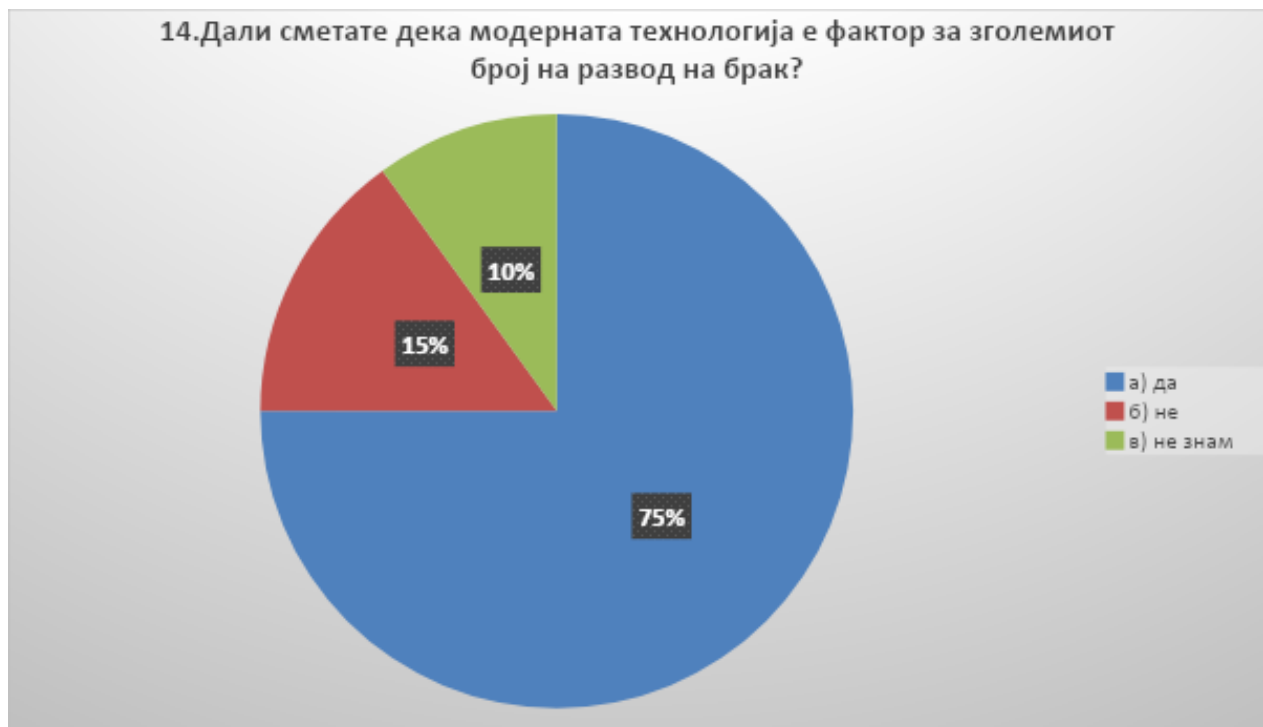
12. Според овој графикон-анкетен прашалник, која од дадените причини според вас е најголем фактор за развод на брак кои се економски, социјални и насилството. Најголем број граѓани 70% сметат дека економските причини се фактор за развод на брак.

Од ово прашање можеме да заклучиме дека еден од најважните фактори за развод на брак се економските причини и насилството. Додека социјалните причини не влијаат на одлуките за развод.

13. Според овој графикон-анкетен прашалник, дали современите сваќања за живот доведува до зголемување на развод на брак, 70% одговорија со одговор ДА. Од ово

прашање можеме да заклучиме дека зголемената вклученост на жените во економската активност е значаен фактор за брзото зголемување на бројот на разведените бракови.

14. Според овој графикон-анкетен прашалник, дали модерната технологија е фактор за зголемиот број на развод на брак, 75% одговорија со одговор ДА. Од ово прашање

можеме да заклучиме дека модерната технологија (пр.социалните мрежи), се голем фактор за развод на брак.

15.Според овој графикон-анкетен прашалник, дали државата треба да превземе поголеми мерки за заштита на децата после разводот на бракот на родителите. Голем број на анкетираниите одговорија и тоа 75% дека државата треба да превземе поголеми мерки за заштита на децата после разводот. Од тука можеме да заклучиме дека нашата Држава не презема доволни мерки за заштита на децата после разводот.

16. Според овој графикон-анкетен прашалник кој според вас е најпогоден од престанок на бракот, најмногу од нив одговорија дека нивните деца се тие што се најпогодени од престанокот од брак. И тоа 75% одговорија нивните деца доколку ги има 10% потесното семејство, 10% родителите на разведените двојки и 5% одговорија други. Од ова прашање

можеме да заклучиме дека децата се тие што навистина имат последици од развод на брак.

Резултатите на ово прашање упатуваат на тоа дека од разводот на брак најпогодени се децата на сопругниците, додека одлуките за развод дури и да не влијаат на останатите членови на потесното и поширокото семејство на сопругниците.

ЗАКЛУЧОК

Според предходното очигледно Законот за семејство во РМ е доста либерален во однос на прашањето за развод на брак, и дава повеќе можности за развод. Споредено со некои закони за семејство од други држави, нашиот закон е напреден, модерен, либерален и ги предвидува сите можни причини врз основа на кои брачните другари можат да се разведат и тоа во разумни рокови.

Истовремено Законот за семејство во РМ детално ги предвидел и последиците кои настануваат од разводите на бракови при што, вметнал и институција, обид за помирување на брачните другари од надлежен судија, пред самата постапка за развод на бракови. Тоа во законот е предвидено бидејќи последиците од разводите на бракови се многу тешки за самите брачни другари, нивните семејства, но претежно последиците се најтешки и најчувствителни за децата на разведените родители бидејќи, најчесто истите се оставени сами на себе и се криминализираат. Ваквиот Закон за семејство во РМ е донесен врз основа на судската пракса како од времето на поранешна СФРЈ така и од поновото време на РМ но секако се вметнати и квалитетни одредби и од странски закони.

Историјата на разводот за време на последниот половина милениум, јасно го покажува општиот развој на системите на развод во Европа кои се во иста насока: од порестриктивни во повеќе попустливи. Исто така, се гледа дека, идеолошката и политичка боја на принципот на учесниците во дебатите разводот се исти насекаде. Објаснувањето е дека, иако тенденцијата кон модернизација на постапката за развод влијае на секоја европска земја, темпото на постапката од фаза во фаза во рамките на прогресивен развој на развод законот е поинаква. (Оваа разлика во темпото чини да биде постојан фактор за модернизација на развод). Историската скица погоре покажува дека додека земјите кои прават чекор напред кон модернизирање на семејното право (на пример без воведување на виновникот за разводот).

Од земјите кои ги разгледавме, финансискиот услов за да се поднесе барање односно тужба за развод на брак до судот преставува пречка за оние кои немаат соодветни финансиски средства. Исто така пак постои и дискриминација по однос на пол. Покрај тоа, во некои земји мажите и жените имаат различна основа за развод која што пак може да ги спречи брачните другари подеднакво да поднесат барање за развод. Кога зборуваме за неможност до пристап до судовите се мисли на превоз за да се стигне до судот, ова преставува проблем за најранливите популации особено оние кои страдаат од сиромаштија или живеат во руралните средини. Најчесто за жените, кои се финансиски загрозувани, и кои мораат да работат за да го издржат своето семејство овие пречки се несовладливи. Жените кои живеат во земјоделско руралните средини каде што традиционалните норми на негирање на правата на сопственост на жените се се повеќе вградени, се оние на кои им е најпотребно да се отстранат овие пречки и кои имаат најголема потреба за судска интервенција. Промените на стапките на развод се поврзани со идејните промени, зголемување на образованието, менувањето на работната сила и учество на жените, менување на критериумите во избор на брачен другар, промени во возраста за склучување на брак, степенот на социјална помош за разведените жени, промени во верските и граѓанските закони кои го регулираат разводот и промени во животниот век.

Да парафразирам една точка што е наведено во студијата, за системи на развод во светот, ние немаме причина да веруваме дека кога стапките за развод се високи, или се

зголемуваат, повеќето луѓе се несреќни во нивниот семеен живот, ниту, пак, треба да веруваме дека при постоење на ниска стапка на развод луѓето се задоволни во бракот. Разводот на бракот во развиените држави и светот се должат на еманципацијата на жената и на модерниот начин на живеење. Во западните земји постои еден вид послободна заедница, која не е толку врзана за законите и за традицијата, туку брачниот живот трае колку и согласноста на брачните партнери. Република Македонија е сеуште длабоко традиционална, но и таа е зафатена со тековите на модернизацијата. Македонија се приближува кон некои европски стандарди и норми на однесување, на брзо живеење, на брзи, дури и непромислени одлуки. Избрзаното стапување во брак пред добро да се запознаат брачните другари кои стапуваат во една заедница, се последица на брзо разијдување и раскинување за заедницата која што според статистичките податоци за развод се утврдува дека трае формално само една година. Набрзина склучените бракови брзо се раскинуваат. Нетрпеливоста на брачните другари е уште еден фактор за кратките и брзи бракови. Од наведеното можеме да заклучиме дека на Р. Македонија и недостасуваат предбрачни советуваљшта, кои би требало да ги има повеќе и со малку поголема едукација.

Овде ќе зборуваме за развод на брак согласно граѓанските прописи како и според верските правила на верските заедници како што се Јудаизмот, Христијанството и Исламот во Северна Р.Македонија, посебно обврнувајќи внимание дали и кој дозволува развод и во кои случаи може да дојде до него. Посебно внимание се децата во бракоразводаната постапката, влијанието на разводот на бракот врз нивното психолошко здравје, определувањето на старателството како и другите права и обврски кои родителите ги делат.

Со оглед на фактот што темата на ова докторска дисертација „Развод на брак и делба на заеднички имот во позитивното право на РМ“ во својата содржина опфаќа две точки односно ги опфаќа правните последици од разводот кои се однесуваат на брачните другари и правните последици од разводот на бракот кои се однесуваат на заедничките деца, на заедничкиот имот, овие точки во себе опфаќат повеќе под точки, изведувањето на

еден генерален заклучок во целата тема не може да биде изведен, за заклучокот ќе го опфаќа секоја точка поединечно.

Бидејќи Република Македонија како стратешка цел го има зацртнао влезот во Европската Унија, а каде постои тренд за хармонизација и унификација на правните правила вклучувајќи ги и правилата кои ја уредуваат материјата на семејното право, сметаме дека е потребно и нашата држава да го следи истиот пат односно да ги прифати генералните принципи и решенија кои што се прифатени во законодавствата на Европската Унија, а кои се однесуваат на семејно – правната материја.

Врз основа на погоре изведените заклучоци на ова дисертација, сметаме дека се потребни одредени измени и дополнувања на законските прописи кои ја уредуваат оваа проблематика, со што би се надминале проблемите кои произлегуваат во практиката од сегашните законски решенија кои во одреден дел заостануваат зад решенијата кои се опфатени во земјите од Европската Унија.

За таа цел, сметаме дека се потребни измени во делот на правилата кои го уредуваат прашањето за правото на издршка на необезбеден брачен другар. Сметаме, дека како генерален принцип треба да се прифати правилото кое што е прифатено речиси во сите современи законодавства, кои пропишуваат дека брачните другари по разводот на бракот, самостојно ќе се издржуваат. Брачниот другар кој нема доволно средства за живот, да има право на издршка само во исклучителни ситуации. Сметаме дека е потребно одредени измени во поглед на критериумите кои се потребни да бидат исполнети за да биде остварено ова право. Па така, во случаите кога бракот траел кратко време, а брачниот другар е работоспособен и со добро здравје, а нема обврска за издршка спрема малолетни деца или деца над кои е продолжено родителско право, тој брачен другар да нема право на издржување. Исто така, потребно е да им се овозможи правото на брачните другари договорно да го уредуваат начинот, условите и висината на издршка во случаите кога немаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителско право, а ова право да можат да го остварат на нотар. Оваа спогодба да биде во форма на јавна исправа или истата да биде составен дел на одлуката со која е продолжено родителско право или кога

тие не се во можност да се договорот во поглед на начинот, условите и висината на издршака, во тој случај да одлучува надлежниот суд.

Исто така, сметаме дека се потребни измени и во целост на правилата кои го уредуваат прашањето за имотните права на брачните другари односно имотниот режим. На став сме дека е потребно во нашето законодавство да се воведи и договорниот имотен режим, со кој брачните другари ќе имаат можност да ги менуваат ригидните законски норми. Ова право треба да биде дозволено како пред склучувањето на бракот така и во текот на бракот. Со воведувањето на договорниот режим, во голема мера би се намалиле спорите помеѓу разведените брачни другари кои се однесуваат на заедничкиот имот. Овие договори за да произведуваат правно дејство, ќе треба да бидат во форма на нотарски акт или јавно заверена исправа.

Што се однесува до прашањето за подароците кои ги направиле брачните другари, сметаме дека се потребни измени на тој начин што ќе се воведи законска можност за враќање, на подароците во определени услови. Па така, сметаме дека како критериум во однос на ова прашање треба да се зема вредноста на добиените подароци. Тоа значи дека враќање ќе може да се бара само на подароците кои се од исклучителна вредност. Имено, ова право на брачните другари сметаме дека треба да биде законски ограничено односно да може да се оствари најдоцна во рок од една година од денот на разводот на бракот. Во однос на подароците направени од трети лица кои брачните другари, при определувањето на тоа дали тие ќе имаат режим на посебен или режим на заеднички имот, сметаме дека треба да се земе предвид намерата на дарувачот како и вредноста на направениот дар. Па така доколку од намерата на дарувачот или од вредноста на подарокот, се увиде дека намерата е тој подарок да припадне на едниот од нив или кога вредноста на подарокот е позначителна, а дарувачот и даропримачот се во роднински или пријателски врски, во тој случај тој подарок ќе има режим на посебен имот.

Бидејќи во практиката се јавуваат проблеми во однос на прашањето за правото на стан, сметаме дека е потребно што побрзо да се пополни правната празнина која што постои во нашето законодавство, а со цел да се намалат негативните последици кои се

јавуваат по разводот на бракот помеѓу разведените брачни другари. За таа цел потребно е станарското право да се укине и истото да се трансформира во закупен однос. Но, исто така, потребно е со посебни правила да се уреди режимот на брачниот дом по разводот на бракот.

Што се однесува до правото на издржување на заедничките деца, на ставовите сме дека е потребно во нашето право да се воведат правото на заедничко вршење на родителското право по разводот на бракот, принципот кој е прифатен во сите современи законодавства. Со воведувањето на оваа можност, би се овозможило посветување на поголемо внимание врз развојот и воспитувањето на детето од страна на двајцата родители како и нивно заедничко учество во носењето на одлуките кои се од поголема важност за интересите на детето.

Исто така, принципот на најдобар интерес на детето, кој е предвиден и со Конвенцијата за правата на детето треба да биде воведен при поставувањето за сите судски и административни органи во кои се одлучува за прашања поврзани со детето како и воведување на правото на детето да биде сослушан во сите постапки во кои се одлучува за правата на детето како задолжителна обврска за сите органи.

Водечките истражувачки процеси во оваа докторска теза, кои дадоа свој придонес во разработката и верификацијата на хипотезите, кои беа и цели на овој труд, беа две, обработка на статистички податоци и обработка на податоците добиени од истражувањата –анкета.

Од анкетниот прашалник можеме да заклучиме дека треба да има законски измени во однос на делбата на заедничкиот имот и да се применува законот што е во Швајцарија, каде во една постапка се одлучува за разводот, издршката, старателството и за заедничкиот имот. Исто така треба семејниот дом секогаш да се подели, без оглед на кој начин е стекнат, посебно во тие разведени бракови каде што имаат малолетни деца, бидејќи секогаш судовите треба да се имаат предвид интересот на децата при делба на имотот на брачните партнери.

Во конкретниот случај, можам да заклучам дека граѓаните не ги знаат доволно законските услови за развод на брак и последици од разводот на бракот, дека и најголеми последици се однесуваат на малолетните деца после разводот, како што се старателството, алиментацијата односно издршката за кој судот ќе ги задолжи брачните другари и парничните трошоци.

Исто така можеме да заклучиме дека во последните години е зголемен бројот на разводи и има лица што не можат да ги плаќат трошоците на постапката, трошоците за адвокат, судска такса и сл. Во овие постапки во најголем број може и да речеме 95% се водат од полномошници-адвокати. Иако во законот стои дека странката која е во лоша материална состојба може и да се ослободи од судската такса, ово многу многу ретко се случува. За ово прашање треба навистина да се најде некое законски решение...

Вонбрачната заедница може и да е фактор за стабилноста на брачните партнери пред да склучаат брак односно законски брак.

Во однос на доделувањето на малолетните деца, можам слободно да заклучам дека за ово прашање најдобро е да се доделат малолетните деца на родителот кој ги исполнува стамбените и финансиските услови.

Во судска пракса кај постапките за развод на брак со малолетни деца, поголем број од случаите Центарот за Социјални Работи во судот дава позитивно мислење само за мајката и, ако мајката не ги исполнува основните услови за живеење на детето како што се финансиски и имотни. Судот во овие случаи другиот брачен другар го обврзува со издршка која е многу мала и истата многу малку се реализира односно не се реализира.

Од анкетниот прашалник во однос на развод на брак, како фактори можеме да заклучиме дека се економските причини и насилството.

Според наведените податоци од центарот за статистика на Р. Македонија можеме да забележиме дека е намален бројот на склучени бракови, а зголемен е бројот на разводи.

Се зголемува бројот на разводи во Македонија, а паралелно со тоа се намалува бројот на склучени бракови. Бројот на разводи е поголем. Ако пак ланскиот број на разводи се

спореди со пред шест години ќе се види дека бројот на оние кои одлучиле да се разведат е зголемен за 628 разводи.

Сепак, анализата на податоците покажува дека Македонија е меѓу земјите кои имаат најниска стапка на разводи заедно со Црна Гора и Ирска, каде стапката на разводи е на ниво од околу 0,9 на 1000 лица. Меѓутоа, бројките покажуваат тенденција на зголемување на стапката на разводи. Истовремено, Македонија е меѓу земјите кои имаат највисока стапка на склучени бракови. Односно, во земјава таа стапка изнесува 6,8 на 1000 лица. Убедливо како земја со највисока стапка на склучени бракови е Турција каде стапката изнесува 8 на 1000 лица. Сепак евидентно е дека има тренд на намалување на стапката на склучени бракови, речиси кај сите земји. Тенденцијата на намалување на бројот на склучени бракови продолжува и во Македонија.

На возраст од 20 до 24 години во брак стапиле 4 941 жени и 3 210 мажи, а на возраст од 25 до 29 години во брак стапиле 4 312 жени и 5 120 мажи. Бројот на оние кои одлучуваат да стапат во брак во третата или четвртата деценија од животот се намалува, но сепак во тие години поголем е бројот на мажите кои одлучуваат да стапат во брак отколку на жените. На возраст од 30 до 34 години во брак стапиле 1 733 жени и 3 018 мажи, на возраст од 35 до 39 години во брак стапиле 640 жени и 1.092 мажи, на возраст од 40 до 44 години во брак стапиле 304 жени и 552 мажи. На возраст од 45 до 49 години во брак стапиле 210 жени и 289 мажи. Но, има и такви кои во брак стапиле по 50-тата година. Лани, на возраст од 50 до 54 години во брак стапиле 118 жени и 171 мажи. Додека, постари од 55 години во брак стапиле 106 жени и 270 мажи. Мажите почесто се одлучуваат за трет брак, но и нивниот број се намалува. Анализата на податоците покажува дека во споредба со пред шест години има намалување на бројот на склучени бракови. Намалувањето е особено изразено кај оние кои за првпат одлучуваат да стапат во брак. Споредено со пред шест години, се зголемил бројот на жени кои одлучиле да стапат во втор брак, додека пак кај мажите има намалување. Дополнително, се намалува бројот и на мажи и на жени кои одлучуваат по трет пат да стапат во брак. Сепак, лани три пати бил поголем бројот на мажи кои одлучиле да стапат во трет брак во однос на жените кои донеле таква одлука.

Според податоците на Државниот завод за статистика,²⁷⁸ бројот на склучените бракови во 2016 год до 2019год, е намален за 0.1% и изнесува 13.982 склучени брака во споредба со претходната година. Најмногу бракови во државата во текот на цела година се склучени во месец август 11.9%, а најмалку бракови се склучени во месец април 5.0%.

Најчесто стапувањето на граѓаните во прв брак е со учество од 92.0% за жените и 90.2% за мажите, за разлика во втор брак стапуваат 9.1% и во трет брак 0.7%, од граѓаните, во вкупниот број на склучени бракови, почесто стапуваат мажите. Просечната возраст на склучување на прв брак е 25.8 години за невестата и 28.6 години за младоженецот.

Во спротивност со бројот на склучени бракови, бројот на разводи во 2016 година до 2019год во однос н бележи зголемување од 6.2% и изнесува 2 045 разведени брак.

Најмалку бракови во текот на годината се разведени во месец август 2.4%, спротивно на тоа најмногу бракови се разведени во месец декември 10.0%. Според возрастата брачните другари во однос на сопругата најголем број на разводи, 19.5% се случиле во старосната група од 35-39 години, а во однос на сопругот во старосната група од 30-34 години со учество од 19.1%.

Како посебен заклучок, во однос на издршката на малолетните деца односно неплаќањето на издршката, истакнување дека се доведува до загрозување на правилото огледување, воспитување и образование на децата, а од друга страна товарот на надминување на секојдневните проблеми паѓа само на родителот со кој детето живее. Нашето законодавство се уште не ги практикува моделите, решенијата прифатени во современите европски земји во однос на обезбедувањето на издршката на децата на кој им е тоа ускратено. Во другите држави на пр., Австрија, Германија, Унгарија, Италија, Шведска и Естонија, во случај кога родителот со кого дете не живее, а не ја плаќа издршката, нејзиното плаќање се гарантира од страна на Државата. Во Р.Македонија треба под итна постапка да има законски измени во однос на издршката за малолетните деца, бидејќи во пракса се чести ситуациите кога и покрај досудената издршка, родителот не ја плаќа издршката, понекогаш ја плаќа делумно или со задоцнување. Тоа создава сериозни

---

²⁷⁸ <http://www.stat.gov.mk>

проблеми, поради фактот што средствата за издржување на деца се неопходни секојдневно, и секое нарушување на динамиката на исплаќање на издршката доведува до сериозни проблеми. И ако според кривичниот законик неплаќање на издршка е кривично дело, според судовите ова кривично дело е од мало значење односно се квалификува како многу лесно кривично дело. Во пракса има многу случаи за лица кои се извршители на ово кривично дело, а судовите најчесто изрекуваат одлука-условна пресуда. Исто така и овие одлуки само остануваат во хартиа, а не се постигнува целта, и, ако извршителите прават напор да се обезбедат паричните средства, меѓутоа во многу случаи и преку извршители ова прашање останува неизвршно.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

I. Книги, монографии и научни истражувања :

1. Abdulla Aliu – Haxhi Gashi, Vokshi Adem, Komentari i Ligjit për Familjen i Kosovës, Prishtinë, 2013.
2. Abdulla Aliu, Gashi Haxhi , “ E drejta familjare” , Prishtinë, 2007.
3. Aleks Laurasi, “ Marrdhëniet familjare “ Laurasi, 2001.
4. Arta Mandro – Balili, “ E Drejta Familjare ” , Tiranë, 2006.
5. Ahrons, Constance, “Redefining the Divorced Family: A Conceptual Framework“, 25 SOC WORK 437 ; 1981 .
6. Ahrons, Constance, R. , “The Good Divorce : Keeping your family together when your marriage comes apart ” , Harper Collins Publishers, New York , 1998.
7. Bessner, Ronda, The Voice of the Child in Divorce, Custody and Access Proceedings, Department of Justice, Canada, 2002.
8. Braver, S.L., Ellman, I.M., William, F.V., “Relocation of Children After Divorce and Children’s Best Interests : New Evidence and Legal Considerations”, Journal of Family Psychology 17, 206; 2003.
9. Beadinter, E., L’ “unest autre, des relations entre homes at femes, Editons, Odile Jacob, Paris 1986.
10. Barrot, J., Mediaton: A European Perspective, Overwer of Judicial Mediation in the World, First international Conference on Judicial Mediaton, Paris 16, 17 October, 2009.
11. Benabend, A., Droid Civil, La Famille, LITES, Paris 1996.
12. Brooks, B. Jane, The process of parenting, Mayfield Publishing Company, California, 1981.
13. Batic, Dragana, Deca i razvod – perspektiva adolescenata, Zaduzbina Andrejevic, Beograd, 2010.
14. Борче Давитковски, Гордана Бужаровска, Гордан Калајциев, Дејан Мицковиќ (Извештај подготвен од Правниот факултет „Јустинијан Први ”), Компаративен преглед на

домашното законодавство и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, Скопје, 2010.

15. Цвејић – Јанчић, Олга, “Дали је брак превазвиђен, ” Правни живот 9/2001, Београд.

16. Cretney, M.Stephen, Family Law, Sweet & Maxwell, London, 1997.

17. Спировиќ – Трпеновска, Љиљана, “Семејно право” , НИП „Студентски збор“ Скопје, 2004.

18. Confessore , Nicholas, N.Y. Moves Closer to No-Fault Divorce, New York Times, 2010,

<http://www.nytimes.com/2010/06/16/nyregion/16divorce.html>.

19. Cherlin, J. ,Andrew, “American Marriage in the Early Twenty- first Century” , Project Muse, Vol. 15, n.2 , 2005.

20. Чавдар Кирил, “Коментар на Законот за семејството“, Агенција „Академик“ Скопје, 1998.

21. Dieter Martiny, Dieter Schwab, Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses, Universität Regensburg, 2002.

22. Emine Zendeli, Arta Selmani-Bakiu, Dejan Mickovic, Angel Ristov, E drejta familjare Tetovë 2020.

23. Encyclopedia of Children and Childhood in History and Society, 2004, www.amazon.com.

24. Elkind, David, Ties that Stress, Harvard University Press, London, 1995.

25. Emine Zendeli, E drejta Procedurale Civile, E drejta Kontestimore, Fakulteti juridici, Universiteti i Europës Juglindore, 2011.

26. Frederikue Granet, “Deklarata universale mbi të drejtat e njeriut” , INDNJ, Oslo, Norvegji.

27. Faik Brestovci, “ E drejta e procedurës civile ” Printing press - Prishtinë, 1986.

28. Francois Bolunger F., Droid Civil dela Famille aspects Komperativs at Internationaux, Economika, Paris, 1994.

29. Gorman, Michael, “Divorce and Remarriage from Augustine to Zwingli”, Christianity Today Magazine, 2000, <http://www.christianitytoday.com/>.

30. Goubau, Dominique, Divorce Reform and the Joint Exercise of Parental Authority , The Quebec Civil Law Perspective, 2000, www.justice.gc.ca.

31. Galston, William . A. ,“Public Morality and Public Policy: The Case of Children and Family Policy” ,Santa Clara Law Review 36, 1996.
32. Galevski, Slavko, “Zakon za sopstvenost i drugi stvarni prava” ,so komentar, Strugë 2002.
33. Galevski Slavko, “Zakon za Sopstvenost i Drugi Stvarni Prava”, so komentar i sudska praktika, Shkup,2002.
34. Хаџивасилев, Миле, “Семејно право” , Студентски збор, Скопје, 1990.
35. Кочковска, Катерина, Вршење на родителското право по развод на бракот, Зборник на Правниот факултет во чест на проф. д-р Тодор Цунов, Правен факултет,, Јустинијан Први“, 2009, Скопје.
36. Huston, S. Beyond individualism: Socialwork and Social Identity. British Journal of Social Work, vol.46,2016.
37. Hamdi Podrорica, “E Drejta Familjare”, Prishtinë 2006.
38. Hamdi Podvorica, ”pengesat dhe ndalesat martersore,” e drejta nr. 1/5, Prishtinë.
39. Нлача, Nenad, Tensions between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage. Republic of Croatia, Antwerpen - Oxford: *Intersentia*, 2007 and Society, Darmouth, London, 1997 “Report on the Evolution on the Family in Europe 2008 ”, Institute for family Policies, www.ipfe.org.
40. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child, New York 2008.
41. Илиевски, Ѓорги, Должностите и правата на родителите во Конвенцијата за правата на детето, Списание за педагошки прашања година 63, број 3, АД Просветнодело, Скопје, 2010. Rights of the Child, UNICEF, 2002.
42. Мицковиќ, Дејан, Семејството во Европа од XVI-XXI век, Блесок, Скопје, 2009.
43. Мицковиќ, Д., Ристов. А., Реформите во семејното и наследното право во Граѓанскиот законик на Р. Македонија, нотарус 2013.
44. Мицковиќ, Д., Ристов, А., Parental Rights and responsibilities after Divorce in Macedonia, Internacional Survery of Family Law, 2013god.
45. Mickovic, D., Ristov A., Кодификација на семејното право во Р. Македонија, зборник Радова, Владавина Права и правна Држава у региону, Универзитет у Источном Сарајеву Правни Факултет, 2014год.
46. Martiny, D., C. Curent Developments in the National Laws od Maintenace, European Journal of

Law Reform, 652012.

47. Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe, përkthyer nga H. Sherif Ahmeti.

48. Ковачек-Станић, Гордана, Породично право, Правни факултет-Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 2007.

49. Freeman, M., "Children's rights—A Comparative Perspective", Dartmouth Publishing Company, 1996.

50. Јаневски. А., Зоровска-Камиловска, Т., Граѓанско Процесно Право книга-1, Парично Право, Правен Факултет Јустиниан -1, 2009.

51. Концепт на стручна работа на Центарот за социјална работа во постапката замирење на брачните другари, Републички Завод за унапредување на социјални дејности, Скопје, март 1993.

52. Kalafut, Molly, History of Divorce, Around the World <http://molly.kalafut.org/marriage/divorce.html>.

53. Lyster, E. Mimi, Building a Parenting Agreement That Works - How to Put Your Kids First When Your Marriage Doesn't Last, Nolo, California, 2005.

54. Мицковиќ, Дејан, Новата концепција на родителското право во европските земји, Годишник во чест на Димитар Поп Георгиев, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2006.

55. Цвејић-Јанчић, Олга, Развод брака према новом породичном закону Србије, Годишник во чест на Димитар Поп Георгиев, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2006.

56. Мицковиќ, Вонбрачните деца и родителското право во европските земји“ Зборник на Правниот факултет во чест на Благоев, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2007

57. Mason, K. Moyn, Ancient Athenian Women: A Look at Their Lives, 2011. <http://www.moyak.com/papers/athenian-women.html>.

58. Manojlovic, Ognjenka, Tok postupka medijacije, Pravni fakultet sveuculista u Zagrebu, Zagreb, 2005.

59. Mark A. Yarhouse and Stephanie Kaye Nowacki, The Many Meanings of Marriage, Divergent Perspectives Seeking Common Ground, The Family Journal, 2007 <http://tfj.sagepub.com/>.

60. Mladonovic Marko, Razvod braka i uzroci razvod braka, Rad, Beograd, 1974.

61. Mladenovic Marko. „Sociologija porodice, Prosveta, Beograd, 1968.

- 62.Mladenovic Marko, Porodicno pravo, Beograd, 1982.
- 63.Morina Iset & Nikçi Selim “Komentari i Ligjit për procedurën kontestimore, Prishtinë 2012.
- 64.Mullins, D.,The effects of Religion on Enduring Marriages, Social, Science, vol.5,no.24,2016. 65.Николовска, Маргарита Цаца, Правните норми низ призмата на Европската конвенција за човекови права,Правен Дијалог број 1,<http://www.ihr.org.mk/>.
- 66.Поповска, Билјана, Историја на правото и дел, НИП Студентски збор, Скопје, 2004.
- 67.Parkinson, Patrick,”Family Law and the Indissolubility of Parenthood “, Sydney LawSchool, Legal Studies Research Paper N. 06/31, 2006.
- 68.Reverend T. S. Deacon Economos, Christianity and Marriage.<http://www.deaconministry.com/>.
- 69.Report on the Evolution on the Family in Europe 2008,Institute for Family Policies, www.ipfe.org.
- 70.Richards, Martin,The Needs of Children at Divorce,Onati International Series in Law.
- 71.Roberts, Marian, Mediation in Family Disputes – Principles of Practise, Ashgate, USA,2006;29. Harris,David,O’Boyle,M.,Bates,E,Buckley,C.Law of the European Convention on Human Rights, Oxford Press University, 2009;30.Човекови права – Темелни документи, Министерство за правда,Скопје, 1998.
- 72.Rosen,R.,Is marriage Dead? Disent, vol.52,No.4,Fall 2005.
- 73.Society at a Glance 2009 - OECD Social Indicators, Marriage and Divorce, GE4. XLS ,<http://www.oecd.org/>.
- 74.Smiljanic,D.,Miljuskovic,M.,Drama braka i porodice,Izdavacko preduzece“Rad”, Beograd,1965.
- 75.Spirovik – Trpenovska,Ljiljana,Phd,Development of Family Law in Macedonia,The International Survey of Family Law 1997,Kluwer Law International,Hague.
- 76.Sonila Omari,E drejta ?Familjare botimi i2 Tiranë.
- 77.Stewart – Clarke Alison,Bretano,Cornelia,Divorce–Causes and consequences,Yale University Press,2006.
- 78.Skinner, A. D., Kohler, J. K., Parental Rights in Diverse Family Contexts: Current Legal Developments, Family Relations, Vol.51,N.4,2002.
- 79.Santhipi Begeja, “E drejta Familjare e R.Shqipërisë”, Shtëpia Botuese e librit universitar,

Tiranë.

80.Salvatore Patti, Prof. ssa Liliana Rossi Carleo, Dott. ssa Elena Bellisario, Groundsfor Divorce and Maintenance Between Former Spouses, University of Rome, La Sapienza,2002, <http://www.ceflonline.net/Reports/pdf/Italy02.pdf>.

81.Sussman,M.B.and Steinmetz,S.K.,ed.,Handbook of Marriage and The Family,Plenum,Newyork and London,1987.

82.Todor Viltarov,Dr.Kiril Cavdar,Zbirka na sudski odluki Shkup 2009.

83.Thèry, Irene, The Interest of the Child and the Regulation of the Post-Divorce Family.

II.Устав, Закони и подзаконски акти

1.Устав на Република Македонија, Службен весник на Р.Македонија бр. 52 од 22.11.1991 год.

2.Закон за семејството, Службен весник на Р.Македонија бр. 80 од 22 декември 1992год.

3.Закон за вонпарничната постапка, Службен Весник на Р.Македонија бр. 9 од 18.01. 2008год.

4.Закон за парничната постапка, Службен Весник на Р.Македонија бр.79 од 21.09. 2005год

5.Закон за заштита на децата, Службен Весник на Р.Македонија бр. 98 од 23. 11. 2000год.

6.Закон за социјалната заштита, Службен Весник на Р.Македонија бр. 79 од 24.06.2009година;

7.Закон за меѓународно приватно право, Службен Весник на Р.Македонија бр. 87 од 12. 07. 2007 година.

8.Закон за сопственост и други стварни права, Службен Весник на Р.Македонија бр.18 од 05.03.2001 година.

9.Закон за матична евиденција, пречистен текст 2013год.

10.Закон за катастар на недвижост, Службен Весник на РМ, бр.55/2013год.

11.Закон Општата управна постапка, Службен Весник на РМ, бр.38/2005.

12.Закон за облигациони односи, Службен Весник на РМ бр.18/2001.

- 13.Ligji për familjen i R.Kosovës, nr.2004/32,Gazeta Zyrtare nr.4/2006.
- 14.Convention of the Rights of the Childs 2.09.1990.
- 15.The European Convention on Human Rights, 04.11.1950.
- 16.The Hague Convention on Jurisdiction, Applicable Law,Recognition,Enforcement and Co-operation in respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Childrens, 19.10.1996.
- 17.Kodi i familjes, ligji nr.9062, 08.05.2003.
- 18.Кривичен законик, Службен весник на Р.М. бр. 37,1996година.
- 19.Упатство за водење на евиденцијата и документација за лицата ставени под старателство, за преземемните мерки на старателство и за имотот на лицето под старателство, врз основа на член 134 од Законот за семејството „Службен весник на РМ“, број 80/92.

Благодарност

Сакам да изразам благодарност до сите кои на некој начин помогнаа при реализирањето на овој докторски труд, за да ја добие потребната форма и содржина во која ќе биде презентираан. Најголемата и искрена благодарност за моралната и стручната поддршка, стручните совети, консултации, сугестии и насока за изработката на овој докторски труд, упатувам до мојот ментор Проф.др.Данче Манолева Митровска. Се заблагодарувам и на Правниот Универзитет на Југоисточна Европа-Тетото, кој ми овозможи и одлучи да работам на оваа тема која за мене претставува посебен интерес од стручен и практичен карактер. Искрена благодарност кон своето семејство, особено на на мојот сопруг и моите деца, кои ми даваат секогаш морална поддршка во изработката и одбраната на докторскиот

труд. Исто така изразувам благодарност до сите кои ми помогнаа при истражувањето со што овој труд ја доби својата оригинална докторски труд.